

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

บิดาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย

อรุณ เวชสุวรรณ

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

บิดาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย

รวมข้อเขียนเกี่ยวกับท่านปรีดี
จากเอกสารต่าง ๆ ที่ไม่เคยพิมพ์เป็นเล่มมาก่อน
พร้อมทั้งบทสัมภาษณ์ครั้งสุดท้าย
ที่ยังไม่ได้รับการตีพิมพ์

โดย

อรุณ เวฬุวรรณ

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์

โดย อรุณ เวชสุวรรณ

สำนักพิมพ์ อรุณวิทยา จัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ครั้งแรก พฤษภาคม ๒๕๒๖

จัดจำหน่ายโดยสายส่งสิ่งพิมพ์ บริษัท เคล็คไทย จำกัด

๓๐๓/๙ ซอยสันติภาพ ถนนนเรศ บางรัก กทม. ๑๐๕๐๐

โทร. ๒๓๓-๒๓๘๒

พิมพ์ที่ทางหุ้นส่วนจำกัด เจริญรัฐการพิมพ์

๓๑๐/๒๓ ถนนเจริญรัถ คลองสาน กทม. ๑๐๖๐๐

โทร. ๔๖๕-๒๘๐๓, ๔๖๖-๓๗๔๗

www.pridi-phoonsuk.org

ChangeFusion OPENBASE.in.th

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

อุทิศแด่ ท่านปรีดี พนมยงค์

อดีตผู้นำที่เสียสละเพื่อประเทศชาติอย่างแท้จริง

คำนำ

เมื่อข้าพเจ้าได้ทราบข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ ท่าน
รัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์ ทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้สึกเศร้า
สลดใจเป็นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าคิดว่าควรจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง
เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงท่าน จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นมาเพื่อ
เผยแพร่เกียรติคุณของท่านให้อนุชนคนรุ่นหลังได้รับรู้ได้ศึกษา
ต่อไป

ข้าพเจ้าเคยเดินทางไปพบ ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่
ประเทศฝรั่งเศสเมื่อข้าพเจ้าไปเที่ยวที่ประเทศนั้น ท่านได้ต้อนรับ
ด้วยอัธยาศัยไมตรีเป็นอันดี คำพูดและกริยาอาการที่เต็มไปด้วย
ความเมตตาอารียังประทับใจข้าพเจ้าอยู่จนกระทั่งบัดนี้
หลังจากนั้นก็มีการติดต่อกันทางจดหมายอยู่เสมอ ๆ ข้าพเจ้าได้
เอาเรื่องของท่านมาเขียนลงหนังสือพิมพ์รายวัน “ไทยแลนด์
ไทม์” อยู่หลายครั้ง ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าข่าวอยู่ที่
หนังสือพิมพ์ฉบับนั้น ข้อเขียนที่เคยลงพิมพ์ได้รวบรวมไว้ใน
หนังสือเล่มนี้แล้ว สำหรับตอนที่ ๑—๒—๓ เป็นเรื่องราวเมื่อ
ข้าพเจ้าไปฝรั่งเศสแม้จะเป็นเรื่องท่องเที่ยวปนอยู่บ้าง แต่เป็น

การท่องเที่ยวเพื่อไปพบท่านปรีดีโดยตรง ส่วนที่เป็นบท
สัมภาษณ์นั้นยังไม่เคยพิมพ์ที่ไหนมาก่อนจึงรวบรวมพิมพ์ไว้ใน
หนังสือเล่มนี้ด้วย (บทสัมภาษณ์ที่นำมารวบรวมไว้นี้ได้บันทึก
ไว้ในขณะสัมภาษณ์ ไม่ได้ใช้เทปบันทึกเสียง แต่ได้ส่งสำเนา
ไปให้ท่านอ่านก่อนออกสัจธรรมแล้ว) นอกจากนั้นได้รวบรวม
ประวัติและผลงานโดยย่อของท่านไว้ด้วย

ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นนักการเมืองที่ดีที่สุดของไทย
เป็นผู้ที่เสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มีการคอร์รัปชันเหมือนนัก
การเมืองรุ่นหลัง ๆ ไม่เป็นนักการเมืองที่มักมากในกามคุณ ไม่
ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อแสวงหาความร่ำรวยให้ตนเองและครอบครัว
วิถีทางการเมืองของท่านล้วนแต่เป็นวิถีทางเพื่อความเจริญ
รุ่งเรืองของราษฎรไทยโดยทั่วไป คุณความรู้ความสามารถของ
ท่านควรกับตำแหน่ง รัฐบุรุษอาวุโส อย่างแท้จริง ชีวิตของ
ท่านได้อุทิศเพื่อระบอบการปกครองประชาธิปไตยในประเทศ-
ไทยตลอดมา ท่านจบด็อกเตอร์อั่งดรัวด์จากประเทศฝรั่งเศส
เป็นคนแรกของไทย ถ้าท่านเป็นคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว
ท่านคงกอบโกยประโยชน์สุขใส่ตัวได้อย่างเต็มที่ อนาคตของ
ท่านจะต้องเป็นเจ้าพระยาพานทองอย่างแน่นอน แต่ท่านต้อง
การปฏิวัติเพื่อชีวิตใหม่ของประชาชน นั่นคือการสถาปนา

ระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้คนไทยมีสิทธิ์
มีเสียงในการปกครองตนเองตามแบบของอารยะประเทศทั่วไป

ประวัติงานของท่านนับว่าเป็นบิดาแห่งระ- **บอบประชาธิปไตยของไทยอย่างแท้จริง**

แม้ว่าการอสัญกรรมของท่านจะไม่ได้รับการเหลียวแล
จากชนชั้นปกครองในสมัยปัจจุบัน แต่อนาคตข้างหน้าเมื่อ
คนไทยมีการศึกษาดีขึ้นกว่านี้ จะต้องให้เกียรติท่านอย่างใหญ่
ยิ่งแน่นอน แม้ว่านักการเมืองสมัยนี้ส่วนมากจะมีโมหาคติมอง
ไม่เห็นคุณค่าความดีของท่าน แต่สักวันหนึ่งจะต้องมีคนที่เข้าใจ
จะต้องมีการฟื้นฟูเกียรติภูมิของท่านขึ้นมาใหม่ เพราะชนชั้น
ปกครองในปัจจุบันนั้น จะไปเทียบกับความรู้ความสามารถ
และคุณูปการของท่านที่มีต่อประเทศไทยจะเทียบกันไม่ได้เลย

มติมหาชนต่างแสดงความเศร้าสลดใจกับการอสัญ-
กรรมของท่านปรกติกันมากมาย ดังจะเห็นได้จากหนังสือพิมพ์
ทุกฉบับแสดงความเศร้าสลดใจทั้งในด้านข่าว, บทนำ, บทความ,
บทบรรณาธิการดังหนังสือพิมพ์ชั้นนำเช่น ไทยรัฐ, เดลินิวส์,
สยามรัฐ, มติชน, มาตุภูมิ ฯลฯ ได้แสดงการไว้อาลัยไว้ใน
บทนำและบทความหลายแห่ง ดังที่ได้นำมาประกอบไว้เป็น
หลักฐานในตอนท้าย ๆ ของหนังสือเล่มนี้แล้ว ทั้งนี้เพื่อแสดง

ให้เห็นว่าหนังสือพิมพ์หลายฉบับอันเป็นกระจกเงาที่เปรียบ
เสมือนตัวแทนของประชาชน ได้แสดงความต้องการให้รัฐบาล
เป็นเจ้าภาพงานศพอย่างสมเกียรติ เพื่อเป็นหลักฐานว่าสมัยที่
ท่านปริตีถึงแก่อสัญกรรม ประชาชนที่มีความรักชาติ รัก
ประเทศได้แสดงออกอย่างไรบ้าง

เกียรติประวัติของท่านปริตินั้น แม้จะมีบางคนอิจฉา
กลัวว่าจะดีกว่าตนเอง กลัวคนจะมองเห็นความดีของท่าน จึง
พากันปิดกันเสีย แต่ไม่มีทางสำเร็จได้ เพราะความจริงเป็นสิ่งที่
ไม่ตาย ใครบ้างที่หาเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ใครบ้างที่
เป็นนักการเมืองที่เข้ามาเพื่อความร่ำรวยของตัวเองและญาติ
พี่น้อง ใครบ้างที่นั่งเสพสุขในกองเงินกองทองบนความทุกข์
ยากของมหาชน แม้ว่ากงล้อแห่งประวัติศาสตร์ยังบดบังอยู่
ความจริงอาจจะไม่ปรากฏในวันนี้ แต่ความจริงเป็นสิ่งที่ไม่ตาย
สัจจะจะต้องเป็นสัจจะอยู่วันยังค่ำ

คนไทยเรานั้น ถ้ามีการศึกษาค้นคว้าและสนใจใน
ความเป็นจริงทางสังคมกว่าที่เป็นอยู่ หูตาจะสว่างกว่านี้เป็น
อันมาก ถ้าเป็นคนที่รักสัจจะก็มองเห็นคุณความดีของท่านปริตี
อย่างแน่นอน นอกจากคนที่มลายู่กับความหลอกลวงไว้
सारะไปวัน ๆ

ข้าพเจ้าผู้เขียนเรื่องราวต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ ไม่เคย
เป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์หรือเป็นศิษย์ของท่าน
ปรีดี ไม่เคยเป็นนักการเมืองที่ผูกใจในตัวท่านปรีดี แต่ข้าพเจ้า
เป็นคนที่ชอบศึกษาหาความจริงในสังคม เป็นผู้รักความเป็น
ธรรม ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท่านปรีดีขึ้นก็เพื่อต้องการรักษา
ไว้ซึ่งสัจจะทางประวัติศาสตร์เท่านั้น.

อรุณ เวชสุวรรณ

๑๖ พ.ค. ๒๖

สารบาญ

หน้า

ไปพบท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส
(ตอนที่ ๑)

๑

ไปพบท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส
(ตอนที่ ๒)

๑๑

ไปพบท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส
(ตอนที่ ๓)

๑๖

ฯพณฯ ดร. ปรีดี พนมยงค์

กับ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

๒๐

สัมภาษณ์ ดร. ปรีดี พนมยงค์

๒๘

รัฐบาลออสเตรีย ดร. ปรีดี พนมยงค์
(ตอนที่ ๑)

๓๗

รัฐบาลออสเตรีย ดร. ปรีดี พนมยงค์
(ตอนที่ ๒)

๔๒

ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

๔๘

กษัตริย์ราชประชาธิปไตย

๕๑

๑ วรรณคดีของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ๒ กับการสมโภชน์กรุงรัตนโกสินทร์ ๓ อันเนื่องมาจากหนังสือมหาราช ๔ และรัตนโกสินทร์	๖๐
๕ ✓ ชีวประวัติและผลงานของท่านปรีดี ✓ ๖ * ผลงานในฐานะผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลง ๗ การปกครอง	๗๐
๘ * ผลงานตอนเป็นรัฐมนตรีว่าการ ๙ กระทรวงการต่างประเทศ	๗๓
๑๐ * ผลงานตอนเป็นรัฐมนตรีว่าการ ๑๑ กระทรวงการคลัง	๘๕
๑๒ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ๑๓ และป็นหัวหน้าเสรีไทย	๙๓
๑๔ บำเพ็ญตนต่อต้านเผด็จการ	๑๐๖

* เป็นนายกรัฐมนตรี — เป็นรัฐบุรุษอาวุโส	
ลี้ภัยรัฐประหาร	๑๑๑
ถูกใส่ร้ายให้ประชาชนเข้าใจผิด	๑๒๑
ศาลตัดสินว่าไม่มีมลทิน	
ผู้กล่าวร้ายต้องขอขมาโทษ	๑๒๗
อสังกรรม ท่ามกลางความอาลัย	
ของผู้รักความจริง	๑๔๗
บิดาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย	๒๐๖

“ไอ้ประชาธิปไตยใครเริ่มก่อ
ไอ้ใครหนอกู้สยามยามคับขัน
เอกราช ศาลไทยใครป้องกัน
ท่านผู้นั้นคือ ปรีดี ผู้มีคุณ”

นักเรียนไทยในฝรั่งเศส

รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ผู้ริเริ่มและนำมาซึ่ง
ระบอบประชาธิปไตยมาให้คนไทย เพื่อความวัฒนาถาวร
ของประเทศชาติ

อรุณ เวชสุวรรณ (ผู้เขียนหนังสือเล่มนี้) ในฐานะผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์รายวันจากประเทศไทย กำลังสัมภาษณ์ท่านปรีดี พนมยงค์ เรื่องประวัติศาสตร์การเมืองบางประการ ซึ่งบทสัมภาษณ์ได้รวบรวมพิมพ์ไว้ในหนังสือเล่มนี้แล้ว

ท่านปรีดี พนมยงค์ มอบหลักฐานประวัติศาสตร์การ-
เมืองให้กับ อรุณ เวชสุวรรณ เป็นหลักฐานที่ศาลสถิต
ยุติธรรมของไทยได้ตัดสินและพิสูจน์ว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์
ไม่มีมลทินใด ๆ ในกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ตลอด
ทั้งหลักฐานที่มีผู้ใส่ร้ายท่านตลอดมา

ท่านปรีดี พนมยงค์ กับ อรุณ เวชสุวรรณ คุณสัมฤทธิ์
—คุณนิตยา เสาวดี เจ้าของห้องอาหารนิตยา ห้องอาหาร
ไทยในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งมีความสนิทสนม
คุ้นเคยกับครอบครัวของท่านปรีดีเป็นอย่างดี

ท่านปรีดี พนมยงค์ ถ่ายเมื่ออายุ ๘๑ ปี ที่หน้าบ้านพัก
ชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส วันที่ ๗ สิงหาคม ๒๕๒๔

PRIDI BANOMYONG

(PRIDI PHANOMYONG, PRIDI PANOMYONG, LUANG PRADIT, LUANG PRADIST MANUDHARM)

ANCIEN RÉGENT ET

ANCIEN PREMIER MINISTRE DE THAILANDE (SIAM)

GRAND-CROIX DE LA LÉGIION D'HONNEUR

173, AV. ARISTIDE BRIAND

92160 ANTONY (FRANCE)

TÉL. 660.55.64

วันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2525

เรียน คุณอรุณ เวชสุวรรณ ที่รัก

ผมได้รับจดหมายของคุณฉบับลงวันที่ 19 มีนาคม 2525 และต่อมาผมได้รับจดหมายของคุณฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน 2525 รวมทั้งหนังสือของท่านเจ้าประคุณพุทธทาสภิกขุซึ่งคุณได้ฝากเพื่อนที่ปารีสนำมาให้ผมแล้ว เนื่องจากผมมีการกิจค่อนข้างหลายประการ อีกทั้งสุขภาพของผมไม่สมบูรณ์จึงตอบจดหมายคุณล่าช้าไป ขอคุณโปรดให้อภัยด้วย วันนี้ผมขอตอบรวมจดหมายทั้ง 2 ฉบับของคุณดังต่อไปนี้

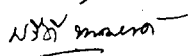
1. ผมขอขอบคุณเป็นอันมากมายังคุณที่มีความปรารถนาดีต่อผม และได้เขียนได้ผู้ใส่ร้ายผม โดยคุณมิได้ท้วงเเกรงการคุกคามและการบีบบังคับใดๆ ผมขอเคารพหาณิสงส์ที่คุณบำเพ็ญเพื่อสังคมและเพื่อความเป็นธรรมแก่ผมนั้น โปรดคล้อยตามให้คุณประสพสิริสวัสดิพิพัฒนามงคล เจริญด้วยอายุ วรณะ สุขะ พละทุกประการ

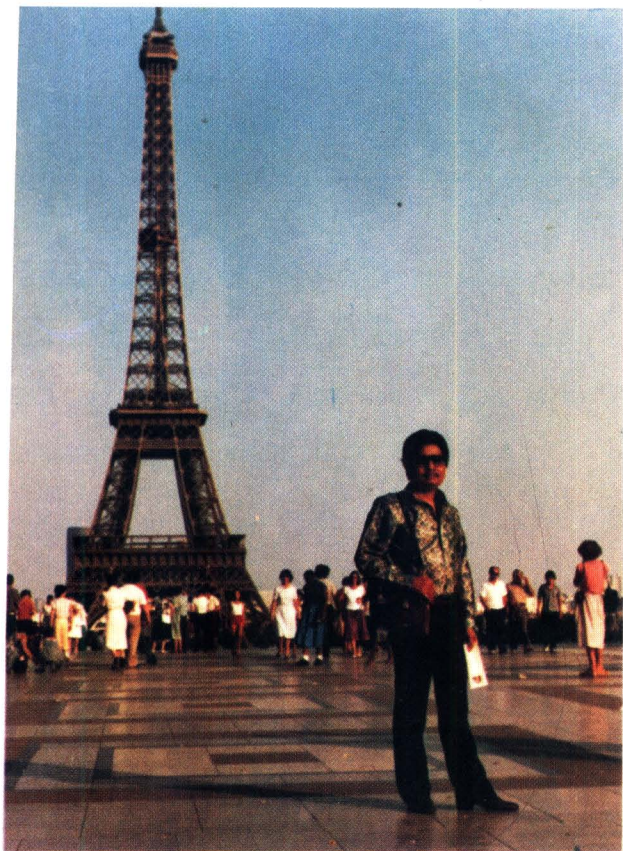
2. ผมยินยอมให้คุณคัดลอกข้อความและเอกสารในหนังสือและในบทความของผมเพื่อใช้ประกอบในการเขียนหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองนั้นได้

3. พร้อมจดหมายฉบับนี้ ผมได้ส่งหนังสือของผมชื่อ "ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์" มาถึงคุณ 1 เล่ม เพื่อเป็นที่ระลึก และมีเกร็ดในทางประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกสารแท้จริงหลายประการซึ่งผมอนุญาตให้คุณคัดลอกไปลงพิมพ์ในหนังสือของคุณได้ เกร็ดดังกล่าวต่างกับ "คำบอกเล่า" (Hearsay) ที่เกจิอาจารย์ซึ่งสมมติว่าเป็นศาสตราจารย์ประวัติศาสตร์ได้อาศัย "คำบอกเล่า" เป็นหลักวิชาการ

4. ผมระลึกถึงความเมตตาของท่านเจ้าประคุณพุทธทาสภิกขุที่เป็นห่วงว่าผมชราแล้วควรเลิกเล่นในธรรมะ ผมได้ส่งจดหมายไปนันทนาการท่านโดยตรงตามที่คุณแนะนำ

โอกาสนี้ขอส่งความรักและคิดถึงมายังคุณ

ผู้เขียนขณะไปประเทศฝรั่งเศสเพื่อการท่องเที่ยวและมีจุด
ประสงค์ต้องการไปศึกษาชีวิตและงานของท่านปรีดีด้วย

ไปพบ ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส

ตอนที่ ๑^(๑)

ตลอดเวลาหลายปีที่ผ่านมาที่ผมได้คลุกคลีอยู่ในวงการหนังสือพิมพ์ ผมเคยคิดเสมอว่าควรไปเปิดหูเปิดตา ไปดูศูนย์กลางแฟชั่นระดับโลกเสียที และสถานที่ที่จะไปจะได้มีโอกาสพบกับท่านรัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์ ด้วย

ที่นั่นคือนครปารีส

ปารีสเป็นเมืองหลวงของฝรั่งเศสที่ครองความเป็นใหญ่ในวงการแฟชั่นมานับร้อยปี ปีแอร์การ์แดง, คริสเตียน ดิออร์, ชาร์ลชอง, นีน่าริชชี ฯลฯ ล้วนเป็นที่รู้จักของคนทั่วโลกมานานแสนนาน

ปัจจุบันนี้การแต่งกายของคนไทย ต่างก็เลียนแบบมาจากฝรั่งทั้งสิ้น การแต่งกายแบบไทยเดิม คือการนุ่งผ้าม่วงใส่เสื้อราชปะแตนและผู้หญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน นุ่งผ้าซิ่น ได้ถูกสั่งยกเลิกไปในสมัยเผด็จการ จอมพล ป. พิบูลสงคราม

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๘ ฉบับวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๕๒๔.

ปกครองประเทศ รัฐบาลสมัยนั้นได้บังคับให้ประชาชนแต่งตัวเหมือนฝรั่ง เพราะความเห็นดีเห็นชอบของผู้นำเพียงคนเดียว

และคนไทยก็ปฏิบัติตามมาจนถึงปัจจุบัน !

เมื่อจะต้องตามฝรั่งก็ต้องไปให้ถึงแหล่งศูนย์รวมของแฟชั่น...คือ นครปารีส ที่รวมของความฟุ่มเฟือยมาตั้งแต่โบราณกาล สมัยพระเจ้าหลุยส์ต่าง ๆ เรื่องอำนาจ จนกระทั่งปัจจุบันนี้ชาวปารีสยิ่งเหล่านี้นักยังคงรักษาเอกลักษณ์แห่งความเป็นคนรักสวयरักงามเอาไว้โดยไม่เสื่อมคลาย แม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีพรรคสังคมนิยมมาเป็นรัฐบาล คนฝรั่งเศสก็ยังฟุ่มเฟือยอยู่นั่นเอง

ผมได้เดินทางออกจากประเทศไทยโดยสายการบินไทย เมื่อวันที่ ๓ สิงหาคมที่ผ่านมา และเพิ่งจะขอวีซ่าจากสถานทูตฝรั่งเศสได้ในเวลาบ่าย ๓ โมงของวันที่ ๒ นั้นเอง การขอวีซ่าเข้าประเทศฝรั่งเศสในระยะนี้เป็นเรื่องที่ยากมาก ทั้งนี้เป็นเพราะรัฐบาลฝรั่งเศสหาทางป้องกันไม่ให้คนต่างชาติเข้าไปทำงานและแย่งอาชีพคนในประเทศของเขา ฉะนั้นตั้งแต่ปลายเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๕๒๔ เป็นต้นมา สถานทูตฝรั่งเศสจึงห้ามออกวีซ่าให้นักท่องเที่ยวจากประเทศต่าง ๆ เข้าประเทศเขาโดยเด็ดขาด

สำหรับตัวผมเองได้รับความช่วยเหลือจาก คุณเนาวรัตน์
 โขมพัตร แห่งโรงแรมมณเฑียร ซึ่งรู้จักกันในสถานทูตฝรั่งเศส
 เป็นอย่างดีและเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์โรงแรมโอเรียนเต็ล
 ได้จัดทำเอกสารบางอย่างให้ จึงขอวิชาได้โดยใช้เวลา ๔๘
 ชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งตามธรรมดาจะต้องใช้เวลาถึงเดือนครึ่ง จึง
 ต้องขอขอบคุณผู้ช่วยเหลือทั้งสองรายการไว้ ณ ที่นี้ด้วย

สำหรับการเดินทางนั้น แม้ว่าผมเคยเดินทางไปต่าง-
 ประเทศโดยทางเครื่องบินมาแล้ว แต่ยังไม่เคยใช้บริการของ
 การบินไทยเลย ทางฝ่ายประชาสัมพันธ์ซึ่งรู้จักกันดีให้ลองใช้
 บริการดูโดยให้ตัว ไป—กลับ ไว้นานแล้ว และเมื่อถึงวันเดิน
 ทางเข้าจริงก็มีปัญหาเข้าจนได้ เพราะผมคิดว่าคงไม่มีใครนิยม
 ใช้บริการของการบินไทยเท่าใดนัก ผู้โดยสารคงจะมีน้อย
 เพราะข่าวคราวในทางด้านอกุศลไว้เข้าหูผมเสมอ

ปรากฏว่าผิดคาดไปมาก !

ผู้โดยสารเที่ยวบินที่ ทีจี. ๘๓๐ เวลาออกจากดอนเมือง
 ๒๓.๓๐ น. ผมไปถึงสนามบินดอนเมืองเวลา ๒๑.๓๐ น. ปรากฏ
 ว่าที่นั่งของผู้โดยสารเต็มหมด ผมมีตัวแบบ “ตัวเป็ด” คือ
 ไม่ได้ระบุเที่ยวบินจึงชุลกชลักพอดู แต่ได้รับความช่วยเหลือ

จากเจ้าหน้าที่ของการบินไทยผู้มีไมตรีจิตจึงขึ้นเครื่องบินไปได้
โดยเรียบร้อย

การเดินทางไปฝรั่งเศสในครั้งนี้ ผมไปคนเดียว และ
ตัดสินใจไปอย่างกะทันหัน แลกเงินฝรั่งเศสติดตัวไปเพียงไม่กี่
พันฟรังก์ ภาษาฝรั่งเศสผมก็ไม่ได้เรื่องได้ราว แต่ว่าผมมีเพื่อน
มาก เจ้าหน้าที่บนเครื่องบินก็รู้จักผมหลายคน เพื่อนที่ฝรั่งเศส
ก็พอจะมี และเมื่อเหยียบย่างลงบนพื้นแผ่นดินของชาวปารีสยิ่ง
ผมก็อดปลื้มใจไม่ได้ที่ได้รับน้ำใจไมตรีของคนไทยที่นั่นอย่าง
อบอุ่นที่สุด

คนไทยที่มาคอยรับผมที่โรงแรมในวันนั้นมี คุณสุพจน์
อ่อนบุญมี และ คุณเพ็ญยศ เพชรโยธิน หรือ คุณชาติ ทั้ง
สองคนทำงานที่ ห้างเบลล์กซ์ ซึ่งเป็นห้างที่ขายพวกกระเป๋
น้ำหอม เสื้อผ้า ฯลฯ นอกจากนั้นยังได้พบกับ คุณสัมฤทธิ์—
คุณนิตยา เสาวดี ซึ่งเปิดห้องอาหารไทยชื่อ นิตยา อยู่ที่นี่
โดยมี สมหมาย เพื่อนของผมซึ่งรู้จักกันมา ๘-๙ ปีแล้วเป็นผู้
ควบคุมอยู่ ส่วนการพักผมก็พักโรงแรมเดียวกับพวกการบิน
ไทยที่มีสัญญาเช่าพักอยู่ในฝรั่งเศส บางแห่งก็ไปเที่ยวกับพวก
ของการบินไทยนั่นเอง พอตกค่ำผมก็ไปรับประทานอาหารน้ำพริก

ปลาร้าตามบ้านคนไทยในฝรั่งเศส ไม่ได้รับความเดือดร้อนแต่ประการใด

สำหรับการเดินทางนั้น เครื่องบิน ทีจี. ๙๓๐ ซึ่งเป็นเครื่องบินจัมโบ้ ๑ ใน ๕ ลำของบริษัทการบินไทยเครื่องที่โดยสารไปนั้น จุผู้โดยสารได้ถึง ๓๗๕ คน และเที่ยวบินนี้ก็นั่งกันไปเต็มอัตราศึกทีเดียว ผมกลับไปตลอดทั้งคืนและไปตื่นเอาที่สนามบินของกรุงเอเธนส์ประเทศกรีซเครื่องบินจอดที่นั่นเพื่อส่งผู้โดยสารและเติมน้ำมัน ๔๕ นาที จากนั้นเครื่องก็ทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าสู่ประเทศฝรั่งเศส เครื่องบินร่อนลงสนามบินชาส์ล เดอโกล สนามบินทันสมัยที่สุดในฝรั่งเศส ผมเพิ่งจะทราบว่า สนามบินที่นั่นมีถึง ๔ แห่ง คือสนามบินออร์เหนีโอ สนามบินออร์ใต้ สนามบินเลอบูแซ่และสนามบินที่ผมกำลังจะลงไปคือ ชาส์ล เดอโกล สนามบินแห่งนี้ตั้งตามชื่อของ นายพล ชาส์ล เดอโกล รัฐบุรุษของฝรั่งเศสซึ่งชาวโลกรู้จักกันดี

ผมลงจากเครื่องบินโดยไม่มีเพื่อนคนไทยเลยแม้แต่คนเดียว พวกลูกเรือของการบินไทยเขาก็ไปตามช่องทางของเขาคงมีผู้โดยสารคนหนึ่งเป็นคนจีนมาเที่ยวในไทย พูดยุติไทยได้แต่คำว่า “ผู้หญิงไทยสวยมากมาก” และ “ผู้หญิงไทยเก่ง

มากมาย” (ที่ว่าผู้หญิงไทยเก่งมากมาย เพราะว่าได้ไปเที่ยว
 อาบอบนวดที่เจ้าพระยามา ได้รับบริการจากผู้หญิงไทย จึงพูด
 ให้ผมฟัง—ฟังแล้วอายุไม่เบาทีเดียวละ) นอกจากนั้นยังพูด
 ภาษาจีนแต่จำได้อีกด้วย ซึ่งเป็นโชคดีของผมที่เคยเรียนภาษา
 แต่จำไว้นาน แต่ก็กระต่อนกระแท่นเต็มทน หมอคนนั้นเขา
 บอกว่าเขาเป็นเพื่อนกับ คุณจีน ไสภณพานิช มหาเศรษฐีของ
 ไทย เขามีภักตาคารขายอาหารจีนในปารีส พร้อมทั้งเชิญให้
 ไปกินฟรีเสียอีกด้วย จากนั้นผมก็เหยียบย่างเข้าไปในบริเวณ
 สนามบินซึ่งทำความตื่นเต้นให้พอสมควร เพราะสนามบินที่นี้
 เขาไม่ต้องเดินให้เมื่อยตุ้ม พอออกจากประตูเครื่องบินแล้วจะ
 เป็นรูปหรือเป็นช่อง มิลิฟท์สายพานพาไปตามช่องซึ่งช่องหรือรูป
 ต่าง ๆ นี้มีมากมายเหลือเกิน รูแต่ละรูจะไปผุดตามทีต่าง ๆ กัน
 และเป็นรูที่มุดไปตามได้อาคารทั้งนั้น อาจจะเป็นเพราะประเทศ
 นี้ชอบทำถนนใต้ดิน รถใต้ดินหรือรถเมโทรจึงมีมากมาย
 เหลือเกิน

เพื่อน ๆ ของผมที่ทำงานบนเครื่องบินเขาก็กังจากเครื่อง
 ไปตามทางของเขา มีรถมารับไปส่งที่โรงแรมพร้อมสรรพ ส่วน
 ผมต้องคอยให้เขาบ่มตราเข้าเมืองให้เสร็จเรียบร้อย และต้องตื่น

เต้นแทบหัวใจจะวายอีกครั้งหนึ่งเมื่อเจ้าหมอแจ็กที่ว่า “ผู้หญิงไทยเก่งมากมาก” เอาห่อของมาให้ผมถือ เพราะของต่างๆ ที่เขาเอาติดตัวมาจากเมืองไทยมีมาก จึงให้ผมช่วยถือขึ้นหนึ่งด้วยความไม่ไว้วางใจทำให้ผมคิดว่า มันอาจจะเป็นเฮโรอีนก็ได้ แล้วผมก็เอาห่อตุ๋นมันไปจนกระทั่งถึงรถ พอออกจากแอร์พอร์ตได้ ผมก็ได้รับความช่วยเหลือจากชาวจีน คนที่ผมคิดอกุศลคนนั้นนำรถมาส่งถึงโรงแรมโนโวเทล (NOVOTEL) ในปารีสอย่างเรียบร้อย

อาบน้ำเสร็จแล้วนอนงีบหนึ่ง ตกเย็นก็เริ่มท่องปารีส

ก็อย่างที่เล่าไว้แล้วข้างต้นว่า ที่เยวฝรั่งเศสครั้งนี้ผมไม่มีโปรแกรม จึงท่องเที่ยวไปเรื่อยๆ กับ คุณสมบุรณ์ ชัยเดช เพื่อนรุ่นน้องซึ่งเขาเป็นพนักงานการบินไทยผู้มากับเที่ยวบินเที่ยวนี้ด้วย ผมเริ่มสัมผัสกับกลิ่นไอของปารีสในวันที่ ๔ สิงหาคมนี้เอง...คนที่นี้แต่งตัวกันสวยๆ แต่งตัวเรียบร้อย หาฝรั่งประเภทฮิปปีทำยาก หรืออาจจะเป็นเพราะปัจจุบันนี้ฮิปปีที่นี่สูญพันธุ์ไปหมดแล้วก็ว่าได้ เราขึ้นรถเมโทร (METRO รถไฟใต้ดิน ใช้อยู่จากคำว่า METROPOLITAIN) มุดดินไปโผล่ตามย่านการค้าที่สำคัญๆ ต่างๆ ในนครปารีส

นครปารีสเป็นเมืองที่สวยงาม มีอายุหลายร้อยปี นับเป็นเมืองเก่าของยุโรปมหานครแห่งนี้ถ้าจะเรียกตามภาษาไทยแล้วเรียกได้ว่าเป็นเมืองเอกแตก เหมือนพิษณุโลกของไทย เพราะมีแม่น้ำแซนไหลผ่านใจกลางเมือง แม่น้ำแซนนี้ได้แยกเมืองปารีสเป็นฝั่งซ้ายฝั่งขวา รอบ ๆ แม่น้ำเป็นทัศนียภาพที่สวยงามมาก ตกเย็น ๆ มีเรือนำนักท่องเที่ยวล่องชมทิวทัศน์ ๒ ฝากฝั่ง ณ สถานที่แห่งนี้สักประมาณ ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว พวกโกลเผ่าหนึ่งรู้จักกันในนามพวกปารีส (Parisii) ได้สร้างหมู่บ้านเล็ก ๆ ขึ้นเป็นอาณาจักรน้อย ๆ บนเกาะกลางแม่น้ำแซน สร้างป้อมปราการด้วยไม้เป็นค่ายคูประตูหอรบ คอยปิดกั้นเรือสินค้าที่ต้องการขึ้น-ล่องในแม่น้ำแซน พอเรือสินค้าต่าง ๆ ผ่านมา พวกปารีสก็เรียกเก็บภาษีผ่านด่านจากเรือเหล่านั้น อาจจะเรียกเป็นเงิน เป็นสินค้า หรือทั้งสองอย่างก็ได้ อาณาจักรของพวกปารีสกลางแม่น้ำแซนถูกต้องตามหลักยุทธภูมิทุกประการ คือมีแม่น้ำล้อมรอบเป็นด่านป้องกันศัตรูได้เป็นอย่างดี และยังเป็นจุดศูนย์กลางติดต่อระหว่างพวกยุโรปเหนือซึ่งอาศัยอยู่ในเขตที่มีอากาศหนาวจัดกับพวกยุโรปใต้แถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียนที่อากาศค่อนข้างอบอุ่น....พวกปารีสอยู่มาได้ด้วยสันติสุข

เป็นเวลานานจนกระทั่งโรมันขยายอำนาจเข้าปกครอง ต้อง
รับเอาศิลปะและวัฒนธรรมโรมันเข้าไว้ แต่มีลักษณะเฉพาะ
เป็นของชาวปารีสหรือปารีสียงในสมัยต่อมา

นั่นคือที่มาโดยย่อของนครปารีส!!

ปารีสเป็นศูนย์รวมของความเจริญทั้งทางด้านสมัยเก่า
และสมัยใหม่.....สถานที่น่าเที่ยวของเมืองนี้มีมากมาย ซึ่งถ้า
ท่านต้องการจะศึกษาในด้านความรู้ หรือเที่ยวดูสิ่งของให้
ประเทืองปัญญา ก็จะได้จากพิพิธภัณฑ์ลูฟร์ พระราชวัง
แวร์ซายร์ ปราสาทนโปเลียนฟองแตนโบล ฯลฯ ส่วนจะไปดูของ
สมัยใหม่ก็มีศูนย์รวมแฟชั่นต่าง ๆ หรือแม้แต่ความบันเทิงเรี
รมย์แล้ว ปารีสไม่เคยแพ้เมืองไหน ๆ ในโลกนี้เลย และถ้าจะ
ว่ากันถึงสัมพันธไมตรีกับประเทศไทยแล้ว คนไทยเรารู้จัก
ฝรั่งเป็นชาติแรกก็คือฝรั่งเศสนี่เอง คำว่า “ฟรานซ์” ซึ่งเป็น
ชื่อประเทศฝรั่งเศสก็คือที่มาของคำว่า “ฝรั่ง” ในภาษาไทย
นั่นเอง และถ้าจะเปิดดูประวัติศาสตร์ในสมัยอยุธยาแล้ว
ไทยเรากับฝรั่งเศสมีไมตรีกันมาอย่างสนิทแนบแน่นทีเดียว

วันนี้เขียนถึงปารีสเพียงโฉมหน้า วันพรุ่งนี้จะว่าต่ออีก
ปารีสมีอะไรหลายอย่างที่น่าสนใจ นครหลวงเก่าแก่แห่งนี้เคย

เป็นสถานศึกษาของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษผู้พลิกประวัติศาสตร์การปกครองและการเมืองของไทย แล้ววันหลังข้อเขียนของผมนั้นก็มีความเกี่ยวโยงไปถึงตัวท่าน เพราะการเที่ยวปารีสของผมครั้งนั้นจุดหมายของผมก็ต้องการที่จะแวะเยี่ยมเยือนและคารวะท่านด้วย ในฐานะที่เป็นบุคคลสำคัญของไทย ผู้หยิบยื่นประชาธิปไตยมาให้กับคนไทยทั่วประเทศ วันหลังค่อยพบกับคำสัมภาษณ์ระบบคำถามต่อคำถามซึ่งผมจะได้นำมาเสนอท่านผู้อ่านต่อไป.

ไปพบ ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส

ตอนที่ ๒ ^(๑)

การท่องเที่ยวฝรั่งเศสในครั้งนั้น นอกจากจะชมแฟชั่น และพบ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ที่นั่นแล้ว ผมยังมีความปรารถนา จะชมปราสาทราชฐานต่างๆ เช่นปราสาทฟองแตนโบว์ของ นโปเลียนมหาราช พระราชวังแวร์ซายร์ ตลอดจนต้องการชม รูปปั้นวินัสและภาพเขียนโมนาลิซ่าอันลือลั่นนั้นด้วย แต่เวลา มีเพียงน้อยนิดเหลือเกิน

วันที่ ๕ สิงหาคมผมได้ออกจากโรงแรมภายหลังอาหารเช้าแล้ว จากนั้นได้ไปซื้อของกับเพื่อนโดยมี คุณเพ็ญศ เพชรโยธิน ผู้จัดการร้านเบลล์กซ์ซ์ขับรถนำเที่ยวตามสถานที่ ต่างๆ ตอนเที่ยงนำไปเลี้ยงอาหารจีนที่ภัตตาคารมีชื่อเสียงแห่ง หนึ่ง ขณะขับรถคุณเพ็ญศเปรยขึ้นว่า

“ฝรั่งนี่เขาเป็นนักอนุรักษ์นิยม ตึกรามบ้านช่องที่มอง เห็นนี้มีอายุนับเป็นร้อยๆ ปีทีเดียว ถ้าเป็นบ้านเราเขาจะทุบ

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๑๗ สิงหาคม ๒๕๒๔.

ทั้งหมดแล้ว แล้วจะสร้างขึ้นใหม่มาแทนที่ นับว่าน่าเสียดายของเก่า ๆ ในบ้านเรามากทีเดียว”

“นั่น...ตึกประวัติศาสตร์ที่มีความหมายต่อคนไทยเรา ตึกหลังนี้ในอดีต นายปรีดี พนมยงค์ รต. แปลก ชีตะสังคะ นายประยูร ภมรมนตรี และนักเรียนไทยในฝรั่งเศสยุคนั้น มาประชุมเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองในไทย - ซึ่งในสมัย ๕๐ ปีที่แล้วมาเขาช่วยกาแฟ...เดี๋ยวนี้ก็ยังขายอยู่เลยครับ”

สำหรับวันที่ ๕ ตลอดทั้งวัน เราได้เดินไปซื้อของและชมสถานที่ต่าง ๆ กันตามลำพัง พอตกเย็น คุณเพิ่มยศ เพชรโบริน ผู้จัดการร้านเบลลักซ์พาไปเยี่ยมบ้านและรับประทานอาหารเย็นที่บ้านพัก และที่นี้เอง ผมมีความรู้สึกเหมือนกับว่าเราได้นั่งอยู่ในเมืองไทย ข้าวสวย, แกงไก่, แกงเลียง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “น้ำพริกปลาทุ” มีให้รับประทานพร้อมสรรพเหมือนในไทย ผักจิ้มน้ำพริกหาซื้อได้ในฝรั่งเศส แต่มีปัญหาว่าพริกขี้หนู มะเขือ พืชและผักเมืองร้อนอื่น ๆ ปลูกในฝรั่งเศสได้เฉพาะฤดูร้อนเท่านั้นพออย่างเข้าฤดูหนาวผักพวกนี้จะตายเกลี้ยง ส่วนของกินอื่น ๆ อันเป็นอาหารไทยเช่นกะปิ ปลาร้า ปลาทุ ส่วนมากส่งจากเมืองไทยแทบทั้งสิ้น

“โอ้ย...อยู่ที่ที่คุณไม่ต้องห่วงหรอกครับ อย่าว่าแต่
น้ำพริกกะปิเลย แม้แต่หมากพลูยังมีขายเลยครับ” คุณ
เพ็ญศรี เพชรโยธิน คุยให้ฟัง

ใช่...ที่นั่นมีพวกลาวอพยพไปอยู่กันมาก พวกสาวก็
เหมือน ๆ กับคนไทย กินหมากพลู ปลายี่สาม ปลาแดก ของ
พวกนี้จึงหารับประทานได้ไม่ยากนัก... ส่วนที่ร้านอาหารไทย
ของ คุณนิตยา นั้นแล้วแต่คุณจะเลือกสั่งก็แล้วกัน ผัดพริกแกง
เกาเหลา ปลาเจียงน ฯลฯ บรรยาการในร้านก็มีแบบไทย ๆ
มีพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ สมเด็จพระ
นางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ แขนงอยู่ ตอนเย็น ๆ มี
การเปิดเทปเพลงดนตรีไทยและเพลงไทยสากล ดู ๆ แล้วไม่
ผิดไปจากเมืองไทยเท่าใดนัก พอตกเย็นวันนั้น สมบูรณ์
ชัยเดช พร้อมทั้งพรรคพวกของเราก็ตัดเลี้ยงพบปะสังสรรค์กัน
ที่ร้านอาหารไทยของคุณนิตยา นั่นเอง

เช้าวันที่ ๖ สิงหาคม กัปตันและลูกเรือของการบินไทย
เที่ยวที่ไปฝรั่งเศสเที่ยวนี้ทุกคน ได้จัดทัวร์ไปเที่ยวกันที่
ปราสาทฟองแตนโบว์ อันเป็นสถานที่เคยประทับของนโปเลียน
มหาราช ซึ่งสถานที่แห่งนี้ห่างจากกรุงปารีสออกไปประมาณ

๔๐ กิโลเมตรเศษ พวกเราเช่ารถบัสนขนาดเล็ก โดยมีกัปตัน
เครื่องบินระดับอาวุโสหนึ่งควบคุมไปด้วย กัปตันที่ควบคุมไป
เป็นผู้อาวุโสที่วงการนักบินของไทยเคารพนับถือมากคือ กัปตัน
จำรัส คำคุณ ซึ่งกัปตันคนอื่น ๆ จะต้องเรียก “ครู” กันแทบ
ทุกคน เป็นที่นับถือของศิษย์ ๆ และลูกเรือทุก ๆ คน เป็นผู้
วางตัวได้เหมาะสม มีอัธยาศัยน่านับถือที่แท้

นอกจากนั้นมี กัปตันสะอาด สบศรีศาสตร์ ท่าน
ผู้รูสึกละเป็นผู้ที่บรรยายด้วยอารมณ์ขันเป็นพิเศษ ได้สร้าง
ความสนุกสนานให้แก่ผู้ร่วมเดินทางตลอดระยะทางกว่า ๔๐
กิโลเมตร

ในการไปชมพระราชวังเตนโบว์ในวันนั้นไม่เสียเที่ยว
เลยเมื่อพวกเราไปถึง...สถานที่แห่งนั้นยังอยู่ในสภาพเดิมทุก
อย่าง นาฬิกาตีบอกเวลาแบบสมัยโบราณยังคงตีบอกเวลาตาม
ปกติ บรรยากาศในอดีตเป็นอย่างไรปัจจุบันก็ยังรักษาไว้เหมือน
เดิมเช่นห้องบรรทม ห้องเสวยพระกระยาหาร ห้องเสวยพระ
สุธารส เติงบรรทมของนโปเลียนของพระราชินีโยเซฟีน
ห้องรับรองพระราชอาคันตุกะ ห้องเต็นรำมีลวดลายวิจิตร
ตระการตายิ่งนัก ดู ๆ แล้วทำให้ทราบว่าฝรั่งเศสนั้นเป็นนักอนุรักษ์

นิยมอย่างยอดเยี่ยมทีเดียว แม้แต่พระมาลา (หมวก) ของ
นโปเลียนมหาราชก็ยังเก็บรักษาอยู่ในตู้มีสภาพเรียบร้อยทุก
อย่าง

เจ้าหน้าที่ได้ขังมรดไม่ให้ใช้ไฟเฟรชถ่ายรูปเหมือนที่
พิพิธภัณฑลัฟว์ เข้าใจว่าเขาคงกลัวไฟเฟลซ์จะทำลายสีสรร
อันสวยงามของเขาให้จืดจางไป...เขานุรักษ์กันถึงขนาดนี้

ฝรั่งเศสในสมัยปัจจุบันนี้ได้ชื่อว่าพรรคสังคมนิยม
ปกครองประเทศ นายฟังซัวร์ มีสแตร์รอง หัวหน้าพรรค
สังคมนิยมได้เป็นประธานาธิบดี มีตัวแทนจากพรรคคอมมิวนิสต์
๒ คนเข้าร่วมรัฐบาลด้วย ประเทศนี้ในปัจจุบันจึงมีอะไร
เปลี่ยนแปลงมากมาย เช่นเก็บภาษีเพิ่มขึ้น เพิ่มค่าแรงงาน
จ่ายค่าประกันสังคมให้พนักงานของรัฐและบริษัทเอกชนต่าง ๆ
ซึ่งเขามีระเบียบว่า การทำงานในอาทิตย์หนึ่ง ๆ ต้องทำงาน
๓๕ ชั่วโมง อัตราแรงงานขั้นต่ำ ๑ ชั่วโมง เท่ากับ ๑๖.๘๐
ฟรังก์ (ฟรังก์หนึ่งตราว ๔ บาท) ซึ่งเทียบกันไม่ได้เลย
นะครับสำหรับเมืองไทยเรา และคงเป็นเพราะเหตุนี้เอง คน
ต่างชาติจึงอยากจะเข้าไปประกอบอาชีพที่ฝรั่งเศสกันมากนัก.

ไปพบ ท่านปรีดี พนมยงค์ ที่ฝรั่งเศส

ตอนที่ ๓ ^(๑)

ผมได้รับความช่วยเหลือจาก คุณสัมฤทธิ์ และ คุณนิตยา เสาวดี (แห่งห้องอาหารนิตยาที่ปารีส) พาไปพบ ดร. ปรีดี พนมยงค์ บุคคลสำคัญที่โลกเกือบลืม ท่านปรีดี พนมยงค์ อดีตเคยเป็นนักเรียนฝรั่งเศส จบปริญญาเอกทางด้านกฎหมาย และสำเร็จปริญญาทางเศรษฐศาสตร์ เคยมีบรรดาศักดิ์เป็น หลวงประดิษฐมนูธรรม และเป็นหัวหน้าสำคัญฝ่ายพลเรือน ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นแบบประชาธิปไตยเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ คือเมื่อหลายสิบปีมาแล้ว และท่านผู้นี้ยังได้เป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านเคยเป็นนายกรัฐมนตรีของไทย และเคยเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตอนหลังได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าประกาศแต่งตั้งให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโสของไทย ท่านผู้นี้ได้ทำประโยชน์ให้แก่ประเทศไทยอย่างมหาศาล เช่นประ-

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๘ ฉบับวันที่ ๑๘ สิงหาคม ๒๕๒๔.

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เป็นผู้แพ้สงครามในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงครามมากมาย แต่ด้วยความสามารถของท่านในฐานะหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นผู้ชนะสงครามไปได้ ซึ่งประวัติและผลงานของท่านมีคุณประโยชน์ต่อประเทศไทยอย่างเหลือคณานับทีเดียว

สรุปแล้วท่านเป็นบุคคลสำคัญของไทยว่่างั้นเถอะ

ตอนหลังท่านได้ถูกใส่ร้ายป้ายสีว่า พัวพันในกรณี

สวรรคตของ ร. ๘ และถูกทหารเข้ามาก่อรัฐประหารโค่นอำนาจ ต้องหนีจากประเทศไทยไปพำนักในฝรั่งเศสจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ส่วนเรื่องราวที่ใครกล่าวหาท่านว่าพัวพันในกรณีสวรรคตท่านได้ตั้งทนายฟ้องร้องจนต้องขอมาต่อท่านทุกรายไป

ผมได้รับความช่วยเหลือจาก คุณสัมฤทธิ์ และ คุณนิตยา ซึ่งรู้จักกับครอบครัวของท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นอย่างดี ทั้งสองคนได้พาผมไปพบในวันที่ ๗ สิงหาคมที่บ้านเล็ก ๆ หลังหนึ่งที่ซานกรุงปารีส สภาพบ้านของอดีตนายกรัฐมนตรีเป็นตึกหลังเล็ก ๆ กระดาษมีกำแพงขาวเหลืองล้อมรอบ

ข้าง ๆ บ้านปลูกดอกกุหลาบและไม้ดอกอย่างสวยงาม ท่านพัก
อยู่กับบุตรสาวและหลาน ๆ และศรัทธาของท่านคือ ท่าน
ผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์

แม้ว่า ดร. ปรีดี จะชราภาพมาก แต่สุขภาพยังดี มีความ
ความจำแม่นยำมากคุยถึงเรื่องเก่า ๆ ได้ดี ผมได้คุยกับท่าน
ในวันนั้นราวชั่วโมงกว่า บุคลิกลักษณะของท่านสมกับที่เป็น
รัฐบุรุษของไทยอย่างแท้จริง ใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาเด็ด
ขาดแม้จะชราภาพแล้วแต่ก็ดูยังมีสง่า แต่งตัวสุภาพเรียบร้อย
สวมสูทสีฟ้า การสนทนาของเราในวันนั้นผมได้เขียนเป็นข่าว
พาดหัวหน้า ๑ หนังสือพิมพ์ ไทยแลนด์ไทม์ ไปแล้ว และใน
ฐานะที่ท่านเป็นบุคคลสำคัญของไทยคนหนึ่ง ผมจะได้พยายาม
นำเรื่องของท่านมาเขียนติดต่อกันไปอีกในหนังสือฉบับนี้และ
นิตยสารอื่น ๆ เท่าที่มีโอกาสและเวลา

หลังจากพบ ดร. ปรีดี พนมยงค์ แล้ว รุ่งขึ้นอีกวัน
ก็กำหนดกลับกรุงเทพ ฯ โดยเส้นทางใหม่ ผ่านประเทศรัสเซีย
ประเทศโปแลนด์โดยมองเห็นกรุงมอสโกอยู่เบื้องล่าง มาพลบ
ค่ำที่น่านฟ้าของประเทศอัฟกานิสถาน ผ่านประเทศอินเดีย
และเติมน้ำมันที่ท่าอากาศยานกรุงเดลี ๔๕ นาที ถึงกรุงเทพ ฯ

๖ โมงเช้ากว่า ๆ กัปตันจาร์ส คำคุณ ได้ชวนให้เข้าไปนั่งดู
ในห้องทำงานของนักบิน ตั้งแต่เครื่องจัมโบ้ทะยานจากสนาม
บินของอินเดียและให้ความรู้แก่ผมนับว่ามากมายทีเดียว ซึ่งผม
จะต้องขอบคุณการบินไทยและเพื่อน ๆ ในฝรั่งเศสทุก ๆ คนไว้
 ณ ที่นี้ด้วย คิดว่าสักวันหนึ่งข้างหน้าถ้าโชคอำนวยผมคงได้ไป
เยือนปารีสอีกเป็นแน่.

ฯ พณฯ ดร. ปรีดี พนมยงค์

กับ ท่านผู้หญิง พนศุป พนมยงค์^(๑)

ที่ชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ณ บ้านเลขที่ 173
VILLE ANTONY ARISTIDE BRIAND ซึ่งเป็นบ้านเล็กๆ
สองชั้นสีเหลือง อาณาบริเวณสงบเงียบเหมือนบ้านของชาว
ปารีสชั้นกลางทั่วๆไป ใครจะนึกว่าบ้านหลังนี้คือแหล่ง
พำนักในวัยชราของรัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์

แม้บ้านหลังนี้ไม่ค่อยจะมีคนเข้าออก ไม่มีการติดต่อกับ
โลกภายนอกเท่าใดนัก แต่ทว่า บุคคลผู้เป็นประมุขของบ้าน
หลังนั้น คือคนสำคัญระดับโลก เป็นบุคคลสำคัญที่ประวัติศาสตร์
ชาติไทยจะต้องจารึกชื่อของท่านไว้ชั่วกัลปาวสาน

ดร. ปรีดี พนมยงค์ หรือ หลวงประดิษฐมนูธรรม
ผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบราชาธิปไตยมาเป็น

-
- (๑) บทความเรื่องนี้เคยลงพิมพ์ในนิตยสาร “คู่ทุกข์ คู่ยาก” ปีที่ ๑
ฉบับที่ ๕ บัณฑิตแรก ประจำเดือนตุลาคม ๒๕๒๔ บรรณาธิการ
นิตยสารฉบับนั้นได้ตั้งชื่อเรื่องว่า “รัฐบุรุษผู้นำปารีส” นับ
ว่าผิดพลาด เพราะท่านยังไม่ได้ “จาก” ปารีส จึงใช้คำว่า
“นิราส” ไม่ได้.

ระบบประชาธิปไตย (เต็มใบบ้าง, ครึ่งใบบ้าง) ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ผลงานของท่านผู้นี้มีมากมายเหลือคณานับ ซึ่งคนไทยส่วนหนึ่งพากันยกย่อง แต่อีกส่วนหนึ่งพากันมองอย่างกลางแคลงใจเพราะความเข้าใจผิด ๆ ที่นักการเมืองและคนชั่ว ๆ บางคนเคยใส่ร้ายป้ายสีท่านผู้เฒ่าไว้เมื่อหลายสิบปีมาแล้ว ดังที่รู้ ๆ กันอยู่

ภายในบ้านหลังนั้น นอกจาก ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัชบุรุษอาวุโสแล้วยังมี ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ ศรีภริยาและบุตรสาวของท่านพำนักร่วมด้วย โดยมีหลานชายผู้หนึ่งคอยอำนวยความสะดวก ชีวิตของสองสามีภรรยาวัยชราคู่กันเป็น “คู่ทุกข์คู่ยาก” ที่คนไทยในฝรั่งเศสพากันเห็นใจและกล่าวขวัญกันว่า เป็นคนไทยที่อาวุโสน่าเคารพ ท่านทั้งสองมีเมตตาอารี เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่นักเรียนไทยและคนไทยในปารีสนับถือมาก ปีหนึ่ง ๆ เมื่อถึงวันสงกรานต์ วันปีใหม่ คนไทยที่นั่นพากันไปขอพรและรดน้ำดำหัวกันทุกปี เพราะถือกันว่าท่านทั้งสองเป็นบุคคลสำคัญที่ควรแก่การเคารพอย่างสูงสุดในประเทศนั้น

สำหรับผู้เขียน ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ ได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี เมื่อผู้เขียนไปเที่ยวฝรั่งเศสและแวนเคอวะทอน แม้ลักษณะอาการของท่านจะแสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าชราามากแล้ว แต่ความจำยังดีเลิศ จำชื่อบุคคล เหตุการณ์สถานที่ได้เป็นอย่างดี

ฯพณฯ ปรีดี มีบุคลิกลักษณะเหมาะสมกับตำแหน่งที่เคยเป็นผู้นำของชาติ วันที่ท่านต้อนรับผู้เขียนและคณะที่บ้านพักซานกรุงปารีส ท่านแต่งตัวด้วยสูทสีฟ้า มีผ้าพันคอสีน้ำตาล ใส่เสื้อยืดไว้ข้างใน สวมถุงน่องรองเท้าเรียบร้อย พุดจาจะฉาน แสดงความคิดเห็นอย่างเชื่อมั่นในตัวเองเป็นอย่างดี บรรยายภาคภายในบ้านตกแต่งด้วยฝีมือของท่านผู้หญิงพูนศุข ภายในบ้านถ้าผู้เขียนจำไม่ผิดดูเหมือนจะมีกรอบรูปที่ใส่พระฉายาลักษณ์ของ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี ที่ทรงฉายร่วมกับครอบครัวนี้ ตั้งเด่นเป็นสง่าไว้ในห้องรับแขก นอกจากนี้ยังมีแผนที่โลกขนาดใหญ่แขวนไว้ที่ฝาผนัง ทางด้านประตูเข้าออกมีกระดานดำซึ่งท่านผู้หญิงและบุตรสาวใช้เขียนรายการเกี่ยวกับการตรวจของหมอที่มาตรวจท่านปรีดี ในแต่ละครั้ง ๑ รวมทั้งรายการอาหาร และยาที่หมอสั่งไว้ ทั้งหมดเขียนติด

ไว้เป็นประจำส่วนการประดับประดาภายในบ้านอื่น ๆ ก็เป็นไปอย่างธรรมดา ๆ รอบ ๆ บ้านท่านผู้หญิงและบุตรสาวได้ปลูกต้นกุหลาบ ออกดอกบานสะพรั่งพร้อมด้วยต้นไม้อื่น ๆ

ขณะที่ผู้เขียนไปเยี่ยมเยียนนั้น เป็นระยะเดียวกันกับที่ คุณปาล พนมยงค์ บุตรชายคนโต เริ่มอาการหนักด้วยโรคมะเร็งและเสียชีวิตไปแล้ว เมื่อวันที่ ๙ กันยายนที่ผ่านมาขณะที่เข้าพักรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลจุฬาฯ ระหว่างนั้นท่านผู้หญิงพูนศุข ได้เดินทางมากรุงเทพ ฯ เพื่อเฝ้าดูแลอาการของบุตรชายคนโตด้วย แต่ในที่สุดก็ถึงแก่กรรมไปแล้ว ดังที่เราได้เห็นประกาศแจ้งความในหนังสือพิมพ์ทุกฉบับ โดยทางเจ้าภาพได้ทำพิธีไว้อาลัย เมื่อวันที่ ๑๙ กันยายน ที่สมาคมธรรมศาสตร์ ซึ่งปรากฏว่ามีเชื้อพระวงศ์และผู้ที่เคารพนับถือฯ พล.ฯ ปรีดี และท่านผู้หญิงพูนศุขไปร่วมงานอย่างคับคั่ง

ว่ากันถึงชีวิตความเป็นอยู่ของ “คู่ทุกข์คู่ยาก” ทั้งสองท่านนี้ ท่านมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างธรรมดา ไม่ได้มั่งคั่งหรือร่ำรวยมหาศาลเหมือนนักการเมืองรุ่นหลัง ๆ แต่ประการใด

ฯ พล.ฯ ปรีดี พนมยงค์ มีประวัติอันยืดยาว ท่านเป็นลูกชาวนาสามัญชนแห่งจังหวัดพระนครศรีอยุธยา บิดาชื่อ

นายเสียง มารดาชื่อ นางลูกจันทร์ บิดามารดาของท่านได้
 ส่งเสียให้เข้ามาเรียนหนังสือในกรุงเทพฯ จนกระทั่งสอบได้
 เนติบัณฑิตและต่อมาเข้าสอบชิงทุนหลวงของกระทรวงยุติธรรม
 ได้ไปศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส จนสำเร็จปริญญา
 เอกและประกาศนียบัตรสูงสุดทางเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยา
 ลัยแห่งกรุงปารีส ท่านเป็นคนไทยคนแรกที่ได้ด็อกเตอร์
 อังดรวัตต์ ต่อมาได้สมรสกับท่านผู้หญิงพูนศุข ผู้ดีเก่าในตระกูล
 “ณ บ่อมเพ็ชร” ตระกูลของท่านผู้หญิงเป็นขุนนางเก่าแก่
 ปัจจุบันนี้ก็มีทรัพย์สินมรดกเก่าเป็นหลักค้ำประกันฐานะของ
 ท่านทั้งสองได้เป็นอย่างดี

สำหรับคดีความที่มีผู้ใส่ร้ายป้ายสีว่ามีความมัวหมองใน
 คดีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ นั้น ถ้าหากใครมาใส่ความ
 ท่าน หรือเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรในลักษณะนั้น ถูกท่าน
 ฟ้องแพ่งคดีมาแล้วทุกราย กระทั่งอดีตนายกฯ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์
 ที่ว่าเก่งนัก ก็ยังต้องเขียนขอขมาท่านในหนังสือพิมพ์สยามรัฐ
 ยิ่งกว่านั้น หนังสือพิมพ์อื่นอีกมากมายฉบับอย่าง “ไทย
 เดลิ” ก็เคยถูกท่านฟ้องต้องขอขมากันไปแล้ว หรือแม้แต่หนังสือ
 ที่เอกชนเขียนขาย เช่นผลงานของ ชาลี ไชยมกระสินธุ์

ที่เขียนผิด ๆ ถูก ๆ และจัดพิมพ์โดยประพันธ์สาส์น ก็พึงแพ็คดีแก่ท่านเมื่อไม่นานมานี้เอง

แสดงว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ในเรื่องนี้!!

สำหรับชีวิตในบั้นปลายของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ท่านใช้เวลาให้หมดไปวันหนึ่ง ๆ ด้วยการอ่านและเขียนหนังสือ มีหนังสือหลายเล่มที่ท่านเขียน และจัดพิมพ์แจกในหมู่ญาติมิตร และบรรดาศิษย์ที่เคารพนับถือท่าน แต่ยังไม่ได้มีการพิมพ์จำหน่ายให้แพร่หลาย ซึ่งเรื่องราวที่ท่านเขียนส่วนมากมักจะป็นอัตชีวประวัติ และเหตุการณ์ที่เคยเกี่ยวข้องในชีวิตทางการเมืองของท่านในอดีต มีพิมพ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เฉพาะภาษาไทยนั้น น่าจะมีสำนักพิมพ์แห่งใดแห่งหนึ่งติดต่อขอเอาไปจัดพิมพ์ ซึ่งเรื่องนี้จะติดต่อโดยตรงได้ที่บ้านของท่านผู้หญิงพูนสุข ที่ทุ่งมหาเมฆ ยานนาวา กรุงเทพฯ ได้ทุกเมื่อ

ดร. ปรีดี พนมยงค์ เดินทางออกจากประเทศไทย เพราะการรัฐประหาร เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ผู้กระทำรัฐประหารสมัยนั้นส่งรถถังไปประชิดถึงบ้านพักของท่าน ที่ปากคลองหลอด ทำข้างวังหน้า แต่ท่านได้ลงเรือเล็กไปในความ

คุ้มครองของทหารเรือจึงรอดชีวิตไปได้ และด้วยความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาทั้งอังกฤษท่านจึงได้ลี้ภัยการเมืองในต่างประเทศมาโดยตลอด และนับตั้งแต่นั้นมาประเทศไทยก็มีรัฐบาลเผด็จการปกครองติดต่อกันมาแทบทุกยุคทุกสมัย

ชั่วชีวิตของท่านปรีดี พนมยงค์ (เรียกชื่อท่านตามที่คนไทยยุคนั้นชอบเรียก) ท่านไม่มีมลทินทางการเมืองแต่ประการใด คดีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ศาลสถิตยุดิธรรมก็ได้พิสูจน์แล้วว่าท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ ท่านกล่าวว่าชีวิตในบั้นปลายของท่านก็อยากจะกลับมาใช้ผืนแผ่นดินไทยเป็นแดนตายเหมือนกัน แต่หากบุตรและธิดาเห็นว่า การพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศสนั้นก็สุขสบายดีอยู่แล้ว เพราะเป็นบ้านเมืองที่เจริญ และไม่มีเรื่องรบกวนใจของท่านอีกด้วย ประกอบกับประเทศนี้ท่านเคยอยู่และศึกษามาตั้งแต่สมัยหนุ่มแน่น ท่านจึงคิดจะพำนักอยู่ที่นั่นกับศรีภริยา คือท่านผู้หญิงพูนศุขตลอดไป

สำหรับท่านผู้หญิงนั้นเป็นตัวแทนของท่านในการติดต่อกับประเทศไทย บางครั้งก็เป็นตัวแทนในการนำคดีขึ้นฟ้องร้องหากเกิดกรณีผู้ละเมิดท่านปรีดี นับเป็นภริยาที่ดีที่เหมาะสม

ทุกประการกับอดีตผู้นำผู้ยิ่งใหญ่ ที่เคยพลิกประวัติศาสตร์การปกครองของไทย

ดร. ปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
อดีตนายกรัฐมนตรีไทย อดีตหัวหน้าขบวนการเสรีไทยซึ่งนำ
ไทยพ้นจากมรสุมสงครามโลกครั้งที่สองได้ และที่สำคัญคือ
เป็นมันสมองของคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองไปจนเหมือนอารยะประเทศได้ ฯลฯ ปัจจุบัน
ท่านอายุ ๘๑ ปี เป็นโรคหัวใจอ่อนหรือโรคชรา และได้รับการ
ปรนนิบัติเอาใจใส่เป็นอย่างดีจากภริยาคู่ชีวิตของท่าน คือ
ท่านผู้หญิงพูนศุขนั่นเอง

เราคงจะหาความสุขของบุคคลสำคัญที่ครองรัก
กันอย่างยั่งยืนอย่างนี้คงไม่มีอีกแล้ว.

สัมภาษณ์

ดร. ปรีดี พนมยงค์

การสัมภาษณ์ครั้งนี้นับว่า บ้านเลขที่ ๑๗๓ VILLE
ANTONY ARISTIDE-BRIAND ชานกรุงปารีส ประเทศ
ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ เวลา
๑๔.๐๐ น.เศษ คณะผู้เข้าเยี่ยมชมประกอบไปด้วย
คุณสัมฤทธิ์ คุณนิตยา เสาวดี คุณสมบูรณ์ ชัยเดช
คุณลักษมี (แก้ว) แห่งการบินไทย และผู้สัมภาษณ์
อรุณ เวชสุวรรณ

อรุณ สวัสดีครับท่าน

ท่านปรีดี สวัสดี...สวัสดี...

อรุณ ผมและคณะมาจากประเทศไทย ต้องการมาคารวะ
ท่าน

ท่านปรีดี ขอโทษ ขอทราบนามสัณนิท

อรุณ ผม “อรุณ เวชสุวรรณ” เป็นผู้สื่อข่าวจากประ-
เทศไทยครับ

ท่านปรีดี ตามสบายครับ

อรุณ ปีนี้นท่านอายุเท่าไรแล้วครับ

ท่านปรีดี ๘๑ ปีแล้ว ปีกลายทำบุญอายุ ๘๐ ปีไปแล้ว

อรุณ สุขภาพของท่านเป็นอย่างไรบ้างครับ

ท่านปรีดี ปีนี้นไม่ค่อยสบาย โรคประจำตัวที่เคยเป็นมาเมื่อก่อนกำเริบขึ้นมาอีก

อรุณ เป็นโรคอะไรครับ

ท่านปรีดี หมอเขาบอกว่าปอดทำงานไม่เต็มที่ และเป็นโรคหัวใจอ่อน มักจะเหนื่อยบ่อย ๆ หมอเรียกโรคอะไรผมก็จำไม่ได้ แต่สรุปแล้วเป็นโรคชราแหละครับ

อรุณ ได้ทราบข่าวว่าท่านใช้เวลาว่างเขียนหนังสือ ไม่ทราบว่ายังเขียนอยู่หรือเปล่า ?

ท่านปรีดี ถ้าสุขภาพยังดีก็เขียนอยู่เสมอ

อรุณ ส่วนมากเป็นเรื่องประเภทไหนครับ

ท่านปรีดี เขียนไปเรื่อย ๆ พิมพ์ไปเรื่อย ๆ เขียนคำขวัญให้กับผู้ที่มาขอบ้าง เขียนบทความบ้าง เท่าที่มีเวลาและว่างกายอำนวย

อรุณ ผมเห็นมีหนังสือหลายเล่มในประเทศไทยที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท่าน

ท่านปรีดี ใครที่เขียนบิดเบือนข้อเท็จจริง ผมก็ฟ้องและชนะ
คดีมาทุกราย

อรุณ มีหนังสือของ พลโท ประยูร ภมรมนตรี เขียน
เรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕
พาดพิงมาถึงท่านอยู่เหมือนกัน

ท่านปรีดี คุณคงอ่านจบแล้วซิ..หนังสือเล่มนี้ของ คุณประยูร
กระทรวงศึกษาธิการถึงกับให้รางวัลเป็นหนังสือดี
ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ผมไม่เข้าใจเหมือน
กันว่าทำไมกระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นเหมือนตัว
แทนของชาติถึงกับให้รางวัลหนังสือที่ไม่มีมูลความ
จริงเช่นนี้

อรุณ ผิดพลาดมากหรือครับ ?

ท่านปรีดี ผมกำลังฟ้องศาลอยู่ คุณไม่ทราบหรือ

อรุณ ก็ทราบเหมือนกันครับ

ท่านปรีดี ผ่านมา ๒ ศาลแล้ว ผมจะไม่ยอมจะทำหรือ
เรามันแก่กันแล้ว แต่ถ้าปล่อยไปคนรุ่นหลังไม่รู้
ความจริงอ่านเข้า ก็รู้ผิด ๆ ไป จึงต้องการทำให้
ถูกต้อง

อรุณ ที่ พระยาศรภักย์พิพัฒน์ แด่งละครับ

ท่านปรีดี นั้นเป็นฝ่ายตรงกันข้าม !

อรุณ มีหนังสือแต่งเกี่ยวกับท่านมากเหลือเกิน บางเล่มก็ดูจะยกย่องมากไป บางเล่มก็เขียนเชื่อถือยาก

ท่านปรีดี ก็อย่างของ คุณประยูร นั้นแกเองก็ยอมรับว่าแกเป็นตัวสะกัตัวหนึ่ง แม้ในหนังสือที่แกแต่งแกเองก็ยังกล่าวไว้ แกก็เคยเข้าฝ่าย กบฏบวรเดช เคยถูกประกาศจับแต่ก็หลบหนีไปได้ ตอนหลังแกกลับมาเขียนไปอีกอย่างหนึ่ง กลับความกันไปหมด

อรุณ แล้วหนังสือของ คุณสุพจน์ ด้านตระกูล ละครับ

ท่านปรีดี คุณสุพจน์ แกเป็นคนรุ่นหลัง แกได้ข้อมูลมาจากคนอื่น หรือได้จากหนังสือที่เคยเขียนไว้ต่างหาก

อรุณ เชื่อถือได้ไหมครับ ?

ท่านปรีดี เรื่องการเชื่อถือนี้ให้เชื่อถือเอกสารที่เป็นเอกสารแท้จริงทางประวัติศาสตร์เป็นการดีที่สุด อย่างประวัติของผม ก็ไปค้นเอาได้จากประวัติราชการ ตอนทำงานรับราชการ เขาก็มีประวัติไว้

- อรุณ ผมเป็นคนรุ่นหลัง และคนรุ่นหลังผมยังมีอีกต่อไปตามลำดับ ผมเห็นว่าเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ มีคนแต่งมีคนบันทึกกันมากเหลือเกิน บางเล่มก็ขัดกันเอง ไม่ทราบว่าจะเอาอะไรมาสนับสนุนในฐานะเล่มไหนเชื่อถือได้บ้าง
- ท่านปรีดี ก็มีที่ เจ้าคุณเพหล ๆ ให้สัมภาษณ์ไว้ลงพิมพ์ ในหนังสือ สุภาพบุรุษ—ประชามิตร นั้นแหละพอจะเชื่อได้เพราะ เจ้าคุณเพหล ๆ ท่านเป็นคนดีคนตรง บทความเรื่องนี้ ดูเหมือน คุณกุหลาบ สายประดิษฐ์ เคยรวมพิมพ์เป็นเล่มมาแล้ว
- อรุณ แล้วบันทึกของ พระยาทรงสุรเดช เชื่อถือได้หรือเปล่าครับ
- ท่านปรีดี หลังจาก เจ้าคุณทรง ๆ เสียชีวิตไปแล้ว คุณหญิงทรงฯ ได้เอาต้นฉบับให้ผม และได้มีการจัดพิมพ์ขึ้นในเล่มนี้ก็เชื่อได้เช่นกัน
- อรุณ มีหนังสือออกใหม่ ๒ เล่ม ชื่อ ทส. เจ้าคุณทรงสุรเดช และ ชีวิตพระยาทรงฯ ในต่างแดน อ่านแล้วจับใจความได้ว่าจอมพล ป. เป็นผู้กล่าวร้าย

ใส่ร้าย พระยาทรงฯ แล้วเนรเทศออกจากประเทศไทย โดยตั้งข้อหาจับกุมแล้วประหารชีวิต พรรคพวก เจ้าคุณทรงฯ เสีย ๑๘ คน เรื่องนี้ในฐานะที่ท่านร่วมรัฐบาลจอมพล ป. อยู่ด้วยในสมัยนั้นพอจะให้ความจริงได้หรือไม่ละครับว่าใครผิดใครถูก

ท่านปรีดี เรื่องนี้ไม่ขอตอบ ต้องให้ศาลเป็นผู้ตัดสิน ศาลเท่านั้นที่จะชี้ขาดได้ และผมก็ยังไม่ได้อ่านหนังสือทั้ง ๒ เล่มที่วางนั้นด้วย

อรุณ ผมคิดว่าท่านและคณะราษฎรทุกคนมีความหวังดีต่อประเทศชาติบ้านเมือง แต่ทำไมตอนหลังถึงได้มีความคิดไม่ตรงกัน

ท่านปรีดี คุณเคยเข้าใจเรื่องทฤษฎีความแตกแยกไหม ? ไม่ว่าสังคมสมัยไหนก็ตามจะต้องมีการแตกแยกเสมอมา พระนารายณ์เสด็จสวรรคต แผ่นดินก็มีความแตกแยกเกิดการฆ่ากันมากมายที่ลพบุรี

อรุณ แม้ในสมัยพระเจ้าตาก ตอนสิ้นรัชกาลก็ฆ่ากันมากนะครับ

ท่านปรีดี ไช้

อรุณ สมัยรัชกาลที่ ๑ ก็ช้ำกันมาก

ท่านปรีดี แม้แต่ กรมขุนกระษัตราธิราช ก็ยังถูกสำเร็จโทษ
...คุณรู้ไหม กรมขุนกระษัตราธิราช เป็นใคร

อรุณ เป็นโอรสของ พระเจ้าตาก ไช้ไหมครับ

ท่านปรีดี แม่ของท่านล่ะ ?

อรุณ แม่ของท่านก็คือลูกของรัชกาลที่ ๑ นะครับ ประวัติศาสตร์ว่าไว้อย่างนั้น

ท่านปรีดี ไช้...นี่แสดงว่าคุณรู้ ที่นี้คุณพอจะเข้าใจทฤษฎี
ความแตกแยกแล้วละชีว่าไม่ว่าสังคมใดก็ตาม
ทฤษฎีความแตกแยกจะต้องเกิดมีติดต่อกันเสมอ
มันเป็นกฎอนิจจังของสังคมอย่างหนึ่ง

อรุณ แต่ความคิดของท่านบางอย่างไม่เป็นอนิจจังนะครับ
เช่นในเค้าโครงเศรษฐกิจ หรือ สมุดปกเหลือง
ของท่านที่คนในสมัยหนึ่งเคยคิดว่าการก่อตั้ง
ธนาคารชาติ หรือ ธนาคารแห่งประเทศไทย
จะตั้งไม่ได้แต่ต่อมาก็ตั้งได้ และโดยเฉพาะปัจจุบัน
นี้ประเทศไทยกำลังร่าง กฎหมายปฏิรูปที่ดิน ซึ่ง

ตรงกับความคิดของท่านในเค้าโครงเศรษฐกิจ
เปียบเลย ถ้าประเทศไทย ดำเนินตามเค้าโครง
เศรษฐกิจของท่านปานนี้ประเทศคงเจริญรุ่งเรือง
คนจนคงมีน้อยหรือไม่มีก็เป็นได้

ท่านปรีดี มันก็เป็นไปตามกฎอนิจจัง

อรุณ ทุกวันนี้ท่านยังสนใจปรัชญาพุทธศาสนาอยู่หรือ
เปล่าครับ

ท่านปรีดี สนใจเท่าที่มีเวลา

อรุณ ในประเทศไทยมี ท่านพุทธทาสภิกขุ อธิบายหลัก
ธรรมที่ประยุกต์เข้ากับสังคมสมัยใหม่และมีอยู่เรื่อง
หนึ่งชื่อ ธรรมิกสังคมนิยม รู้สึกสอดคล้องกับ
เค้าโครงเศรษฐกิจของท่านอยู่บ้างเหมือนกัน

ท่านปรีดี ท่านพุทธทาสภิกขุ เป็นพระที่ดี ผมเลื่อมใสใน
จริวัตรและความรู้ของท่านเป็นอย่างมาก ตอนผม
อยู่ในไทยเคยนิมนต์ท่านมาปาฐกถาธรรมที่หน้า
วัดบวรอยู่เสมอ ลูกศิษย์ของท่าน ท่านบัญญัติ-
นันท์ เก ก็เคยมาเยี่ยมผมที่นี่ ถ้าคุณกลับไปเมืองไทย
ช่วยบอกท่านทั้งสองด้วยว่า ผมขอฝากกราบ

นมัสการ ผมเองเคยอุปถัมภ์วัดชื่อ วัดพนมยงค์
ที่อยู่ชานบ้านเกิดของผม ต้องการพระดี ๆ จาก
สวนโมกข์ของท่านพุทธทาส บ้างเหมือนกัน แต่
เหตุการณ์มันผันแปรไปเสียก่อน

การสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้สัมภาษณ์ได้เขียนคำถามไป ๒๐
กว่าคำถาม แต่เมื่อไปเห็นสภาพความชราของท่านปรีดีแล้ว
ก็ไม่กล้าที่จะถามเพราะกลัวจะเป็นการ กระทบกระเทือนจิตใจ
แต่อย่างไรก็ตามผู้สัมภาษณ์เชื่อว่าพฤติกรรมที่แล้งมาของ
ท่านผู้นี้ ที่ทำไปแล้วล้วนแต่เป็นประโยชน์ต่อชาติบ้านเมือง
และท่านเป็นพุทธศาสนิกชนที่มีศรัทธามั่นอยู่ในพุทธศาสนา
อย่างแน่นแฟ้นคนหนึ่งทีเดียว.

รฐีบุรุษาวุโส

ดร. ปรีดี พนมยงค์ (ตอนที่ ๑)^(๑)

ระยะนี้ได้มีการเคลื่อนไหวที่จะเชิญ ฯพณฯ ดร. ปรีดี พนมยงค์ กลับมาประเทศไทย เพื่อมาร่วมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในฐานะที่ท่านผู้นี้เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์การปกครองยุคระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทย เป็นผู้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงให้ประเทศก้าวไปสู่ความทันสมัยดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้

ก่อนที่การเคลื่อนไหวดังกล่าว จะเป็นความจริง “ไทยแลนด์” ขอเสนอประวัติและความเป็นจริงที่ควรรู้ดังต่อไปนี้..

ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ หรือ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม เป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญโดยตรงต่อประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ที่รู้จักกันมากในฐานะที่เป็นมันสมองของคณะราษฎร และหัวหน้าผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองฝ่ายพลเรือน ที่ได้ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ใหม่ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๕.

สมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ หรือเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว และได้รับใช้ประเทศชาติในตำแหน่งสำคัญ ๆ หลายตำแหน่ง อาทิเช่น ผู้ประ^{หาร}สาน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ, รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น ๆ ผนฯ ได้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะเดียวกันก็ได้เป็นผู้นำขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นหรือที่รู้จักกันในนาม “เสรีไทย” โดยมีชื่อรหัสใช้ติดต่อกับต่างชาติว่า “รัฐ” ซึ่งช่วยทำให้ชาติไทยมีความเป็นเอกราชและอธิปไตยที่สมบูรณ์ เมื่อสิ้นสุดสงครามนั้นแล้วก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้งให้เป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” มีหน้าที่ให้คำปรึกษาราชการแผ่นดิน ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ ๗ ของประเทศไทย

เมื่อเกิดรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ โคนล้มรัฐบาล หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ดร. ปรีดีได้หลบหนีภัยที่อาจคุกคามถึงแก่ชีวิตระเหเรว่อนไปต่างประเทศ จนไปอาศัยอยู่ในประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ (สมัยเจียงไคเช็ค) ต่อมาได้ย้ายไปอยู่ที่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ และได้พำนักอยู่ที่นั่น

นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้ามหรือผู้ที่ต้องการที่จะฉกฉวย
โอกาสยึดอำนาจรัฐมาไว้ในมือ เพื่อจะได้กอบโกยผลประโยชน์
มาใส่ตัว ได้พยายามใส่ร้ายป้ายสี ๗ พรรค ๗ พรรค ปรีดี พนมยงค์
เกี่ยวกับกรณีสวรรคตของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล และได้พยายามสร้างพยานเท็จขึ้นประปราย
แต่ต่อมาพยานเหล่านั้นได้สารภาพความจริงจนหมดสิ้นทุกคน
ใครที่กล่าวละเมิดว่า ท่านได้พัวพันในกรณีสวรรคตจะถูก
ฟ้องร้อง และต้องขอขมาต่อท่านทุกรายไป เช่น ม.ร.ว.
คึกฤทธิ์ ปราโมช กับพวก นายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ กับ
พวก ฯลฯ แสดงว่าท่านบริสุทธิ์ในเรื่องนี้แน่นอน

การกลับเข้าประเทศไทยของท่านนั้น ผู้เขียนทราบ
มาว่า เนื่องจากกลัวว่าจะไม่ได้รับความปลอดภัย บุตรธิดา
จึงไม่อยากจะให้กลับ อีกอย่างหนึ่งซึ่งท่านได้ให้สัมภาษณ์
นายแอนโทนี พอด ในหนังสือ เอเชียวีก ฉบับวันที่ ๒๘
ธันวาคม ๑๙๗๙-๔ มกราคม ๑๙๘๐ ภายใต้วีธี PRIDI
THROUGH A LOOKING GLASS ว่า “โดยทั่วไป, สภาพ
แวดล้อม ยังไม่เหมาะสำหรับข้าพเจ้าที่จะกลับไป ประการ
ที่สองคุณก็ทราบ ข้าพเจ้าบริสุทธิ์ในเรื่องกรณีสวรรคตของ

กษัตริย์ และถ้าข้าพเจ้ากลับไปเพราะระยะเวลาที่กำหนดโดย
ข้อบัญญัติของกฎหมายว่าหมดอายุความแล้วประชาชนก็อาจ
พูดว่า “นั่นไงเขาได้รับความคุ้มครองตามข้อบัญญัติของ
กฎหมายที่หมดอายุความในคดีอาญาของเขา บัดนี้เขาจึง
กลับมา” เพราะฉะนั้นประชาชนอาจพูดว่าไม่ใช่ว่าเขาบริสุทธิ์
หมดจดหรอก ในเมื่อเขารอคอยจนกระทั่งเขาได้รับการคุ้ม
ครองจากข้อบัญญัติของกฎหมาย มันเป็นปัญหาเกี่ยวกับ
เกียรติยศและความเป็นธรรม ไม่ใช่ปัญหาถูกต้องตาม
กฎหมาย”

ขณะนี้ได้มีผู้มองเห็นคุณงามความดีของท่านมีความ
ประสงค์จะให้ท่านกลับเมืองไทยกันมาก แม้แต่ อาจารย์
สุลักษณ์ ศิวรักษ์ นักเขียนชื่อดังยังเขียนไว้ในหนังสือ
อยู่อย่างไทย ว่า “ข้าพเจ้าขออุทิศความดีหากจะเกิดมีจาก
หนังสือเล่มนี้ เพื่อบูชาคุณนายปรีดี พนมยงค์ ผู้มีบุญคุณ
อันใหญ่ยิ่งในการต่อสู้เพื่อธำรงรักษาไว้ได้ซึ่งเอกราช และ
อธิปไตยของชาติ แต่กลับได้รับการเนรคุณด้วยการใส่ร้าย
ป้ายสีจากชนชั้นปกครองอย่างโสมมยิ่ง แม้ข้าพเจ้าจะไม่เคย
พบท่านผู้^{นี้}เลยก็ตาม ทั้งยังเคยจ้วงจาบหยาบซ้ำต่อท่าน
ด้วยซ้ำ แต่ก็เห็นว่าถ้าศตวรรษที่ ๓ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

จะเป็นการเริ่มศักราชใหม่ แห่งการอยู่อย่างไทยให้สมศักดิ์ศรี
กับความเป็นคนแล้วไซ้ เรา น่าจะเริ่มด้วยสัจจะด้วยการ
สมานไมตรี และด้วยอโหสิกรรมเพื่อความบริสุทธิ์ยุติธรรม
ในสังคม

ข้าพเจ้าใคร่ขอเสนอให้ชนชั้นปกครอง ซึ่งรวมทั้งคณะ
องคมนตรีและคณะรัฐมนตรีตลอดจนสมาชิกวุฒิสภาได้โปรด
มีความกล้าหาญทางจริยธรรม นำเรื่องกราบบังคมทูลพระ
กรุณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเชิญ ท่านรัฐบุรุษ
อาวุโส ซึ่งเรามีอยู่แต่เพียงผู้เดียวนี้ให้กลับมาร่วมงานสมโภช
พระนครเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ประเทศชาติ และให้ท่านได้มา
ใช้ชีวิตช่วงสุดท้ายอยู่ในพระราชอาณาจักรดังเช่น ประธานา
ธิบติเนวิน ได้กระทำมาอย่างน่าสรรเสริญกับอนุ ก่อนที่ท่าน
จะสละตำแหน่งประมุขของสหภาพพม่าไป ถ้าเราจะเป็นพุทธ
มามะกะกันนอกเหนือรูปแบบออกไปแล้วไซ้ เรา น่าจะกล้า
กระทำการเช่นนั้นได้ ไม่น้อยไปกว่าเพื่อนพม่าของเรา”

ในฐานะที่ผู้เขียนสนใจในชีวิตและผลงานของ ดร. ปรีดี
พนมยงค์ กับทั้งได้เคยพบปะกับท่านมาก่อน เห็นว่าความคิด
ของ อาจารย์ สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ควรแก่การปฏิบัติตาม
ทุกประการทีเดียว.

รัฐบุรุษอาวุโส

ดร. ปรีดี พนมยงค์ (ตอนที่ ๒)^(๑)

เมื่ออาทิตย์ที่แล้วได้นำเรื่อง ดร. ปรีดี พนมยงค์ มาเขียนถึง ผู้เขียนได้รับฟังคำวิจารณ์มากมาย บางคนเขียนเป็นบัตรสนทนาก็มี แต่ส่วนมากมีคนชมและเห็นด้วยเสียเป็นส่วนมาก

ผู้เขียนยังอดแปลกใจไม่ได้ที่มีไปรษณียบัตรเพียงแผ่นเดียวเท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย แถมบุคคลผู้นั้นยังให้ทรรศนะผิดๆ ไปอีกด้วยทำให้ได้ข้อคิดว่าคนไทยนั้นยังไม่ค่อยมีน้ำใจเป็นนักกีฬา สภาพปกติของคนไทยยังอยู่ห่างไกลจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่อีกไม่น้อย พวกฝรั่งเขารู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักให้อภัย แม้มีการเลือกประธานาธิบดีอเมริกาแต่ละครั้ง คู่แข่งเขาจะด่ากันอย่างสาหัสเสียเทเสีย แต่เมื่อผลการตัดสินผ่านพ้นไปแล้วเขาก็ยอมรับซึ่งกันและกัน แต่คนไทยไม่เป็นเช่นนั้น แพ้คะแนนแล้วยังมีการจ้วงฆ่ากันเสียอีก

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. رایวัน ไทยแลนด์ใหม่ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๒๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๕.

อาฆาตจองเวรลอบฆ่ากันอย่างทมิฬหินชาติ โดยเฉพาะรัฐบาล
ยุคที่ผ่านมาหลายชุด คนไทยต้องเป็นเหยื่อการเมือง คนที่รัก
ชาติรักประเทศทั้งที่มีความรู้มากความรู้น้อย ถูกลอบฆ่าตาย
ถูกสังเียบถูกยัดเยียดข้อหาคอมมิวนิสต์นับจำนวนไม่ถ้วน

นักการเมืองของไทยไม่มีดีเสียเลยหรือ ?

เมื่อหลายปีมาแล้ว มีข่าวว่า ดร. ปรีดี พนมยงค์ จะ
เดินทางกลับประเทศไทยก็มีพวกนิยม “กฏหมู” ออกโรง
ต่อต้าน ถึงกับมี ชมรมแม่บ้าน (ประเภทชาส์จนหยดสุดท้าย)
ออกโรงอภิปรายโจมตีที่โรงแรมเชอราตัน ก็ชมรมแม่บ้าน
ประเภทเดียวกับที่ออกโรงต่อต้านหาว่า นายชวน หลีกภัย
นายดำรง ลัทธพิพัฒน์ นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ ๓ คนนี้
เป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อเหตุการณ์ ๖ ตุลา จนต้องทำให้บ้านเมือง
ต้องวุ่นวายนั้นแหละ

ไม่จริง, เป็นเครื่องมือให้คนอื่น!!

เศษมนุษย์พวกนี้ยังมีมาก แม้ในกรณีเชิญ ดร. ปรีดี
พนมยงค์ กลับมาร่วมงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
นี้ก็เช่นกัน แม้ท่านจะเคยพูดว่า “ผมนั้นแก่เกินแกงเสีย
แล้ว” ก็ยังมีคนอาฆาตมาดร้าย คนที่ไม่พยายามมองคนใน
แง่ดี คนที่เคยเสียผลประโยชน์พากันคัดค้านอย่างสุดเหวี่ยง

ดร. ปรีดี พนมยงค์ นั้นเป็นคนไทยคนแรกที่จะจับดอกเตอร์อั่งตรัวด์ และวิชาเศรษฐศาสตร์จากฝรั่งเศส ครึ่งหนึ่งเคยเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจเพื่อบริหารประเทศตามแบบฉบับของท่าน ได้ถูกนักการเมืองยุคแรกปฏิเสธ แต่ในที่สุดประเทศไทยต้องพยายามทำตามเค้าโครงเศรษฐกิจนั้นมาตามลำดับเช่น โครงการธนาคารชาติหรือธนาคารแห่งประเทศไทย ที่ว่าทำไม่ได้แต่ต่อมาประเทศไทยก็ต้องมีธนาคารแห่งประเทศไทย แม้โครงการปฏิรูปที่ดิน ในเค้าโครงเศรษฐกิจสรุปยกเลิกของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ เมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้ว ปัจจุบันนี้รัฐสภาของประเทศไทย ก็ยังดำเนินการจะปฏิรูปที่ดินกันอยู่อีก เป็นแต่ว่าผู้เสียผลประโยชน์กำลังคัดค้านกันอยู่เท่านั้น กฎหมายปฏิรูปที่ดินจึงยังไม่ผ่าน แต่ถ้าผ่านเมื่อใดก็ต้องเป็นไปตามเค้าโครงของ ดร. ปรีดี แน่نون และจะเป็นประโยชน์ต่อคนไทยโดยส่วนรวมอย่างมหาศาล อันนี้เราจะต้องยอมรับมันสมองของท่านที่ทำเพื่อประเทศชาติ

นโยบายเสรีไทย ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ทำให้ผลการประกาศสงครามของรัฐบาลยุคนั้นเป็นโมฆะประเทศไทยไม่ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงคราม ก็เพราะมันสมองของ ดร. ปรีดี

พนมยงค์ แม้แต่สิทธิสภาพนอกอาณาเขตที่ฝรั่งเศสเคยมาทำ
ไว้ ก็เพิ่งมาเลิกได้หมดในสมัย ดร. ปรีดี พนมยงค์ นี่เอง
ว่ากันว่า กรณีพิพาทระหว่างไทยกับอินโดจีนของฝรั่งเศส
ที่กองทัพไทยกรีธาทัพเข้ายึดพระตะบอง เสียมราฐ
ศรีโสภณ จากฝรั่งเศสนั้น ดร. ปรีดี ได้คัดค้าน จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ว่าให้นำเรื่องขึ้นสู่ศาลโลก ให้ศาลโลกเป็น
ผู้พิจารณตัดสินชี้ขาดดีกว่า แต่จอมพล ป. ไม่ยอมเชื่อฟัง ใช้
กำลังทหารเข้ายึดและเปลี่ยนชื่อเมืองนั้นเป็น จังหวัดพิบูล
สงคราม ด้วยความหลงอำนาจอาญาชน และในที่สุดหลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว ไทยต้องเสียดินแดนเหล่านั้นคืน
ไปอีก ซึ่งถ้าหากตอนนั้นถ้าได้ทำตามมันสมองของ ดร. ปรีดี
ประเทศไทยจะต้องมีเนื้อที่เพิ่มขึ้นอีกหลายพันตารางกิโลเมตร
ทีเดียว

ทำไมสื่อมวลชนหรือคนไทยจำนวนมากตำหนิ จอมพล
ถนอม กิตติขจร และ จอมพลประภาส จารุเสถียร ว่า
ร่ำรวยโดยมิชอบเป็นทหารที่เล่นการเมืองแล้วร่ำรวย คนไทย
เคยขับไล่แล้วก็ให้กลับเข้าประเทศได้ แม้จะมีความโกลาหล
วุ่นวายกันทั้งประเทศมีการฆ่ากันตายอย่างมหิพหิณชาติ

แต่ทำไมเมื่อ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษผู้เคยทำคุณงามความดีให้กับประเทศชาติมากมายจะกลับเข้ามาประเทศบ้างก็มีคนคัดค้าน แม้ว่าจะมีวัยถึง ๘๒ ปีแล้วก็ตาม คนไทยผู้อ้างตัวว่าถือศาสนาพุทธมีเมตตากรุณา ไม่อาฆาตจองเวรคนไทยเป็นคนกตัญญูรู้คุณผู้มีพระคุณ แต่ทำไมถึงปล่อยให้ผู้มีพระคุณต่อประเทศต้องอยู่ในสภาพเช่นนั้น

ชีวิตปัจจุบันของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ อ้างว้าง ดำรงชีวิตอยู่ด้วยบำนาญเล็กๆ น้อยๆ อยู่ภายในบ้าน ซึ่งเช่าซื้อด้วยเงินที่ขายที่ดินภริยาที่มุงมหาเมฆ เงินที่ได้มาประทังชีวิตก็ด้วยการเขียนบทความขาย หรือจากการจุนเจือของลูกๆ นานๆ จึงจะมีนักศึกษา ผู้ต้องการทราบพงศาวดารการเมืองไปเยี่ยมเยียนสักครั้ง หรือไม่ก็จะมีนักศึกษาที่จบจากธรรมศาสตร์ไปเรียนต่อที่ยุโรปแวะไปเยี่ยมเยียนในฐานะว่าเป็นบุคคลที่เคยก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนี้

นักการเมืองของอารยประเทศนั้นเขารู้จักแพ้รู้จักชนะ รู้จักอภัย รู้จักมองคนในแง่ดี และถ้าเรารู้จักมองคนในแง่ดีแล้ว ถ้าเราจะมองกันว่า ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นคนดีคนหนึ่งที่เป็นกำลังอันสำคัญ ที่ได้นำประชาธิปไตยมาหยิบนั่นให้

ประชาชนชาวไทยเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้ว เป็นนักการเมืองที่ต้อง
ลี้ภัยการเมืองนานกว่า ๓๐ ปี เป็นหัวหน้าเสรีไทยที่นำประเทศ
ให้ปลอดสงคราม ถ้าเรามองเห็นความดีของท่านแล้วเชิญกลับ
เข้าประเทศมันจะเสียหายอะไร ถ้ารัฐบาลไทยจะเชิญเข้ามา
ทั่วโลกจะสรรเสริญเสียอีก เพราะ เซอร์ วินสตัน เซอร์วิล
กิตี ลอร์ด หลุยส์ เมทเบตแตนท์ กิตี จูเอนไหล กิตี
ต่างถือว่า ปรีดี พนมยงค์ เป็นนักการเมืองที่มีความสำคัญ
ระดับโลก แล้วถ้ารัฐบาลไทยมองเห็นความสำคัญของท่าน
และเชิญท่านกลับเข้าประเทศ ทั่วโลกจะมีแซ่ซ้องสรรเสริญกัน
ยิ่งขึ้นไปอีกหรือ ?

ท่านผู้หญิง

พูนศุบ พนมยงค์^(๑)

เมื่อไม่กี่วันมานี้ ได้มีหนังสือพิมพ์บางฉบับลงข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของ พลโท ประยูร ภมรมนตรี อดีตรัฐมนตรีหลายสมัยและเป็นหนึ่ง ในคณะราษฎรผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

การตายของ พลโทประยูร เป็นการจบชีวิตที่น่าใจหาย คือมีอายุถึง ๘๕ ปีแล้ว ออกจากบ้านมาเบิกเงินที่ธนาคาร ขณะเดินบนฟุตบาทที่ศูนย์การค้าราชประสงค์ได้มีรถเมล์วิ่งแหกโค้ง ขึ้นมาทับตายบนฟุตบาทอย่างอเน็จอนาจ

พลโทประยูร ภมรมนตรี เคยเขียนหนังสือเรื่องชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า ลงพิมพ์ในหนังสือฟ้าเมืองไทย รายสัปดาห์ติดต่อกันมาเป็นเวลานาน สำนักพิมพ์บรรณกิจ เทรตตั้ง จัดพิมพ์เป็นรูปเล่มส่งเข้าประกวดในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ จนได้รับรางวัลชมเชยในฐานะหนังสือสารคดีดีเด่นใน พ.ศ. ๒๕๑๔

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๒๒ สิงหาคม ๒๕๒๕.

ต่อมา ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นโจทก์ยื่นฟ้อง
กระทรวงศึกษาธิการเป็นจำเลยที่ ๑ ในฐานะผู้ให้รางวัลหนังสือ
เล่มนี้ และสำนักพิมพ์บรรณกิจเทรดดิ้ง เป็นจำเลยที่ ๒ การ
ยื่นฟ้องนี้ “ไทยแลนด์” ได้เสนอข่าวหน้าหนึ่ง โดยผมเป็น
ผู้ทำข่าวนี้เมื่อครั้งเดินทางไปเยือนท่านปรีดีที่ฝรั่งเศส นับเป็น
หนังสือพิมพ์ฉบับเดียวที่เสนอข่าวนี้

ต่อมา ศาลแพ่งได้ตัดสินคดีนี้เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม
๒๔๒๕ นี้ให้คดีสิ้นสุด จำเลยทั้ง ๒ ได้ประกาศขอขมาต่อ
ดร. ปรีดี พนมยงค์ ทาง นสพ. หลายฉบับเมื่อต้นเดือนนี้
พร้อมทั้งกระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศเพิกถอนรางวัลที่ให้
ไว้ในครั้ง พ.ศ. ๒๔๑๙ หมดสิ้น หนังสือ “ชีวิต ๕ แผ่นดิน
ของข้าพเจ้า” จึงกลายเป็นหนังสือที่เชื่อถือไม่ได้ทั้งหมด
และพลโทประยูรก็จบชีวิตลงไปในระยะที่ใกล้ ๆ กัน

ที่น่าเรื่องนีมาเขียนถึง ก็เพราะว่าผู้เขียนหนังสือเล่ม
นั้น เป็นบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์และในฐานะที่ “ไทย
แลนด์” เคยทำข่าวนี้มาก่อน และอีกอย่างหนึ่งเบื้องหลังคดี
ประวัติศาสตร์นี้มีสุภาพสตรีท่านหนึ่ง ที่วิ่งเต้นอยู่อย่างสำคัญ
ตลอดมา...สุภาพสตรีที่ว่าคือ ท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์

ในช่วงชีวิตของท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ นับเป็น
 สุภาพสตรีที่น่ายกย่องเพราะเป็นผู้มีความสามารถทำการวิ่งเต้น
 หรือนำเรื่องราวขึ้นฟ้องศาลจนได้รับชัยชนะมาทุกคดี เช่นคดีที่
 นสพ. สยามรัฐละเมิดหมิ่นประมาทก็นำเรื่องขึ้นสู่ศาลและฟ้อง
 ร้อง จน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ต้องประกาศขอขมามาแล้ว
 แม้เรื่องที่ นายชาติ เอี่ยมกระสินธุ์ เขียนหนังสือใส่ร้ายป้ายสี
 ท่านปรีดี ในกรณีสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ ก็ได้นำ
 เรื่องฟ้องศาล จนได้รับชัยชนะมาแล้วเช่นกัน ล่าสุดได้ยื่นฟ้อง
 กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักพิมพ์บรรณกิจ จนได้รับ
 ชัยชนะโดยเด็ดขาดเมื่อปลายเดือนที่แล้ว จนกระทั่งเจ้าตัว
 ผู้เขียนหนังสือเล่มนั้นมาตายจากไป ในระยะที่ใกล้ ๆ กัน

ผู้ที่อยู่เบื้องหลังชัยชนะครั้งนี้คือ ท่านผู้หญิงพูนศุข
 พนมยงค์ เพราะเป็นตัวแทนของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้
 เดินทางไปมาระหว่าง กรุงเทพฯ — ปารีส เป็นผู้รับมอบอำนาจ
 จากท่านปรีดี และประสานงานกับทนายความ นับเป็นสุภาพ
 สตรีคนหนึ่งที่น่าทึ่งในความสามารถในชีวิตการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรี
 ของครอบครัวของสามีและวงศ์ตระกูล จนการต่อสู้แต่ละครั้ง
 ประสบความสำเร็จได้รับชัยชนะทุกครั้งนับเป็นตัวอย่างที่ดีของ
 คุณสุภาพสตรีทั่ว ๆ ไปได้ดีทีเดียว.

กึ่งศตวรรษ

ประชาธิปไตย^(๑)

เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศจากเรื่องราวที่จำเจ น.ส.พ. ไทยแลนด์ไทม์ฉบับวันนี้จึงขอแนะนำงานสำคัญงานหนึ่ง เพื่อเป็นสารคดีเบื้องหลังข่าวสำหรับอาทิตย์นี้ ดังต่อไปนี้

งานที่ว่าคืองาน กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย ซึ่งจัดขึ้นในวาระครบ ๕๐ ปีเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยสถาบันการศึกษา ตัวแทนกลุ่มการเมือง สหภาพแรงงาน กลุ่มและสมาคมอาชีพต่าง ๆ ตลอดจนนักศึกษาทุกสถาบัน ซึ่งจะจัดให้ยิ่งใหญ่ในโอกาสที่ประเทศไทยได้เริ่มมีระบอบประชาธิปไตยมาครบรอบ ๕๐ ปี ในปีนี้

นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ประธานคณะกรรมการอำนวยการจัดงาน และ นายชาญ แก้วชูใส ประธานคณะกรรมการดำเนินการจัดงานรวมทั้งประชาชนฝ่ายต่าง ๆ ได้ร่วม

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ในงานนี้ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นนักประชาธิปไตยตัวอย่าง.

กันแถลงถึงข่าวการจัดงานดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม ที่ผ่านมามี คณะกรรมการจัดงานเห็นว่าประชาธิปไตยในประเทศไทย ซึ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงมาตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้เวียนมาครบรอบ ๕๐ ปี สมควรให้ประชาชนได้ทราบถึงการพัฒนาของการปกครองระบอบดังกล่าว ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบัน และรำลึกถึงคุณงามความดีของ “คณะราษฎร” ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ประชาธิปไตยได้เริ่มขึ้น

การจัดงานในครั้งนี้นำหน้าจะมีขึ้นในวันที่ ๒๔-๒๗ มิถุนายนนี้ ที่หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและบริเวณสนามหญ้าทั้งสองด้าน ซึ่งในงานจะมีการแสดงนิทรรศการและอื่น ๆ ประกอบ โดยจัดแสดงให้เห็นถึงระยะเริ่มแรกของประชาธิปไตย การพัฒนา อุปสรรคและความก้าวหน้าของประชาธิปไตย แนวโน้มประชาธิปไตยในปัจจุบันและอนาคต ตลอดจนถึงระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง เพื่อให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย

ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน คณะกรรมการจัดงานจะได้เชิญประธานสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นประธานเปิดงาน หลังจากนั้นจะมีการแสดงดนตรีสมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ เพลง ๒๔ มิถุนายน

และสุนทรพจน์ของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส ที่ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนั้นในวันอื่น ๆ จะมีการแสดงดนตรี การอภิปรายที่น่าสนใจ สำหรับในวันที่ ๒๗ มิถุนายน อันเป็นวันสุดท้ายของงานจะมีการประกาศเกียรติคุณนักประชาธิปไตยจำนวน ๕ คน ซึ่งขณะนี้ยังไม่มีมีการเปิดเผยรายชื่อและในจำนวน ๕ คนนั้น เป็นบุคคลที่ถึงแก่กรรมแล้วก็มี ยังมีชีวิตอยู่ก็มี ฯลฯ ในขณะนี้คณะกรรมการจัดงานกำลังหาทุนด้วยการจำหน่ายดอกกุหลาบประดิษฐ์จำนวน ๕,๐๐๐ ดอก ราคาดอกละ ๑๐ บาท โดยนิสิตนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง จะนำออกจำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไปเพื่อใช้เป็นทุนในการจัดงาน ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายมากเหมือนกัน

จุดน่าสนใจของงานดังกล่าวก็คือ การเปิดเผยความจริงทางการเมืองในอดีตที่น่าสนใจเป็นประโยชน์ในการศึกษาหาความรู้ของคนไทยทุกคนผู้สนใจเหตุการณ์บ้านเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งกำลังมีอยู่ในปัจจุบันและอนาคต

ในอดีตที่ผ่านมาคนไทยมักไม่ค่อยจะได้รับทราบความจริงทางการเมืองกันมากนัก ถ้าจะทราบก็จะต้องเป็นผู้ที่ศึกษา

ค้นคว้าจริง ๆ เท่านั้น หรือไม่ก็นักการเมืองผู้แสวงอำนาจที่
สำคัญสิ้นชีวิตไปหรือหมดอำนาจลงไป เราจึงได้ประจักษ์ความ
จริงว่านักการเมืองคนนั้น ๆ ทารุณโหดร้ายหรือคอร์รัปชันมาก
น้อยเพียงใด

ในงานดังกล่าวจะมีการกล่าวถึง สี่ทหารเสือ ผู้นำ
ประชาธิปไตยมาให้กับคนไทย ซึ่งประวัติศาสตร์การเมืองได้
บันทึกถึงท่านเหล่านั้นไว้ไม่มากนัก และบางคนถูกกลบฝัง
โดยนักการเมืองรุ่นหลัง ๆ อาทิเช่น พ.อ. พระยาพหลพล-
พยุหเสนา (ยศขณะนั้น) พ.อ. พระยาทรงสุรเดช (เป็น
พันธมิตรจนถึงแก่กรรม) พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ (เป็นพันธมิตร
จนถึงแก่กรรม) และ พ.ท. พระประสาธพิทยาอุทธี (ยศ
ขณะนั้น)

ประชาธิปไตยของคนไทย ได้มาจาก ๔ นายทหารเสือ
๔ ท่านนี้ โดยทั้ง ๔ ท่านนำทหารเข้ายึดอำนาจการปกครองเมื่อ
เช้าตรู่ วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ซึ่งตรงกับในรัชสมัยของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ โดย
สมเด็จพระเจ้าพยาเชษฐาธิราชพระนครสวรรค์วินิต เป็นผู้
รักษาพระนครในขณะที่พระปกเกล้าเสด็จแปรพระราชฐาน

ประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวลหัวหิน เหตุผลในการยึด
อำนาจการปกครองครั้งนี้เป็นเพราะภาวะเศรษฐกิจเสื่อมโทรม
โดยไม่มีทางแก้ไขให้ดีขึ้นมาได้ ข้าราชการเก่า ๆ ถูกดูลออกจาก
ราชการกันมาก ตลอดทั้งคนไทยได้มีโอกาสไปศึกษาที่ต่าง
ประเทศกันมากขึ้น จึงอยากให้มีการปกครองแบบอารยประเทศ
คือการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีองค์พระมหา
กษัตริย์เป็นพระประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญเหมือนต่างประเทศ
เช่น ญี่ปุ่น อังกฤษ เป็นต้น

บุคคลสำคัญที่สุดในการยึดอำนาจการปกครองซึ่งนัก
การเมืองรุ่นหลัง ๆ พวกนี้ทำลายชื่อเสียง ทำลายหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ แต่ทำลายไม่หมดคือ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
(เทพ พันธุมเสน) นายทหารไทยที่ผ่านการศึกษามาจากเยอรมัน
ซึ่งในการปฏิวัติใหญ่ครั้งนั้น นายทหารผู้นี้เป็นผู้วางแผน
และเป็นผู้นำที่แท้จริง ส่วน พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา
นั้นเป็นผู้ที่มีอายุมากกว่าจึงสมมติให้เป็นหัวหน้าคณะผู้เปลี่ยน
แปลงการปกครองแต่ไม่มีบทบาทใด ๆ ซึ่งเรื่องนี้มันลึกไว้
ในหนังสือมันสมองของโลก และหนังสือวรรณกรรมการเมือง
ที่เป็นหลักสูตรการศึกษาของคณะรัฐศาสตร์จุฬา ฯ ในขณะนี้

นอกจากนี้ยังมีหนังสือต่าง ๆ ยืนยันไว้เป็นหลักฐานอีกมากมาย อาทิเช่น ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า โดย พลโท ประยูร ภมรมนตรี ซึ่งมีบางตอนที่เชื่อถือได้ก็มี ทส. พระยาทรงสุรเดช, ชีวิตพระยาทรงฯ ในต่างแดน โดย สำรอก กาญจนสิทธิ์ ฯลฯ หนังสือเหล่านี้เพิ่งมาเปิดเผยในระยะหลัง ๆ

นายทหารผู้ทำการปฏิวัติทั้ง ๔ ท่านไม่ต้องการทำเพื่ออำนาจเพื่อชื่อเสียงแต่ต้องการทำเพื่อประชาธิปไตย ทั้ง ๔ ท่านจึงลาออกจากราชการหลังจากเห็นว่าบ้านเมืองเข้าสภาพปกติดีแล้ว เป็นเหตุให้บางท่านถูกกลั่นแกล้งในระยะต่อมา พ.อ. พระยาทรงสุรเดช เสนาธิการปฏิวัติและผู้รักษาพระนคร หลังการปฏิวัติ ถูกรัฐบาลสมัย หลวงพิบูลสงคราม ปลดออกจากราชการและเนรเทศไปตายที่ประเทศเขมรอย่างน่าสงสาร

ตอนขณะที่ปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๗๕ นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มียศเพียงพันตรี และเป็นพันตรีได้เพียง ๓ เดือนเท่านั้น อายุในขณะนั้น ๓๔ ปีเท่านั้นเอง หลังจากการลาออกของ ๔ ทหารเสือ จึงทำให้ พันตรีหลวงพิบูลสงคราม เปล่รงรัศมีขึ้นมา และเป็นจอมพลคนหัวปีของไทยในขณะนั้น

เพราะการปกครองในระยะหลัง ๆ ไม่ค่อยจะเป็นประชาธิปไตย หรือมีแนวโน้มจะเป็นเผด็จการมากขึ้น และมีการเข้าใจผิดกันบางประการ จึงเป็นเหตุให้ พลเอกพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดชกฤดากร นำทหารจากนครราชสีมา บิบบังคับรัฐบาล ทางรัฐบาลสมัยนั้นได้แต่งตั้งให้ พ.ต. หลวงพิบูลสงคราม นายทหารที่จบวิชาการด้านปืนใหญ่มาจากฝรั่งเศส นำกำลังออกต้านทาน และขับไล่กองทัพของ พระองค์เจ้าบวรเดช และนายทหารผู้จงรักภักดีต่อพระปกเกล้า ๆ พ่ายแพ้ไป ต่อมา หลวงพิบูลสงคราม จึงเป็นนายกรัฐมนตรีโด่งดัง จนกระทั่งเป็นนายกรัฐมนตรีมาหลายยุคหลายสมัย ส่วน พระองค์เจ้าบวรเดชเสด็จไปลี้ภัยอยู่ที่ไต้หวัน เป็นเวลาถึง ๑๖ ปี นายทหารในกองทัพถูกจับกุมคุมขัง ถูกส่งไปเป็นนักโทษปล่อยเกาะตะรุเตา และเกาะเต่าตายอย่างอนิจจาอีกมากมาย หันไปอยู่ไต้หวันและเขมรก็มาก อาทิเช่น นายพลตรีพระยาเสนาสงคราม (ม.ร.ว. อี นพวงศ์) นายพลตรีพระยาจินดาจักรรัตน์ (เจิม อาวุธ) นายพลตรีพระยาทรงอักษร (ชวน ชวนะลิขิตกร) นายพันเอกพระยาศรีสิทธิสงคราม (ดิน ทาราบ) ท่านผู้นี้ตายในสมรภูมิที่หิโนลูปากช่อง นครราชสีมา นายพันเอก

พระยาศรีสรศักดิ์ (ทองอยู่ ทูตานนท์) และ นายพันโท หลวงจรรยาฤทธิไกร (จรรยา โชติกเสถียร) เป็นต้น

ตลอดเวลาที่ผ่านมา บุตรภรรยาของผู้มีความเห็นแตกต่างทางการเมืองเหล่านั้น ได้รับความสะดวก ร้อน บุตรของ นายทหารฝ่ายกบฏถ้าเรียนอยู่โรงเรียนรัฐบาลจะถูกคัดชื่อออก ถ้าเรียนอยู่ต่างประเทศจะถูกเรียกกลับ ในยุคนั้นเป็นยุคของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม คนไทยเจอกันในตอนเช้าจะต้อง ทักทายกันว่า “พิบูลสวัสดิ์” เหมือนกับคนในเยอรมันยุค ฮิตเลอร์จอมเผด็จการกำลังปกครองจะต้องทักทายกันในตอนเช้าว่า “ไฮฮิตเลอร์” นักการเมืองผู้ประจบสอพลอจนได้ดีถึงกับ ยืนยันว่า เห็นรัศมีของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ออกมาเป็นฉัพพรรณรังสี (คือสีเจ็ดชนิด) ที่เดียว

ในยุคแรกที่หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีได้มีการจัดตั้งศาลพิเศษประหารชีวิตศัตรูทางการเมืองรวมเดียว ๑๘ คนบางคนเป็นถึงรัฐมนตรีมาก่อน แต่เป็นผู้ฝากไฟใน พระยา ทรงสุรเดช ยอดนายทหารผู้เสียสละดังได้กล่าวมาแล้ว ก็ถูกประหารชีวิตไปตาม ๆ กัน

ที่นำเรื่องนี้มาเขียนก็เพราะว่า เป็นวันครบรอบ ๕๐ ปี ของประชาธิปไตยเมืองไทย จึงชักนำให้ผู้อ่านสนใจติดตาม

เสียบ้าง เพราะอดีตก็เป็นบทเรียนของปัจจุบันได้ดี และถ้าผู้สนใจประวัติศาสตร์แล้วจะทำให้รู้ว่าประวัติศาสตร์นั้นมักจะซ้ำรอยเสมอ และอีกอย่างหนึ่งผู้เขียนมีความสนใจในเรื่องเหล่านี้เป็นอย่างมาก เคยไปสอบถามเรื่องราวบางเรื่องกับ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ถึงปารีสมาแล้ว แม้เมื่อเข้าขอประทานสัมภาษณ์ มจ. ดวงจิต จิตรพงศ์ พระทายาทของ สมเด็จพระยานรินทิราณาวัดทิวสัจ เมื่อเร็วๆ นี้ก็ได้รับความรู้เพิ่มเติมในเรื่องนี้อีกหลายประการทีเดียว

ฉะนั้น งานกึ่งศตวรรษประชาธิปไตย ซึ่งจะจัดให้มีขึ้นในวันที่ ๒๔-๒๗ มิถุนายนนี้ ที่หอประชุมจุฬาฯ จึงเป็นงานที่น่าสนใจงานหนึ่งที่ผู้เฝ้าหาความรู้ และความจริงทางสังคมควรจะไปดูไปชมกันทุกคน.

ทรงคณะของ ดร. ปรีดี พนมยงค์

กับงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์^(๑)

จาก ข้อเขียนของผมเกี่ยวกับงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์เมื่อไม่นานมานี้และโดยเหตุที่ “ไทยแลนด์” แพร่หลายไปถึงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ทำให้ผมได้รับข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับที่มาของกรุงรัตนโกสินทร์จาก ดร. ปรีดี พนมยงค์ ส่งตรงมาจากปารีส นับเป็นเรื่องที่ควรแก่การรับฟังไม่น้อยทีเดียว

ในเอกสารดังกล่าว ซึ่ง ดร. ปรีดี พนมยงค์ เสนอต่อนายกรัฐมนตรีไปแล้วเมื่อเร็ว ๆ นี้ พอจะสรุปข้อมูลเกี่ยวกับกรุงรัตนโกสินทร์ได้ว่า ชื่อกรุงรัตนโกสินทร์ไม่ได้มีในรัชกาลที่ ๑ หากแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงแก้ไขใหม่ในรัชกาลที่ ๔ นี้เอง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าให้ใช้ ร.ศ. หรือรัตนโกสินทร์ศก เพียง ๒๔ ปีเท่านั้น แต่อีก ๒๓ ปี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

(๑) ลงพิมพ์ใน น.ส.พ. ไทยแลนด์ไทม์ หน้า ๕ ฉบับวันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๒๕.

รัชกาลที่ ๖ ได้ทรงประกาศให้ยกเลิกการใช้รัตนโกสินทร์ศก โดยโปรดฯ ให้ใช้พุทธศักราชแทน ตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน พ.ศ. ๒๔๕๖

สำเนาจดหมายที่ ดร. ปรีดี ส่งถึง พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และที่เป็นข่าวทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเมื่อเร็ว ๆ นี้ นั้น ผมได้รับสำเนาจดหมายนั้นด้วย ซึ่งตอนหนึ่งในจดหมายนั้น ดร. ปรีดี เขียนมาถึงรัฐบาลว่า

“ข้าพเจ้าเห็นสมควรอย่างยิ่งที่จะฉลองวันสถาปนารัชกาลที่ ๑ แห่งพระราชวงศ์จักรี เป็นพระมหากษัตริย์ไทย (สยาม) ครบรอบ ๒๐๐ ปี ณ วันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๕ แต่เอกสารของรัฐบาลและองค์การของรัฐบาลซึ่งข้าพเจ้าได้รับแจกมานั้น ฉบับภาษาไทยเรียกว่า “สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี” และภาษาอังกฤษเรียกว่า “RATTANAKOSIN BICENTENNIAL 1982” ทั้งนี้เอกสารดังกล่าว นั้นได้อ้างอิงคำบอกเล่าและข้อเขียนของหลายบุคคลเอาไว้ แต่มิได้อ้าง “เอกสารหลักฐานแท้จริง” ทางประวัติศาสตร์ที่แสดงชัดแจ้งว่า ชื่อกรุงรัตนโกสินทร์นั้นมีได้บัญญัติขึ้นในรัชกาลที่ ๑ ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญแห่งประวัติศาสตร์

ของชาติไทย ดังนั้นข้าพเจ้าจึงขอเสนอให้ท่านกับคณะรัฐมนตรีและมวลราชทูตไทย โปรดสอบสวนประวัติศาสตร์ที่แท้จริง เพื่อฉลองวันครบรอบ ๒๐๐ ปีของกรุงรัตนโกสินทร์ให้ถูกต้อง”

“ในการวินิจฉัยความจริง ทางประวัติศาสตร์นั้น ข้าพเจ้าขอเสนอให้ท่านกับคณะรัฐมนตรีและมวลราชทูตไทย คำนึงเป็นเบื้องต้นถึงความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ น. วิชาว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมา, เรื่องราวของประเทศชาติตามที่จดเป็นหลักฐานไว้”

“๕๕” หงันแสดงชัดแจ้งอยู่แล้วว่า เรื่องราวที่มีผู้จดไว้ขึ้น ต้องเป็นสิ่งที่ “จดเป็นหลักฐาน” พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง มิใช่ใครเขียนเรื่องใดไว้ก็เชื่อว่าเป็นหลักฐานได้ทันที ซึ่งยังมีผู้หลงเข้าใจผิดเช่นนั้นอยู่เป็นจำนวนมาก จึงหลงเชื่อเรื่องที่ผู้เขียนตามคำบอกเล่า หรือเรื่องที่เข้าลักษณะเป็น “นิยายอิงประวัติศาสตร์” นั้นว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้น วิทยาศาสตร์ทางประวัติศาสตร์ จึงได้มีสาขาวิชาที่แปลเป็นไทยว่า “วิธีใช้เหตุผลทางวิทยาศาสตร์เพื่อสอบสวนหาความจริง” ซึ่งเรียกเป็นศัพท์อังกฤษว่า ‘เมโซโดโลจี’

(METHODOLOGY) อันเป็นสาขาหนึ่งแห่งตรรกวิทยาพร้อมทั้งอาศัยที่มาแห่งวัตถุทางประวัติศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นนั้นเป็นการจดตามความจริงหรือเป็นการบิดเบือนความ และจัดขึ้นในเวลามีเหตุการณ์, ใกล้ชิดเหตุการณ์เพียงใด, โดยบุคคลใด, มีเหตุผลใด ฯลฯ ที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริงทางประวัติศาสตร์”

ในเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่เก่าที่สุด คือจากหนังสือ “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งเป็นหนังสือเก่าแก่ที่สุดตั้งแต่แรกสร้างกรุงเทพ ฯ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้า ฯ ให้เขียนขึ้นมานั้นเรียกชื่อเมืองหลวงว่า “กรุงเทพมหานครวราวดิศรายุธยา” และในการทำหนังสือสัญญากับต่างประเทศก็ใช้ชื่อนครหลวงอย่างนี้เช่นใน ค.ศ. ๑๘๓๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทำสัญญากับสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า CITY OF SIA-YAR’ HIA คือเรียกชื่อเฉพาะตอนท้ายของกรุงเทพมหานคร

ฉะนั้นถ้าพิจารณาตามข้อเสนอของ ดร. ปรีดี กันแล้ว หรือตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่กันจริง ๆ แล้วชื่อของกรุงรัตนโกสินทร์ ที่แท้จริงคือ กรุงเทพมหานครวราวดิศรายุธยา

ศรีอยุธยา ตามที่จารึกในใบลานหนังสือกฎหมายตราสามดวง หรือที่พระมหากษัตริย์ก่อนรัชกาลที่ ๔ ขึ้นไปใช้ทำสัญญา ค้าขายกับต่างประเทศจึงจะถูกต้องแน่นอน

ที่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอเรื่องนี้มายังรัฐบาล ก็เพราะท่านยังถือตำแหน่ง รัฐบุรุษอาวุโส ตามพระบรมราชโองการที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษาลงวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ที่ว่า “จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่อง นายปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโสและให้มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดิน” ซึ่งพระบรมราชโองการนี้ ยังมีผลบังคับใช้ถูกต้องตามกฎหมาย ท่านจึงให้ข้อเสนอแนะนี้มา แม้ว่ามาถึงล่าช้าจนงานเกือบจะเลิกไปแล้ว แต่ก็เป็นเรื่อง น่าคิดสำหรับนักการเมือง, นักวิชาการ, นักประวัติศาสตร์ หรือคนไทยผู้สนใจในความเป็นมาของประเทศตัวเองได้ไม่น้อยทีเดียว เป็นเรื่องที่น่าคิดว่าชื่อกรุงรัตนโกสินทร์แรกเริ่มเดิมทีเรียกกันแน่นอนอย่างนั้นหรือไม่ หรือว่าเรียกกันหลายชื่อ หรือว่ามาเรียกกันแน่นอนในภายหลัง นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย.

หนังสือ “มหाराชและรัตนโกสินทร์”

ของ ดร.ปรีดี พนมยงค์

หลังจากที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แล้ว และตอนหลังมีผู้จัดพิมพ์สำเนาจดหมายนั้นเป็นรูปเล่ม ให้ชื่อว่า “มหाराชและรัตนโกสินทร์” เนื้อความในหนังสือเล่มนั้นก็คือสำเนาจดหมายของท่านปรีดีนั่นเอง สรุปความได้ว่าเรื่องการถวายพระนามพระมหากษัตริย์ไทยเป็นมหाराชอย่างฝรั่งนั้นเป็นการไม่สมควร และเรื่องของชื่อกรุงรัตนโกสินทร์นั้นยังมีการใช้ที่สับสน ไม่แน่นอนนัก

หลังจากหนังสือเรื่อง “มหाराชและรัตนโกสินทร์” แพร่หลายออกไป ทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ไปว่า “เรื่องอะไรของนายปรีดี?” และบางคนได้พยายามหาหลักฐานมาโต้แย้งหรือพยายามที่จะมองท่านปรีดีในแง่ร้ายมากมาย

อันที่จริงพระบรมราชโองการลงวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ ซึ่งมี ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการที่ว่า “ให้ (ท่าน

ปรีดี) มีหน้าที่รับปรึกษาราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติสืบไป” ยังเป็นพระบรมราชโองการที่ถูกต้องตามกฎหมาย ท่านจึงได้ให้ความเห็นตามหน้าที่ โดยในหนังสือเล่มนั้นชี้แจงจะไม่มีความเสียหายอะไรเลย บางสิ่งบางอย่างเป็นความรู้ที่คนทั่วไปยังไม่รู้ก็มีมาก และเรื่องการถวายพระนามพระมหากษัตริย์ไทยเป็นมหาราชานั้น ท่านปรีดี ได้คัดค้านมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว โดยถือว่าพระมหากษัตริย์ไทย มีพระเกียรติยศสูงกว่ามหาราชอยู่แล้ว ในหนังสือเล่มนั้นเป็นการยืนยันอุดมคติของท่านเมื่อ ๕๐ ปีที่แล้วมาอีกด้วย

ส่วนชื่อของกรุงรัตนโกสินทร์นั้น ถ้าจะดูตามหลักฐานที่ท่านปรีดี เสนอมาแล้วนับได้ว่าการเรียกที่ไม่แน่นอนจริง ๆ มีหลักฐานทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศที่ท่านเสนอไว้ นับว่ามีอยู่จริง ๆ และก็เรียกอยู่อย่างสับสนวุ่นวายจริง ๆ ในเมื่อมาเรียกกันให้แน่นอนในภายหลังก็นับว่าเป็นการดี ในจดหมายที่ท่านมีถึงนายกรัฐมนตรีนั้นท่านเพียงให้แง่คิดว่าแรกเริ่มเดิมทีชื่อรัตนโกสินทร์ใช้กันมาอย่างไม่แน่นอนเท่านั้น นับเป็นการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับประเทศชาติตามหน้าที่ของรัฐบุรุษอาวุโสที่มีอยู่ในพระบรมราชโองการเท่านั้น

ส่วนที่มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าท่านใช้ราชาศัพท์ไม่ถูกต้อง
นั้น อาจจะเป็นเพราะความเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” และความ
เป็นนักปฏิวัติของท่านก็ได้ ท่านจึงได้ใช้เช่นนั้น เหมือนสังคม
ไทยสมัยก่อนพวกเจ้ามักเรียกราชฎราชูท้าวไปว่า “ไพร่” แต่หลัง
จากท่านปรีดีทำการปฏิวัติแล้วคำว่า “ไพร่” ก็หายไป ศัพท์
ต่าง ๆ นั้นไม่สำคัญสำหรับนักปฏิวัติเท่าใดนัก อย่างคำว่า
“ปฏิวัติ” ซึ่งคนไทยส่วนมากเรียกกัน แต่ท่านปรีดี พนมยงค์
เรียกว่า “อภิวัฒน์” ฉะนั้น นักปฏิวัติ หรือ นักอภิวัฒน์^(๑)
อย่างท่านปรีดี จะต้องเปลี่ยนแปลงได้เสมอ และสำหรับท่าน
ไม่ได้เห็นว่าเสียหายอะไร เพราะแม้แต่ชื่อประเทศสยาม
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังเปลี่ยนชื่อเป็นประเทศไทยได้,
สรรพนามที่พวกเจ้าใช้แทนตัวเองว่า “ฉัน” นั้น จอมพล ป.
ยังใช้ให้ราษฎรไทยทุกคนใช้แทนตัวเองได้ หรือแม้แต่ใช้กับ
พวกเจ้าก็ยังได้

ในสมัยรัฐบาลของนักปฏิวัติอย่าง จอมพล ป. พิบูล-
สงคราม ยังถอดถอนพระอิสริยยศของ กรมขุนชัยนาท

(๑) ดูการใช้ศัพท์ใหม่ ๆ ในบทความเรื่อง ความเป็นอนิจจังของสังคม
ในหนังสืออนุสรณ์ปาล พนมยงค์, กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์
การพิมพ์ ๒๕๒๕.

นเรนทร (พระองค์เจ้ารังสิตประยูรศักดิ์) พระเจ้าลูกยาเธอในรัชกาลที่ ๕ ลงเป็น “นายรังสิต ประยูรศักดิ์ ณ อยุธยา” จับใส่คุกบางขวางแล้วใช้ศัพทสามัญก็ยังทำได้ แต่ท่านปรีดีไม่ได้รับแกพวกเจ้าถึงขนาดนั้น เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านยังได้อพยพพวกเจ้านาย มีสมเด็จพระพันวัสสาอัยกาเจ้าและเจ้านายที่สำคัญไปไว้ที่พระราชวังบางปะอินเพื่อให้พ้นภัยจากระเบิด และในสมัยรัฐบาลของท่านก็ได้เสนอพระนามของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันเพื่อสืบสันตติวงศ์สืบต่อจากพระเชษฐาธิราชอีกด้วย

ฉะนั้น การที่มีผู้คอยจับผิดท่านในเรื่องเล็กๆน้อยๆตามที่มีผู้คอยชักใยอยู่เบื้องหลัง หรือเชื่อตามคำเล่าลือนั้นเป็นการอคติแก่ท่านเปล่าๆ ขอให้คิดเสียว่าท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้รักประเทศชาติ ต้องการให้ประเทศชาติเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ต้องการบงกชวิถีให้ประเทศไทยเลิกระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชอันล้าหลังมาใช้ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ต้องการเปลี่ยนแปลงหลักเศรษฐกิจในไทยเพื่อความสุขสบายของคนไทยโดยเสมอภาคกัน ไม่เหลื่อมล้ำต่ำสูงจนเกินไป อย่างสมัยก่อนและท่านก็จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องการให้เปลี่ยน

แปลงเกี่ยวกับสถาบันนี้เท่าใดนักดังจะเห็นได้จากเมื่อยึดอำนาจจากกษัตริย์ได้เมื่อครั้งปฏิวัติใหญ่ พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงระบบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุขแต่อย่างใด

ฉะนั้นในหนังสือ “มหाराชและรัตนโกสินทร์” ที่มีการใช้ราชาศัพท์ผิดพลาดจากที่คนทั่วไปใช้อยู่จึงเป็นเรื่องที่ภาษาสมัยนี้เรียกว่า “เรื่องจิบจ๊อบ” เสียเหลือเกิน ถ้าจะมองกันในแง่ดีแล้ว ในหนังสือ “มหाराชและรัตนโกสินทร์” มีอะไรที่เป็นสารประโยชน์อยู่มากมายทีเดียว น่าเห็นใจและน่าภูมิใจที่เรามีคนที่รักชาติอย่างแท้จริง เรามีอดีตผู้นำของชาติที่มีวัย ๘๐ ปีเศษแล้ว และยังปฏิบัติหน้าที่ “ปรีกษาราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของชาติ” อยู่อีก

คนไทยนั้นถ้าพยายามมองคนในแง่ดีกันเสียบ้างสังคมไทยก็จะดีมากกว่านี้แน่นอน.

ชีวประวัติ และ ผลงานของ

ท่านปรีดี^(๑)

ข้าพเจ้าได้เขียนเรื่องราวของท่านปรีดีลงพิมพ์ใน น.ส.พ. หลายตอนจึงใคร่ขอเสนอประวัติและผลงานของท่านไว้เพื่อชนรุ่นหลังจะได้ทราบดังต่อไปนี้

๑/ ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นบุตรของ นายเสียง กับ นางลูกจันทร์ พนมยงค์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ (ค.ศ. ๑๙๐๐) ณ บ้านวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อำเภอรุ่งเกา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปฐมวัยได้เริ่มศึกษาหนังสือไทยที่บ้านครูแสง ตำบลท่าวาสกรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อที่บ้านหลวงปราณีฯ (เปี่ยม) อำเภอท่าเรือจนกระทั่งอ่านออกเขียนได้แล้วเข้าศึกษาที่โรงเรียนวัดรวก ซึ่งสมัยนั้นเป็นโรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอท่าเรือ สอบไล่ได้ชั้น ๑ แห่งประโยค ๑ (ตามหลักสูตรกระทรวงธรรมการสมัยนั้นที่จำแนก

(๑) เรียบเรียงจากหนังสือ “ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์” ฉบับพิมพ์ครั้งแรกที่ปารีส สิงหาคม ๒๕๒๕.

การศึกษาสามัญออกเป็น ๓ ประโยค ๆ ละ ๔ ชั้น ยังมีได้
จำแนกเป็นชั้นมูล, ประถม, มัธยม)

ต่อมากระทรวงธรรมการได้จัดหลักสูตรใหม่ เป็นชั้นมูล
ประถม มัธยม จึงย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนวัดศาลาปูน อำเภอ
กรุงเก่า สอบไล่ได้ชั้นประถมบริบูรณ์ตามหลักสูตรใหม่แล้ว
ย้ายไปศึกษาชั้นมัธยมเตรียมที่โรงเรียนวัดเบญจมบพิตรแล้ว
ย้ายไปศึกษาต่อที่โรงเรียนตัวอย่างมณฑลกรุงเก่าจนสอบไล่ได้
ชั้นมัธยม ๖ (ซึ่งเป็นชั้นสูงสุดสำหรับหัวเมือง) แล้วไปศึกษา
ต่อที่โรงเรียนสวนกุหลาบอีก ๖ เดือน จึงลาออกเพื่อกลับไป
ช่วยบิดาทำนาที่อยุธยาจนได้รับความรู้ทางปฏิบัติเป็นอันมาก
จากชาวนา

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ ได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมาย
กระทรวงยุติธรรม และศึกษาภาษาฝรั่งเศสที่เนติบัณฑิตยสภา
โดยอาจารย์ เลเดเกอร์ (E. LADEKER) ที่ปรึกษาศาล
ต่างประเทศเป็นผู้สอน จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๖๒ สอบไล่วิชา
กฎหมายชั้นเนติบัญญัติได้ แต่ตามข้อบังคับสมัยนั้นยังเป็น
เนติบัณฑิตไม่ได้เพราะยังมีอายุไม่ครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ ต้องรอ
จนถึงมีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๖๓ จึงได้เป็นสมาชิก
สามัญแห่งเนติบัณฑิตยสภา

ในระหว่างที่เป็นนักเรียนกฎหมายได้รับราชการและมี
กิจกรรมพิเศษ ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐-๒๔๖๑ เป็นเสมียนสำนัก
งานทนายความ พระวิจิตรมนตรี (สุด กุลทลจินดา) อดีตอธิบดี
ศาลมณฑลชุมพร และอดีตผู้ช่วยเจ้ากรมพระธรรมนูญทหาร
บก ในปี พ.ศ. ๒๔๖๒-๒๔๖๓ เป็นเสมียนโทกรมราชทัณฑ์
และในระหว่างนั้นได้รับอนุญาตพิเศษเป็นทนายความว่าความ
บางคดีอีกด้วย

ในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงยุติ
ธรรมให้ทุนไปศึกษาวิชากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส โดยเริ่ม
แรกได้ศึกษาภาษาฝรั่งเศสและความรู้ทั่วไปที่วิทยาลัย (Lycee)
กอง (Caen) และศึกษาพิเศษจากอาจารย์ เลอบอนนัวส์ (Le
bonnois) ซึ่งเป็นเลขาธิการสถาบันคุรุศาสตร์ระหว่างประเทศ
(Institut Pedagogique International) จากนั้นได้ศึกษาวิชา
กฎหมายที่มหาวิทยาลัยกอง (Caen) สอบไล่ได้ปริญญารัฐเป็น
“บาเชอลิเอร์” กฎหมาย (Bachelier en Droit) และสอบไล่
ได้ปริญญารัฐเป็น “ลิซองซีเอ” กฎหมาย (Licenciaie en Droit)
จากนั้นได้เข้าศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยปารีส สอบไล่ได้ปริญญา
รัฐเป็น “ดุษฎีบัณฑิตกฎหมาย” (Docteur en Droit) ฝ่าย

นิติศาสตร์ (Sciences Juridiques) และสอบไล่ได้ประกาศนียบัตรการศึกษาชั้นสูงในทางเศรษฐกิจ (Diplome d'Etudes Superieure d'Economie Politique)

เมื่อครั้งยังเป็นนักศึกษาที่ฝรั่งเศสคือในปี พ.ศ. ๒๕๖๖ — ๒๕๖๗ ได้ร่วมมือกับนักเรียนไทยในฝรั่งเศสกับสวิตเซอร์แลนด์และนักเรียนไทยในประเทศอื่น ส่วนที่ขึ้นต่อสถานทูตสยามกรุงปารีสตั้งเป็นสมาคมอันหนึ่งอันเดียวกันชื่อว่า “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” โดยได้รับเลือกเป็นเลขาธิการสมาคมคนแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๖๘ ได้รับเลือกเป็นสภานายกสมาคม และในปี ๒๕๖๙ ได้รับเลือกตั้งเป็นสภานายกสมาคมอีกครั้งหนึ่ง

ในการก่อตั้ง “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” ที่ฝรั่งเศสนี้ ท่านปรีดีได้ริเริ่มที่จะแปลงสมาคมให้เป็นสหภาพแรงงาน และการต่อสู้ท่านอัครราชทูตสยามสมัยนั้นซึ่งเป็นตัวแทนของระบบสมบูรณาฯ ซึ่งอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีสสมัยนั้นคือ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์กฤดากร โดยการประชุมประจำปีในระหว่างปีตภาคฤดูร้อน พ.ศ. ๒๕๖๘ ที่คฤหาสน์ตำบลชาเครตต์ ในการประชุมครั้งนี้ ท่านปรีดีเห็นว่าผลสรุปที่

ได้จากการประชุมเมื่อปีที่แล้วนั้น เพื่อนนักเรียนส่วนมากได้
ก้าวเข้าสู่แนวทางสมาคมการเมืองเพื่อระบบประชาธิปไตย
จะนั้นในการประชุมประจำปีครั้งที่ ๓ สำหรับ ค.ศ. ๑๙๒๖ นั้น
คณะกรรมการสมาคม ฯ จึงได้จัดให้มีการปาฐกถาการเมืองมาก
กว่าปีที่แล้ว เพื่อปรารถนาให้สมาคมก้าวไปอีกก้าวหนึ่งในการ
ร่วมกันต่อสู้ท่านอัครราชทูต ซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐบาล
(สมบูรณา ฯ) เพราะท่านปฏิบัติการไม่เหมาะสมหลายประการ

ในการประชุมครั้งนั้น ท่านปรีดีได้เสนอให้ที่ประชุม
อภิปรายถึงกิจกรรมของท่านอัครราชทูตที่เพื่อนนักเรียนเห็นว่า
ไม่เหมาะสมอย่างไรบ้าง ครั้นแล้วท่านปรีดีจัดให้มีการอภิปราย
ถึงวิธีจ่ายเงินกระเป๋ (Pocket Money) และเงินค่าใช้จ่าย
สำหรับความเป็นอยู่ที่นักเรียนส่วนมากไม่ได้รับเท่าที่ควร
เพราะเงินแพรงค์มีค่าตกต่ำอยู่เรื่อย ๆ นักเรียนส่วนมากทราบ
อยู่แล้วว่า ขณะนั้นสถานทูตให้ท่านปรีดีเป็นนักเรียนชั้น
“อาวุโสสูง” (Super Senior) ที่ได้เงินเดือนจากสถานทูต
มากกว่านักเรียนอาวุโสธรรมดา และการศึกษาของท่านปรีดีก็
จะสำเร็จชั้นปริญญาเอกภายในเวลาอีกไม่กี่เดือน ฉะนั้น ท่าน
ปรีดีจึงไม่มีเหตุเฉพาะตัวที่จะก่อเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนตน

หากท่านปรียัตมีความเห็นแก่ความเป็นอยู่ของนักเรียนส่วนมาก
ที่จะต้องเรียนอยู่ในฝรั่งเศสต่อไป ท่านปรียัตจึงเสนอที่ประชุม
ทำหนังสือยืนยันต่อท่านอัครราชทูตเพื่อขอให้พิจารณาเพิ่มเติม
เงินค่าใช้จ่ายให้แก่นักเรียนที่ได้เงินกระเป๋หรือเงินเดือนน้อย
และขอให้จ่ายเป็นเงินปอนด์ตามงบประมาณที่สถานทูตได้รับ
จากกรุงเทพ ฯ

ในการกระทำเพื่อส่วนรวมของนักเรียนไทยในยุโรป
ครั้งนั้น พระองค์เจ้าจุลธิดาธิกฤดากร อัครราชทูตจึงได้โทร-
เลขด่วนถึงกระทรวงการต่างประเทศขอให้นำความกราบบังคม
ทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ส่งตัวท่านปรียัตกลับประเทศ
โดยด่วนตามเหตุผลที่ท่านอัครราชทูตกล่าวหาว่าทำการประจูด
เป็นหัวหน้าสหภาพแรงงานโดยยุยงนักเรียนเรียกร้องเงินกระ-
เป๋หรือเงินเดือนเพิ่มขึ้นปฏิบัติการโดยขัดคำสั่งอัครราชทูต ฯลฯ
ท่านปรียัตกับสมาชิกแห่งสมาคม ฯ ก็ได้ถวายฎีกากราบบังคมทูล
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ได้แย้งคำกล่าวหาของท่าน
อัครราชทูต แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ ได้ทรงมีพระ-
บรมราชวินิจฉัยถูกต้องแล้วว่าท่านปรียัตต้องรับผิดชอบในการที่
จะแถลงสมาคมของนักศึกษาให้เป็นสหภาพแรงงาน

การเรียกร้องความเป็นธรรมของท่าน ปรีดีและสมาชิก
 แห่งสมาคมนักเรียนไทยในยุโรปครั้งนั้น ผลปรากฏว่ามีการ
 ตัดสินให้ท่านปรีดีเป็นผู้ผิด ให้กระทรวงต่างประเทศเรียกตัว
 กลับประเทศสยามทันทีไกลจะเรียนจบชั้นสูงสุดชั้นปริญญาเอก
 อยู่แล้ว ในที่สุดนายเสียง พนมยงค์ ผู้เป็นบิดาของท่านปรีดี
 ก็ได้ทูลเกล้าฯ ถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ เพื่อ
 ขอความกรุณาเลื่อนเวลาที่จะเรียกตัวท่านปรีดีกลับ รออนกว่า
 สอบปริญญาเอกหมอกฎหมายเสียก่อน แต่ต้องให้ทำหนังสือ
 ขอรุณาทนโทษพระองค์เจ้าจรัญศัคดี กฤดากร และให้ทำ
 ทานบนว่าจะอยู่ในถ้อยคำต่อไป (ดูเอกสารอันคมชิ้นนี้ได้จาก
 หนังสือชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ ฉบับพิมพ์ที่ปารีส
 เมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕).

ผลงานในฐานะ

ผู้ริเริ่มเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในฐานะนายกสมาคม “สามัคยานุเคราะห์สมาคม” ท่านปรีดีจึงได้ร่วมกับเพื่อนอีก ๖ คน รวมเป็น ๗ คน ประชุมก่อตั้ง “คณะราษฎร” ครั้งแรกที่กรุงปารีสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๒๗ (ปฏิทินไทยขณะนั้นเป็น พ.ศ. ๒๔๖๙ ปฏิทินไทยปัจจุบันเป็น พ.ศ. ๒๔๗๐) โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมครั้งแรกคือ ๑. ร.ท. ประยูร ภมรมนตรี (นายทหารกองหนุน) ๒. ร.ท. แปลก จีตะสังกะ (นักศึกษาโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส) ๓. ร.ต. ทศนัย มิตรภักดี (นักศึกษาโรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส) ๔. นายตั้ว ลพานุกรม (เดิมศึกษาในเยอรมนีสมัยพระเจ้าไคเซอร์วิลเลียมที่ ๒ ต่อมาเมื่อสยามประกาศสงครามกับเยอรมัน นายตั้วฯ ถูกรัฐบาลเยอรมันจับไปเป็นเชลยศึก ต่อมาเยอรมันทำสัญญาหยุดยิงกับพันธมิตร นายตั้วฯ ได้รับการปล่อยตัวแล้วเดินทางมาฝรั่งเศสสมัครเป็นทหารอาสาไทยได้รับยศเป็นจ่านายสิบ เสร็จสงครามแล้วไปศึกษาปริญญาเอกทางวิทยาศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยในสวิตเซอร์-

แลนด์) ๕. หลวงศิริราชไมตรี นามเดิม จุณฺญ สิงหเสนี (อดีตนายสิบตรีกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ ๑) ผู้ช่วยสถานทูตสยามประจำกรุงปารีส ๖. นายแนบ พหลโยธิน (เนติบัณฑิตอังกฤษ หลานอาร์พระยาพหลพลพยุหเสนา—พจน์) และ ๗. ท่านปรีดี พนมยงค์

ทั้ง ๗ คนนี้ ถ้าพิจารณาตามรูปการณ์แล้วจะเห็นได้ว่า ท่านปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกสมาคมนักเรียนไทยในยุโรปเวลานั้น ท่านเป็นผู้ริเริ่มสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ท่านจึงเป็นหัวหน้าของคณะราษฎรโดยแน่นอน ต่อมาสมาชิกคณะราษฎรได้เพิ่มขึ้นตามลำดับ

ระยะหลังมีผู้กล่าวโจมตีคณะราษฎรว่าไม่มีราษฎรที่แท้จริงเข้าร่วมรู้เห็นเป็นใจกับการปฏิวัติครั้งนั้นเลย เรื่องนี้ท่านปรีดีได้กล่าวไว้ในสุนทรพจน์เรื่อง “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน” ซึ่งจัดพิมพ์โดยคณะกรรมการจัดงาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” เมื่อวันที่ ๒๔—๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕ ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตอนหนึ่งในสุนทรพจน์นั้นมีว่า “ในบรรดาเหตุผลหลายประการซึ่งเกื้ออาจารย์ที่ตั้งตนเป็นปรปักษ์ต่อคณะราษฎรได้เสาะหาเอา

มาโจมตีคณะราษฎรนั้น ก็มีประการหนึ่งที่ท่านกับพวกได้สั่งสอนสาธุศิษย์ว่า ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔ มิถุนายน ฯ เรียกตนเองว่า “คณะราษฎร” โดยราษฎรไม่รู้เห็นด้วย อันเป็นการจูงใจให้สาธุศิษย์ไม่ยอมรับรู้การมีอยู่ของคณะราษฎรตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ผมจึงขอให้ท่านที่ยังมีชีวิตอยู่และจำความสมัยสมบูรณา ฯ โปรตระลักและท่านที่เกิดภายหลังสมัยนั้น โปรดศึกษาถึงสถานการณ์ก่อตั้งคณะกรรมการเมืองสมัยสมบูรณา ฯ และเกี่ยวกับวิชาการแท้จริงดังต่อไปนี้

๑. สมัยสมบูรณา ฯ นั้นบุคคลไม่มีสิทธิรวมกันก่อตั้งคณะกรรมการเมือง ฉะนั้น การก่อตั้งคณะกรรมการเมืองจึงต้องทำการลับ และยังเป็นคณะกรรมการเมืองที่มีวัตถุประสงค์ล้มระบบสมบูรณา ฯ แล้วจึงต้องก่อตั้งคณะเพื่อการลับมาก ไม่อาจประกาศข่าวร้องให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนมากเข้ามาร่วมคณะกรรมการเมืองได้ ฉะนั้น จะนำเอาตัวอย่างของ “คณะเก๊กเหม็ง” ภายใต้การนำของซุนยัตเซ็น มาใช้แก่คณะกรรมการเมืองไทยในระบบสมบูรณา ฯ ไม่ได้ เพราะคณะเก๊กเหม็งอาศัยเขตสัมปทานที่รัฐบาลจีนให้แก่ต่างประเทศนั้น ข่าวร้องให้ชาวจีนจำนวนมากเข้ามาร่วม

๒. ผู้เริ่มก่อตั้งคณะราษฎร ๗ คนที่ปารีสนั้น เป็นราษฎรไทยสมบูรณ์ ต่อมาได้ดำเนินการลับตามสภาพที่เหมาะสมนั้นร่วมกับราษฎรไทยอีกกว่าร้อยคนเข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะราษฎรประเภท ดี ๑ ซึ่งเป็นกองหน้า แล้วมีราษฎรประเภท ดี ๒, ดี ๓ อีกมากมาย ที่สนับสนุนและสมทบกับกองหน้า^๕นี้ แสดงชัดเจนว่าราษฎรไทยจำนวนพอสมควรทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ ๒๔ มิถุนายนนั้น รู้เห็นด้วย ฉะนั้นจึงต่างกับผู้ที่ต้องการดำเนินตามยุทธศาสตร์จีนซึ่งต้องการใช้วิธีชนบทล้อมเมือง จึงต้องการให้มีพลเมืองจำนวนล้าน ๆ คนรู้เห็นด้วย ซึ่งจะต้องทำการรบกับรัฐบาลให้ถึงแก่ล้มตายจำนวนมาก ๆ

๓. ขอให้นักวิชาการที่มีใจเป็นธรรมตรวจค้นว่า มีตำรารัฐศาสตร์ของประเทศใดบ้างที่สอนว่า ถ้าจะตั้งเป็นคณะหรือพรรคการเมืองที่แปลชื่อเป็นภาษาไทยว่า “ราษฎร” หรือ “ประชาชน” ไชรั ก็จะต้องเสนอให้ราษฎรหรือประชาชนจำนวนเท่าใดรู้เห็นด้วยก่อน ถ้าสมมุติว่านักวิชาการผู้ใดยืนยันว่ามีตำรารัฐศาสตร์เช่นนั้น ก็ขอได้โปรดวินิจฉัยด้วยว่าในสมัยที่บางรัฐบาลไทยได้รับอนุญาตให้ตั้งพรรคการเมืองได้นั้น มีคน

ตั้งพรรคการเมืองชื่อ “พรรคราษฎร”, “พรรคประชาชน” และ “พรรคสหประชาชนไทย” (จอมพลถนอมฯ เป็นหัวหน้า) แต่มีดอกเตอร์หรือนักวิชาการได้บังทักท้วงว่า พรรคเหล่านี้เรียกตนเองตามชื่อดังกล่าวโดยราษฎร, หรือประชาชน, หรือประชาไทยมิได้รู้เห็นด้วย?’^๑

แต่ใครจะว่าอย่างไรก็ตาม “คณะราษฎร” ที่ริเริ่มโดยท่านปรีดีฯ ที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๐ นั้นได้ก่อตั้งขึ้นเป็นผลสำเร็จและถูกต้องตามกฎหมายในสมัยต่อมา เพราะเหตุว่าหลังจากปฏิวัติสำเร็จแล้วก็มีการรับรอง “คณะราษฎร” โดยผู้สำเร็จราชการพระนครแทนองค์พระมหากษัตริย์คือจอมพลสมเด็จพระนครสวรรค์วรพินิตได้ลงพระนามรับรองเป็นพระองค์แรก จากนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชกำหนดนิรโทษกรรมคณะราษฎร ฉะนั้นจะมีผู้ใดว่าคณะราษฎรเป็นองค์การเถื่อนหรือคณะเถื่อนไม่ได้เป็นอันขาด

หลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕ เป็นต้นมา ประเทศชาติก็มีความเจริญก้าวหน้าตามลำดับประเทศชาติก้าวเข้าสู่ระบบประชาธิปไตยตามเจตนารมณ์ของคณะราษฎรตามสมควร หากเป็น

แต่ว่าผู้มีความละโมภในยศฐาบรรดาศักดิ์บางยุคบางสมัยได้นำระบบเผด็จการมาใช้จึงทำให้ประเทศชาติถอยหลังเข้าคลอง ไม่มีความเจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร ซึ่งถ้าจะทำตามเจตนารมย์ของหลัก ๖ ประการที่คณะราษฎรได้ตั้งเอาไว้อย่างแท้จริง ประเทศชาติจะเจริญก้าวหน้ากว่านี้เป็นอันมาก

แต่อย่างไรก็ตามก่อนที่คณะราษฎรจะสลายตัวเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๙ คณะราษฎรได้ปฏิบัติหน้าที่ตามหลัก ๖ ประการที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้สรุปไว้ในสุนทรพจน์เรื่อง “คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย ๒๔ มิถุนายน” ที่พิมพ์ไว้ในหนังสือ “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ดังต่อไปนี้

“หลักประการที่ ๑ จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

“ผมขอให้ท่านที่สนใจโปรดระลึกถึงฐานะของสยามหรือประเทศไทยก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ว่าสมัยนั้นประเทศไทยไม่มีความเป็นเอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ เพราะจำต้องทำสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศทุนนิยมสมัยใหม่ที่เรียกว่า “จักรวรรดินิยม Imperialism” หลายประเทศที่มีสิทธิพิเศษ

เหนือประเทศไทยหลายประการ อาทิ คนในบังคับต่างประเทศ เหล่านั้นทำผิดในดินแดนประเทศไทย แต่ศาลไทยก็ไม่มีอำนาจ ตัดสินชำระลงโทษคนทำผิดเหล่านั้น หากรัฐบาลไทยต้องส่งตัว คนต่างประเทศที่ทำผิดไปให้ศาลกงสุลของต่างประเทศชำระคดี แม้ต่อมาบางประเทศ อาทิ อังกฤษและฝรั่งเศสยอมผ่อนผันให้มี ศาลต่างประเทศและศาลคดีต่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยผู้ พิพากษาไทย และที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปร่วมพิจารณา พิพากษาคนในบังคับอังกฤษและฝรั่งเศสนั้นก็ตาม แต่สนธิ สัญญาก็ได้กำหนดไว้อีกว่า ถ้าความเห็นของผู้พิพากษาไทยกับ ที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปขัดแย้งกัน ก็ให้ถือเอาความเห็น ของที่ปรึกษากฎหมายชาวยุโรปเป็นใหญ่กว่าความเห็นของ ผู้พิพากษาไทย โดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้พิพากษาไทยมีจำนวนมาก กว่าที่ปรึกษาชาวยุโรป แม้กระนั้นในสนธิสัญญายังได้กำหนด ไว้อีกว่า คดีที่อยู่ในศาลต่างประเทศนั้นกงสุลอังกฤษก็ยังมี อำนาจที่จะถอนคดีไปชำระที่ศาลกงสุลอังกฤษได้ สถานกงสุล ของหลายประเทศมีศาลและมีคุกสำหรับคนในบังคับของตนโดย เฉพาะ และสิทธิพิเศษอื่น ๆ ที่เรียกตามศัพท์กฎหมายระหว่าง ประเทศว่า “สภาพนอกอาณาเขต (Extraterritoriality)”

ส่วนในทางเศรษฐกิจนั้น ประเทศจักรวรรดินิยมดังกล่าวก็มีสิทธิพิเศษตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาค คือประเทศไทยถูกบังคับให้เก็บภาษีขาเข้าได้ตามสนธิสัญญากำหนดไว้คือเดิมเก็บภาษีขาเข้าได้เพียงร้อยละ ๓ ของราคาสินค้าขาเข้า แม้รัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชได้มีการแก้ไขสนธิสัญญาให้ได้สิทธิมากขึ้น แต่ยังมีข้อกำหนดอัตราภาษีศุลกากรไว้อีกหลายประการ อีกทั้งจักรวรรดินิยมหลายประเทศได้มีสิทธิพิเศษ โดยได้สัมปทานป่าไม้ เหมืองแร่ การเดินเรือ ฯลฯ และมีอำนาจกับอิทธิพลในการการเมืองเหนือประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๘๐ รัฐบาลซึ่งพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ได้บอกเลิกสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับประเทศจักรวรรดินิยมหลายประเทศดังกล่าวแล้ว ได้มีการเจรจาสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่ประเทศไทยได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ทุกประการ

ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นรุกราน สมาชิกคณะราษฎรจำนวนมากก็ได้เป็นสมาชิกขบวนการเสรีไทยซึ่งได้ร่วมมือกับสัมพันธมิตรในการต่อสู้ญี่ปุ่นผู้รุกราน อันเป็นผลให้สัมพันธมิตรรับรองความ

เป็นเอกราชของชาติไทย ดังปรากฏตามเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ซึ่งผมได้นำลงพิมพ์ไว้ในหนังสือของผมว่าด้วย “จดหมายของ นายปรีดี พนมยงค์ ถึงพระพิศาลสุขุมวิทเรื่องหนังสือจดหมาย เหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับการปฏิบัติการณ์ในแคนดี นิวเดลี และ สหรัฐอเมริกา”

หลักประการที่ ๒ จะต้องรักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดน้อยลงให้มาก

“ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมสามารถเปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายต่อกันสมัยก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายนปีนั้นว่า จำนวนการประทุษร้ายภายหลัง ๒๔ มิถุนายน นั้นได้ลดลงมากเพียงใด และขอให้เปรียบเทียบสถิติการประทุษร้ายภายหลังที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ ๙ พฤษภาคม ๒๔๙๙ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่าการประทุษร้ายต่อกันได้เพิ่มมากขึ้นขนาดไหน

หลักประการที่ ๓ จะต้องบำรุงความสุขของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ วางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

‘ผมหวังว่าหลายคนก็ทราบแล้วว่า ผมในนามของสมาชิกคณะราษฎรส่วนมากได้เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจแห่งชาติตามหลักประการที่ ๓ นั้น แต่ก็เกิดอุปสรรคขัดขวางที่ไม่อาจวางโครงการที่ผมเสนอนั้นได้ แม้กระนั้นคณะราษฎรก็ได้พยายามที่จะบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจโดยหางานให้ราษฎรจำนวนมากได้ทำ จึงไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยากขอให้ท่านที่มีความปรารถนาดีโปรดพิจารณาสิทธิการโจรกรรมอันเนื่องมาจากความอดอยากของราษฎรนั้นในสมัยก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ กับภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมาตามที่ปรากฏชัดแจ้งอยู่ในเวลานี้

หลักประการที่ ๔ จะต้องให้ราษฎรได้สิทธิเสมอภาคกัน

ผมขอให้ท่านศึกษาประวัติศาสตร์แห่งความไม่เสมอภาคระหว่างคนไทยนั้นย่อมทราบแล้วว่าก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปมีสิทธิพิเศษกว่าสามัญชนหลายประการ อาทิในทางการศาลที่ท่านเหล่านั้นต้องหาเป็นจำเลยในคดีอาญาก็ไม่ต้องขึ้นศาลอาญา หากพระองค์ทรงขึ้นต่อศาลกระทรวงวังเป็นพิเศษ ฯลฯ

ต่อมาธรรมเนียมการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว ๒๗ มิถุนายน ๒๔๗๕ ได้สถาปนาสิทธิเสมอภาคกันของราษฎรไทยทั้งหลายอันเป็นแม่บทของรัฐธรรมนูญฉบับ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ และ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙

หลักการที่ ๕ จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระ เมื่อเสรีภาพนี้ไม่ขัดต่อหลัก ๔ ประการดังกล่าวแล้วข้างต้น

“ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อน ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น ราษฎรมีเสรีภาพสมบูรณ์อย่างใดบ้าง เมื่อเทียบกับหลัง ๒๔ มิถุนายนนั้น และเทียบกับภายหลังรัฐประหาร ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ อันเป็นวันล้มระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๙ นั้นว่า แม้แต่จะได้มีการเขียนเรื่องสิทธิเสรีภาพของราษฎรไว้ แต่ในทางปฏิบัติได้หลีกเลี่ยงโดยวิธีประกาศภาวะฉุกเฉิน และประกาศกฎอัยการศึกเกินกว่าความจำเป็นเพียงใดบ้าง

หลักการที่ ๖ จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

“ผมหวังว่าท่านที่มีใจเป็นธรรมย่อมเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อก่อนวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น การศึกษาได้ถูกจำกัด

อย่างไร และภายหลัง ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ราษฎรได้สิทธิศึกษาอย่างเต็มที่เพียงใด และภายหลัง ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันนี้ราษฎรต้องถูกจำกัดการศึกษาอย่างใดบ้าง”^๒

ทั้งหมดนี้เป็นผลงานแต่โดยย่อๆ ของคณะราษฎรที่มีส่วนก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งคณะราษฎรที่มีอุดมคติเพื่อความเจริญวัฒนาถาวรของประเทศนั้น ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นหัวหน้าริเริ่มขึ้นที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๐ ดังได้กล่าวมาแล้ว.

๑-๒ กิ่งศตวรรษประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร, โครงการกิ่งศตวรรษประชาธิปไตย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

ผลงานตอนเป็นรัฐมนตรีว่าการ

กระทรวงการต่างประเทศ

ท่านปรีดีได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมื่อวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ และดำรงตำแหน่งจนถึง ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๑ ได้มีผลงานคือมีการเจรจาให้สยามมีเอกราชและอธิปไตยที่สมบูรณ์ และได้ดินแดนบางส่วนในระหว่างที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องความเป็นเอกราช และอธิปไตยที่สมบูรณ์นั้น ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่ไม่ได้ระบุว่า เป็นผลงานตอนไหน จึงขอ นำเอาตอนที่ท่านปรีดี เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ มาเสนอดังต่อไปนี้

เมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศในรัฐบาลพระยาพหลฯ แล้ว พระยาพหลฯ นายกรัฐมนตรี จึงมอบหน้าที่ให้ท่านปรีดีเป็นผู้ปฏิบัติการเพื่อเจรจาสันติสัญญาฉบับใหม่กับนานาประเทศเพื่อให้สยามมีเอกราช และอธิปไตยที่สมบูรณ์ ท่านปรีดีจึงใช้ยุทธวิธีบอกเลิกสัญญาไม่เสมอภาค

กับประเทศจักรวรรดินิยมต่าง ๆ นั้น และได้ยื่นร่างสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่สยามได้เอกราชและอธิปไตยสมบูรณ์ ในที่สุดจักรวรรดินิยมทุกประเทศก็ได้ยอมทำตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ที่สยามได้เอกราชอธิปไตยสมบูรณ์ ทั้งเอกราชในทางการเมือง ในทางศาล และในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ (ดูประวัติย่อของท่านของท่านปรีดี ฉบับพิมพ์ที่ปารีส สิงหาคม ๒๕๒๕)

นอกจากผลงานที่กล่าวแล้ว ท่านปรีดียังได้เจรจากับรัฐบาลอังกฤษได้โอนดินแดนของสยามส่วนหนึ่งที่อังกฤษได้ไปจากสยามตามสนธิสัญญาฉบับปักปันเขตแดนระหว่างไทยกับอังกฤษซึ่งมีดินนอกทางฝั่งไทย และอีกแห่งหนึ่งที่มีดินแดนริมฝั่งไทยด้านริมแม่น้ำสาย จังหวัดเชียงราย รัฐบาลอังกฤษได้ตกลงยินยอมให้ดินแดนทั้งออกที่ฝั่งไทยนั้นเป็นดินแดนของไทย
 ฯลฯ

การปฏิบัติหน้าที่เพื่อความเจริญวัฒนาถาวรของประเทศนั้นผู้ที่อยู่ร่วมสมัยกับท่านปรีดีได้พูดถึงกันอยู่เสมอว่าท่านผู้นี้เป็นผู้ที่ทำงานเพื่อชาติบ้านเมืองอย่างแท้จริงมีเจตนารมย์ที่ต้องการทำเพื่อชาติจริง ๆ สำหรับเรื่องนี้ ท่านบัญญัติآنทะเลทิกษุนักเผยแพร่ธรรมที่คนไทยทั่วไปรู้จักกันดี ได้ปาฐกถาที่สมาคมธรรมศาสตร์เมื่อวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๔ ปาฐกถาขึ้นรวม

พิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์ ปาล พนมยงค์ โรงพิมพ์อมรินทร์
การพิมพ์ ๒๕๒๕ หน้า ๓๑ ว่า “พ่อของคุณปาล (หมายถึง
ท่านปรีดี) นั้น แม้จะไม่ได้อยู่ในประเทศไทยเวลานี้ แต่ก็
ปรากฏว่าเป็นคนเรียบร้อย ประพฤติดี ประพฤติชอบ เสีย
สละเพื่อส่วนรวม ทำประโยชน์แก่สิ่งที่เป็นส่วนรวมตลอดเวลา
ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว

ท่านทั้งหลายลองไปอ่านหนังสือที่บริษัทปูนซีเมนต์ไทย
พิมพ์แจกเมื่อบริษัทมีอายุครบรอบ ๖๐ ปี เขาสรรเสริญท่าน
ปรีดีไว้ว่า มาเป็นกรรมการ เป็นที่ปรึกษาแนะนำอะไรต่าง ๆ
ให้แก่บริษัทอย่างดีตลอดเวลา แต่ไม่ยอมรับเงินที่เขาให้ ไม่
รับเบี้ยเลี้ยง ไม่รับเบี้ยประชุมเลยแม้แต่หน่วย อันนี้บริษัท
ปูนซีเมนต์ไทยเขาสรรเสริญไว้

ได้ทราบจากลูกศิษย์ลูกหาว่า สมัยท่านเป็นผู้ประ-
สาน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองสมัยโน้น
เงินเดือนที่ได้ในตำแหน่งนั้นท่านไม่ได้เอา แต่ว่ามอบให้มหา
วิทยาลัย เพื่อเอาไปใช้ปรับปรุงกิจกรรมในมหาวิทยาลัยให้
เจริญก้าวหน้า นับว่าเป็นผู้มีความเสียสละ ไม่เห็นแก่ได้
ไม่กอบโกยผลประโยชน์ในเมื่อมีช่องทางที่จะกอบโกยได้ จึง
เป็นบุคคลที่อยู่อย่างมักน้อยสันโดษ

แม้ไปอยู่เมืองนอกก็ไม่ได้ไปอยู่อย่างคนมั่งคั่งอะไร
อยู่บ้านเล็ก ๆ ชานกรุงปารีส ถ้าไปเห็นบ้านแล้วก็นึกสงสาร
เจ้าของบ้านว่าเคยเป็นคนใหญ่โตในประเทศไทย เป็นรัฐบุรุษ
อาวุโส เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในสมัยหนึ่ง แต่ว่าไปอยู่
บ้านน้อย ๆ แต่ดูชีวิตก็สบายดี มีอารมณ์สดชื่น คุณกัน
ด้วยความพอใจในจิตใจ หน้าตาผ่องใส ไม่มีอารมณ์ทุกข์ร้อน
อันนี้ได้ไปเห็นมาด้วยตนเองแล้ว สังเกตดูว่าป็นคนมีความสุข
คนหนึ่งในพื้นที่นั้น” (๑)

(๑) ปัญญานันท์ทะกิกุ, อนุสรณ์เปิด พนมยงค์, กรุงเทพมหานคร,
อัมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.

ผลงานตอนแปดร้อยยี่สิบว่า การ

กระทรวงการคลัง

เมื่อสมัยที่ท่านปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังตั้งแต่วันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ และดำรงตำแหน่งจนถึง ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ ได้ปฏิบัติภารกิจโดยการปรับปรุงแก้ไขการให้เป็นประโยชน์แก่ราษฎร ยกเลิกภาษี “รัชชูปการ” ภาษีส่วยอากรค่านา สถาปนาประมวลรัษฎากรเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

การยกเลิกภาษีรัชชูปการนั้น เป็นการยกเลิกภาษีส่วย^๑ หรือเงินส่วยซึ่งราษฎรที่เป็นไพร่ของเจ้าศักดินา นอกจากนั้น

-
- (๑) สำหรับภาษีส่วย^๑ ในหนังสือเอกสารของครอว์ฟอร์ด ซึ่งเคยเป็นเป็นทูตเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๔ กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พ.ศ. ๒๔๑๕ นายไฟโรจน์ เกษมณีกิจ เป็นผู้แปล หน้า ๑๑๘ ดร. จอห์น ครอว์ฟอร์ด ได้เขียนถึงภาษีส่วย^๑ไว้ว่า “เงินส่วยที่เรียกเก็บจากผู้ที่ไม่สามารถเข้าประจำการได้นั้น แม้จะไม่อำนวยความสะดวกแก่ประเทศกว่ารายได้อื่นใด ก็นับเป็นภาษีที่เป็นการระออย่างหนักแก่ประชาชน คงไม่มีมนุษย์ที่มเล่ห์กลที่ไหนอีกแล้วที่สามารถคิดหาวิธีทำลายล้างความขยันขันแข็งของประชาชนลงเสียได้ อันเป็นการขัดต่อความเจริญมากเท่ากับวิธีนี้ ฯลฯ”

ยังได้ยกเลิกอากรค่าหน้าที่เป็นซากของการบรรณาการซึ่งราษฎร
ที่ทำนาต้องส่งบรรณาการให้แก่ศักดินาสูงสุดที่ถือว่าที่ดินทั้ง
หลายทั่วราชอาณาจักรเป็นของประมุขของสังคม

ในสมัยของท่านปรีดี นอกจากสถาปนา “ประมวล
รัษฎากร” เป็นแบบฉบับครั้งแรกในประเทศไทย ซึ่งรวมบท
บัญญัติเกี่ยวกับภาษีอากรทางตรงที่เป็นธรรมเนียมแก่สังคมแล้ว ยัง
ได้ปรับปรุงภาษีอากรที่เป็นธรรมเนียมแก่สังคมอีกหลายอย่างอาทิ
ผู้ใดมีรายได้มากก็เสียภาษีมาก ผู้ใดบริโภคฟุ่มเฟือยมากก็เสีย
ภาษีทางอ้อมมาก และถ้าผู้ใดบริโภคเครื่องบริโภคที่ไม่จำเป็น
แก่การดำรงชีพก็เสียภาษีอากรมากตามลำดับ

นอกจากนั้นท่านปรีดียังได้จัดการป้องกันทรัพย์สินของ
ชาติไทยซึ่งอยู่ในต่างประเทศซึ่งควรจะจารึกไว้ด้วยคือ เมื่อ
ครั้งระบบสมบูรณาฯ ได้ใช้วิธีมีเงินปอนด์สเตอร์ลิงเป็นทุน
สำรอง เงินตราฝากธนาคารอังกฤษไว้ในประเทศอังกฤษ ท่าน
ปรีดีได้คาดคะเนว่าเงินปอนด์สเตอร์ลิงจะต้องลดค่าลงตามลำดับ
ฉะนั้น จึงได้จัดเอาเงินปอนด์ที่เป็นเงินสำรองเงินตราจำนวน
หนึ่งซ็องทองคำเป็นจำนวนน้ำหนัก ๑ ล้านเอานซ์ (๓๕ ล้าน
กรัม) ในราคาเอานซ์ละประมาณ ๓๕ เหรียญสหรัฐอเมริกา

และได้นำทองคำนั้นมาเก็บไว้ในห้องนิรภัยกระทรวงการคลัง
ซึ่งยังคงรักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินบาทอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้
ซึ่งขณะนี้ทองคำในตลาดโลกมีราคาประมาณเอานซ์ละ ๓๕๐
ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา นับว่าเป็นการทำคุณประโยชน์ให้
แก่ประเทศไทยอย่างมากทีเดียว

เมื่อสมัยที่ญี่ปุ่นจะเริ่มเปิดฉากสงครามมหาเอเชียบูรพา
ท่านปรีดีได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นนำทองคำมาแลกกับเงินตราไทย
อีกจำนวนหนึ่ง และทองคำอีกจำนวนหนึ่งที่ท่านปรีดีในฐานะ
หัวหน้าเสรีไทย ได้เรียกร้องให้รัฐบาลสมัยนายควง อภัยวงศ์
ที่จะให้เงินญี่ปุ่นกู้ระหว่างมหาสงครามโลกครั้งที่ ๒ นั้น ต้อง
เอาทองคำของญี่ปุ่นที่ธนาคารชาติญี่ปุ่นกันไว้ว่าเป็นทรัพย์สิน
ของรัฐบาลไทย ซึ่งสัมพันธมิตรได้มอบให้รัฐบาลไทยภายหลัง
สงครามโลกครั้งที่ ๒ นับเป็นผลประโยชน์ที่ได้แก่ประเทศชาติ
ที่คนไทยทั่วไปควรคำนึงถึงให้มาก

ก่อนที่ญี่ปุ่นจะบุก ท่านปรีดีได้โอนวิสาหกิจยาสูบของ
บริษัทอังกฤษและอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทย ทำให้ญี่ปุ่น
ไม่ได้ประโยชน์จากวิสาหกิจทั้งสองนั้นได้ เพราะก่อนหน้านี้
ตามสนธิสัญญาไม่เสมอภาคกับอังกฤษและอเมริกันนั้น บริษัท

อังกฤษอเมริกันใช้สิทธิ์พิเศษทำการผูกขาดการทำนุหรือชีกาเรต
จำหน่ายในประเทศไทย เมื่อท่านปรีดีทำสัญญาใหม่กับนานา
ประเทศสมัยที่ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศยก
เลิกสิทธิพิเศษต่าง ๆ แล้ว จนกระทั่งมาเป็นรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการคลัง ได้จัดการปรับปรุงภาษีอากรให้เป็นธรรม
และประกาศประมวลรัษฎากรแล้ว ท่านปรีดีได้เสนอรัฐบาลให้
เสนอพระราชบัญญัติยาสูบต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อพระราช
บัญญัติฉบับนั้นได้ประกาศใช้แล้ว ท่านปรีดีได้จัดการโอนกิจ
การของบริษัทอังกฤษอเมริกันเข้ามาเป็นของรัฐบาลไทยและได้
ทำสำเร็จลงเมื่อประมาณ ๖ เดือนก่อนญี่ปุ่นรุกรานประเทศไทย
ถ้าสมมุติกิจการนั้นบริษัทอังกฤษอเมริกันยังเป็นเจ้าของอยู่ญี่ปุ่น
ผู้รุกรานก็คงยึดเอาไปเป็นทรัพย์สินเชลยของญี่ปุ่น ซึ่งญี่ปุ่น
จะผลิตยาสูบจำหน่ายในประเทศไทยตลอดสงครามโลกครั้งที่ ๒
ญี่ปุ่นก็จะได้เงินกำไรหลายพันล้านบาท

เพียงเท่านั้นก็นับเป็นผลงานที่คนไทยควรจะระลึกถึง
ไม่ควรลืมผลงานของท่านง่าย ๆ เพราะถ้าไม่ใช่มันสมองอัน
ปราดเปรื่องของท่านประเทศชาติจะเสียประโยชน์ไปมากเท่าใด
ก็คิดดูเอา.

๘๑๐๘ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

และเป็นหัวหน้าเสรีไทย

เมื่อตอนสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลสมัย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เข้าร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่น แต่ท่านปรีดีได้ดำเนินงานเป็นขบวนการต่อต้านญี่ปุ่น เรียกว่า “ขบวนการเสรีไทย” ซึ่งต่อมาได้ร่วมกับเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาและในประเทศอังกฤษเป็นขบวนการที่ปฏิบัติการเพื่อรับใช้ชาติโดยฝ่ายหนึ่งได้ดำเนินการต่อต้านญี่ปุ่น ฝ่ายหนึ่งปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม และเป็น การผ่อนหนักให้เป็นเบา

เกี่ยวกับการก่อตั้งขบวนการเสรีไทยจนฝ่ายพันธมิตรยอมรับว่า ประเทศไทยไม่ใช่เป็นฝ่ายแพ้สงคราม ไม่ต้องเสียค่าปฏิกรรมสงคราม (ข้าวยังได้ค่าปฏิกรรมสงครามจากญี่ปุ่นเสียอีก) มีบางคนว่าไม่มีหลักฐาน และว่าการประกาศสงครามของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นโมฆะ, เป็นเรื่องตลก ฯลฯ

สำหรับเรื่องนี้ท่านปรีดี ได้เปิดเผยเอกสารต่าง ๆ ไว้ในหนังสือชีวประวัติย่อของท่านที่พิมพ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า โดยสหรัฐ

อเมริกาได้รับรองเอกราชและอธิปไตยของไทย และรับรองว่า
ท่านปรีดีเป็นตัวแทนของชาติไทย สหรัฐอเมริกาได้มีนโยบาย
เกี่ยวกับประเทศไทยโดยมีหนังสือเป็นหลักฐานของรัฐมนตรี
ต่างประเทศอเมริกาสมัยนั้นแจ้งต่อรองผู้อำนวยการสำนักงาน
บริการยุทธศาสตร์ฉบับเลขที่ ๘๙๒/๓๒ ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม
ค.ศ. ๑๙๔๓ ดังมีใจความตอนหนึ่งว่า

“ด้วยความกระจำแจ้งเช่นนี้ รัฐบาลแห่งอเมริกา
จึงถือว่าหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นตัวแทนแห่งการสืบ
ต่อของรัฐบาลแห่งประเทศไทยตามที่เป็นอย่างก่อนนาย
รัฐมนตรีไทยสมัยนั้น (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) จะ
ไปเข้ากับฝ่ายญี่ปุ่นในตอนที่อยู่บนบก และยอมรับว่า
(หลวงประดิษฐ์ฯ) เป็นผู้สำคัญในขบวนการเพื่อ
เอกราชของชาติไทย ด้วยเหตุนี้รัฐบาล
(สหรัฐอเมริกา) มิได้รับแจ้งการตรงกันข้ามจากประชา
ชนไทย จึงเป็นประกันได้โดยไม่ผูกมัดรัฐบาล ส.ร.อ.
ในอนาคตในการถือว่าหลวงประดิษฐ์ฯ เป็นผู้แทนชั้นนำ
คนหนึ่งของประชาชนไทย ในประเทศไทย...ฯลฯ...”

เอกสารดังกล่าวลงนามโดย นายคอร์เดลล์ ฮัลล์
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของอเมริกาในสมัยนั้น

นอกจากนี้ยังมีหนังสือของรัฐบาลอเมริกัน เป็นบันทึกที่จัดทำโดยกรมกิจการปาซิฟิคตะวันตกเฉียงใต้เพื่อประธานาธิบดี ค.ศ. ๑๙๔๔ เล่ม ๖ หน้า ๑๒๔๒—๑๒๔๔ (ดูสำเนาฉบับจริงได้ในหนังสือชีวประวัติย่อของนายปริตี พนมยงค์ หน้า ๒๕—๒๖) ดังมีคำแปลเอกสารนั้นตอนหนึ่งมีว่า

“...๑ ล ฯ...ภายในประเทศไทย ระบบปกครอง (รัฐบาลพิบูล ฯ) ซึ่งเดิมยอมจำนนญี่ปุ่นและต่อมาร่วมมือ (กับญี่ปุ่น) อันเป็นที่รู้จักกันกระฉ่อนทั่วไปนั้น ได้ถูกเปลี่ยนโดยระบบปกครอง (รัฐบาลคง ฯ) ซึ่งส่วนใหญ่คุมโดยหลวงประดิษฐ์ ฯ ผู้สำเร็จราชการปัจจุบันที่ได้รับการนับถือที่สุดของบรรดาผู้นำไทย และเป็นผู้ต่อต้านญี่ปุ่นมาตั้งแต่ต้น อเมริกานี้ได้ติดต่อกับหลวงประดิษฐ์ ฯ ซึ่งเป็นผู้ช่วยสัมพันธ์มิตรอย่างจริงจังในงานข่าว และเป็นผู้ที่แสดงความปรารถนาให้ประเทศไทยเข้าสงครามต่อสู้ญี่ปุ่น และให้กองทัพไทยทำการรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับสัมพันธมิตร.....๑ ล ฯ.....”

นอกจากนี้ยังมีเอกสารบันทึกที่จัดทำโดยกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นโทรเลขลับระหว่างผู้รักษาการ

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาของท่านปรีดี
เลขที่ ๗๕๐.๐๐๑๑ พี.ดับบลิว/๕-๒๕๔๘ ลงวันที่ ๒๘ พฤษภาคม
ค.ศ. ๑๙๔๕ (ดูรายละเอียดทั้งหมดได้จาก หนังสือชีวประวัติย่อ
ของนายปรีดี พนมยงค์ ฉบับพิมพ์ที่กรุงปารีส สิงหาคม ๒๕๒๕)
ตอนหนึ่งของเอกสารนั้นมีว่า

“.....ฯลฯ.....ความปรารถนาจริงใจของท่านและ
มวลราษฎรไทยในการบอกปิดการประกาศสงครามกับข้อ
ตกลง (กับญี่ปุ่น) ของพิบูล ฯ นั้นเป็นสิ่งที่เข้าใจแจ่มแจ้ง
มีคุณค่า.....ฯลฯ.....” เอกสารฉบับนั้นลงนามโดย กูว์
รักษาการแทนรัฐมนตรีต่างประเทศสหรัฐอเมริกา

เกี่ยวกับประเทศอังกฤษมีทัศนะอย่างไรต่อขบวนการ
เสรีไทยนั้น ลอร์ด เมาน์ทแบทเคน ได้บรรยายถึงบทบาท
ของท่านปรีดีในหนังสือพิมพ์ ไทมส์ ฉบับ ๑๔/๑๒/๑๙๔๖
(ดูรายละเอียดในหนังสือชีวประวัติย่อของนายปรีดีที่อ้างแล้ว) คำ
แปลตอนหนึ่งมีใจความว่า

“ในตอนญี่ปุ่นถูกรุกรานยึดครองสยาม ประดิษฐ์
เป็นคนหนึ่งในรัฐบาล แต่เขาได้ปฏิเสธที่จะลงนามใน
การประกาศสงครามต่อเรา พิบูล...รู้ว่าเขา (ประดิษฐ์)

เป็นคนที่ทรงอำนาจอย่างยิ่ง และได้รับความนิยมนำอย่างยิ่ง
ในประเทศ และก็หวังที่จะทำให้เขาเป็นหัวหน้า โดยยก
เขาไปสู่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เขายอมรับ
พิบูลหรือญี่ปุ่นมิได้ตระหนักแม้แต่น้อยว่าขณะที่ประดิษฐ์
ยอมรับตำแหน่งหน้าที่นั้น เขาก็ได้เริ่มต้นดำเนินการจัด
ตั้งและอำนวยการขบวนการต่อต้านของชาวสยามขึ้น.....
”
๗ ต ๗.....”

ลอร์ด หลุยส์ เมาน์ทแบทเทน แห่งพม่า คือผู้
บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคเอเชียอาคเนย์ในสมัย
สงครามโลกครั้งที่ ๒ มีศักดิ์เป็นลุงของเจ้าฟ้าชายชาลส์แห่ง
ประเทศอังกฤษเพิ่งเสียชีวิตจากการลอบวางระเบิดของพวกโจร
ไอริชเมื่อไม่นานมานี้ นอกจากเอกสารหลักฐานที่กล่าวนี้แล้ว
เมื่อเสร็จสิ้นสงครามลงแล้วรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ
สหรัฐ ได้มีโทรเลขถึงเอกอัครราชทูตอังกฤษ (ดูสำเนาใน
หนังสือประวัติท่านปรีดีที่อ้างแล้ว หน้า ๓๖) คำแปลเป็นภาษาไทย
ความตอนหนึ่งมีว่า

“.....๗ ต ๗.....กระทรวงต่างประเทศอังกฤษ ได้
อนุญาตเมาน์ทแบทเทน แนะนำเป็นส่วนตัวมายัง “รัฐบาล”

(ปรีดี ฯ) ให้ประกาศ (สงครามเป็นโมฆะ) โดยเร็วที่สุดที่จะเป็นไปได้ ภายหลังญี่ปุ่นยอมจำนนในที่สุดแล้วนั้น บอกลัทธิเสรีการประกาศสงครามของไทยต่อบริเตนใหญ่ และสหรัฐอเมริกาอีกทั้งมาตรการทั้งหลายที่เกิดจากการนั้น.....ฯลฯ.....”

เมื่อเป็นเช่นนั้นท่านปรีดีจึงได้ประกาศสงครามเป็นโมฆะ ทันทีที่ได้รับสาส์นของ หลอด เมาน์ทแบทเตน และได้เชิญ นายควง อภัยวงศ์ นายกรัฐมนตรี, นายทวี บุณยเกตุ รัฐมนตรีว่าการสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ ดังมีเนื้อความตอนหนึ่งว่า

“...ฯลฯ...ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกาและบริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดีอันเคยมีมากับสหประชาชาติ เมื่อก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ และพร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทาง

กับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้.....
ฯลฯ.....”

เป็นอันว่าการประกาศสงครามของ จอมพลแปลก
พิบูลสงคราม ก่อนหน้านั้นเป็นโมฆะ รัฐบาลพันธมิตรยอมรับ
เอกราช บูรณภาพและอธิปไตยของไทย ประเทศไทยไม่ต้อง
เสียค่าปฏิกรรมสงครามตามธรรมเนียมแต่ประการใด นับเป็น
งานชิ้นสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของท่านปรีดี พนมยงค์/ จึง
เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่ พลตรี อนันต์ พิบูลสงคราม จะ
เขียนเรียกขบวนการเสรีไทยว่า “กองโจร” ในหนังสือชื่อ
“จอมพล ป. พิบูลสงคราม” หลายที่หลายแห่ง

สำหรับผู้สนใจเรื่อง “เสรีไทย” นี้ควรจะหาอ่านได้
จากหนังสือ “จดหมายเหตุของนายปรีดี พนมยงค์ ถึง
พระพิศาลสุขุมวิทเรื่องจดหมายเหตุของเสรีไทยเกี่ยวกับ
ปฏิบัติการในแคนดี้ นิวเดลี และสหรัฐอเมริกา” และ
หนังสือ “อนุสรณ์นายปาวโมทย์ พังสุนทร นักอภิวัดน์,
เสรีไทย นายสนามมวยเวทีราชดำเนินคนแรก” และบทความ
ของ นายป๋วย อึ๊งภากรณ์ เกี่ยวกับเสรีไทย, บทความ
เกี่ยวกับเสรีไทยหลายท่านที่ได้ลงพิมพ์ในหนังสือของนายดิเรก
ชัยนาม เรื่อง ประเทศไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง ฯลฯ

เกี่ยวกับเรื่องเสรีไทยนี้ นายกนิษฐ์ สุภมมงคล อดีต
เลขาธิการ ส.ป.อ. และเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงลอนดอน
ได้เขียนไว้ว่า (ดูหนังสือเรื่อง “บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรม-
วงศานวงศ์ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒” นายปราโมทย์
พืงสุนทร และนายเปื้อง ศิริภัทร จัดพิมพ์เมื่อ ๑๑ พฤษภาคม
๒๕๑๕ หน้า ๑ เป็นใจความของจดหมายที่มีถึงคุณสุพจน์
ด้านตระกูล มีความตอนหนึ่งว่า)

“...ความจริงชีวิตและงานของท่านปรีดีเป็นเรื่องที่
น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะส่วนที่ท่านได้ปฏิบัติให้แก่
ประเทศไทยนั้นมีมากมายเกินกว่าที่จะจดเขียนขึ้นให้ครบ
ถ้วนได้ โดยเฉพาะเรื่องตอนที่ท่านทำเสรีไทย ผมเชื่อ
ว่าไม่มีใครในประเทศไทยที่จะรู้ละเอียดถี่ถ้วนนอกจาก
ตัวท่านปรีดีเอง เพราะในระหว่างปฏิบัติงานเสรีไทยนั้น
ถือเป็นหลักสำคัญยิ่งยวดว่า ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเลยที่จะรู้ว่า
อีกคนหนึ่งมีหน้าที่ได้รับมอบหมายอย่างไร จะมีก็แต่
ท่านปรีดีเท่านั้นที่รู้หมด และท่านเท่านั้นที่ถ้าหากท่านมี
เวลาจะจดเขียนรวบรวมขึ้นไว้ได้ ก็จะเป็นประโยชน์ไม่
มากนัก요”

สำหรับผู้ต้องการจะทราบสัจจะทางประวัติศาสตร์ก็พึง
ค้นได้จากหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น และอีก
เล่มหนึ่งที่ครูสุภาพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพนายท้ว
บุญยกเกิด เมื่อวันที่ ๘ มีนาคม ๒๕๑๕ ก็มีเรื่องเกี่ยวกับเสรีไทย
และการปฏิบัติงานของเสรีไทยอีกหลายอย่าง.

๘ บาเพญญตนต่อท่าน

๘ เผด็จการ

มนุษย์เรานั้นเมื่อไม่มีอำนาจวาสนาอาจจะคิดหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยความบริสุทธิ์ใจ หรือกระทำเพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติ แต่เมื่อมีอำนาจวาสนาแล้ว อาจจะลืมนึกมคตติตั้งเดิมเสียจนหมดสิ้น เพราะอำนาจวาสนามากำบังทำให้หลงเห็นสมมุติสัจจะเป็นปรมัตถสัจจะ มองเห็นเอาอำนาจวาสนาเป็นสิ่งที่เที่ยงแท้แน่นอน อาจจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ลู่แก่อำนาจ ดังที่รัฐบาลบางยุคบางสมัยกระทำมาแล้ว

ยกเว้นรัฐบาลสมัยของท่านปรีดี !

เพราะถ้าศึกษาประวัติของท่านแล้ว จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ท่านเป็นนักศึกษาอยู่ที่ปารีสก็ดี สมัยที่ท่านร่างโครงการเศรษฐกิจก็ดี สมัยที่ท่านเป็นรัฐบาลก็ดี ท่านทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ทำเพื่อความเสมอภาค เพื่อสิทธิและผลประโยชน์ของคนยากคนจนซึ่งท่านไม่ได้ประโยชน์หรือหวังจะได้ผลตอบแทนจากคนเหล่านี้ หากแต่คนในชาติที่ยากจน หรือคนส่วนใหญ่ได้มีความวัฒนาถาวรขึ้นมาเท่านั้นเอง /

ผิดกับสมัยทหารผู้ก่อการชนชั้นผู้น้อยบางคน เมื่อใช้
กลยุทธ์ใส่ความนายทหารชั้นผู้ใหญ่ผู้เป็นมันสมอง และมีผล
งานที่แท้จริงในวันปฏิวัติ ๒๔๗๕ คือ พระยาทรงสุรเดช^๑
และใช้อำนาจข่มขู่พรรคพวกของพระยาทรงฯ ๑๘ ศพก็เกลิง
อำนาจตลอดมา กระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อตัวเอง เพื่อพรรค
พวกของตัวเอง พระยาทรงฯ เป็นผู้มีอุดมคติสูงส่ง ปฏิวัติ
เพื่อประเทศชาติ ไม่เสนอเพื่อเลื่อนยศให้ตัวเอง ไม่เสนอเงิน
เดือนเพื่อตัวเองและพรรคพวก แต่ทหารชั้นผู้น้อยในการ
ปฏิวัติครั้งนั้นก็ทำเพื่อตัวเองและพรรคพวกจนที่สุดได้เป็นถึง
จอมพล และเพราะความหลงอำนาจวาสนาจึงมีการฆ่ากันลับ ๆ
มากขึ้น

นายทหารคนหนึ่งถูกฆ่าตายที่ปัตตานี (อ้างว่าโจรจีน
มลายูแย่งตัว?)

รัฐมนตรี ๔ คนถูกฆ่าตายที่บางเขน (อ้างว่าโจรจีน
มลายูแย่งตัว)

นายตำรวจคนหนึ่งถูกยิงตายที่ชุมพรขณะควบคุมตัว

(๑) ดูสำรวจ กาญจนสิทธิ์, ทส. พระยาทรงสุรเดช, กรุงเทพมหานคร,
ศรเพชรการพิมพ์, ไม่บอกปีที่พิมพ์.

นายทหารบางคนที่พักไว้ในพระยาทรงฯ โดนยิงตาย
คาบ้าน

ฯลฯ

ฯลฯ

ถ้าท่านได้อ่านบันทึกของ พระยาสรยุทธเสนี เรื่อง
ถูกสร้างให้เป็นพยานเท็จในคดีปลงพระชนม์ ร. ๘ หรืออ่าน
ข้อเขียนของ พระยาเทพหัสดินทร์ เรื่องเกี่ยวกับที่ท่านถูกคุม
ขังแล้วมีการสร้างพยานเท็จ หรือข้อเขียนของ พระยาศรากับ
พิพัฒน์ ในหนังสืออนุสรณ์พระราชทานเพลิงพระศพ กรม
พระยาชัยนาทนเรนทร ที่ตำรวจสมัยนั้นให้คนใช้ในวังของ
เสด็จในกรมพระองค์นั้นปรักปรำพระองค์ท่านจนถูกจับและ
เป็นนักโทษถึง ๖ ปี

เกร็ดการเมืองในอดีตที่น่าสนใจเวลานี้ย่อมพิสูจน์ได้ว่า
มีทหารทำความหลงอำนาจวาสนา ทำด้วยอำนาจเผด็จการ
และทหารผู้นั้นเป็นผู้น้อยในสมัยปฏิวัติ ๒๔๗๕

/ ในสมัยที่ท่านปรีดี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
คนหนึ่งในขณะที่สำเร็จฯ ได้ต่อต้านเผด็จการอันโหดร้ายได้
หลายประการ อาทิเช่น เมื่อสมัยที่ทางการทูตญี่ปุ่นประจำ
กรุงเทพฯ ได้ติดต่อให้ จอมพล ป. พิบูลสงคราม จัดการ

ให้ท่านปรีดีพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีคลังเพราะเป็นผู้นิยม
สัมพันธมิตร แต่เนื่องจากยังมีราษฎรนิยมท่านปรีดีอยู่มาก
ฉะนั้นขอให้จัดการให้ท่านปรีดีดำรงตำแหน่งสูงสุดที่มีใช้อำนาจ
ทางการเมือง คือหมายถึงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ในขณะผู้สำเร็จฯ ซึ่งว่างอยู่ ๑ ตำแหน่ง ในเรื่องนี้ จอมพล ป.
ได้มอบให้ พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรีนำ
ความไปแจ้งแก่ท่านปรีดี ท่านปรีดีจึงตกลงลาออกจากรัฐบาล

เมื่อวันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ สภาผู้แทน
ราษฎรลงมติแต่งตั้งให้ท่านปรีดีเป็นผู้สำเร็จราชการคนหนึ่งใน
ตำแหน่งผู้สำเร็จราชการที่ว่างลง ๑ ตำแหน่ง เกี่ยวกับอำนาจ
หน้าที่ของผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ท่านปรีดีเห็นว่าตาม
ธรรมเนียมประชาธิปไตย ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ นั้น พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจคัดค้านระบบเผด็จการและปฏิบัติการ
ที่ต่อต้านเผด็จการได้ เช่น

ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๘๕-๒๔๘๖ จอมพล ป. พิบูลสงคราม
ได้เสนอพระราชกฤษฎีกา มายังคณะผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์ให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด (คือตัวจอมพล ป.
พิบูลสงคราม) มีอำนาจสั่งการทุกกระทรวงทบวงกรมได้ ท่าน

ปรีดีจึงทำเป็นบันทึกเสนอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
 ประธานคณะผู้สำเร็จราชการ ว่าสมควรที่คณะผู้สำเร็จฯ ซึ่ง
 รวมทั้งท่านปรีดีด้วยนั้น จะต้องยับยั้ง (Veto) พระราชกฤษฎีกา
 นั้น เพราะเท่ากับให้ผู้บัญชาการทหารสูงสุด (จอมพล ป.)
 มีอำนาจเผด็จการซึ่งขัดต่อระบบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญ
 ฉบับ ๒๔๗๕ พระองค์เจ้าอาทิตย์ฯ ประธานคณะผู้สำเร็จฯ
 เห็นชอบด้วย คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงยับยั้ง
 (Veto) พระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น พร้อมกันนั้นท่านปรีดีได้
 ทำจดหมายถึง พล.ต.ต. อุดล อุดลเดชจรัส รองนายกรัฐมนตรี
 ชี้แจงเหตุที่ยับยั้ง (Veto) พระราชกฤษฎีกาฉบับนั้น พล.ต.ต.
 อุดลฯ เห็นชอบด้วยกับคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็น
 อันว่าสามารถยับยั้งความคิดเผด็จการของจอมพล ป. ได้ครั้ง
 สำคัญทีเดียว สำหรับเรื่องนี้ดูหลักฐานได้จากคำให้การของ
 พล.ต.อ. อุดล อุดลเดชจรัส พยานคณะกรรมการอาชญากรรม
 สงครามซึ่งท่านปรีดีอ้างเป็นพยานที่ศาลแพ่ง คดีหมายเลขดำที่
 ๔๒๒๖/๒๕๒๑

ฉะนั้น ที่บางคนเขียนบิดเบือนว่าท่านปรีดี
 สนับสนุนให้จอมพล ป. เป็นเผด็จการนั้น จึงเป็น
 เรื่องไม่มีความเป็นจริงใด ๆ ทั้งสิ้น.

เป็นนายกรัฐมนตรี - เป็นรัฐบุรุษอาวุโส

สภยรัฐประหาร

เมื่อเสร็จสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว ท่านปรีดีในฐานะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้ัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ เสด็จกลับประเทศไทยเพื่อทรงบริหารราชการแผ่นดินด้วยพระองค์เอง และได้เสด็จถึงพระนครเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๔๘๘

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทรงบริหารราชการแผ่นดิน ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ประกาศพระบรมราชโองการยกย่องท่านปรีดี เป็นรัฐบุรุษอาวุโสตามหลักฐานว่า

“ประกาศ อานันทมหิดล

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นว่า นายปรีดี พนมยงค์ ได้เคยรับหน้าที่บริหารราชการแผ่นดินในตำแหน่งสำคัญๆ

มาแล้วหลายตำแหน่ง จนในที่สุดได้รับความเห็นชอบ
จากสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์ และปรากฏว่า ตลอดเวลาที่นายปรีดี
พนมยงค์ ดำรงตำแหน่งเหล่านี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วย
ความซื่อสัตย์สุจริต และด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ
ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทั้งได้แสดง
ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ในความสามารถ บำเพ็ญ
คุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นอเนกประการ

จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนาย
ปรีดี พนมยงค์ ไว้ในฐานะรัฐบาลอวุโส และให้มี
หน้าที่รับปฎิหาราชการแผ่นดินเพื่อความวัฒนาถาวรของ
ชาติสืบไป

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๘

เป็นปีที่ ๑๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช

นายกรัฐมนตรี

เมื่อพ้นจากตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแผ่นดินแล้วสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมขอร้องให้ท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี และเป็นนายกรัฐมนตรีของไทยที่ถูกต้องตามรัฐธรรมนูญถึง ๓ ครั้ง ครั้งแรกเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๒๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ แต่เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ ภายหลังที่ได้เปิดการประชุมรัฐสภาประกอบด้วยพฤฒสภาและสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๙ พฤษภาคม ๒๔๘๙ แล้ว ท่านปรีดีได้พิจารณาว่าแม้รัฐธรรมนูญมิได้มีบทบังคับว่าถ้ามีรัฐธรรมนูญใหม่ขึ้นเมื่อใด รัฐบาลก็ต้องลาออก แต่ท่านปรีดีเห็นว่าตามมารยาทนั้นรัฐบาลควรลาออกเพื่อเป็นแบบฉบับสำหรับรัฐบาลต่อไป ฉะนั้น ท่านปรีดีจึงลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเพื่อในหลวงจะได้ทรงพิจารณาแต่งตั้งรัฐบาลใหม่ต่อไป รวมเวลาในการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่หนึ่ง ๒ เดือน กับ ๑๐ วัน

ครั้นวันที่ ๘ มิถุนายนปีนั้น ประธานรัฐสภานำความกราบบังคมทูลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลตามความเห็นชอบของสมาชิกพฤฒสภาและสภาผู้แทนฯ ว่า สมควรโปรดเกล้าแต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง จึงทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าแต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ในขณะที่ท่านปรีดียังไม่ทันจะประกอบคณะรัฐมนตรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ก็เสด็จสวรรคตในวันที่ ๙ เดือนมิถุนายนนั้น ในช่วงนี้ท่านปรีดีในฐานะนายกรัฐมนตรีจึงได้เสนอความเห็นชอบต่อรัฐสภาให้อัญเชิญพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุยเดชขึ้นครองราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป โดยรัฐสภาเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ และเมื่อเสร็จการประชุมรัฐสภาแล้ว ท่านปรีดีขอลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๘๘ รวมเวลาในการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ นี้เพียง ๒ วันเท่านั้น

ครั้นเมื่อวันที่ ๑๐ มิถุนายนปีนั้น ประธานรัฐสภาด้วยความเห็นชอบของสมาชิกรัฐสภาส่วนมากได้เสนอคณะผู้สำเร็จราชการฯ ชั่วคราว ให้แต่งตั้งท่านปรีดีเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๓ และได้ลาออกเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคมปีนั้น รวมเวลาการเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๓ เป็นเวลา ๒ เดือน ๑๐ วัน

เหตุการณ์ครั้งสำคัญที่ทำให้ประชาธิปไตยในประเทศไทยเปลี่ยนแปลง คือเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ ได้มี

บุคคลคนหนึ่งใช้ชื่อว่า “คณะรัฐประหาร” ได้ยึดอำนาจรัฐโดยใช้กำลังทหารประกอบด้วยรถรบและอาวุธทันสมัยระดมยิงทำเนียบท่าช้างวังหน้า (ซึ่งเป็นทำเนียบที่รัฐบาลให้ท่านปรีดีและครอบครัวอาศัยอยู่นั้น) แล้วบุกเข้าไปในทำเนียบเพื่อจับท่านปรีดี แต่ท่านปรีดีได้เล็ดลอดหลบหนีไปได้โดยอาศัยตามบ้านเพื่อนที่ไว้วางใจ และไปอาศัยที่กรมนาวิกโยธินที่สัดหีบจากนั้นได้ไปลี้ภัยที่ประเทศจีนในสมัยจีนคณะชาติ (เจียงไคเช็ค) ปกครองแผ่นดินจีน

คณะรัฐประหารครั้งนั้นได้ร่างสิ่งที่เรียกว่ารัฐธรรมนูญขึ้น แต่เป็นการไม่ถูกต้อง เป็นการกระทำโดยพลการ ผู้สำเร็จราชการก็ไม่ได้ลงนามครบองค์ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการก็เป็นผู้บัญชาการทหารแห่งประเทศไทย แทนที่จะเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นรัฐธรรมนูญที่ท่านปรีดีเรียกว่าเป็นโมฆะ (ดูชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ ที่อ้างแล้ว)

เมื่อเห็นว่าขบวนการประชาธิปไตยที่ถูกต้องและได้พยายามสร้างสรรค์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญถูกต้องดีแล้ว กลับมาถูกทำลายลงด้วยอำนาจทหารเช่นนั้น ท่านปรีดีจึงได้รวบรวมนักประชาธิปไตยจำนวนหนึ่ง

ที่เห็นว่าถึงเวลาสมควรแล้วที่จะลงมือใช้กำลังอาวุธต่อสู้คณะรัฐประหารกับพวกที่ทำลายระบบการปกครองประชาธิปไตย และทำการต่อสู้กับฝ่ายปรปักษ์ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒ โดยได้กระทำการในครั้งนั้นแบบสายฟ้าแลบ หลังจากกลับจากประเทศจีนอีกครั้ง แต่ด้วยขบวนการประชาธิปไตย ๒๖ กุมภาพันธ์ ของท่านปรีดีกระทำการไม่สำเร็จ ประชาธิปไตยในไทยจึงแหลกสลายตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จากนั้นท่านปรีดีได้หลบอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลาประมาณ ๖ เดือน ครั้นแล้วจึงเล็ดลอดเดินทางด้วยเรือไปยังเกาะแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของวิลันดา จากเกาะดังกล่าวได้เล็ดลอดมายังสิงคโปร์ จากสิงคโปร์ไปยังฮ่องกง จากฮ่องกงไปขอลี้ภัยในสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นเวลา ๒๑ ปี ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ จึงได้เดินทางไปอาศัยที่ประเทศฝรั่งเศสสถานที่ที่เคยไปพำนักศึกษาเมื่อวัยหนุ่ม

ในช่วงที่ท่านปรีดีออกจากประเทศไทย ประชาธิปไตยก็ล้มลุกคลุกคลาน รัฐบาลทหารได้พยายามตบตาประชาชนว่าเป็นประชาธิปไตย แต่ก็ใช้วิธีเผด็จการปกครองแม้จะมีการเลือกตั้งในบางครั้งก็กระทำกันอย่างทุจริต จนในที่สุดจอมพล

ป. พิบูลสงคราม นายทหารผู้หลงอำนาจวาสนาของตัวเองก็ถูก
จอมพลสฤษดิ์ ฐนะรัชต์ ปฏิวัติและปกครองโดยอำนาจเผด็จ
การ “ข้าพเจ้ารับผิดชอบแต่ผู้เดียว” จนตายในตำแหน่ง

ในช่วงที่จอมพลสฤษดิ์ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม
๒๕๐๑ นั้นประเทศไทยไม่มีรัฐธรรมนูญ ไม่มีนายกรัฐมนตรี
อำนาจรวมอยู่ที่จอมพลสฤษดิ์เป็นเวลา ๑ ชั่วโมง เป็นการ
ปฏิวัติรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๔๗๕ ที่คณะราษฎรได้สร้าง
สรรค์ขึ้นมา ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนั้นเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่
ในการบริหารบ้านเมืองตามระบบเผด็จการ และในการปฏิวัติ
ครั้งนี้ หัวหน้าคณะปฏิวัติได้สั่งยกเลิกกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๔๙๕ เสียอีกด้วย เป็นอันว่าอำนาจทางการเมือง
การปกครองทุกชนิดตกอยู่ในมือของจอมพลสฤษดิ์แต่เพียง
ผู้เดียว ยกเว้นแต่อำนาจของศาลสถิตยุติธรรมเท่านั้นที่หัวหน้า
คณะปฏิวัติไม่แตะต้อง แต่กระนั้นก็ยังมิศาลทหารขึ้นเพื่อใช้
เป็นเครื่องมืออีก

จอมพลสฤษดิ์ปกครองคนไทยโดยบ้านเมืองไม่มีรัฐ-
ธรรมนูญอยู่ ๓ เดือน รัฐบาลก็ไม่มี จอมพลสฤษดิ์ได้ใช้อำนาจ
เผด็จการสั่งฆ่าใครก็ได้ นับเป็นการแย่งพระราชอำนาจ

ของพระมหากษัตริย์ในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ซึ่ง
อำนาจสูงสุดมาไว้เสียเอง และเป็นการเลวร้ายเสียยิ่ง
กว่า เพราะพระมหากษัตริย์ไทยนั้นจะต้องอยู่ในทศพิช
ราชธรรม ๑๐ ประการ ต้องมีอภิรัฐมนตรี ต้องมีองคมนตรี
ไว้เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ไม่มีการเซ็นฆ่าอาฆาต
กันด้วยเหตุส่วนตัว ไม่มีการกลั่นแกล้งใส่ร้ายแล้วจับไป
ยิงเป้า ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชันกันมโหฬารกันอย่างใน
สมัยของจอมพลสฤษดิ์

แต่ก็แปลก ที่คนบางคนกลับชอบจอมพลสฤษดิ์ที่ใช้
อำนาจเผด็จการกดหัวคนไทย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไทยเราเคย
มีระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมานับเป็นพันปี
ซึ่งคนไทยสมัยก่อนถ้าไม่ใช่ขุนนางก็มีสภาพเป็น “ไพร่” หรือ
ก่อนสมัยรัชกาลที่ ๕ นอกจากเป็นไพร่แล้วยังเป็น “ทาส” อีก
ด้วย ระบบนั้นในสังคมมีมานานหลายศตวรรษ เมื่อจอมพล
สฤษดิ์ได้ใช้อำนาจเด็ดขาดแต่เพียงผู้เดียวเช่นนั้นปกครองคน
ไทยก็คนไทยผู้โง่เขลาบางคนทมิฬสายเลือดแห่งความเป็น
ทาสมาก่อนพากันชื่นชอบในจอมพลสฤษดิ์ จนกระทั่ง
ปัจจุบันยังมีผู้มึนสายเลือดแห่งความเป็นทาสบางคนเฝ้า

ให้บุคคลอย่างจอมพลสฤษดิ์นั้นอีก นับเป็นทาสที่ไม่รู้จักปลดปล่อยตนเองโดยแท้

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๒ จอมพลสฤษดิ์ได้ประกาศใช้สิ่งที่เรียกว่าเป็น “รัฐธรรมนูญ” ขึ้นมา โดยในคำปรารพตอนหนึ่งมีว่า “การที่คณะปฏิวัติได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕ เสียนั้นก็โดยปรารภนาจะให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมและให้การปกครองประเทศไทยเป็นไปโดยเรียบร้อยยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับนั้น” และสิ่งที่เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” ของจอมพลสฤษดิ์นั้นได้ตัดทอนรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ ซึ่งมีร้อยกว่ามาตราสำคัญ ๆ ลงเหลือเพียง ๒๐ มาตราเป็นรัฐธรรมนูญฉบับกระเป๋าที่จอมพลสฤษดิ์จะพกพาไปไหนได้สะดวก

และรัฐธรรมนูญนี้เองที่ใช้ปกครองคนไทยนานถึง ๕ ปี!!

รัฐธรรมนูญ ๒๐ มาตราที่ว่านี้มาตรา ๑๗ เป็นมาตราที่ให้อำนาจจอมพลสฤษดิ์มากที่สุด ผู้ใช้อำนาจตามมาตรานี้สามารถสร้างอิทธิพลให้กับตัวเองอย่างมากมายใครที่ถูกสงสัยว่าทำความ

ผิดในคดีร้ายแรง เมื่อได้รับการสอบสวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแล้ว ผู้สอบสวนลงความเห็นว่าได้กระทำผิด ศาลยุติธรรมไม่มีโอกาสจะให้ความยุติธรรมได้เลย เพราะหัวหน้าคณะปฏิวัติหรือนายกรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญจะสั่งยิงเป้าได้เลย

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ถึงแก่กรรมลง จอมพลถนอมก็ใช้รัฐธรรมนูญนี้ปกครองประเทศต่อมามีการประหารชีวิตคนเสียมากต่อมาก และในรัฐธรรมนูญฉบับนั้นนั่นเองที่มีอำนาจสั่งยึดทรัพย์จอมพลสฤษดิ์ได้ถึง ๖๐๔,๕๕๑,๒๗๖.๖๒ บาท ในยุคนี้การฉ้อราษฎร์บังหลวงมีมากมาย

ในช่วงที่ประเทศไทยมีการปกครองระบบเผด็จการตลอดมานั้นท่านปรีดีจำเป็นต้องลี้ภัยรัฐประหารครั้งนั้นตลอดมา ซึ่งผู้นำในการระดมยิงทำเนียบทำช่างนั้นคือจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีเผด็จการผู้ชอบใช้มาตรา ๑๗ นั้นเอง แม้ตอนที่จอมพลถนอมเป็นนายกรัฐมนตรีก็ยังมีการใช้อำนาจนี้อยู่ ซึ่งสามารถนำใครก็ได้ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยไปยิงเป้าได้โดยไม่ต้องผ่านศาลสถิตยยุติธรรม

ท่านปรีดีจึงต้องลี้ภัยรัฐประหารครั้งนั้นตลอด

มา.

ถูกใส่ร้าย

ให้ประชาชนเข้าใจผิด

ผู้ใส่ร้ายต่อท่านปรีดี ได้พยายามเอาเค้าโครงเศรษฐกิจที่ท่านปรีดีได้เสนอต่อรัฐสภา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ตามหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศสยามให้ดีขึ้น แต่มีผู้คัดค้านเค้าโครงเศรษฐกิจอันนั้นว่าเป็นหลักการของคอมมิวนิสต์ จนรัฐบาลพระยามโนปกรนิติธาดาได้เนรเทศท่านปรีดีไปอยู่ที่ปารีส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจนั้นแม้มีผู้กล่าวใส่ร้ายท่านปรีดีอยู่เสมอมา

ตามความเป็นจริงแล้ว เค้าโครงเศรษฐกิจของท่านปรีดีนั้น หลังจากรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา(พจน์ พหลโยธิน) ได้เชิญท่านปรีดีกลับประเทศสยามเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๔๗๖ สภาผู้แทนราษฎร ได้มีมติแต่งตั้งกรรมาธิการขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยสมาชิก ๓ ท่าน และผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศอีก ๒ ท่านคือ (ดู “โลกพระศรีอารีย์ ของ ปรีดี พนมยงค์” โดย ดร.ไมตรี เต็มอุดม หน้า ๑๔๐)

๑. ม.จ. วรรณไวทยกร วรวรรณ
๒. พระยาศรีสงคราม
๓. พระยานลราชสุวัจน์
๔. เซอร์ โรเบิร์ตฮอลแลนด์ (Sir Robert Holland) เป็นผู้เชี่ยวชาญชาวอังกฤษ
๕. นายแอร์ กียอง (R. Guyon) เป็นผู้เชี่ยวชาญชาวฝรั่งเศส

คณะกรรมการครั้งนี้พิชัญแล้วตัดสินใจว่าท่านปรีดีไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์แต่ประการใด เมื่อผลพิชัญออกมาแล้วท่านปรีดีก็ร่วมรัฐบาลรับใช้ชาติด้วยดีดังได้กล่าวถึงผลงานการรับใช้ชาติมาแล้ว แต่ไม่ว่าผู้ที่เสียผลประโยชน์บางคนแอบใส่ร้ายด้วยตนเอง หรือยุยงคนรุ่นหลังที่ไม่รู้ความจริงให้ใส่ร้ายโดยหยิบยกเอาประเด็นนี้มาอ้างถึงอยู่เสมอ

การใส่ร้ายท่านปรีดีอีกประการหนึ่งคือ ระหว่างที่ท่านปรีดีลี้ภัยอยู่ที่ต่างประเทศนั้น ท่านปรีดีถูกโฆษณาใส่ความว่าสมคบกันปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ มีการปั้นพยานเท็จขึ้นใส่ร้าย (แบบเดียวกันกับการปั้นพยานเท็จคดี กบถ ๑๘ ศพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒) แต่พยานเท็จคือ พระยาสรยุทธเสนี

ได้บันทึกสารภาพความจริงด้วยลายมือ ลงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๙๑ ถึง หลวงอรรถกิตติกำจร (กลิ้ง พนมยงค์) และ จดหมายของ นายต๋ ศรีสุวรรณ พยานในคดีสวรรคตที่มีถึงท่าน ปรีดีลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๒๒ เพื่อขอมาในการที่ได้ใส่ร้ายท่าน จดหมายเป็นลายมือเขียน และ นายต๋ ศรีสุวรรณ พยานปากเอกในคดีสวรรคตนี้ยังได้สารภาพความจริงที่ได้ไปเป็นพยานเท็จครั้งนั้นกับ ท่านเจ้าคุณพระปัญญานันทมุนี (ท่านปัญญานันทะ) ในการไปถวายสังฆทานซึ่งท่านเจ้าคุณ ปัญญาฯ ได้บันทึกเสียงเพื่อเป็นหลักฐานในการให้ความเป็นธรรมแก่ท่านปรีดี ความจริงเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ทั้งนั้น (ท่านจะดูต้นฉบับลายมือได้จากหนังสือ แฉลงการณ์เรื่องความบริสุทธิ์ของนายปรีดี พนมยงค์ในกรณีสวรรคตของ ร. ๘ ซึ่งจัดทำโดยสุพจน์ ด้านตระกูล พิมพ์ที่โรงพิมพ์ ไทยแลนด์ การพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๒)

จากหลักฐานต่าง ๆ เป็นอันมากที่พิสูจน์ได้ว่า ท่านปรีดี ไม่ได้มีส่วนพัวพัน ในกรณีสวรรคตของล้นเกล้ารัชกาลที่ ๘ พร้อมทั้งท่านปรีดีจะพิสูจน์ตนเองได้ในศาลยุติธรรมแต่เนื่องจากบ้านเมืองมีการปกครองโดยระบบเผด็จการซึ่งผู้กุมอำนาจ

ทางทหารสามารถออกคำสั่งเอาผู้ที่ต้องสงสัยในคดีสำคัญ ๆ ไปยิง
เป้าได้โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการยุติธรรม ท่านปรีดีจึงไม่ได้
กลับมาพิสูจน์เรื่องนี้ในชั้นศาล

จากหนังสือ “ชีวประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์”
ที่พิมพ์ที่ปารีส เมื่อสิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ ท่านได้เปิดเผยว่า
มีผู้จ้างหรือวานบุคคลให้ทำการใส่ร้ายท่านในกรณีสวรรคตของ
ร. ๘ ผู้จ้างให้ใส่ร้ายคนนั้นเป็นศักดินา ที่เคยเจ็บแค้นในการ
เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เป็นผู้ที่ไม่ยอมรับความจริง
และเป็นผู้ที่เสียผลประโยชน์จึงทำการใส่ร้ายตลอดมา แม้ใน
งาน “กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย” ซึ่งหลายองค์การได้ร่วม
ให้มีขึ้นที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยระหว่าง ๒๔-๒๗ มิถุนายน
๒๕๒๕ ได้มีตัวการคนหนึ่งใช้ให้ลูกสมุนนำหนังสือที่พวกเขา
แต่งขึ้นใส่ความท่านปรีดี ว่าเป็นผู้ฆ่าในหลวงรัชกาลที่ ๘
โดยผู้แต่งในนามแฝง “ดาบชัย ปิติมาต” พวกเขาได้กระทำ
โดยคณะกรรมการของงานไม่รู้ไม่เห็นด้วย

ผู้เสียผลประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้ง
กระนั้น ไม่ได้เห็นแก่ประเทศชาติ ได้พยายามเอากรณี
สวรรคตใส่ร้ายท่านปรีดีตลอดมา และปลุกปั่นให้มีการเข้าใจ

ผิด โดยหาว่าท่านปรีดีกล่าวร้ายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ปัจจุบันด้วย การใส่ร้ายต่อท่านปรีดีได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ใส่ร้ายไม่กล้าเปิดเผยตัวต่อสาธารณชนได้แต่อาศัยกำลังเงินและศักดินาบาบมีเป็นเครื่องใส่ร้าย ซึ่งผู้ต้องการสัจจะแห่งประวัติศาสตร์จะสืบสวนได้ทุกเมื่อว่าท่านปรีดีเป็นผู้บริสุทธิ์ในเรื่องนี้อย่างแท้จริง

จะสังเกตได้จาก ไม่ว่าหนังสือเล่มใด หรือบทความใดที่ตีพิมพ์โดยถูกต้องตามกฎหมาย คือระบุผู้เขียนที่แน่ชัด ระบุโรงพิมพ์ที่แน่ชัด จะต้องถูกท่านปรีดีฟ้องร้องต่อศาลสถิตยุติธรรม ผลการตัดสินของศาลพิสูจน์ได้ว่าท่านไม่ได้พัวพันกับกรณีสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ แต่ประการใด คนไทยเราจะเชื่อคำใส่ร้ายโดยปราศจากมูลความจริงหรือเชื่อคำตัดสินของศาลอันเป็นข้อแปะของบ้านเมืองกันเล่า

สำหรับเรื่องที่ใส่ร้ายท่านปรีดีกรณีสวรรคตของ ร. ๘ นั้น ถ้าศึกษาจากหลักฐานต่างๆ แล้วเป็นเรื่องที่ไม่มีมูลความจริงใดๆ ทั้งสิ้น ถ้าคนที่ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ให้แน่ชัดหรือศึกษาให้มากพออาจจะหลงเหลือหรือสงสัยได้ แต่ถ้าศึกษาเรื่องนี้เพื่อจะทราบสัจจะทางประวัติศาสตร์แล้วเป็นเรื่องใส่ร้ายกันทั้งนั้น

ผู้ที่ใส่ร้ายสรุปแล้วมีสามประเภท

๑. ต้องการแก้แค้นเพราะเสียผลประโยชน์ พวกนี้
 ๕๕
 นอคือพวกศักดินาเก่าบางคน

๒. พวกที่ต้องการใช้คดีสวรรคตเป็นเครื่องมือ
 ๕๖
 ทางการเมืองเพื่อความเป็นใหญ่ของตัวเองและบริวาร

๓. ผู้ที่ไม่ทราบความจริงแต่ถูกปั่นหัว และขาด
 ๕๗
 การศึกษาหลักฐานที่แท้จริง

เกี่ยวกับเรื่องนี้ประวัติศาสตร์แห่งมนุษยชาติเท่านั้นจะเป็นผู้ตอบเหมือนคำพูดของท่านปรีดีที่แสดงในปาฐกถาที่สามัคคี
 ๕๘
 สมาคมที่ประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ว่า
 “อาจมีบางเรื่องที่ผมรู้ แต่เพิกเฉยเข้าลักษณะของคำพังเพย
 ๕๙
 โบราณว่าเป็นเรื่องที่พูดไม่ออกบอกไม่ได้ ผมก็ต้องขอผลัดไป
 ในโอกาสที่สถานการณ์อำนวยให้พูดออกบอกได้ ถ้าหากโอกาสนั้นยังไม่เกิดขึ้นในอายุขัยของผม แต่ประวัติศาสตร์ของ
 ๖๐
 มนุษยชาติมิได้หยุดชะงักลงภายในอายุขัยของคนใด หรือชน
 ๖๑
 เหล่าใด คือประวัติศาสตร์จะต้องดำเนินต่อไปในอนาคต โดย
 ๖๒
 ไม่มีสิ้นสุด ดังนั้นผมจึงขอฝากไว้แก่ท่านและชนรุ่นหลังที่ต้อง
 ๖๓
 การสัจจะช่วยตอบให้ด้วย”.

ศาลตัดสินว่าไม่มีมลทิน

ผู้กล่าวร้ายต้องขอขมาโทษ

เมื่อคณะรัฐประหารประสพชัยชนะขึ้นเสวยอำนาจแล้ว ก็ได้มีการแต่งตั้งให้ พลตำรวจโท พระพิณิจชนคดี (พี่ชายของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช) ซึ่งถูกปลดออกจากราชการสมัยของรัฐบาลท่านปรีดี โดยให้กลับมาดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ

เมื่อพระพิณิจชนคดี เป็นอธิบดีกรมตำรวจได้มีการพลิกคดีสวรรคตขึ้นใหม่ มีการแต่งตั้งพยานเท็จขึ้นประคับประคองท่านปรีดีกับบุคคลบางคน พยานเท็จนั้นมี นายตี ศรีสุวรรณ พลเรือตรี พระยาสรยุทธเสนี ต่อมาพยาน ๒ ท่านนี้ได้มีหนังสือสารภาพโดยพลเรือตรีพระยาสรยุทธเสนี ที่ได้ให้การต่อศาลว่าท่านปรีดีและพรรคพวกไปประชุมวางแผนปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ นั้น เป็นเพราะคำขู่ และคำชักจูงของพระพิณิจชนคดี สำหรับนายตี ศรีสุวรรณนั้น ให้บุตรเขยเขียนจดหมายถึงท่านปรีดีว่า “เพื่อขอขมาลาโทษต่อท่าน นายตีให้การต่อศาลว่านายปรีดี นายวัชรชัย นายเฉลียว

นายชิต นายบุศย์ ไปที่บ้านพระยาสุรยุทธ์ข้างวัดชนะสงครามเพื่อปรึกษาลอบปลงพระชนม์ในหลวงรัชกาลที่ ๘ ไม่เป็นความจริง นายต๋อเอาความไม่จริงมาให้การต่อศาล เพราะพระพินิจเกลี้ยกล่อมว่าจะให้เงินเลี้ยงนายต๋อจนตาย เมื่อให้การแล้วพระพินิจให้นายต๋อ ๕๐๐-๖๐๐ บาท และให้นายต๋ออยู่กินหลับนอนอยู่ที่สันติบาลประมาณ ๒ ปีเศษ เดิมพระพินิจบอกว่าจะให้สองหมื่นบาท เมื่อเสร็จคดีแล้วพระพินิจก็ไม่จ่ายให้อีกตามที่รับปากไว้ เวลานั้นนายต๋อเสียใจมากที่ทำให้ ๓ คนตาย และนายปรีดีกับนายวัชรชัยที่บริสุทธิ์ต้องถูกกล่าวหาด้วย นายต๋อได้ทำบุญตรวานาให้ผู้ตายเสมอมา...”^๑

เมื่อหาพยานมาปรับปรำเสร็จแล้วก็จำเลย ๓ คนไปขึ้นศาลจนกระทั่งถูกประหารชีวิต ต่อมาทนายชิต ฯ ได้เขียนไว้ในหนังสือแฉงานศพนายชิต ฯ เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๑ มีข้อความว่า “เมื่อพ่อสิ้นชีวิตไปแล้ว นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้ให้เลขาธิการมาติดต่อให้เรา

(๑) สุพจน์ ด้านตระกูล, แฉวงการณ์เกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของนายปรีดี พนมยงค์ ในกรณีสวรรคตของ ร.๘, กรุงเทพมหานคร, ไทยแลนด์ การพิมพ์ พ.ศ. ๒๕๒๒.

ขอความช่วยเหลือเพราะต้องการจะอุปการะในด้านการ
ศึกษาของลูกของพ่อ เราปรึกษากันว่าควรจะรับหรือไม่
ในที่สุดเราก็เห็นว่าควรรับไว้ เพื่อเป็นประจักษ์พยานว่า
รัฐบาลเองก็ตระหนักว่าพ่อเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงต้องการ
อุปการะครอบครัวเรา”

จากหลักฐานอันเป็นเอกสาร และพยานบุคคลเป็น
จำนวนมากที่เขียนพยานในเรื่องนี้ได้เปิดเผยออกมาเรื่อย ๆ ทำให้
ให้คิดว่าการเสด็จสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ จะต้องม
ีคนอื่นอยู่เบื้องหลังที่ไม่ใช่ท่านปรีดี หรืออาจจะเป็นการเสด็จ
สวรรคตด้วยอุบัติเหตุ แต่นักการเมืองผู้กระหายอำนาจยุคนั้น
เอามาเป็นเครื่องมือใส่ร้ายทำลายท่านปรีดี ทำให้คนไทยเป็น
จำนวนมาก หรืออนุชนรุ่นหลังมองภาพของท่านปรีดีผู้สร้าง
คุณประโยชน์ต่อประเทศชาติอย่างเอนกอนันต์ในอดีตผิดไปจาก
ความเป็นจริง

เกี่ยวกับเรื่องคดีสวรรคตนั้น เมื่อจอมพล ป. ได้ครอง
อำนาจแล้ว ยังจะมีการฟื้นฟูให้ตัดสินคดีนี้ใหม่อีกดังคำให้
สัมภาษณ์ของท่านปรีดีที่ นายวัระ โอสถานนท์ ผู้อำนวยการ
หนังสือพิมพ์มหาภูมิ ได้สัมภาษณ์ท่านปรีดีที่บ้านพักชาน
กรุงปารีส ซึ่งตอนหนึ่งได้ถามว่า

“มีผู้พูดกันว่า จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า
ได้หลักฐาน (กรณีสวรรคต) ใหม่ นั่นท่านจะบอกได้หรือไม่
ว่าอะไร”

ท่านปรีดีตอบว่า

“แม้ศาลฎีกาซึ่งมีผู้พิพากษาคณะเดียว โดยมีได้
มีการประชุมใหญ่ของผู้พิพากษาศาลฎีกา ได้ตัดสิน
ประหารชีวิตนายเฉลียว ปทุมรส นายชิต สิงหเสนี
นายบุศย์ ปัทมศริน ไปแล้วก็ตาม แต่รัฐบาลจอมพล
ป. พิบูลสงคราม ได้ส่งตัวแทนไปพบผมในประเทศจีน
แจ้งว่าได้หลักฐานใหม่ที่แสดงว่า ผู้ถูกประหารชีวิตทั้ง
สามคนและผมเป็นผู้บริสุทธิ์

ฉะนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงเสนอ
ผู้แทนราษฎร ให้ออกกฎหมายให้มีการพิจารณาคดีใหม่
ด้วยความเป็นธรรม

ครั้นแล้วก็มีผู้ยุยงให้จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์
กับพวกทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐
โค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม

ในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปสัปดาห์
อยู่ใน ส.ร.อ. ชั่วคราวก็ได้กล่าวต่อหน้าคนไทยไม่น้อย
กว่า ๒ คน ถึงหลักฐานที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กับ
พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ ได้มานั้น

อีกทั้งในระหว่างที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ย้าย
จาก ส.ร.อ. มาอยู่ในประเทศญี่ปุ่นก็ได้แจ้งแก่บุคคลไม
่น้อยกว่า ๒ คนถึงหลักฐานใหม่นั้น พร้อมทั้งมีจดหมาย
ถึงผม ๒ ฉบับ ขอให้ผมขอโทษกรรมแก่การที่จอมพล
ป. พิบูลสงคราม ได้ทำผิดพลาดไปในหลายกรณี รวมทั้ง
ในการที่มีได้ขอพระราชทานอภัยโทษแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ถูก
ประหารชีวิตไปแล้วนั้นด้วย

ผมได้ถือคติของพระพุทธองค์ว่า เมื่อมีผู้รู้สึกตน
ผิดพลาดได้ขอโทษกรรมผมก็ได้ขอโทษกรรม และขอ
อนุโมทนาในการที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้อุปสมบท
ที่วัดพุทธคยา

พวกฝรั่งก็สนใจกันมาก เพราะเป็นเรื่องประวัติ
ศาสตร์ที่ไม่มีอายุความ ความจริงอาจปรากฏขึ้น แม้จะ
ล่วงเลยหลายร้อยปีก็ตาม

๑

ทุกวันนี้มีคนพูดซุบซิบกันถึง นักเรียนหลายคนถามผม ผมก็ขอตัวว่าเป็นเรื่องที่พูดไม่ออกบอกไม่ได้ในขณะนั้น จึงขอฝากอนุชนรุ่นหลังและประวัติศาสตร์ตอบแทนด้วย”^๑

เป็นอันว่าคดีสวรรคตของ ร. ๘ นั้น ยังไม่กระจ่างชัดจนบัดนี้ แต่ใครก็ตามที่เข้าใจเอาจากหลักฐานที่ปราศจากความจริงที่กลุ่มบุคคลผู้หวังชัยชนะทางการเมืองพากันใส่ร้ายท่านปรีดี ว่าท่านเป็นผู้วางแผนปลงพระชนม์ยุวกษัตริย์เป็นเรื่องที่ปราศจากความจริงทั้งสิ้น

ข้าพเจ้าเข้าใจเหมือนกับคุณนเรศ นโรปรกรณ์ ที่ว่า “ผมเชื่อว่านายปรีดีไม่มีกุศลจิตต่อราชบัลลังก์ ก็เพราะเห็นว่าคนผู้เคยมีอำนาจล้นพาลนั้นแผ่นดินมาแล้วอย่างหนึ่งและอีกอย่างหนึ่งถ้านายปรีดีคิดร้ายจริงก็ชอบแต่จะตกกระไดพลอยโจนจากข้อสงสัยของนักการเมืองและประชาชนในสมัยนั้นแทนที่จะมีชีวิตอยู่เฉย ๆ จนต้องเป็นคนไร้แผ่นดินในที่สุดอย่างนี้”^๒

๑-๒ นเรศ นโรปรกรณ์, พบกับกัจจกรปิศาจ—ความเห็นแย้งคำพิพากษาศาลฎีกา, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์พิษณุ, ๒๕๑๗.

ส่วนผู้เข้าใจผิดคิดเอาว่าท่านปรีดีมีส่วนพัวพันในกรณี
สวรรคตและใส่ร้ายท่านตลอดทั้งผู้ที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับท่าน
โดยปราศจากมูลความจริง ท่านได้แต่งตั้งทนายฟ้องร้องมาเสีย
มากต่อมาก อาทิเช่น นายรอง สยามานนท์ ได้แต่งหนังสือ
เรื่อง “ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ” เมื่อ
พ.ศ. ๒๕๒๑ ท่านปรีดีได้ยื่นฟ้องตามคดีหมายเลขที่ ๒๔๔๖/
๒๕๒๑ ในฐานละเมิดโดยหมิ่นประมาท จนต้องขอขมาใน
หนังสือพิมพ์สยามรัฐและมติชนไปแล้ว”

พลโทประยูร ภมรมนตรี แต่งหนังสือเรื่อง “ชีวิต
๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า” มีหลายอย่างที่คลาดเคลื่อนต่อความ
เป็นจริง ท่านปรีดีได้ยื่นฟ้องสำนักพิมพ์บรรณกิจผู้จัดพิมพ์

(๑) นายรอง สยามานนท์ ราชบัณฑิตสาขาประวัติศาสตร์ และเป็น
ศาสตราจารย์ทางประวัติศาสตร์ ได้ปริญญาทางประวัติศาสตร์
เกียรตินิยมจากประเทศอังกฤษ เคยได้รับทุนจากสหรัฐอเมริกา
ในฐานะผู้เชี่ยวชาญทางประวัติศาสตร์ ได้เขียนเองว่า ดร. ปรีดี
พนมยงค์ ไม่ได้จบปริญญาเอกทางกฎหมายจากประเทศฝรั่งเศส
และเขียนเกี่ยวกับการสวรรคตของ ร. ๘ ที่ให้ท่านปรีดีพัวพันอยู่
ด้วย เป็นการผิดพลาด ท่านปรีดีได้เสนอหลักฐานเกี่ยวกับเรื่อง
นี้ และหลักฐานที่ได้จบปริญญาเอกทางกฎหมายต่อศาล จึงต้อง
ขอขมาต่อท่านปรีดีในที่สุด.

และกระทรวงศึกษาธิการผู้ให้รางวัลหนังสือเล่มนั้น ถึงกับต้อง
ถอนรางวัลดังประกาศต่อไปนี้

“ประกาศเรื่อง

กระทรวงศึกษาธิการเพิกถอนรางวัลชมเชย
หนังสือชื่อ “ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า” เรียบเรียง
โดย พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี

และ

คำขอขมาของห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง
จำเลยที่ ๒

ตามที่คณะกรรมการพิจารณาหนังสือแห่งชาติประจำปี
๒๕๑๙ ตัวแทนของกระทรวงศึกษาธิการได้ตัดสินใจและให้
เอกสารหลักฐานรางวัลชมเชยหนังสือยอดเยี่ยมประจำปี ๒๕๑๙
ประเภทสารคดีแก่นักพิมพ์บรรณกิจ ผู้จัดพิมพ์หนังสือเรื่อง
“ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า” เรียบเรียงโดย พล.ท. ประยูร
ภมรมนตรี ซึ่งห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้งได้โฆษณา
จำหน่ายแก่ประชาชนทั่วไปนั้น

นายปรีดี พนมยงค์ จึงเป็นโจทก์ยื่นฟ้องกระทรวง
ศึกษาธิการจำเลยที่ ๑ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้งเป็น

จำเลยที่ ๒ ต่อศาลแพ่งตามคดีหมายเลขดำที่ ๘๕๘๖/๒๕๒๓
ฐานโฆษณาหนังสือที่มีข้อความฝ่าฝืนความจริงทำให้โจทก์เสีย
หาย

กระทรวงศึกษาธิการจำเลยที่ ๑ โดยนายสิปปนนท์
เกตุทัต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ได้มีประกาศลงวันที่ ๑๔
มีนาคม ๒๕๒๓ เพิกถอนการให้รางวัลชมเชยหนังสือเล่มที่
พล.ท. ประยูร ฯ เรียบเรียงและเพิกถอนเอกสารหลักฐานที่ให้
แก่ ห.ส.จ. บรรณกิจเทรดดิ้งนั้นแล้ว

ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง ขอรับผิดชอบที่ได้
โฆษณาหนังสือเล่มดังกล่าวซึ่งทำให้นายปรีดี พนมยงค์ได้รับความ
เสียหาย และยอมส่งมอบหนังสือ “ชีวิต ๕ แผ่นดิน ฯ”
ที่เหลืออยู่อีก ๑ พันเล่ม ต่อศาลแพ่งเพื่อทำลายและได้ทำสัญญา
ประนีประนอมต่อศาลยอมรับผิดชอบตามที่โจทก์ฟ้องทุกประการ

ศาลแพ่ง ได้พิพากษาเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๒๕
ให้คดีสิ้นสุดลง ตามหนังสือประนีประนอมยอมความระหว่าง
โจทก์กับจำเลยแล้ว

ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง จำเลยที่ ๒ จึง
ประกาศขอขมานายปรีดี พนมยงค์ ณ ที่นี้ พร้อมทั้งได้นำ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการพิมพ์ไว้ต่อท้ายคำขอขมาของहांงว
ด้วย

ประกาศมา ณ วันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๔๒๕
ลงชื่อ ห้างหุ้นส่วนจำกัดบรรณกิจเทรดดิ้ง
จำเลยที่ ๒

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการ
ได้ตั้งคณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติขึ้น ตามคำแนะนำ
ขององค์การศึกษาสหประชาชาติ และคณะกรรมการคณะนี้ได้
รับหน้าที่ดำเนินการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติสืบต่อมา
คณะกรรมการดังกล่าวนี้ก็ได้แต่งตั้งคณะกรรมการ และอนุ
กรรมการรับช่วงงานต่อ ๆ กันไป

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๙ คณะกรรมการพิจารณาหนังสือแห่ง
ชาติประเภทสารคดีได้ตัดสินใจให้รางวัลชมเชยหนังสือยอดเยี่ยม
ประจำปี พ.ศ. ๒๔๑๘ ประเภทสารคดีแก่นักพิมพ์บรรณกิจ
ผู้พิมพ์หนังสือเรื่อง “ชีวิต ๔ แผ่นดินของข้าพเจ้า” โดย
พลโทประยูร ภมรมนตรี และคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์
หนังสือแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๔๑๙ ได้ให้สิ่งที่เป็นหลักฐาน

แก่นักพิมพ์นั้น ซึ่งได้ลงพิมพ์ภาพไว้ในหน้าต้นหนังสือเล่มนั้น

ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๒๒ นายปรีดิพนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และอดีตนายกรัฐมนตรี ได้ยื่นคำประท้วงต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการแสดงว่ามีข้อความมากมายหลายประการในหนังสือเล่มนั้นที่ฝ่าฝืนความจริงที่ปรากฏในเอกสารหลักฐาน และไม่สมเหตุผลแห่งหนังสือประเภทสารคดีตามความเข้าใจของคนไทยโดยทั่วไปและตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการพัฒนาหนังสือแห่งชาติได้กำหนดไว้

กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อผดุงไว้และส่งเสริมสัจจะแห่งประวัติศาสตร์ของชาติไทย และเพื่ออนาคตแห่งกุลบุตรกุลธิดาของชาติไทย เห็นตัวอย่างศีลธรรมจรรยาอันดี และเพื่อให้ความเสียหายที่นายปรีดิ พนมยงค์ ได้รับจากคำจูงใจของคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้กลับคืนดี กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศเพิกถอนคำตัดสินของคณะกรรมการพิจารณาหนังสือแห่งชาติ ประเภทสารคดีที่ได้ตัดสินให้รางวัลชมเชยหนังสือเล่มนั้นของ พลโท ประยูร ภมรมนตรี ว่าเป็นหนังสือยอดเยี่ยมประเภทสารคดี ประจำปี

พ.ศ. ๒๕๑๘ และประกาศถอนสิ่งที่เป็นหลักฐาน ซึ่งคณะกรรมการจัดงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๑๙ ที่ให้แก่สำนักพิมพ์บรรณกิจนั้นด้วย

ประกาศ ณ วันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๒๓

นายสีปพนนท์ เกตุทัต

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ^๑

เรื่องที่มีผู้เขียนใส่ร้ายท่านปรีดี หรือเขียนบิดเบือนความจริงนั้น แทนที่ท่านปรีดีจะเขียนตอบโต้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำง่ายกว่ากัน แต่ท่านได้ยึดถือเอาศาลสถิตยุติธรรมเป็นที่พึ่ง แม้ว่าการฟ้องร้องแต่ละครั้งเป็นเรื่องที่ยุ่งยากลำบาก บางคดีต้องใช้เวลาเป็นปี ๆ กว่าจะอุทธรณ์ฎีกาเสร็จ หรือกว่าจะหาหลักฐานเป็นพยานในศาลได้ก็ยุ่งยากไม่ใช่น้อย เพราะตัวท่านปรีดีเอง พำนักอยู่ในต่างประเทศ นับเป็นการต่อสู้เพื่อรักษาความจริงและต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีของท่านที่น่าเห็นใจทีเดียว

เป็นเรื่องที่น่าคิดอย่างหนึ่งที่ท่านไม่ฟ้องตัวพลโทประยูร ภมรมนตรี ผู้เขียนเรื่อง “ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า”

(๑) ดู ปรีดี พนมยงค์, ชั่วประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์, พิมพ์ที่ปารีส, ๒๕๒๕.

อาจจะเป็นเพราะว่าผู้เขียนเรื่องนี้เคยเป็นผู้ร่วมก่อการด้วยกัน หรือเคยเป็นเพื่อนมาก่อน ท่านจึงไม่ฟ้อง จึงเป็นเหตุให้หนังสือเล่มนี้ได้รับการตีพิมพ์อีกในเวลาต่อมา คือ เมื่อพลโทประยูร ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๕ ทายาทได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในงานศพเพื่อแจกจ่ายอีก ทั้ง ๆ ที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการพิสูจน์แล้วว่าผิดข้อเท็จจริงมากมาย และเชื่อถือไม่ได้ ซึ่งเรื่องนี้บุคคลในวงการศีกษา หรือผู้เขียนประวัติศาสตร์จะต้องยึดถือเอาคำประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเป็นสำคัญ และคงจะช่วยกันรักษาไว้ซึ่งสัจจะทางประวัติศาสตร์ตลอดไป

เกี่ยวกับการฟ้องร้องผู้ละเมิดและเขียนบทความบิดเบือนความเป็นจริง ท่านปรีดีได้เขียนไว้ในหนังสือประวัติของท่านว่า “ประเทศไทยยังไม่มีสถาบันวิจารณ์ความถูกต้องของเอกสารที่ผู้พิมพ์แพร่หลาย ดังนั้นเฉพาะผู้เสียหายเท่านั้นจึงมีสิทธิฟ้องผู้เขียนและผู้พิมพ์โฆษณาเอกสารที่ฝ่าฝืนความจริงต่อศาลยุติธรรมได้”

ฉะนั้น การที่มีผู้เขียนใส่ร้ายท่านเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของ ร. ๘ ท่านจึงได้ยึดเอาศาลสถิตยุติธรรมเป็นที่พึ่ง และศาลก็ตัดสินแล้วว่าท่านปรีดีไม่มีมลทินในเรื่องนี้ จึงเป็นอัน

จบเกมได้สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ ตัวอย่างเช่น นายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ ได้เขียนหมิ่นประมาทท่านในหนังสือเรื่อง “ในหลวงอาวันที่กับคดีลอบปลงพระชนม์” ศาลแพ่งได้ตัดสินเมื่อวันที่ ๑๔ เดือนมิถุนายน ๒๕๒๒ คดีหมายเลขดำที่ ๘๖๑๒/๒๕๒๑, คดีแดงหมายเลขแดงที่ ๕๘๑๐/๒๕๒๒ ศาลตัดสินให้ยอมความโดยให้ นายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ และจำเลยขอขมา

ดังกล่าวประกาศขอขมาว่า

“ข้าพเจ้านายชาติ เอี่ยมกระสุนธุ์ จำเลยที่ ๑ และห้างหุ้นส่วนจำกัดประพันธ์สาส์น จำเลยที่ ๔ ขอแถลงความจริงว่า โจทก์เป็นผู้บริสุทธิ์ในกรณีสวรรคตของในหลวงอานันทมหิดลรัชกาลที่ ๘ โจทก์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง โจทก์ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญ เป็นที่เห็นประจักษ์ดังได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องโจทก์ไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ตามประกาศพระบรมราชโองการ ณ วันที่ ๘ เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๔๘ นั้นแล้ว และการที่โจทก์หลบหนีออกนอกประเทศนั้น เพราะหลบหนีรัฐประหารเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐

จึงประกาศให้ทราบโดยทั่วกัน

ลงชื่อ ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์ จำเลยที่ ๑

(นายชาลี เอี่ยมกระสินธุ์)

ลงชื่อ ประพันธ์ เตชะธาดา ผู้จัดการห้างหุ้นส่วน

จำกัด ประพันธ์สาส์น

(นางประพันธ์ เตชะธาดา)

สุวัตร อกัยภักดิ์ ทนายจำเลยที่^๑

ในกรณีที่มีการใส่ร้ายว่าท่านปรีดีมีส่วนพัวพันกับกรณี
สวรรคตของ ร. ๘ นั้น เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๕๑๐ ท่านปรีดี
ได้ยื่นฟ้อง บริษัทสยามรัฐจำกัด, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช,
นายประจวบ ทองอุไร, นายประยัด ศ. นาคะนาท เป็น
จำเลยฐานใส่ความหมิ่นประมาท ดังปรากฏในคดีดำที่ ๑๕๖๙/
๒๕๑๐ ในครั้งนั้นศาลได้พิพากษาให้จำเลยทั้ง ๔ เป็นผู้รับผิดชอบ
ตามคำฟ้อง จำเลยในครั้งนั้นได้พยายามต่อสู้สุดฤทธิ์ ได้พยายาม
อุทธรณ์ พยายามฎีกา แต่ศาลฎีกาก็ได้ยืนยันตามศาลชั้นต้น
เพราะไม่มีหลักฐานใดๆ ที่เชื่อถือได้ว่าท่านปรีดีมีส่วนพัวพันกับ
กรณีสวรรคต

(๑) คำพิพากษาศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ ๕๘๑๐/๒๕๒๒, กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓.

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๑๓ ท่านปรีดีได้ฟ้องต่อศาลแพ่งตามคดีหมายเลขดำที่ ๗๒๓๖/๒๕๑๓ ว่า บริษัทสยามรัฐจำกัด, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, นายสำเนียง ชันธุวณะ, นายประจวบ ทองอุไร, นายประหยัด ศ. นาคะนาท ได้หมิ่นประมาทใส่ความกรณีสวรรคต ร. ๘ และอื่น ๆ จนจำเลยทั้งหมดต้องประกาศขอขมาโดยลงพิมพ์ประกาศนั้นในหนังสือพิมพ์สยามรัฐรายวันหน้า ๕ รวม ๗ วัน และสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ หน้า ๑๓ ฉบับวันอาทิตย์ที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๔ กับทั้งหนังสือพิมพ์อื่น ๆ อีกหลายฉบับ ข้อความประกาศมีว่า

“ประกาศ

ตามที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัทสยามรัฐจำกัด ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายสำเนียง ชันธุวณะ นายประจวบ ทองอุไร และนายประหยัด ศ. นาคะนาท เป็นจำเลยต่อศาลแพ่งในข้อหาละเมิดโจทก์ ตามคดีหมายเลขดำที่ ๗๒๓๖/๒๕๑๓ เนื่องจากหนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับลงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๑๓ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ฉบับลงวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๑๓ ลงข้อเขียน

ซึ่งเขียนโดย นายสำเนียง ชันธชวนะ ใช้นามปากกาว่า ส.ช.น.
ซึ่งมีใจความว่าโจทก์พัวพันในกรณีสวรรคตนั้น

จำเลยขอแถลงความจริงว่า โจทก์ไม่เคยเป็นจำเลย
ในคดีสวรรคตเลย และไม่เคยถูกศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด
เมื่อโจทก์ไม่เคยถูกศาลพิพากษาลงโทษ จึงถือว่าโจทก์ยัง
บริสุทธิ์

ส่วนการที่โจทก์หลบหนีออกจากประเทศไทยนั้น เป็น
เพราะหลบหนีการรัฐประหาร จึงขอให้ผู้อ่านทราบความจริง
และขออภัยในความจริง และขออภัยในความคลาดเคลื่อนนี้
ด้วย

บริษัทสยามรัฐจำกัด

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

นายสำเนียง ชันธชวนะ

นายประจวบ ทองอุไร

นายประหยัด ศ. นาคะนาท"^๑

ต่อมาหนังสือพิมพ์ หลักเมืองสมัยไทยเดิม ฉบับลง
วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๓ หน้า ๘ ได้ลงข้อความเป็นการหมิ่น

(๑) คำพิพากษาศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ ๕๘๑๐/๒๕๒๒, กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓.

ประมาทใส่ความท่านปรีดีในกรณีสวรรคตอีก ท่านปรีดีจึงได้ฟ้องต่อศาลแพ่งตามคดีหมายเลขดำที่ ๑๑๓/๒๕๑๔ ในที่สุดจำเลยในคดีนั้นต้องประกาศขออภัยท่านปรีดีดังข้อความต่อไปนี้

“ประกาศ

ตามที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้เป็นโจทก์ฟ้อง บริษัทไทยเดลีการพิมพ์ จำกัด ที่ ๑ นายสาร บรรดาศักดิ์ ที่ ๒ นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิวิทย์ ที่ ๓ และ นายจำนง แก้วโสวัฒนะ ที่ ๔ เป็นจำเลยต่อศาลแพ่ง ในข้อหาละเมิดปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหมิ่นประมาทใส่ความทำให้โจทก์เสียหาย ตามคดีหมายเลขดำที่ ๑๑๓/๒๕๑๔ เนื่องจากหนังสือพิมพ์หลักเมืองสมัยไทยเดลี ฉบับลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๑๓ หน้า ๘ ลงข้อความซึ่งเขียนโดยจำเลยที่ ๒ ใช้นามปากกาว่า ขวานทอง ในคอลัมน์ตอบปัญหาขัดข้องหมองใจเป็นการหมิ่นประมาทนายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม ว่า เป็นคนล้มชาติกำเนิดของตนเอง ไม่มีน้ำใจเป็นนักกีฬา จะเป็นผู้มีน้ำใจเป็นนักประชาธิปไตยไม่ได้ และเป็นอ้ายโจรปล้นราชบัลลังก์ มีการพัวพันในกรณีสวรรคตด้วยนั้น

บัดนี้ข้าพเจ้าจำเลยทั้งสองคนได้รู้ สึกสำนึกว่า ข้อความที่
จำเลยเผยแพร่ว่าข้างต้นนั้น มิได้มีมูลความจริงแต่ประการใด
เลย

ข้าพเจ้าจำเลยทุกคนจึงขอภัยนายปรีดี พนมยงค์
หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม โจทก์ที่ถูกข้าพเจ้าทั้งหลายใส่
ความด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ดังกล่าวแล้ว ซึ่งนายปรีดี
พนมยงค์ ได้กรุณาให้อภัยและถอนฟ้องคดีแล้ว

นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิวัย

ในนาม บริษัทไทยเคเบิลการพิมพ์ จำกัด จำเลยที่ ๑

นายสาร บรรดาศักดิ์ จำเลยที่ ๒

นายรุ่งโรจน์ นรเชษฐวุฒิวัย จำเลยที่ ๓

นายจ่านอง แก้วโสภาวัฒนะ จำเลยที่ ๔”๑

จากการขอขมาของจำเลยต่าง ๆ ที่พากันใส่ความท่าน
ปรีดีนั้นเป็นเครื่องยืนยันได้ว่า ท่านเป็นผู้บริสุทธิ์ไม่มีมลทิน
ใดๆเกี่ยวกับการเสด็จสวรรคตของในหลวงรัชกาลที่ ๘ และถ้า
หากจะมีหลักฐานใดๆแล้ว ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ กับพวกคงจะหา
หลักฐานนั้นมาสู้คดีกันในศาลได้ เพราะปรากฏว่า ม.ร.ว.

(๑) คำพิพากษาศาลแพ่งหมายเลขแดงที่ ๕๔๑๐/๒๕๒๒, กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๓.

คือฤทธิ์ กับพวก ได้พยายามต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีที่จะให้ไม่ต้องแพ้
ความถึง ๓ ศาล แต่ในที่สุดก็หาหลักฐานใดๆ ไม่ได้ ต้อง
ประกาศขอขมาในที่สุด

เพราะฉะนั้นคนไทยรุ่นปัจจุบันหรือรุ่นต่อ ๆ ไปไม่ควร
จะเข้าใจผิดท่านปรีดีในเรื่องนี้อีกต่อไป แท้ที่จริงแล้วท่านเป็น
รัฐบุรุษของประเทศที่นำประชาธิปไตยมาให้ประชาชนชาวไทย
คนไทยมีอิสระเสรี ประเทศชาติมีความเจริญรุ่งเรือง มีความ
วัฒนาถาวรเพราะท่านปรีดีมีส่วนสร้างสรรค์ขึ้นนับว่ามีบุญคุณ
ต่อชาติอย่างเหลือคณานับทีเดียว นับว่าท่านเป็นบุคคลสำคัญ
ของชาติที่มีทั้งความรู้ความสามารถ เป็นคนไทยตัวอย่างที่เป็น
สามัญชน และได้มีส่วนนำประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง
สมควรแล้วกับตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสของประเทศไทย และ
คนไทยควรสำนึกในบุญคุณของท่านกันทุก ๆ คนทีเดียว.

อสังกรรม

ท่ามกลางความอาลัยของผู้รักความจริง

ในที่สุดระยะการต่อสู้เพื่อประชาชนชาวไทยอันยาวนานของท่านปรีดีถึงสิ้นสุดลงเมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เวลา ๑๑.๔๕ น. ตามเวลาท้องถิ่นของกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

X ท่านถึงแก่อสังกรรมด้วยโรคหัวใจวาย

ทันทีที่ท่านถึงแก่อสังกรรม สำนักข่าวต่างประเทศทั่วโลกต่างกระจายข่าวเป็นข่าวใหญ่ในรอบปี ทั้งนี้เพราะอารยะประเทศทั่วโลกต่างรู้จักท่านปรีดี พนมยงค์ ว่าเป็นรัฐบุรุษผู้ปฏิวัติและเปลี่ยนแปลงชาติไทย

ท่านคือบิดาของระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยอย่างแท้จริง

น.ส.พ. ฝรั่งหลายฉบับได้พาดหัวข่าวท่านปรีดีถึงแก่อสังกรรมเป็นข่าวใหญ่มาก

สำหรับในประเทศไทยนั้นหนังสือพิมพ์ทุกฉบับได้เสนอข่าวการถึงแก่อสังกรรมของท่านปรีดีโดยพร้อมเพรียงกัน นับตั้งแต่หนังสือพิมพ์ใหญ่ ๆ ตั้งแต่ไทยรัฐ, เดลินิวส์ เป็นต้นไป

หนังสือพิมพ์เหล่านี้คือกระจกเงาหรือตัวแทนของประชาชนต่างก็แสดงการไว้อาลัยในบทความบทบรรณาธิการ เช่น บทบรรณาธิการใน น.ส.พ. ไทยรัฐ และเดลินิวส์ เขียนได้เป็นที่ซาบซึ้งมากที่สุดทีเดียว นอกจากนั้นยังได้มีการเรียกร้องให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพงานศพของท่านปรีดีโดยริบดาวน์ในฐานะที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐบุรุษอาวุโสเพียงคนเดียวของไทย

แต่การอสัญกรรมของท่านปรีดีได้รับการแสดงออกอย่างเย็นชาจากรัฐบาลไทย ทั้ง ๆ ที่หลายประเทศส่งตัวแทนไปเคารพศพ

ต่อไปนี้เป็นข่าวจาก น.ส.พ. ในขณะที่ท่านปรีดีถึงแก่อสัญกรรม

น.ส.พ. ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ลงข่าวว่า...

“รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว

รัฐบุรุษอาวุโส “ปรีดี พนมยงค์” อดีตนายกรัฐมนตรีไทยวัย ๘๓ ปี ถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้วด้วยโรคหัวใจที่บ้านพัก

ซานกรุงปารีส จบชีวิตโดยอาการสงบท่ามกลางญาติพี่น้อง
พร้อมหน้า ญาติ ๆ กำลังปรึกษาจะนำศพกลับประเทศไทยหรือ
จัดงานศพที่ปารีส ก่อนล้มป่วยยังทำงานแต่งหนังสือเป็นปกติ
แล้วเกิดป่วยกะทันหัน

มีรายงานข่าวจากปารีสว่า นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษ
อาวุโส อดีตนายกรัฐมนตรีของไทยซึ่งลี้ภัยการเมืองไปอยู่ที่
ฝรั่งเศสเป็นเวลานาน ได้ถึงแก่อสัญกรรมลงอย่างสงบแล้วเมื่อ
เวลา ๑๑.๔๕ น. ตามเวลาท้องถิ่นของวันที่ ๒ พ.ค. นี้ โดยถึง
แก่อสัญกรรมที่บ้านพักซานกรุงปารีสขณะมีอายุ ๘๓ ปี ท่าม
กลางคนในครอบครัวและญาติทุกคนที่อยู่ที่นี่กันทั้งสิ้น

เกี่ยวกับการอสัญกรรมของอดีตนักการเมืองคนสำคัญ
ของไทยนี้ รายงานข่าวเอพี ได้ตีพิมพ์ข่าวด่วนเมื่อเวลา ๒๒ น.
วานนี้ (๒ พ.ค.) ยืนยันข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของนายปรีดี
พนมยงค์ ซึ่งลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศสตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ อ้างประกาศ
ของสถานเอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสแจ้งว่า นายปรีดี
พนมยงค์ ได้ป่วยด้วยโรคหัวใจกระทันหันจนถึงแก่อสัญกรรม
รายงานข่าวแจ้งว่า ในตอนเช้าก่อนถึงแก่อสัญกรรม
นายปรีดียังมีสุขภาพแข็งแรง ยังแต่งหนังสือและทำกิจวัตร

ประจำวันต่าง ๆ อยู่ จนเวลาดังกล่าวจึงได้รู้สึกไม่สบายขึ้นและถึงแก่อสัญกรรมอย่างสงบ สำหรับงานศพญาติ ๆ กำลังปรึกษากันอยู่ว่าจะนำศพกลับมาประเทศไทย หรือจะจัดงานศพที่ฝรั่งเศส

สำหรับประวัติของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส อดีตนายกรัฐมนตรีไทย กำเนิดเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ในตระกูลชาวนาที่บ้านตรงข้ามกับวัดพนมยงค์ ตำบลท่าวาสกรี อ. กรุงเก่าเดิม หรือ อ. พระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในปัจจุบัน บิดาชื่อนายเสียง มารดาชื่อนางลูกจันทร์ ตอนเกิดนั้นยังไม่มีนามสกุล เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เป็นผู้ตั้งนามสกุลให้ตามชื่อวัด มีพี่น้อง ๘ คน นายปรีดีเป็นคนที่สอง มีน้องชายที่มาเกี่ยวข้องกับวงการเมืองคือนายหลุย พนมยงค์ หรือหลวงอรรถกิจกำจร

นายปรีดีเรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากโรงเรียนตัวอย่างของ จ. พระนครศรีอยุธยา เมื่อปี ๒๔๕๗ ในขณะที่มีอายุ ๑๔ ปี แล้วมาเรียนกฎหมายที่โรงเรียนกระทรวงยุติธรรม สำเร็จการศึกษาเมื่อมีอายุ ๑๙ ปี ออกมาว่าความชนะมีชื่อเสียงโด่งดังมาก จนได้ชื่อว่าเป็นทนายความที่มีอายุน้อยแต่มีความปราดเปรื่อง

มาก กระทรวงยุติธรรมจึงส่งเป็นนักเรียนทุนไปเรียนต่อที่ฝรั่งเศส เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๓ สำเร็จปริญญาเอกทางด้านกฎหมาย เมื่อปี ๒๔๖๙ แล้วเดินทางกลับมายังประเทศไทย

ระหว่างที่อยู่ในฝรั่งเศสปี พ.ศ. ๒๔๖๕ กำลังศึกษาอยู่นั้น ได้มีการตื่นตัวในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมาก จึงได้ร่วมกับจอมพล ป. พิบูลสงคราม พลโทประยูร ภมรมนตรี คิดเปลี่ยนแปลงการปกครองในประเทศไทยเป็นระบอบประชาธิปไตย ครั้นเมื่อเดินทางกลับมาแล้วจึงได้ชักชวนสมัครพรรคพวกพร้อมกับ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยนายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าสายทางพลเรือน ในปี ๒๔๗๖ นายปรีดี พนมยงค์ ได้เสนอเค้าโครงการด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยใหม่ แต่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ จึงโดนเนรเทศไปอยู่ฝรั่งเศสเป็นเวลา ๑ ปี เมื่อสิ้นสุดรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เดินทางกลับประเทศไทยอีกครั้งหนึ่ง แล้วได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

ในปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาญี่ปุ่นบุกประเทศไทย นายปรีดีต่อต้านญี่ปุ่น จึงถูกรัฐบาลจอมพล

ป. พิบูลสงคราม เตะโด่งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
 นายปรีดีวางแผนตั้งขบวนการเสรีไทยเพื่อโค่นล้มญี่ปุ่นจนสิ้น
 สดสงครามเมื่อปี ๒๔๘๘ โดยญี่ปุ่นยอมแพ้ ปี พ.ศ. ๒๔๘๙
 นายปรีดีได้เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระ-
 เจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเสด็จ ฯ กลับประเทศไทยและสวรรคต
 นายปรีดีพ้นตำแหน่งหลวงข้าวงนาवासวัสดิ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรี-
 แทน จนปี พ.ศ. ๒๔๙๐ เกิดรัฐประหาร โดยจอมพล
 ผิน ชุณหะวัณ รัฐบาลหลวงข้าวงนาवासสวัสดิ์ถูกขับไล่ นายปรีดี
 จึงลี้ภัยการเมืองจนปี พ.ศ. ๒๔๙๒ นายปรีดีนำพลพรรคมาโค่น
 ล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ถูกปราบปรามอย่างหนัก
 เรียกว่าขบวนการหลวง นายปรีดีลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีนจนถึงปี
 ๒๔๑๓ จึงได้ไปอยู่ที่บ้านส่วนตัวชานกรุงปารีส โดยได้รับเงิน
 บำนาญจากรัฐบาลไทยเป็นการยังชีพจนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต
 ทางด้านชีวิตครอบครัวสมรสกับคุณหญิงพูนศุข ธิดา
 พระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา ต้นตระกูล ณ บ่อมเพชร
 มีบุตรธิดารวม ๖ คน คนโตชื่อปาล พนมยงค์ เป็นนัก
 กฎหมายมีชื่อคนหนึ่ง ถึงแก่กรรมเมื่อปี ๒๕๒๔ ตลอดเวลา
 ที่อยู่ในกรุงปารีสนายปรีดีได้รับเชิญไปปาฐกถาเกี่ยวกับประวัติ

ศาสตร์แก่นักเรียนไทยทั้งในอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน และใช้เวลาว่างค้นคว้าประวัติศาสตร์มากมายหลายเรื่อง เช่นเรื่อง การเรียกกรุงรัตนโกสินทร์ นายปรีดิยืนยันว่าไม่ได้เรียกมาแต่รัชกาลที่ ๑ แต่เพิ่งเรียกสมัยรัชกาลที่ ๔ นอกนั้นแต่งหนังสือปรัชญาหลายเล่มที่โด่งดังมี “ปรัชญาคืออะไร” และ “ความเป็นอนิจจังของสังคม” เป็นต้น ตลอดเวลาที่อยู่ฝรั่งเศส นายปรีดิมีความตั้งใจจะกลับมาประเทศไทยในฐานะคนไทยคนหนึ่ง เพราะถือว่าตนเองมีความบริสุทธิ์ เฉพาะการกล่าวหามีส่วนเกี่ยวข้องการสวรรคตของรัชกาลที่ ๔ นั้น นายปรีดิฟ้องผู้กล่าวหาต่อศาลผู้ถูกกล่าวหาแพทุกรายอย่างเช่น นสพ. สยามรัฐ สมัย ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นต้น”

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ลงข่าวอสังกรรมของท่านปรีดี พนมยงค์ ว่า...

“เอกสาร ‘ปรีดี’ ที่ปารีส นำอัฐิกลับเมืองไทย

รัฐบาลชวาโซ อดีตนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ปรีดี พนมยงค์ วัย ๘๓ ถึงแก่อสังกรรมเสียแล้ว

ด้วยโรคหัวใจที่บ้านพักชานกรุงปารีส ก่อนหน้าถึงวันเกิด
อายุครบ ๘๓ ปีเพียง ๙ วัน ก่อนเสียชีวิตปรารภกับลูกสาว
อยากกลับมาอยู่เมืองไทย เพราะได้ใช้ชีวิตในบั้นปลายอยู่ต่าง
ประเทศมากกว่า ๓๐ ปี ลูกหลานและญาติ ๆ บินด่วนไปทำ
พิธีฌาปนกิจที่วัดไทยในกรุงปารีส แล้วนำอัฐิกลับมาเมืองไทย
รายงานข่าวจากกรุงปารีสแจ้งว่า นายปรีดี พนมยงค์
รัฐบุรุษอาวุโส อดีตนายกรัฐมนตรีไทย ซึ่งลี้ภัยการเมืองไป
อยู่ในประเทศฝรั่งเศส ได้ถึงแก่อสัญกรรมลงแล้วอย่างสงบเมื่อ
เวลา ๑๑.๔๕ น. ของวันที่ ๒ พ.ค. ตามเวลาในประเทศฝรั่งเศส
ที่บ้านพักชานกรุงปารีสสำนักข่าว เอ.พี. ได้รายงานข่าวนี้อะและ
ยืนยันว่าก่อนหน้านั้นในตอนเช้าวันเดียวกัน รัฐบุรุษอาวุโส
ของไทยผู้นี้ยังมีสุขภาพแข็งแรง และทำกิจวัตรประจำวันตาม
ปกติ โดยไม่ได้มีทีท่าว่าจะถึงแก่อสัญกรรมไปโดยปัจจุบัน
ทันด่วนในตอนสายของวันเดียวกัน

นางวาลี พนมยงค์ ลูกสาวของรัฐบุรุษอาวุโสผู้สิ้นชีพิตักษัย
เผยกับผู้สื่อข่าวทางโทรศัพท์ทางไกลข้ามประเทศ เมื่อตอนเช้า
วันที่ ๓ พ.ค. ตามเวลาในกรุงเทพฯ ว่า “หลังจากคุณพ่อ
ปฏิบัติภารกิจตามปกติในตอนเช้าแล้ว พอถึงตอนสายก็บ่นว่า

เวียนหัวหน้ามืด จากนั้นก็หมดสติไปจึงได้โทรศัพท์เรียกแพทย์
ประจำตัวมา เพื่อตรวจอาการยังบ้านพักริมถนนอาริสไทด์
บริอังก์ ตำบลอ้งโชนี ห่างจากกรุงปารีสประมาณ ๖ กม. เมื่อ
แพทย์เดินทางมาถึงก็ได้ตรวจพบว่า นายปรีดี พนมยงค์ ถึง
แก่อสัญกรรมไปแล้วด้วยความสงบจึงแจ้งให้บรรดาลูกสาวและ
ญาติพี่น้องทราบด้วยความเศร้าเสียใจต่อการจากไปของรัฐบุรุษ
อาวุโสท่านนี้

นางวณิได้เผยกับผู้สื่อข่าวต่อไปว่า ภายหลังจากที่ทราบ
แน่ชัดแล้วว่าคุณพ่อถึงแก่อสัญกรรม จึงได้แจ้งไปยังสถานทูต
ไทย และ ดร. โอวาท สุทธิวาทนฤพุฒิ เอกอัครราชทูตไทย
ประจำฝรั่งเศส พร้อมด้วยคณะเจ้าหน้าที่ในสถานทูตได้มา
เคารพศพ ส่วนทางด้านญาติ ๆ และลูก ๆ ก็ได้ปรึกษากันถึง
พิธีศพและตกลงจะประกอบพิธีไทยที่บ้านพักแห่งนี้ จากนั้นก็
จะนำศพไปทำพิธีฌาปนกิจที่วัดไทยในกรุงปารีส จากนั้นจึงจะ
ได้นำอัฐมาประดิษฐานในประเทศไทยต่อไป

ก่อนหน้านี้ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ปรารภกับนางวณิ
ว่าอยากจะกลับมาอยู่เมืองไทย เพราะได้ใช้ชีวิตในบั้นปลาย
สัญัยการเมืองอยู่ในต่างประเทศมาเป็นเวลานานกว่า ๓๐ ปี

แต่ไม่ได้สั่งเพิ่มเติมไว้ว่า หากถึงแก่อสัญกรรมก่อนให้นำศพมาประกอบพิธีในเมืองไทย หรือให้นำอัฐิกลับมายังประเทศไทย และตามหมายกำหนดการเดินทาง ลูก ๆ หลาน ๆ และญาติทั้งหลายได้ตั้งใจว่า จะร่วมกันจัดงานวันเกิดให้ท่านรัฐบุรุษอาวุโสที่บ้านพักแห่งนี้ในวันที่ ๑๑ พ.ค. ซึ่งเป็นวาระครบรอบปีที่ ๘๓ ของท่าน และญาติบางคนได้เดินทางจากประเทศไทยเพื่อไปร่วมงานวันเกิดครั้งนี้แล้วแต่ท่านก็มาด่วนจากไปเสียก่อนอย่างไม่มีวันกลับ ยิ่งความเสียใจให้กับทุกคนเป็นอย่างยิ่ง

ประวัติย่อของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พ.ค. ๒๔๔๓ ที่บ้านตรงข้ามวัดพนมยงค์ จ. พระนครศรีอยุธยา บิดาชื่อนายเสียง มารดาชื่อนางลูกจันทร์ มีพี่น้องร่วมตระกูล ๘ คน นายปรีดีเป็นคนที่ ๒ และพี่น้องทั้งหมดได้ถึงแก่กรรมหมดแล้ว ขณะที่เกิดนั้นยังไม่มีการใช้นามสกุล ท่านเจ้าอาวาสวัดพนมยงค์ จึงได้ตั้งนามสกุลให้ตามชื่อของวัดว่า “พนมยงค์” และในบรรดาพี่น้องร่วมสายโลหิตมีเพียง นายหลุยส์ พนมยงค์ หรือหลวงอรรถกิตติกำจร น้องชายเพียงคนเดียวเท่านั้นที่เป็นทายาททางการเมืองเหมือนกับรัฐบุรุษอาวุโสท่านนี้

จบการศึกษาชั้นมัธยมปีที่ ๖ ของโรงเรียนประจำจังหวัด
อยุธยา ซึ่งเป็นโรงเรียนตัวอย่างเมื่อปี ๒๔๕๗ เพียงอายุ ๑๔
ขวบเท่านั้น แล้วเข้ามาเรียนกฎหมายที่กระทรวงยุติธรรม
จนสำเร็จเมื่อมีอายุได้ ๑๙ ปี จนได้รับชื่อว่าเป็นนักกฎหมาย
อายุน้อยที่สุดของประเทศ แต่ด้วยความปราดเปรื่องของท่าน
ทำให้มีชื่อเสียงโด่งดังด้วยการว่าความในคดีใหญ่ชนะรวดตลอด
มา ทางกระทรวงยุติธรรมจึงได้ส่งไปศึกษาวิชากฎหมายต่อใน
ประเทศฝรั่งเศส เมื่อปี ๒๔๖๓ สำเร็จเป็นด็อกเตอร์อั่งตรัว
ปริญญาเอกวิชากฎหมายของฝรั่งเศส เป็นคนแรกของประเทศ
ไทยเมื่อปี ๒๔๖๙

ระหว่างศึกษาอยู่ในฝรั่งเศสเป็นช่วงที่กำลังตื่นตัวเกี่ยว
กับเรื่องประชาธิปไตยมาก จึงได้ปรึกษากับ จอมพล ป.
พิบูลสงคราม ซึ่งไปเรียนวิชานายทหารปืนใหญ่อยู่ที่ฝรั่งเศส
พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี และเพื่อนนักเรียนไทยอีก ๔-๕
คน เพื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประ
ชาธิปไตย แต่ไม่เป็นผลสำเร็จจนกระทั่งกลับมาถึงประเทศไทย
จึงได้มีการจับกลุ่มปรึกษาหารือถึงเรื่องนี้กันอีก แล้วร่วมกับ
พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา ทำการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองเมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ โดยนายปรีดีเป็นหัวหน้า
สายทางพลเรือน พอปีรุ่งขึ้นนายปรีดีได้เสนอโครงการเศรษฐกิจ
ของประเทศไทยเสียใหม่ รัฐบาลในขณะนั้นมีพระยามโนปกรณ
นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ถูก
เนรเทศไปอยู่ฝรั่งเศสเป็นเวลา ๑ ปี เมื่อเดินทางกลับมาก็ได้
รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีร่วมกับรัฐบาลของ พ.อ. พระยา
พหลพลพยุหเสนา

ถึงปี ๒๔๘๔ เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา กองทัพญี่ปุ่น
บุกขึ้นประเทศไทยที่อ่าวมะนาว จ. ประจวบคีรีขันธ์ นายปรีดี
ต่อต้านการรุกรานของญี่ปุ่นอย่างรุนแรง จึงถูกรัฐบาลของ
จอมพล ป. พิบูลสงคราม ยุคเชื่อผู้นำชาติพ้นภัย เตะโด่งออก
จากประเทศไทยไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพื่อหลีกเลี่ยง
การเผชิญหน้ากับกองทัพญี่ปุ่น นายปรีดีซึ่งไม่เห็นด้วย
กับการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นของรัฐบาลไทย จึงได้ก่อตั้งขบวนการ
เสรีชนขึ้นดำเนินการต่อต้านต่อสู้กับกองทัพญี่ปุ่นจนกระทั่ง
ลูกพระอาทิตย์พ่ายแพ้สงคราม นายปรีดีจึงย้อนกลับเข้าประเทศ
และขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเมื่อปี ๒๔๘๘

ถึงวันที่ ๘ มิ.ย. ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
อานันทมหิดล ซึ่งเสด็จ ฯ กลับประเทศไทยเมื่อตอนต้นปี

เสด็จสวรรคต และมีผู้กล่าวหาว่านายปรีดี พนมยงค์ มีส่วน
เกี่ยวข้องในการสวรรคตครั้งนี้ นายปรีดีจึงสละตำแหน่งให้
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน แต่เพียง
ปีเดียว จอมพลผิน ชุณหะวัณ ก็ทำรัฐประหารขับไล่รัฐบาล
หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ออกไป นายปรีดีต้องลี้ภัยการเมืองไป
พร้อมกับรัฐบาลหลวงธำรง ฯ จนถึงปี ๒๔๙๒ จึงได้รวมกำลัง
ย้อนกลับมาเพื่อโค่นล้มรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่
ปฏิบัติการไม่สำเร็จถูกปราบปรามอย่างหนักกลายเป็น “กบฏ
วังหลวง” จำต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีนจนกระทั่งปี ๒๕๑๓ จึง
ได้กลับไปอยู่บ้านส่วนตัวที่ชานกรุงปารีส และได้รับบำเหน็จ
บำนาญจากรัฐบาลไทยจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

ในด้านส่วนตัว ได้แต่งงานกับนางพูนสุข ธิดาของ
พระยาชัยวิชิต ตันตระกุล ณ ป้อมเพชร มีบุตรและธิดารวม
๖ คน คนโตชื่อนายปาล พนมยงค์ เป็นนักกฎหมายมีชื่อ
ผู้หนึ่งแต่ได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว เมื่อปี ๒๕๒๔ ตลอดเวลาที่พัก
อยู่ที่ปารีส ได้รับเชิญจากบรรดานักเรียนไทยในภาคพื้นยุโรป
ไปปาฐกถาเกี่ยวกับเรื่องประวัติศาสตร์ และกฎหมายมากมาย
หลายครั้ง นอกจากนี้ยังได้ใช้เวลาว่างค้นคว้าประวัติศาสตร์

หลายเรื่อง รวมทั้งการยืนยันคำเรียก “กรุงเทพมหานคร” ว่า “กรุงรัตนโกสินทร์ ฯ” นั้น เพิ่งจะมาเรียกหากันในสมัยรัชกาลที่ ๔ มิใช่เริ่มเรียกกันในสมัยรัชกาลที่ ๑ นอกจากการค้นคว้าทางประวัติศาสตร์แล้ว นายปรีดียังได้เขียนหนังสือในแง่ของปรัชญาอีกหลายเล่ม และที่โด่งดังเป็นที่รู้จักกันคือ “ปรัชญาคืออะไร” กับ “ความเป็นอนิจจังของสังคม”

การถึงแก่กรรมของรัฐบาลอาวุโส นายปรีดี พนมยงค์ ครังนี้ ถือว่าเป็นการหมดสิ้นคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ โดยก่อนหน้านี้ พลโทประยูร ภมรมนตรี ได้ถึงแก่กรรมไปก่อนที่บ้านสี่แยกราชประสงค์เมื่อต้นปี ๒๕๒๕ ส่วนด้านข้อกล่าวหาว่า มีส่วนในการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลนั้น ภายหลังก็ได้รับการขอขมาจากผู้เกี่ยวข้อง และหนังสือพิมพ์สยามรัฐรวมทั้งหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมชด้วย

ทางด้าน พล.อ. สิทธิ จิรโรจน์ รมว. มหาตมกล่าวกับผู้สื่อข่าวที่กระทรวงมหาดไทย เมื่อเช้าวันที่ ๓ พ.ค. นี้ว่า นายปรีดี พนมยงค์ ท่านเป็นคนอยุธยา ตนเองและครอบครัวรู้จักคุ้นเคยกับครอบครัวของท่านดี ท่านเป็นที่เคารพนับถือ

ของคนทั่วไป ตัวท่านเองอายุมากแล้ว และอยู่ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ประชาชนยังเคารพนับถือมาก ตนเองก็พึงทราบข่าวการถึงอสัญกรรมของท่านเมื่อเช้าวันเดียวกันนี้เอง โดยลูกสาวเป็นคนบอก นักข่าวถามว่า นายปรีดีเคยติดต่อขอกลับเข้ามาอยู่ในเมืองไทยในสมัยที่ท่านมาเป็น รมว. มหาดไทย บ้างหรือไม่ พล.อ. สิทธิตอบว่าไม่เคยติดต่อเข้ามา แต่ส่วนท่านปรีดีจะติดต่อมาทางไหนก็ไม่ทราบ สำหรับตนเองนั้นไม่มีการติดต่อมาเลย”.

น.ส.พ. บ้านเมือง ฉบับวันพฤหัสบดีที่ ๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้เสนอข่าวต่อจากข่าวอสัญกรรมของท่านปรีดีว่า

“ปรีดีให้คนไทยระวัง อย่าเป็นเครื่องมือรับใช้ต่างชาติ

นายปรีดี พนมยงค์ ยังมีความห่วงใยประเทศไทยตลอดเวลา ติดตามข่าวคราวจากประเทศไทยทุกระยะ มีความปรารถนาที่จะเห็นประเทศไทยมีความเป็นประชาธิปไตย และห่วงใยภัยสงครามจากต่างประเทศจะลุกลามเข้ามาเตือนคนไทยอย่ายอมเป็นเครื่องมือรับใช้คนต่างชาติ

หลังจากอนิจกรรมของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลลาวโซ่ของประเทศไทย ณ บ้านพักในเมืองในกรุงปารีสอย่างสงบเมื่อก่อนเที่ยงวันที่ ๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ แล้ว บรรดาลูกศิษย์ต่างแสดงความเสียใจ และอาลัยในการจากไปของบุคคลสำคัญครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง สำนักข่าวต่างประเทศทั่วโลกและหนังสือพิมพ์หลายฉบับต่างเสนอข่าวและแพร่ข่าวออกไปอย่างรวดเร็ว

นายสุภา ศิริमानนท์ นัก น.ส.พ. ลาวโซ่ ลูกศิษย์คนสนิทคนหนึ่งของนายปรีดี ซึ่งเดินทางไปเยี่ยมที่ฝรั่งเศส เป็นเวลา ๒ สัปดาห์ โดยเพิ่งกลับมาเมื่อวันที่ ๒๘ เม.ย. เล่าว่า “ผมรู้สึกซึ้งและงอไปหมดเพิ่งได้พูดคุยกับท่านและครอบครัวเมื่อ ๔ วันที่ผ่านมาเอง เหมือนเห็นกันหลัง ๆ แล้วจากไปท่านยังแข็งแรง สุขภาพดี ยังทำงานเขียนหนังสืออ่านหนังสือได้ ยังมีโครงการที่จะทำงานเพื่อชาติและสังคมไทยอีกมาก หนังสือโครงการบางเล่มก็ยังเขียนค้างอยู่เล่มสุดท้ายชื่อ ชีวิตและงานของปรีดี และ พูนสุข พนมยงค์”

นายสุภาเล่าว่า “อาจารย์ปรีดี ยังมีความเป็นห่วงและกังวลประเทศไทยมาก ท่านได้ติดตามข่าวสารการเมืองจาก

ประเทศไทยทุกด้าน ทั้งจากหนังสือพิมพ์ที่ส่งไปให้อ่านทุกฉบับ จากญาติมิตรที่ไปมาหาสู่และจากลูกศิษย์ลูกหามากมายในประเทศไทย ท่านกล่าวเสมอว่าเมืองไทยนั้นระบอบการบริหารไม่ว่าใครจะขึ้นมาปกครองประเทศ ก็จะไม่เปลี่ยนแปลงมากมายนัก จะเปลี่ยนเพียงสีสรรพ่ายนอกเล็กน้อยเท่านั้น การขัดแย้งภายในบ้านเมืองระหว่างคนไทยกันเองก็จะมีอะไรมากเป็นเรื่องธรรมดา แต่ที่น่าเป็นห่วงก็คือ อย่าให้คนไทยต้องตกเป็นเครื่องมือรับใช้ชาวต่างประเทศ ที่ท่านพูดท่านก็ไม่ได้เอ่ยชื่อประเทศไหน แต่ก็เป็นที่รู้ ๆ กันอยู่

ท่านยังกล่าวอีกว่าความจริงผู้ปกครองประเทศไทยนั้นก็ไม่มีใครโง่หรือท้อ เพียงแต่น่าเสียดาย ก็สิ่งที่ควรทำไม่ได้ทำไปทำสิ่งที่ไม่ควรทำ และก็เป็นสันดานของมนุษย์ตั้งแต่สร้างโลกมาแล้ว ไม่ใช่เฉพาะคนไทย คือความชิงดีชิงเด่น ตีดลัทธิ ต้องการครองความเป็นเจ้าโลก ลัทธินี้ถ้าคนเดียวไม่มี แต่ถ้าสองคน คนหนึ่งจะต้องมีจิตใจอย่างนี้ อาจารย์ท่านติดตามข่าวจากเมืองไทยและฟังข่าวจากวิทยุทุกวันทุกระยจะไม่เคยเว้น ชาวต่างประเทศหากต้องการรู้เรื่องเกี่ยวกับเมืองไทยหรือมีงานเกี่ยวกับประเทศไทยแล้ว “เขามักจะถือว่าท่านเป็นสัญลักษณ์ของคนไทยและประเทศไทยทีเดียว”

“บนปลายชีวิตของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ยังคงผูกพันกับประเทศไทยมากมาย ก่อนหน้านี้นท่านยังให้ความเห็นเกี่ยวกับประเทศไทยหลายอย่างหลายประการ ผ่านบุคคลที่มาขอสัมภาษณ์บ้าง และยังประทับใจบทกลอนที่ลูกศิษย์จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่ยังระลึกถึงท่านเสมอ เมื่อคราวแข่งขันฟุตบอลประเพณีเดือนมกราคมที่ผ่านมา มีการแปรอักษรบนอัฒจันทร์ เป็นกลอนบทหนึ่งที่มีข้อความว่า

พื่อนำชาติด้วยสมองและสองแขน
 พื่อสร้างแคว้นธรรมศาสตร์ประกาศศรี
 พื่อของบ้านมระบือชอปรดี
 แต่คนด่เมืองไทยไม่ต้องการ
 อายุยืนหม่นบเถอะพ้อข้า
 ไร้โรคาปราศทุกข์ภัยใจสุขสานต์
 อยู่ต่างแดนพนมดมจากคนพาล
 ลูกโดมขานพื่อค้อธรรมค่าแดนโดม

กลอนบทดังกล่าว มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำเป็นปฏิทินวันปีใหม่ และมีลูกศิษย์หลายคนม้วนส่งไปให้ท่าน ท่านอ่านแล้วยังน้ำตาไหลด้วยความตื้นตัน”

เกี่ยวกับพิธีศพ นายสุภาเล่าว่า “ท่านได้สั่งไว้เสร็จสรรพก่อนหน้าว่า หากตายก็ขอให้เผาให้เสร็จในปารีสนี่แหละ แล้วจึงจะเอาอัฐิไปบำเพ็ญกุศลที่วัดพนมยงค์ จังหวัดอยุธยา อันเป็นวัดต้นตระกูลพนมยงค์ ทุกคนก็คงจะทำตามท่านสั่ง หรืออาจจะปรึกษากันทำอย่างอื่นก็ได้ สาเหตุที่ท่านสั่งอย่างนี้ก็เนื่องจากท่านไม่ต้องการให้คนอื่นลำบาก เพราะท่านเองก็มีบรรดาศักดิ์และเป็นนายกรัฐมนตรีหลายสมัย ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูง หากต้องนำศพมาประเทศแล้วก็จะเกิดความยุ่งยากในเรื่องการจัดงานศพ เพราะจะต้องทำตามประเพณีอย่างถูกต้อง ท่านมองเห็นความยุ่งยากจะเกิดขึ้นแก่บุคคลหลายฝ่ายในประเทศไทย จึงสั่งไว้ล่วงหน้าให้เผาศพเสียก่อน แล้วนำอัฐิมาทำบุญตามประเพณีไทยเท่านั้น ส่วนจะเป็นเมื่อไหร่ก็จะมี การปรึกษาหารือกันระหว่างลูกศิษย์และญาติมิตรในเร็ว ๆ นี้”

น.ส.พ. มหาชัย ฉบับวันที่ ๔ พฤษภาคม ๒๕๒๖
ลงข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของท่านปรีดีว่า

“รัฐบุรุษอาวุโส ‘ปรีดี’ ตายที่ฝรั่งเศส
ด้วยโรคหัวใจ อายุ ๘๓ ปี

รัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนสุดท้าย ได้เสียชีวิตแล้ว ที่ซานเมืองกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ภายหลังที่โดนมรสุมทางการเมืองต้องไปใช้ชีวิตในบั้นปลาย ครอบครัวย้ายมาทางกรุงเทพฯ ทราบข่าวด้วยความเศร้าสลด จะนำศพกลับมาเมืองไทยหรือไม่นั้นกำลังปรึกษากันอยู่

มีรายงานข่าวเป็นที่น่าสลดใจแจ้งว่า รัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย ซึ่งลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ประเทศฝรั่งเศส ได้เสียชีวิตเสียแล้ว เมื่อเวลา ๐๘.๐๐ น. ตามเวลาในประเทศไทย วันที่ ๒ พฤษภาคมนี้ ที่ซานเมืองกรุงปารีส ด้วยโรคหัวใจวายอย่างสงบ นับเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคนสุดท้ายที่ได้เสียชีวิต โดยก่อนหน้านั้น พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี ได้เสียชีวิตไปเมื่อปีที่แล้วโดยถูกรถชนขณะออกวิ่งออกกำลังกายไปตามถนนหน้าบ้านพักในกรุงเทพมหานคร

ดร. ปรีดี พนมยงค์ เกิดเมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๔๔๓ รวมอายุได้ ๘๓ ปี เกิดที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นลูกชาวนา บิดาชื่อนายเสียง มารดาชื่อนางลูกจันทร์ บ้านเกิด

อยู่ตรงหน้าวัดพนมยงค์ อำเภอกรุงเก่า จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ก่อนหน้านั้น ดร. ปรีดีไม่ได้ใช้นามสกุลพนมยงค์ แต่ต่อมาทางราชการให้ใช้นามสกุล หลวงพ่อเจ้าอาวาสวัดพนมยงค์ ซึ่งได้เสียชีวิตไปนานแล้ว เป็นผู้ตักนาคให้ว่า "พนมยงค์" ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

เมื่อโตขึ้นได้เข้าศึกษาจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ จากโรงเรียนมัธยมกรุงเก่า และได้เข้าศึกษาต่อที่โรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรม สำเร็จกฎหมายได้รับปริญญาเมื่ออายุ ๑๙ ปี นับเป็นนักกฎหมายที่หนุ่มที่สุดในยุคนั้น เข้ารับราชการในกรมราชทัณฑ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญกฎหมายมากที่สุดคนหนึ่ง และเมื่อปี ๒๔๖๕ ได้รับทุนหลวงไปศึกษาต่อวิชากฎหมายที่ประเทศฝรั่งเศส ขณะที่ศึกษาอยู่ประเทศฝรั่งเศสได้พบกับบุคคลชั้นนำของประเทศไทยมากมาย อาทิเช่น จอมพล ป. พิบูลสงคราม พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี จบปริญญาเอกวิชากฎหมายจากฝรั่งเศสเมื่อปี ๒๔๖๙ ซึ่งใช้เวลาเรียนเพียง ๔ ปีเท่านั้น

กลับเมืองไทยได้เข้ารับราชการที่กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้คิดค้นกฎหมายบ้านเมืองสำคัญหลายอย่างมากมาย และเป็นกฎหมายแม่บทมาถึงทุกวันนี้ ต่อมาได้เข้าร่วมกับ พ.อ.

พระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อปี ๒๔๗๕ ทำการเปลี่ยนแปลงปกครองของประเทศไทยมาสู่ระบอบประชาธิปไตย และเมื่อปี ๒๔๗๖ ได้จัดทำโครงการเศรษฐกิจ แต่ไม่สำเร็จถูกเนรเทศไปอยู่ประเทศฝรั่งเศสอีกหนหนึ่ง แต่ก็สามารถกลับเมืองไทยได้ในเวลาต่อมา เข้ารับราชการที่กระทรวงยุติธรรมดำเนินการแก้กฎหมายหลายอย่าง ปี ๒๔๘๔ เกิดสงครามญี่ปุ่นบุกประเทศไทย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ให้ไทยเข้าร่วม แต่ ดร. ปรีดีไม่ยอม จึงถูกส่งไปเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และสามารถตั้งขบวนการกู้ชาติอีกหนหนึ่ง

ปี ๒๔๘๙ ดร. ปรีดี พนมยงค์ ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย เข้าบริหารบ้านเมือง และเกิดเหตุสำคัญร้ายแรง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ได้เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๔๘๙ จึงได้เกิดรัฐประหาร จอมพล ผิน ชุณหะวัณ เป็นหัวหน้า ดร. ปรีดี จึงต้องตั้งออกจากตำแหน่ง ลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศสแต่ก็กลับเข้ามาได้ จนกระทั่งเมื่อปี ๒๔๙๒ ถูกกบฏวังหลวงและโดนคดีกรณีสวรรคต จึงต้องลี้ภัยไปอยู่เมืองจีนและย้ายไปอยู่ประเทศฝรั่งเศสเมื่อปี ๒๕๐๓ จนกระทั่งเสียชีวิตในบั้นปลาย

รัฐบุรุษอาวุโส ‘ปรีดี’ ถึงแก่อสัญกรรมแล้ว

ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย ถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้ว ด้วยโรคหัวใจวาย ณ บ้านพักชานกรุงปารีส ในขณะอายุครบ ๘๓ ปี

รายงานข่าวจากกรุงปารีสแจ้งว่า นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสของไทย ที่ชีวิตต้องระหกระเหินไปอยู่ต่างแดน เพราะภัยจากการเมือง ได้ถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้วที่บ้านพักชานกรุงปารีสด้วยโรคหัวใจวายอย่างกะทันหัน เมื่อเที่ยงของวันที่ ๒ พ.ค. ตามเวลาท้องถิ่น

รายงานข่าวแจ้งว่า นายปรีดีไม่ได้มีอาการป่วยไข้แต่อย่างใดมาก่อนหน้านั้นเลย แต่พอเวลาใกล้เที่ยงนายปรีดีได้หันมิต และหัวใจเริ่มล้มเหลวขึ้นมาอย่างกะทันหันญาติได้ช่วยกันพยาบาลอย่างเต็มที่ แต่ไม่อาจช่วยเหลืออะไรได้ เพราะนายปรีดี ได้สิ้นใจไปเสียแล้ว รวมสิริอายุได้ครบ ๘๓ ปีพอดี

สำหรับประวัติของนายปรีดีนั้น ถือกำเนิดขึ้นมาเมื่อวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๕๓ ในตระกูลของชาวนบ้านตรงข้ามวัด

พนมยงค์ ต. ท่าวาสกุรี อ. เมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
บิดาชื่อนายเสียง มารดาชื่อนุจจันทน์ ตอนเกิดนั้นยังไม่มี
นามสกุล เจ้าอาวาสวัดพนมยงค์เป็นผู้ตั้งนามสกุลให้ตามชื่อ
ของวัด มีพี่น้องรวม ๘ คน โดยนายปรีดีเป็นบุตรคนที่ ๒
ของครอบครัวและมีเพียง นายหลุย พนมยงค์ น้องชาย
คนเดียวเท่านั้นที่มีส่วนเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองด้วย ซึ่ง
นายปรีดี ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นหลวงประดิษฐมนูธรรม ส่วน
นายหลุยได้เป็นหลวงอรรถกิจกำจร

นายปรีดี เรียนจบชั้นมัธยมปีที่ ๖ ของโรงเรียนตัวอย่าง
ประจำจังหวัดอยุธยา เมื่ออายุครบ ๑๔ ปี และจบวิชากฎหมาย
ของกระทรวงยุติธรรมเมื่ออายุ ๑๙ ปี ได้ยึดอาชีพทนายความ
และเป็นผู้ที่ปราดเปรื่อง เป็นทนายความที่เก่งมาตั้งแต่อายุน้อย
ทางกระทรวงจึงได้ให้ทุนไปเรียนต่อที่ฝรั่งเศส เมื่อปี
๒๔๖๓ สำเร็จปริญญาเอกทางกฎหมาย เมื่อปี ๒๔๖๙ ปรากฏ
ว่าในช่วงที่ไปศึกษาอยู่นั้นได้เกิดการตื่นตัวทางประชาธิปไตย
กันมาก ได้ร่วมคิดกันกับ จอมพล ป. พิบูลสงคราม และ
พลโท ประยูร ภมรมนตรี คิดเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง
ของประเทศไทยให้เป็นประชาธิปไตยและเมื่อเดินทางกลับ จึง

ได้เริ่มหาสมัครพรรคพวก ซึ่งมี พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา
ทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ โดยนายปรีดี
เป็นหัวหน้าสายฝ่ายพลเรือน รุ่งขึ้นปี ๒๔๗๖ นายปรีดี ได้
เสนอโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ ได้ถูกให้ร้ายว่าเป็นผู้นำเอา
ลัทธิคอมมิวนิสต์เข้ามาใช้ในประเทศ ถูกเนรเทศออกไปอยู่ใน
ฝรั่งเศส ๑ ปี เมื่อสิ้นสุดรัฐบาลของพระยาโนปกรณ์นิติธาดา
ได้กลับเข้ามาประเทศไทย และเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลของ
พระยาพหล ฯ

ต่อมาเมื่อเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพา ญี่ปุ่นบุกไทย
นายปรีดีต่อต้านจึงถูกรัฐบาลจอมพล ป. เตะโด่งไปเป็นผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ นายปรีดีจึงได้วางแผนจัดขบวนการ
เสรีไทยขึ้นโค่นล้มญี่ปุ่นจนสิ้นสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อปี
๒๔๘๘ โดยญี่ปุ่นยอมแพ้เมื่อปี ๒๔๘๙ นายปรีดีได้เป็นนายกรัฐมนตรี
เป็นช่วงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
กลับประเทศไทย และสิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๔๘๙
พอดิ มีผู้กล่าวหาว่านายปรีดีมีส่วนเกี่ยวข้องกับการคดีสวรรคต
ทำให้นายปรีดีต้องพ้นจากนายกรัฐมนตรี แล้วหลวงธำรง-
นาวาสวัสดิ์ ขึ้นมาเป็นแทน พอบปี ๒๔๙๐ เกิดรัฐประหาร

จอมพลผิน ชุณหะวัณ ข้าราชการของหลวงธำรง นายปรีดี
ต้องลี้ภัยกับการเมืองจนปี ๒๔๙๒ นายปรีดีได้นำพลพรรคโค่น
ล้มรัฐบาล จอมพล ป. แต่ถูกปราบปรามอย่างหนักเรียกว่ากบฏ
วังหลวงนายปรีดีต้องลี้ภัยไปอยู่ประเทศจีน จนถึงปี ๒๕๑๓
จึงได้ไปอยู่ที่บ้านพักส่วนตัวชานกรุงปารีส โดยได้รับเงิน
บำนาญจากรัฐบาลไทยเลี้ยงชีพจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต

ทางด้านชีวิตครอบครัวนั้น ได้สมรสกับท่านผู้หญิง
พูนศุข ธิดาของพระยาชัยวิชิตวิศิษฎ์ธรรมธาดา ต้นตระกูล
ณ ป้อมเพชร มีบุตรธิดารวม ๖ คน”

หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ ๔ พฤษภาคม ได้เสนอ
ข่าวว่า

**“เผยปณิธานให้นำกระดูกกลับไทย
ส.ส. ให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพ
จัดงานศพ “ปรีดี พนมยงค์”**

ส.ส. เคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐบาลเป็นเจ้าภาพงานศพ
“รัฐบุรุษอาวุโส” ปรีดี พนมยงค์ เผยเจ้าตัวต้องการให้เผาศพ
ที่ปารีสแล้วส่งกระดูกมาไทย เปรมพุดประโยคเดียว ขอแสดง
ความเสียใจ

กรณีนายปรีดี พนมยงค์ “รัฐบุรุษอาวุโส” ถึงแก่อสัญกรรมอย่างกะทันหันที่กรุงปารีสประเทศฝรั่งเศส เมื่อเที่ยงวันที่ ๒ พฤษภาคมนี้ ตามเวลาท้องถิ่นของกรุงปารีส นายปิยะณัฐ วัชรารมณ์ รองประธานสภาผู้แทนราษฎรกล่าวเมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคมนี้ว่า การถึงแก่อสัญกรรมของนายปรีดีเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนควรระลึกถึง เพราะนายปรีดีมีความสำคัญต่อการเมืองไทยอย่างมาก และยังมีประวัติศาสตร์ที่ผูกพันกับระบอบประชาธิปไตยของไทยอีกด้วย

“ตัวแทนของคนไทยน่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาลที่ดำเนินการจัดพิธีศพโดยขอเป็นเจ้าภาพเสียเองจะเป็นการให้เกียรติและยกย่องเป็นกำลังใจสำหรับผู้จะสร้างคุณความดีให้ชาติในวันข้างหน้า” นายปิยะณัฐกล่าวและย้ำว่าเวลานี้เรามีนายก ฯ คนใหม่แล้วน่าจะดำเนินการติดต่อกับญาติพี่น้องของนายปรีดีเพื่อปรึกษาหารือว่าฝ่ายญาติมีเงื่อนไขในเรื่องการจัดพิธีศพอย่างไรหรือไม่ ตนเห็นว่าไม่มีเหตุผลอะไรที่รัฐบาลจะละเลยการจัดพิธีศพสำหรับคนที่มีคุณประโยชน์ต่อประเทศไทย

“ผมเชื่อว่ารัฐบาลนี้ไม่ทำก็ต้องมีรัฐบาลอื่นยกเอาคุณงามความดีของนายปรีดีขึ้นมาภายหลัง” นายปิยะณัฐกล่าว

นายธีระพันธ์ เพ็ชรสุวรรณ ส.ส. ชุมพร พรรคกิจสังคมกล่าวว่า นายปรีดีเป็นนักการเมืองที่คนไทยทุกคนรู้จักกันดี ได้รับยกย่องเป็นรัฐบุรุษ ชาวโลกก็รู้ว่านายปรีดีเป็นนักการเมืองผู้มีชื่อเสียงของไทย ดังนั้น เมื่อถึงแก่อสัญกรรมก็น่าจะมีการแสดงออกให้ปรากฏแก่ชาวโลกว่าเรายังมีความรำลึกถึงให้เกียรติรัฐบุรุษ เพราะเกียรตินี้ยังไม่มีใครลบล้างหรือถอดถอน

“การถึงแก่อสัญกรรมของท่าน สภาควรยีนไว้อาลัย ๑ นาที” นายธีระพันธ์เสนอและว่าสำหรับรัฐบาลนั้นตนไม่อาจเอื้อมไปเสนอแนะว่าสมควรจะดำเนินการเกี่ยวกับพิธีศพอย่างไรหรือไม่

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีกล่าวเพียงสั้น ๆ ถึงเรื่องนั้นว่าขอแสดงความเสียใจ

นายสุภา ศิริมานนท์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโส เผยถึงการเดินทางไปพบนายปรีดีที่กรุงปารีสว่า นายปรีดีพูดว่ารู้สึกเป็นห่วงใยประเทศไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาจากภายนอกประเทศ และในวันที่ ๔ นี้จะพบกับนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เพื่อปรึกษาหารือเรื่องการจัดงานศพรำลึกถึงนายปรีดี

“อาจารย์ปรีดีได้สั่งเสียไว้ว่าเมื่อท่านถึงแก่อสัญกรรมให้เผาศพท่านที่ปารีส แล้วเก็บอัฐิกลับมาบรรจุไว้ที่วัดพนมยงค์อยุธยา ซึ่งเป็นวัดต้นตระกูลของท่าน” นายสุภา กล่าว

ด้านมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งนายปรีดีเป็นผู้ริเริ่มให้ตั้งขึ้น นางนงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดีกล่าวว่า ในวันที่ ๔ นี้ เวลา ๐๙.๐๐ น. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะถวายสังฆทานแด่พระภิกษุสงฆ์อุทิศส่วนกุศลให้แก่นายปรีดีในฐานะผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัย ณ ห้องรับรองมหาวิทยาลัย และจะโทรเลขแสดงความเสียใจไปถึงญาติของนายปรีดีที่กรุงปารีส

นอกจากนี้ทางมหาวิทยาลัยกำลังติดต่อสมาคมนักศึกษาเก่าธรรมศาสตร์เพื่อจะทำบุญ ไม่ทราบว่าจะทำ ๗ หรือ ๓ วัน

“อันนี้เราคงไม่กล้าก้าวกาย คงต้องเป็นเรื่องของญาติและรัฐบาล ที่เรากันกันทำในฐานะท่านเป็นผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเท่านั้น”

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช หัวหน้าพรรคกิจสังคม กล่าวว่า “ผมสงสารที่คุณปรีดีเสียชีวิตโดยมิได้กลับประเทศไทย แม้ว่าจะเคยต่อสู้กันมาอย่างหนักหน่วงในอดีต แต่ตอนนั้นก็แก่

แล้วไม่ถือสาฉัน ผมลืมเรื่องในอดีตไปหมดแล้ว เมื่อเช้าก็ทำบุญกรวดน้ำไปให้ท่าน ผมกับคุณปรีดีในทางส่วนตัวไม่เคยเป็นศัตรูกันเลย ท่านเป็นคนที่น่าเคารพเป็นเสรีชนผมขอแสดงความเสียใจกับครอบครัวด้วย”

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์กล่าวต่อว่า เมื่อครั้งที่ ม.ล. รongฤทธิ์บุตรชายเดินทางไปปารีสก็ได้แวะไปเยี่ยมนายปรีดี เมื่อนายปรีดีทราบก็สวมนกอดด้วยความยินดี อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับการที่รัฐบาลควรจัดงานพิธีศพนายปรีดีหรือไม่นั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์กล่าวว่าตนพูดไม่ได้เพราะมิใช่รัฐบาล”

หนังสือพิมพ์มติชน ฉบับวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖
พาดหัวข่าวว่า...

“กระทรวงรัฐบาลอีก จัดงานศพปรีดี

ส.ส. ขอนแก่นทำหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้รัฐบาลจัดการเป็นเจ้าภาพงานศพ “ปรีดี พนมยงค์” ให้สมเกียรติเยี่ยงวีรบุรุษแห่งชาติ ธรรมศาสตร์เตรียมจัดตั้งกองทุนเพื่อเป็นที่ระลึก

นายแคล้ว นรปติ ส.ส. ขอนแก่น เลขาธิการพรรค
สังคมประชาธิปไตย ได้ทำหนังสือถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์
นายกรัฐมนตรีลงวันที่ ๔ พฤษภาคมนี้ เรียกร้องให้รัฐบาล
เป็นเจ้าภาพงานศพนายปรีดี พนมยงค์ “รัฐบุรุษอาวุโส” ซึ่ง
ถึงแก่อสัญกรรมที่ปารีสเมื่อวันที่ ๒ ที่ผ่านมา หนังสือดังกล่าว
ระบุถึงคุณงามความดีต่าง ๆ ของนายปรีดี เช่น เป็นผู้ก่อตั้ง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง แก่ไขสนธิสัญญาที่เสีย
เปรียบกับต่างประเทศ เป็นอดีตผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน อดีต
นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าขบวนการเสรีไทย

นายแคล้วเสนอว่า รัฐบาลควรรับจัดงานศพไว้ใน
อุปการะให้สมเกียรติเยี่ยงวีรบุรุษ ขอพระราชทานโกศบรรจุ
อัฐิให้ญาติพี่น้องเบิกเงินค่าใช้จ่ายในการฌาปนกิจได้ หรือมี
บัญชาให้เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสรับเป็นเจ้าภาพจัด
งานฌาปนกิจศพ ณ ประเทศฝรั่งเศส และหากอัฐิถูกส่งกลับ
มายังประเทศไทยให้จัดงานรัฐพิธีให้สมเกียรติ

ทางด้านมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อเช้าวันที่ ๔ นี้
มีการบำเพ็ญกุศลถวายสังฆทานเพื่ออุทิศส่วนกุศล แต่นายปรีดี
ที่ห้องรับรองตึกโดมชั้น ๒ ซึ่งในงานนี้นายจารุบุตร เรือง-

สุวรรณ ประธานรัฐสภา เดินทางมาร่วมงานด้วย นอกจากนี้ประธานสภาอาจารย์ยังมอบพานใส่ดอกไม้จันทร์ รูปเทียน และदर्ฟท์เงินสมทบร่วมกันทำบุญ ตัวแทนนักศึกษายังวาดภาพนายปรีดีและเขียนคำไว้อาลัยบนผ้าผากไปร่วมพิธีศพที่ฝรั่งเศสและขอความอนุเคราะห์จากสถานทูตไทยในฝรั่งเศสจัดดอกไม้ไปคารวะศพด้วย

ขณะเดียวกันที่ตึกโดมชั้นล่าง ได้ติดภาพนายปรีดีไว้สำหรับผู้ประสงค์จะแสดงความคารวะ และในวันที่ ๑๐ พฤษภาคมนี้เวลา ๑๗.๐๐ น. จะมีการอภิปรายเรื่อง “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” ที่หอประชุมเล็กรวมทั้งได้กำหนดให้วันที่ ๙ สิงหาคมนี้เป็นวันปรีดี พนมยงค์โดยจะมีนิทรรศการแสดงผลงานและประวัติของนายปรีดี และจัดตั้งกองทุนการศึกษาปรีดี พนมยงค์ ผู้ประศาสน์การมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ที่ปรึกษาพรรคประชาธิปัตย์ ในฐานะเป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ยกย่องนายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐบุรุษอาวุโส กล่าวถึงกรณีนายปรีดี ถึงแก่อสัญกรรมว่ารู้สึกเสียตายเพราะเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์เอาไว้มาก

ม.ร.ว. เสนีย์ กล่าวถึงผลงานของนายปรีดีว่าเป็นผู้นำระบอบประชาธิปไตยเข้ามาใช้ในบ้านเมืองเป็นคนแรกจริงอยู่ แม้วาระรัชกาลที่ ๗ จะทรงมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชน แต่นายปรีดีได้ทำก่อนต้องยกย่อง นอกจากนั้นก็พยายามเร่งเร่งประมวลกฎหมายต่าง ๆ ที่มีประโยชน์ต่อประชาชนรวมทั้งการตั้งกงสุลด้วย

“และที่สำคัญในขบวนการเสรีไทย เขามีส่วนช่วยเหลือเป็นอย่างมาก ถ้าไม่มีคน ๆ นี้มาช่วยเคลื่อนไหวงานนี้เห็นจะสำเร็จยาก ผมคงทำอะไรไม่ได้มากแน่” ม.ร.ว. เสนีย์กล่าว

ส่วนรัฐบาลควรจะจัดงานศพของนายปรีดีอย่างไรนั้น ม.ร.ว. เสนีย์กล่าวว่าเรื่องนั้นตนไม่รู้ ต้องไปถามรัฐบาลว่าควรดำเนินการอย่างไรหรือไม่

อนึ่งในวันที่ ๕ พฤษภาคมนี้ นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะได้เดินทางไปยังกรุงปารีสเพื่อติดต่อกับญาติของอาจารย์ปรีดีขออนุญาตอาจารย์ปรีดีมาบำเพ็ญกุศลในไทยให้ลูกศิษย์ลูกหาได้ไปเคารพโดยทั่วหน้ากัน”

น.ส.พ. รายงาน มาตุภูมิฉบับวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้ลงข่าวอสังกรรมของท่านปรีดีต่อจากวันก่อน ๆ ว่า

“เลื่อนมาปนกิจศพปรีดี มธ. จัดงานสดุดียิ่งใหญ่”

หลายฝ่ายเรียกร้องรัฐบาลจัดเชิดชูเกียรติรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ แคล้วนรปติ เสนอให้รัฐบาลรับเป็นเจ้าภาพ งานศพให้สมเกียรติ เช่นเดียวกับวีรบุรุษ และขอพระราชทาน บรมจัญญ์ในโกศ องค์การนักศึกษา ๖ สถาบันออกแถลงการณ์ เรียกร้องให้รำลึกถึงเจตนารมณ์ของปรีดี พร้อมติดโบว์ไว้ทุกซ์ ในวันที่ ๙-๑๐ นี้ และจัดอภิปรายที่ธรรมศาสตร์ ส่วนที่ฝรั่ง เศส ชาวไทยในยุโรปแห่แหนไปเคารพศพเนื่องแน่น เลื่อน มาปนกิจที่คอมมูนปารีส ๙ พ.ค.

นางสาววณิ พนมยงค์ บุตรสาวคนเล็กของนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เปิดเผยกับ “มาตุภูมิ” ว่า พิธี มาปนกิจศพนายปรีดี จะมีขึ้นในวันที่ ๙ พฤษภาคมนี้ เวลา ๑๔.๓๐ น. ตรงกับเวลาในประเทศไทย ๑๙.๓๐ น. ที่เปร ลาแซส หรือที่รู้จักกันทั่วไปว่า “คอมมูนปารีส” ซึ่งเป็นสถานที่ ประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพทั่วโลก ขณะนี้ บุตรสาวและบุตรชายอีกสองคนคือนางดุขมณี และนายสุปรีดา

พนมยงค์ ได้เดินทางไปถึงกรุงปารีสแล้ว และจะได้ปรึกษากับญาติ ๆ เกี่ยวกับการดำเนินการหลังพิธีศพต่อไป

สำหรับศพของนายปรีดีนั้น เก็บไว้ที่ห้องนอนบ้านเลขที่ ๑๗๓ ถนนอริสโตร์ไบรอัน อันโตนี ชานกรุงปารีส ซึ่งเป็นบ้านพักที่นายปรีดีอาศัยมาโดยตลอด “ลักษณะของศพเหมือนคนนอนพักผ่อนธรรมดา ๆ ญาติ ๆ เลยให้ท่านนอนสบาย ๆ ไปก่อน จนกว่าจะเข้าพิธีฌาปนกิจในวันจันทร์ที่ ๙” นางสาววณิกกล่าวและว่า ขณะนี้คนไทยในฝรั่งเศสและเยอรมันจำนวนมาก ทะยอยมาเยี่ยมค่านับศพไม่ขาดสาย

สำหรับความรู้สึกของท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์นั้น บุตรสาวคนเล็กกล่าวว่า มีความเสียใจมากเพราะใช้ชีวิตร่วมกันมาจนเกือบจะครบ ๕๕ ปีในเดือนพฤศจิกายน ที่จะถึงนี้ แต่นายปรีดีมาด่วนเสียชีวิตก่อน “ท่านปวารณาตัวว่า จะทำหน้าที่สานต่อจิตใจทำประโยชน์เพื่อชาติบ้านเมือง จนกว่าชีวิตจะหาไม่”

นางสาววณิกเปิดเผยต่อไปว่า ในประเทศฝรั่งเศสเอง หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ชื่อ “เฮรัลด์ ทริบูน” เสนอข่าวการอสัญกรรมและผลงานของนายปรีดีถึง ๒ คอลัมน์นับว่าเป็น

การให้เกียรติอย่างมาก สำหรับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น นางสาววณิกกล่าวว่า ได้มอบหมายให้นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ รองอธิการบดีฝ่ายกิจการพิเศษ เดินทางไปร่วมในพิธีฉาบฉวยกิจ ศพครั้งนี้ด้วย

นายแคล้ว นรปติ เลขาธิการพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตย ส.ส. ขอนแก่น ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการอสัญกรรมของ นายปรีดีว่า ตนได้ส่งจดหมายถึงนายกรัฐมนตรีขอให้รัฐบาล เป็นเจ้าภาพในพิธีของรัฐบาลรัฐบุรุษอาวุโสผู้นี้ ทั้งนี้ เนื่องจากในช่วงชีวิตนายปรีดี ได้ประกอบคุณงามความดีไว้อย่างมาก เช่น ก่อตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขสนธิสัญญาที่ไทยเสียเปรียบกับต่างชาติ เคยดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ ยังเป็น หัวหน้าขบวนการเสรีไทยในสงครามมหาเอเซียบูรพา จนฝ่ายสัมพันธมิตรถือว่าไทยไม่ใช่ผู้แพ้สงคราม

ส.ส. ขอนแก่นกล่าวต่อไปว่า เหตุที่นายปรีดีถึงแก่กรรม ในต่างประเทศ เนื่องจากความเข้าใจผิดของบุคคลบางคน จึงเห็นว่ารัฐบาลสมควรจัดพิธีศพให้สมเกียรติ เช่นเดียวกับ

วีรบุรุษและขอพระราชทานบรรจุนิติในโกศหรืออนุญาติให้ญาติ
เบิกเงินค่าใช้จ่ายในการฌาปนกิจได้หรือมีบัญชาให้เอกอัครราช
ทูตไทยประจำฝรั่งเศส รับเป็นเจ้าภาพในการจัดงานฌาปนกิจ
ศพ และหากอัฐิถูกส่งกลับคืนประเทศไทยก็ให้จัดงานรัฐพิธี
อย่างสมเกียรติ

ทางด้านนักศึกษา ๖ สถาบัน ได้ออกแถลงการณ์เมื่อ
วานนี้ (ที่ ๔) กล่าวถึงนายปรีดีว่า เป็นนักสู้ของผู้รักประชา
ธิปไตย สร้างคุณูปการอันใหญ่หลวงต่อประเทศชาติและประ
ชาชนไทย ด้วยการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบอำนาจ
สิทธิขาดเพียงคนเดียว มาเป็นระบอบที่ประชาชนสามารถใช้
อำนาจอธิปไตยได้เอง “หากไม่มีอาจารย์ปรีดีแล้ว คนไทยเอง
ไม่มีโอกาสสัมผัสชื่นชมกับประชาธิปไตย” แถลงการณ์กล่าว

“นอกจากนั้น ท่านยังยืนหยัดต่อสู้กับจักรพรรดินิยม
ญี่ปุ่น และจักรพรรดินิยมตะวันตก จนนำพาชาติให้รอดปลอดภัย
จากการถูกคุกคามและควบคุมหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ และ
ท่านยังเสนอนโยบายเศรษฐกิจที่ก้าวหน้าที่สุด เพื่อพัฒนา
เศรษฐกิจของชาติให้มั่นคง แต่เป็นที่น่าเสียดาย ที่ไม่อาจนำ
มาใช้ได้ เพราะได้รับการต่อต้านจากกลุ่มผู้กุมอำนาจเดิม ใช้

เล่าให้เพทุบาย จนท่านต้องระหกระเหินออกจากประเทศไทยไป
พำนักอยู่ต่างแดน ไม่อาจกลับมาบ้านเกิดเมืองนอนจนกระทั่ง
วินาทีสุดท้าย”

แถลงการณ์ฉบับดังกล่าว เปิดเผยต่อไปว่า ในวันที่
๔ มิถุนายน ๒๕๒๕ นายปรีดิยังได้พุดกระจายเสียงผ่าน
สถานีวิทยุ บีบีซี. ประเทศอังกฤษ ส่งความหวังและความ
ปรารถนาดีมายังประชาชนไทย เนื่องในโอกาสครบรอบ ๕๐
ปี ของประชาธิปไตยไทย การต่อสู้อันแน่วแน่ของนายปรีดิ
เป็นการยืนยันให้เห็นถึงเจตนารมณ์อันประเสริฐ แม้จะถูก
คุกคามด้วยอำนาจเผด็จการนาซีนาซีประการก็ตาม

ท้ายที่สุด องค์การนักศึกษา ๖ สถาบัน วิงวอนให้ผู้มี
อำนาจในบ้านเมือง ยึดถือนายปรีดิเป็นแบบอย่างและขอเรียกร
้องให้รัฐบาลกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อเป็นการเชิดชู
เกียรติแก่บุคคลผู้มีคุณูปการที่ยิ่งใหญ่ต่อชาติด้วย “องค์การ
นักศึกษา ๖ สถาบัน อันเป็นตัวแทนของบรรพชนรุ่นหลังจะ
ขอรำลึกถึงเจตนารมณ์อันแน่วแน่ของท่านไว้ และขอแสดงความ
เสียใจอย่างสุดซึ้งต่อครอบครัวของอาจารย์ปรีดิ ที่ต้อง
สูญเสียผู้อันเป็นที่รักยิ่งไป”

ส่วนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวานนี้ในเวลา ๙.๐๐ น. มีการทำพิธีสงฆ์ จนกระทั่ง ๑๐.๐๐ น. ถวายสังฆทาน รายงานข่าวแจ้งว่าในวันที่ ๙-๑๐ ที่จะถึงนี้ จะมีการไว้อาลัยโดยพร้อมเพรียงกันทั่วทั้งมหาวิทยาลัย โดยการติดโบว์สีดำ พร้อมทั้งชักชวนให้นักศึกษาทั่วไป เรียนรู้ประวัติของนายปรีดี และในวันที่ ๑๐ ตอนเย็น องค์การนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะจัดอภิปรายในหัวข้อ “อาจารย์ปรีดีกับสังคมไทย” หลักการอภิปรายจะมีการไว้อาลัยและรำลึกถึงนายปรีดีด้วย

นายมารุต บุณนาค รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม สส. กทม. พรอคประชากรปัตย์ เปิดเผยกับผู้สื่อข่าวว่า ได้ส่งโทรเลขแสดงความเสียใจไปแล้วเป็นการส่วนตัว ในฐานะที่ตนเป็นลูกศิษย์และเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คนหนึ่ง “นับเป็นการสูญเสียคนสำคัญคนหนึ่งของบ้านเมืองเมื่อนำกระดูกกลับมาแล้ว จะมีการจัดงานใหญ่ระหว่างญาติมิตรกับธรรมศาสตร์ และสมาคมศิษย์เก่าธรรมศาสตร์ด้วย นอกจากนี้ เมื่อครบ ๑๐๐ วัน ในวันที่ ๙ สิงหาคม จะมีการทำบุญร่วมกันทุกฝ่ายอีกครั้งหนึ่ง”

นายมารุตเปิดเผยต่อไปว่า การจัดงานเมื่อวานนี้มีนาย จารุบุตร เรืองสุวรรณ ประธานรัฐสภาเป็นประธานในพิธี และมีบุคคลสำคัญอื่น ๆ อีกหลายคน เช่น นายประภาส อวยชัย นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายบุญ เจริญชัย อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม สมัยจอมพล ถนอม กิตติขจร นายกन्हรีร์ ศุภมงคล อดีตเลขาธิการ สปอ. และอดีตทูตไทยประจำกรุงปารีส

ส่วนกรณีที่ว่า รัฐบาลควรมีส่วนในการจัดงานครั้งนี้หรือไม่ นายมารุตกล่าวว่า “ต้องไปตามนายๆ เาเอง”

หนังสือพิมพ์มติชน กับ หนังสือพิมพ์มาตุภูมิรายวัน อันเป็นหนังสือพิมพ์ข่าวการเมืองโดยเฉพาะ เป็นหนังสือพิมพ์ชั้นนำในวงการนักการเมืองและนักศึกษาตลอดทั้งปัญญาชนทั่วไป ได้เสนอข่าวการถึงแก่อสัญกรรมของท่านปรีดีติดต่อกันมาตั้งแต่วันแรกที่ข่าวแพร่ไปทั่วโลก แม้แต่ สยามรัฐ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์แนวเดียวกัน ผู้อำนวยการ น.ส.พ. ฉบับนั้น ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เคยเป็นคู่ความกับท่านปรีดีมาก่อนก็ยังลงข่าวนี้ ช่างยังมีนักเขียนบางคนใน น.ส.พ. ฉบับนี้ยังเขียนไว้อาลัยท่านปรีดีก็มี เช่น ในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ฉบับวัน

อาทิตย์ที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๒๖ “เศรษฐสยาม” ได้เขียนไว้ในคอลัมน์วิเคราะห์เศรษฐกิจในหัวเรื่อง “แต่ ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส” ตอนหนึ่งว่า

“ตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ‘รัฐบุรุษอาวุโส’ นั้น เป็นตำแหน่งที่ ดร. ปรีดีได้รับเพียงคนเดียว และไม่มีใครได้รับเกียรติกันอีกเลย ท่านจึงเป็นรัฐบุรุษที่มีเกียรติคุณสูงส่งในประวัติศาสตร์ไทย โดยที่ไม่มีใครจะไปลบคำว่า ‘รัฐบุรุษอาวุโส’ ออกจากชื่อของ ดร. ปรีดี ฯลฯ

“เรายกย่องอย่างเต็มตื่นในความรู้สึกว่า ดร. ปรีดี พนมยงค์ เป็นปราชญ์เป็นปรมาจารย์ทางเศรษฐศาสตร์ที่เราคิดว่ายังไม่มีใครที่มีความคิดเฉียบแหลมเท่ากับท่าน”

น.ส.พ. มติชน ฉบับวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้ลงข่าวต่อไปอีกว่า.....

“มธ. ไว้อาลัยรัฐบุรุษอาวุโส

ธรรมศาสตร์จัดพิธีไว้อาลัยปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส เรียกร้องรัฐบาลสร้างอนุสาวรีย์ที่ระลึก

เมื่อเวลา ๑๒.๓๐ น. วันที่ ๙ พฤษภาคมนี้ ที่ตึกโดมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการจัดพิธีไว้อาลัยแด่นายปรีดี

พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส อดีตนายกรัฐมนตรียุคนี้ ในการนี้ นาย
วรพจน์ โอสถาภิรัตน์ ในฐานะนายก อมร. ได้นำนักศึกษา
จำนวน ๙๕๐ คน เข้าร่วมไว้อาลัย โดยมีนายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
เป็นประธานกล่าวไว้อาลัย

นายสุลักษณ์ กล่าวว่า ท่านผู้รักความเป็นธรรมทั้งหลาย
เวลาบ่ายโมงที่ปารีส จะมีการฌาปนกิจท่านอาจารย์ปรีดีที่นั่น
ท่านพันผ้ามา จนประเทศไทยได้เอกราชและประชาธิปไตย
คุณประโยชน์ของท่านไม่น้อยกว่าสมเด็จพระนเรศวร ฯ และ
สมเด็จพระเจ้าตากสิน ฯ ทุกอย่างที่ท่านทำ ทำในนามของ
ประชาชนชาวไทย ถ้าไม่มีท่านกิจการทั้งหลายก็คงจะไม่สำเร็จ
ไปได้ แต่แล้วเราต้องเผาท่านที่ปารีส

จนบัดนี้ยังไม่มีวิวัฒนาการจากผู้บริหารทั้งหลายที่จะแสดง
การเสียใจอย่างสุดซึ้งต่อการสูญเสียครั้งนี้ แม้แต่รัฐสภาที่ท่าน
ให้กำเนิดก็ไม่ได้มีการดำเนินการสิ่งใด ทั้งนี้ก็เพราะอธรรม
ครอบงำประเทศไทย เราต้องเอาธรรมะมาชนะอธรรม เรา
จะให้เวลารัฐบาลใหม่พิสูจน์ตนเอง โดยอย่างน้อยก็เชิญอัฐิ
ของท่านกลับมาอย่างสมเกียรติ ถ้าหากรัฐบาลไม่ทำเราจะ
เรียกร้องให้ได้ขอให้เราทั้งหลายทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งธรรมะ

ต่อจากการกล่าวไว้อาลัย ก็มีการยืนสงบนิ่ง จนถึงเวลา ๑๓.๐๐ น. นักศึกษาพร้อมด้วยผู้มีเกียรติร่วมกันร้องเพลงยางทอง แล้วจึงสลายตัว

อนึ่งในวันที่ ๑๐ พ.ค. เวลา ๑๖.๐๐ น. จะมีการอภิปรายเรื่อง “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” ซึ่งมีผู้อภิปรายหลายท่าน อาทิ นายมารุต บุณนาศ รมว. สาธารณสุข นายสุภา ศิริमानนท์ เป็นต้น ที่หอประชุมเล็กมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันเดียวกันที่ทำเนียบรัฐบาล ตัวแทนนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เข้ายื่นหนังสือถึงพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี เรียกร้องให้รัฐบาลจัดพิธีศพ นายปรีดี พนมยงค์ และให้สร้างอนุสาวรีย์เป็นที่ระลึกด้วย

พลโท จันทรคุปต์ สิริสุทธี เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เปิดเผยว่าจะทำเรื่องที่นักศึกษายื่นหนังสือมาถึงให้แก่นายกรัฐมนตรีต่อไป ส่วนนายกรัฐมนตรีจะสั่งการอย่างไรนั้นยังไม่รู้

ผู้สื่อข่าวถามว่า ความเห็นส่วนตัวรัฐบาลควรจัดพิธีศพให้ไหม พลโทจันทรคุปต์กล่าวว่า ไม่ขอออกความเห็นดีกว่า

“อันที่จริงโดยส่วนตัวผมเคยไปพบท่านเวลาที่ไปปารีส กับคณะนักศึกษา วปอ. ไปเยี่ยมท่านในฐานะที่ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโสท่านยังเคยเลี้ยงข้าวต้มด้วย เมื่อท่านมาเสียชีวิต ก็เป็นธรรมชาติที่ทำให้เสียใจมาก” เลขาธิการนายกรัฐมนตรี กล่าวและว่า ส่วนการจะสร้างอนุสาวรีย์หรือไม่นั้น พุดในความเห็นส่วนตัวเห็นว่า นายกรัฐมนตรีคนอื่น ๆ ที่สิ้นบุญ ส่วนมากรัฐก็ไม่ได้ทำพิธีให้ นอกจากจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่จัดงานให้เนื่องจากขณะนั้นยังอยู่ในตำแหน่ง

นายอภัย พิมพ์ใจชน ประธานสภาผู้แทนราษฎร ให้ความเห็นกรณีนักศึกษายื่นหนังสือถึงนายกรัฐมนตรีให้สร้างอนุสาวรีย์นายปรีดีว่าเป็นความริเริ่มที่ดีตนขอสนับสนุน ทั้งนี้ เหตุผลก็เป็นที่รู้อยู่แล้วว่า นายปรีดีเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง เมื่อปี ๒๔๗๕ ให้ได้มาซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย และต่อมาก็ยอมรับว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่มีประโยชน์ต่อราษฎรมากที่สุด”

มติชน ฉบับวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ลงข่าวที่ ประชาชนแสดงการไว้อาลัยรัฐบุรุษอาวุโส ดร. ปรีดี พนมยงค์ ต่อไปอีกว่า...

“บำเพ็ญกุศลวันปรีดี รวมร่วมสฤตคัมภัง

ประชาชนร่วมพิธีบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันคล้ายวันเกิด “ปรีดี พนมยงค์” คัมภังที่วัดมหาธาตุพระพิมลธรรมเทศน์มีแต่คนหูหนวกตาบอดเท่านั้นที่ไม่เห็นคุณค่า “ปรีดี” ยินยอมสร้างอนุสาวรีย์แก่รัฐบาลไม่สนใจ

เมื่อเวลา ๑๔.๐๐ น. วันที่ ๑๑ พฤษภาคมนี้ ณ ตำหนักสมเด็จฯ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ มีการจัดงานบำเพ็ญกุศลเนื่องในวันคล้ายวันเกิดนายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส มีคนไปร่วมงานกันอย่างคับคั่ง ทั้งอดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕ อดีตผู้ร่วมขบวนการเสรีไทย นักการเมือง อาจารย์นักศึกษามหาวิทยาลัยต่างๆ ปัญญาชน และกวี เป็นต้นว่า นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ ที่ปรึกษาพรรคชาติประชาธิปไตย หลวงบรรณกรโกวิท อดีตผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองปี ๒๔๗๕

พิธีเริ่มขึ้นโดยนายสุภา ศิริमानนท์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโสในฐานะประธานจัดงานได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงาน จากนั้นก็เป็นการปาฐกถาธรรมโดยพระพิมลธรรม

เจ้าอวาสวัดมหาธาตุฯ พระพิมลธรรมได้แสดงปาฐกถาให้เห็นถึงความจริงแท้แน่นอนของชีวิตที่ว่า ชีวิตคนเรานั้นย่อมดับสลายในที่สุด ร่างกายเป็นแต่เพียงเปลือกนอกของชีวิต จิตใจคือแก่นแท้ ดังภาษิตที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” และการเกิด การตายนั้นไม่สามารถกำหนดล่วงหน้าได้

พระพิมลธรรมกล่าวในตอนหนึ่งของการปาฐกถาว่า “มีแต่คนหูหนวกตาบอดเท่านั้นที่ไม่รู้ว่ารัฐบาลบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ทำอะไรให้กับประเทศชาติบ้าง” และว่านายปรีดีเป็นผู้พลิกฟื้นแผ่นดินใหม่จากที่เคยอาศัยแผ่นดินผู้อื่นอยู่ มามีสิทธิเลือกผู้แทนของตนเองได้ตามระบอบประชาธิปไตย

“อาตมาภาพได้ไปเยี่ยมท่านที่บ้าน ณ ประเทศฝรั่งเศส ๒-๓ ครั้ง เคยถามท่านว่าเมื่อไหร่จะกลับเมืองไทย ท่านตอบว่า ถ้าความบริสุทธิ์ของคณะท่านไม่บริสุทธิ์ทั่วถึงท่านก็จะไม่กลับ ถ้ารัฐบาลรับรองความบริสุทธิ์นั้นแหละถึงจะกลับมา” พระพิมลธรรมกล่าวและว่าท่านเป็นห่วงบริวารที่ร่วมงานกันมา แต่แล้วท่านก็มาถึงแก่นิจกรรมเสียก่อน อย่างไรก็ตามเราไม่ควรโศกเศร้าเสียใจร้องไห้ร้องห่มกัน เพราะไม่มีประโยชน์อันใดแก่ผู้ตาย ถ้าเรานึกถึงท่าน ต้องรู้จักท่านอย่างถูกต้อง ศึกษา

พรรคชนะท่านอย่างถูกต้อง รักษาความดีที่ท่านให้ไว้แก่เรา
อย่าให้สูญหายเพื่อเป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

จากนั้นหลวงบรรกรโกวิท อดีตผู้ก่อการฯ วัย ๘๖ ปี
ซึ่งเป็นเพื่อนใกล้ชิดคนนายปรีดีคนหนึ่งกล่าวว่า ความดีของท่าน
รัฐบุรุษมีผู้เห็นมามาก นับได้ไม่ผิดว่าท่านมีส่วนอย่างมากใน
การนำประชาธิปไตยมาสู่ประเทศไทย ท่านเป็นคนสำคัญใน
การก่อร่างสร้างไทยที่ช่วยให้ฐานะเราไม่ใช่ประเทศแพ้สงคราม
ถ้าไม่มีเสรีไทยไม่รู้ว่าจะทุกคนจะได้มานั่งหน้าชั้นต๋านอย่างนี้
หรือไม่ ท่านเป็นผู้นำที่ไม่เคยคอร์รัปชั่นโก่งกิน ท่านนึกถึง
แต่เรื่องชาติบ้านเมืองและประชาชน ท่านมีชีวิตไม่ต่างไปจาก
คนธรรมดาสามัญเลย

พิธีต่อมา เด็กชายฤทธิพัฒน์ และเด็กชายฤทธิพงษ์
เทียนดำ หลานชายของนายปรีดีได้มาทอกลอนที่กล่าวถึงนาย
ปรีดีว่าเป็นคนดีที่เมืองไทยไม่ต้องการ จากนั้นก็เป็นการเปิด
เทปคำปราศรัยของนายปรีดี ที่มีมาถึงหลานทั้งสองคนดังกล่าว
มีข้อความว่า “ตาหวังว่าหลานทั้งสองจะได้สืบทอดดีของตาเพื่อ
ชาติและราษฎรไทยต่อภายหน้า ตาขออวยพรให้หลานทั้งสอง
มีความสุขกายสบายใจ ขอให้ตั้งใจเล่าเรียนและออกแรงงาน

ช่วยคุณพ่อคุณแม่ คุณตาคุณยาย อันเป็นสิ่งที่ช่วยให้หลาน
เรียนรู้ว่าแรงงานนั้นเป็นบ่อเกิดแห่งความไพบูลย์”

จนกระทั่งเวลาประมาณ ๑๕.๔๕ น. พระสงฆ์สดับปกรณ์
บังสุกุลและอนุโมทนา จากนั้นผู้ร่วมในพิธีการได้ยืนไว้อาลัย
ให้กับนายปรีดีเป็นเวลา ๑ นาที เป็นอันเสร็จพิธี

นายสุภา ศิริमानนท์ เปิดเผยข้อกล่าวหาภายหลังเสร็จ
พิธีเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ปรีดี พนมยงค์ ว่าจะต้องมีสร้าง
อย่างแน่นอน หากรัฐบาลไม่เป็นผู้ริเริ่มสร้างเอง ราษฎรนี้
แหละจะเป็นผู้สร้างกันขึ้นมา เมื่อสร้างเสร็จแล้วขออย่าให้มีการ
มาบ้ายขี่ไล่ก็แล้วกัน นายเสวตร เปี่ยมพงษ์สานต์ ให้สัมภาษณ์
ว่า รัฐมนตรีชุดปัจจุบันก็เป็นลูกศิษย์ท่านหลายคนควรจะริเริ่ม
ทำอะไรเพื่อตอบแทนบุญคุณท่านบ้าง แต่ถ้ารัฐบาลไม่ทำ
ลูกศิษย์ลูกหาของนายปรีดีต้องทำอย่างแน่นอน อนุสาวรีย์ควร
สร้างที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เพราะท่านเป็นผู้ประกาศการณ์การ

นายจริยวัฒน์ สันตบุตร ซึ่งเดินทางไปร่วมพิธีปลงศพ
นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบาลบุรุษอาวุโส ที่กรุงปารีส ประเทศ
ฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม เปิดเผยแก่ “มติชน” ภายหลัง
เดินทางกลับจากพริตต์กล่าว เมื่อเที่ยงวันที่ ๑๑ พฤษภาคม

เกี่ยวกับการนำอัฐิของนายปรีดีกลับเมืองไทยว่า เท่าที่ทราบ ท่านผู้หญิงพูนสุข พนมยงค์ และลูก ๆ หลาน ๆ ของนายปรีดี ตกลงกันไว้ว่าจะนำกลับมาก็ต่อเมื่อประชาชนส่วนใหญ่ต้องการ และทุกคนเข้าใจในความบริสุทธิ์ของนายปรีดี

“เพราะนั่นคือสิ่งที่ท่านต่อสู้มาตลอดชีวิตตั้งแต่เบื้องต้น จนกระทั่งบั้นปลายของชีวิต เพราะฉะนั้น ลูกหลานเลยอยากให้เป็นอย่างนั้น” นายจริยวัฒน์กล่าว

น.ส.พ. มาตุภูมิ ฉบับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้เสนอข่าวคืบหน้าต่อไปอีกว่า....

“นศ. เข้าพบจารุบุตรวัน เสนอจัด ‘รัฐพิธี’ สพปรีดี

สส. ยืนหยัดติด่วนเข้าสภา ให้ สส. ร่วมกันไว้อาลัยแก่นายปรีดี พนมยงค์ เป็นเวลา ๑ นาที แต่ขาดคนรับรองบรรจุเข้าวาระไม่ได้ ทางด้าน อมร. เข้าพบประธานรัฐสภาวันนั้นยื่นข้อเสนอกับเกี่ยวกับรัฐพิธีศพรัฐบุรุษอาวุโส

ที่รัฐสภาวันนี้ นายเสริมศักดิ์ การุณ สส. ระยอง พรรคชาติไทยได้เสนอญัตติด่วนเข้าสภาให้สภาไว้อาลัยแก่นายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์รัชกาลที่ ๙

โดยให้เหตุผลว่านายปรีดี เป็นผู้ทำหน้าที่และคุณประโยชน์ให้กับชาติและประชาชนไทยเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือการเป็นหัวหน้าฝ่ายพลเรือนในคณะราษฎรเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ และเป็นผู้นำขบวนการเสรีไทยต่อต้านสงครามญี่ปุ่น จนไทยเป็นฝ่ายชนะในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้รับการตอบแทนคุณความดีด้วยการยกย่องจากพระมหากษัตริย์ว่าเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส”

“จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่รัฐสภาไทยจะแสดงความเคารพ โดยร่วมกันยืนไว้อาลัยให้ท่านเป็นเวลา ๑ นาที”

ผู้สื่อข่าวรายงานว่าญาติตัวหนึ่งของนายเสริมศักดิ์ยังไม่เข้าเกณฑ์ที่จะบรรจุในวาระด่วนได้เพราะขาดคนรับรอง

ทางด้านร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง สส. กรุงเทพฯ ๒ ประชาธิปัตย์กล่าวว่า เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องเล็กน้อย ต้องศึกษารายละเอียดกันก่อนจึงจะพูดได้ ขอดูรายละเอียดอีกครั้งในวันที่ ๑๓ พ.ค. นี้

เย็นวานนี้ (ที่ ๑๒) ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ สมาพันธ์ประชาธิปไตย เปิดการประชุมกันที่องค์การนักศึกษา ธรรมศาสตร์ หลังจากนั้น นายนิพนธ์ ลีวิเศษ เป็นผู้แถลง

ในนามสมาพันธ์ ฯ ว่า สมาพันธ์ ฯ จะเข้าร่วมการประชุมในวันที่ ๑๕ นี้ เพื่อพิจารณาเกี่ยวกับงานเชิดชูเกียรติประวัติ นายปรีดี และในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ซึ่งเป็นวันครบรอบ ๕๐ วัน ทางสมาพันธ์ ฯ จะร่วมโครงการเชิดชูประชาธิปไตยที่เน้นหนักเกียรติคุณของนายปรีดี

สำหรับวันนี้ (ที่ ๑๓) ตัวแทนของ อมร. จะเข้าพบ นายจารุบุตร เรืองสุวรรณ ประธานรัฐสภา ในเวลาเที่ยง เพื่อยื่นข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดรัฐพิธี ซึ่งทาง อมร. จะเป็นผู้ดำเนินการด้วยตนเองไม่เกี่ยวข้องกับทางสมาพันธ์ ฯ แต่อย่างใด”

น.ส.พ. มาตฤณี ฉบับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖
ลงข่าวฉบับหน้าต่อไปว่า

“นศ. หนุนจัด ‘ประชาพิธี’ ศพปรีดี

เรียกร้องรัฐบาลจัดรัฐพิธีให้เกียรติปรีดี พนมยงค์ กระหึ่มธรรมศาสตร์ นักศึกษาอาจารย์ไว้อาลัยทั่วทั้งมหาวิทยาลัย นายก อมร. ประกาศหารัฐบาลเจียบเฉย ประชาชนจะจัดเอง สิทธิว่า หากเสนอเรื่องนี้เข้า ครม. ตนยินดีสนับสนุนที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วานนี้ (ที่ ๑๐) เวลาประมาณ

๑๖.๓๐ น. มีการอภิปรายเรื่อง ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย
ที่หอประชุมเล็ก ท่ามกลางผู้สนใจประมาณ ๔ พันคน

นายมารุต บุณนาท รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข
อภิปรายถึงเกียรติคุณของนายปรีดีเป็นคนแรกว่า การ
สูญเสียนายปรีดี เป็นการสูญเสียเพชรอันล้ำค่าของประเทศ
“ท่านคือผู้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมของคนส่วนใหญ่ ตลอดชีวิต
ของท่านไม่เคยมีความสุขมีแต่ทุกข์ชีวิตเพื่อคนส่วนใหญ่ นัก
การเมืองทั้งหลายควรยึดถือท่านเป็นแบบอย่าง ท่านเป็นผู้
ริเริ่มธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งเป็นบันไดของ
ระบอบประชาธิปไตยในทุกวันนี้”

นอกจากนี้ นายปรีดียังเป็นผู้เปลี่ยนแปลงกฎหมาย
ตราสามดวง ต่อสู้เพื่อให้ไทยหลุดพ้นจากการสูญเสียสิทธิ
สภาพนอกอาณาเขต ต่อสู้เพื่อให้ไทยหลุดพ้นจากการเป็นเมือง
ขึ้นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ ด้วยการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย
จัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง “ท่านคือนัก
กฎหมายผู้ต่อสู้เพื่อความเป็นธรรม แต่ถูกความไม่เป็นธรรม
โจมตี”

สุวัฒน์ วรดิลก หรือ “รพีพร” นักเขียนชื่อดังอภิปราย
เป็นคนถัดมา โดยกล่าวว่า “ท่านปรีดีเป็นผู้ที่มองเห็นคุณค่า

ของวัฒนธรรมเมื่อก่อนนี้ จีนกับไทยตัดสัมพันธ์ไมตรีกัน ผมได้เดินทางไปพร้อมกับคณะละคร ๔๒ คน เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยให้ชาวจีนได้ประจักษ์ขณะนั้น ท่านปรีดีซึ่งลี้ภัยอยู่ให้การช่วยเหลือ และเป็นที่ปรึกษาหารือที่ดี” นายสุวัฒน์กล่าวถึงท่าทีของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรีต่อการอสัญกรรมของนายปรีดี เมื่อผู้สื่อข่าวกล่าวกับพลเอกเปรมว่า นายปรีดีถึงแก่กรรมแล้วนั้น พลเอกเปรม พูดคำว่า “อ้อ” ออกมาเพียงคำเดียว

“ในฐานะที่ผมเป็นนักเขียนชอบฝัน และพลเอกเปรมก็เป็นมนุษย์คนหนึ่ง ในอนาคตจะต้องตายแน่ ๆ ถ้านักข่าวไปถามนายกฯ คนใหม่่ว่า บัดนี้พลเอกเปรมตายแล้ว นายกฯ คนใหม่น่าจะร้องว่า “เออ ดีแล้ว”

นายสุภา ศิริमानนท์ นักหนังสือพิมพ์อาวุโส กล่าวว่า คนที่มีอำนาจในบ้านเมืองขณะนี้ ต่างเจ็บแค้นกับการตายของรัฐบาลอาวุโส “แต่คนที่ไม่มีอำนาจอย่างคุณอย่างผมยังรำลึกถึงท่าน คนที่มีอำนาจพูดออกมาได้ว่า อ้อ เสียใจด้วยนะ และก็ไม่ว่าจะอย่างไรกับการประกอบพิธีให้ท่าน จะไม่ทราบได้อย่างไร ในเมื่อเป็นหน้าที่จะต้องประกอบรัฐพิธี น่าสงสารคนพวกนี้ น่าสงสารตัวเราด้วย ที่มีผู้ปกครองอย่างนี้”

นายสุภากล่าวต่อไปว่าโลกมิได้หยุดนิ่ง ประวัติศาสตร์จะต้องจารึกว่า นายปรีดีเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย ในการเข้าไปบริหารงานอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่เหมือนรัฐมนตรีชุดปัจจุบันที่วันวายไปหมดสิ่งที่อยู่ในจิตใจของนายปรีดีนั้น มีอยู่เพียงสองอย่าง คือ ชาติไทยกับราษฎร

อาจารย์ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อภิปรายเป็นคนสุดท้ายว่า นายปรีดีเป็นผู้นำเอาวิชาการที่ก้าวหน้ามาใช้กับสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นวิชารัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ หรือเศรษฐศาสตร์มีส่วนในการศึกษาเรื่องเมืองไทยอย่างลึกซึ้ง เข้าใจความสำคัญของที่ดินทำกิน ซึ่งราษฎรทุกคนควรมี “ความคิดของท่านล้ำหน้ากว่ายุคสมัย เมื่อมาถึงวันนี้ เราก็ตระหนักในสิ่งนี้”

หลังจากนั้น มีการกล่าวคำไว้อาลัย โดยนายประภาส อวยชัย นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และนายวรพจน์ โอสถาภิรัต นายก อมร. มีการเปิดเทปคำปราศรัยของนายปรีดี เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๘ เนื่องในโอกาสครบรอบ ๔๑ ปีของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นอกจากนี้ มีการอ่านบทกวี ฉายสไลด์ นายวรพจน์กล่าวว่า หากรัฐบาลยังเงยบงกชในเรื่องนี้ ประชาชนจะจัดประชาพิธิ และสร้างประชาสาวรีย์ให้นายปรีดีแทน”

น.ส.พ. มาตุภูมิ ฉบับวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖

“ร่วมรำลึก ๘๓ ปี ‘ปรีดี’ กับทั้ง รื่องกระหึ่ม รัฐบาล ‘ใสใจ’ !

พืชรักล้ายวันเกิดปรีดี พนมยงค์ วานนี้กระหึ่มด้วยเสียง
สดุดี พระพินลธรรมเทศน์ฝากคนรุ่นใหม่ศึกษาชีวิตรัฐบุรุษ
อาวุโสญาติมิตรยืนยันไม่นำอัฐิกลับไทยตราบัสจะเกิดขึ้นใน
เมืองไทย เผยพิธีฌาปนกิจเมื่อ ๙ พ.ค. ฟามวันดงและนายก ฯ
ฝรั่งเศสส่งหรีด—โทรเลขอาลัย นักการเมืองหลายพรรคเริ่ม
หนุนสร้างอนุสาวรีย์ ชีวรัฐควรรตระหนัก

ที่พระตำหนักสมเด็จพระเจ้าวัดมหาราตุฯ เวลา ๑๔—๑๗ น.
วันที่ ๑๑ พ.ค. คณะกรรมการโครงการ “ปรีดี พนมยงค์
กับสังคมไทย” จัดพิธีรำลึกเนื่องในวันคล้ายวันเกิดนายปรีดี
พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสซึ่งถึงแก่อสัญกรรมไปแล้วโดยมีการ
ขายหนังสือประวัติปรีดี พนมยงค์ ฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษ
อาวุโสเพื่อสมทบโครงการ ฯ พร้อมทั้งตั้งสมุดเซ็นชื่อในงาน
ดังกล่าว

ผู้ร่วมพิธีรำลึกเนื่องในวันคล้ายวันเกิดนายปรีดี พนม-
ยงค์ ประกอบด้วย หลวงบรรณกรโกวิท นายจรรยา สืบแสง
หนึ่งในผู้ก่อการปฏิวัติ ๒๔๗๕ นายเสวต เปี่ยมพงศ์สานต์
รองหัวหน้าพรรคชาติประชาธิปไตย นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์
นายเสนีย์ เสาวพงศ์ นายสุวัฒน์ วรดิลก นายอังกูร
กัลยาณพงศ์ นายไขแสง สุกใส ฯลฯ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ
ที่เคลื่อนไหว ๑๔ ตุลาคม ๖ ตุลาคม รวมทั้งลูกศิษย์ของ
นายปรีดี พนมยงค์

นายสุภา ศิริมานนท์ ประธานคณะกรรมการ ฯ กล่าว
นิมนต์พระพิมลธรรมเทศน์ไว้ว่าลัยแด่รัฐบุรุษอาวุโส พระ
พิมลธรรมเทศน์ว่า รัฐสภานิติบัญญัติได้ใช้สถานที่นี้ต้อนรับดวง
วิญญาณรัฐบุรุษอาวุโส เพื่อบำเพ็ญกุศลอุทิศสนองดวงวิญญาณ
ของท่านปรีดี พนมยงค์ เพราะท่านได้พลิกฟื้นแผ่นดินใหม่
ให้กับคนไทยได้มีผู้แทนราษฎร

“หากเราจะรักษาคุณงามความดี มีกตัญญูตเวทีตา
ระลึกถึงรัฐบุรุษอาวุโส ต้องศึกษาและรู้จักปรีดี พนมยงค์อย่าง
ถูกต้องก็ต้องร่วมกันรักษาความดีที่ให้ไว้อย่าให้สูญหาย ฉะนั้น
ขอให้ศิษยานุศิษย์ร่วมกันสนใจศึกษาปัจจัยมิตานของปรีดีให้ถูก

ต้องจริงจัง รักษาความดีไว้” พระพิมลธรรมกล่าวเทศน์ในที่สุด

จากนั้นหลวงบรรณกรโกวิทวัย ๘๖ ปี ผู้เข้าร่วมต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยกับนายปรีดี พนมยงค์ตลอดมา กล่าวว่า ความดีของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ เป็นที่ยอมรับทั้งสากลมีส่วนร่วมในขบวนการเสรีไทยสร้างประชาธิปไตยสู่ประเทศไทย หากไม่มีขบวนการเสรีไทยไม่แน่ใจว่าพวกเราคนไทยจะนั่งอยู่เป็นสุขเช่นนี้หรือไม่

หลวงบรรณกรโกวิทกล่าวถึงความหลังอีกว่า คนที่ได้รู้จักท่านนายปรีดีอย่างแท้จริงแล้วจะยกย่องว่าเป็นพ่อ เพื่อนที่ดีและไม่เคยมีผลประโยชน์เป็นกรรมการบริหารการค้าแต่อย่างใด แม้แต่ค่าน้ำมันรถที่ปรีดีได้รับเพื่อสอนหนังสือที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองในฐานะผู้ประสิทธิประสาทน์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ยังบริจาคให้กับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เวียนติแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ดร. จีรวัดน์ สันตะบุตร ลูกศิษย์นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเดินทางไปร่วมงานพิธีฉาปนกิจศพ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์

เล่าบรรยายภาคในงานว่าที่สุสานแปร์ ลาแซสนั้น เศร้าซึ้ง
 ท่านผู้หญิงพูนศุข ฯ พนมยงค์ รำให้และครวญว่า จะพยายาม
 ทำตาม.....” ผู้ร่วมพิธีศพต่างปวารณาตัวว่าจะถือตามและเดิน
 รอยตามท่านรัฐบุรุษ

ขณะเดียวกัน นายธัญญา ผลอนันต์ ผู้สื่อข่าวที่เดิน
 ทางไปทำข่าวพิธีฌาปนกิจศพ ฯพณฯ ปรีดี พนมยงค์ รายงาน
 ข่าวจากปารีสว่า พิธีเมื่อวันที่ ๙ พ.ค. นั้น พระสงฆ์ ๑๑ รูป
 และชาวไทย ชาวต่างประเทศ ๔๐๐ คน ร่วมพิธีไว้อาลัยและ
 ฌาปนกิจรัฐบุรุษอาวุโสของไทยที่สุสานแปร์ ลาแซส ใจกลาง
 กรุงปารีส

ฯลฯ

ฯลฯ

วาระสุดท้ายของ ปรีดี พนมยงค์ ที่กรุงปารีส^(๑)

ปารีส ๙ พ.ค. ๒๖ พระสงฆ์ ๑๑ รูป และชาวไทยกับชาว
 ต่างประเทศประมาณ ๔๐๐ คน ร่วมพิธีไว้อาลัยและฌาปนกิจ
 รัฐบุรุษอาวุโสของไทย ณ สุสาน “แปร์ ลาแซส” ใจกลาง
 กรุงปารีส

(๑) จาก น.ส.พ. บ้านเมือง ฉบับวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

ผู้เข้าร่วมพิธีศพส่วนหนึ่งเป็นชาวไทยในฝรั่งเศสและมี
ผู้ไปจากประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ ในยุโรป นายโอวาท
สุทธิวาทนฤพุฒิ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงปารีสพร้อมกับ
ตัวแทนจากสถานเอกอัครราชทูตจีน—เวียดนาม—ลาว รวมทั้ง
ดร. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์ ตัวแทนจากมหาวิทยาลัย เป็นส่วนหนึ่งของผู้มีเกียรติ
ที่มาร่วมพิธี.....

พิธีจัดแบบเรียบง่าย แต่มีความหมายและคุณค่ากับ
ครอบครัว “พนมยงค์” จัดพิธีฌาปนกิจหลังจากที่อดีตผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์ ถึงแก่อสัญกรรมไปเพียง ๑ สัปดาห์เต็ม
แต่ปรากฏว่าบรรดาญาติมิตรและศิษย์ที่เคยรพท่านต่างพากัน
ไปร่วมไว้อาลัยจากทั่วโลกเป็นจำนวนมาก

ขบวนนำหีบคลุมธงชาติไทยพร้อมหรีดทำด้วยกุหลาบ
สดสีขาวตรงกลางมีกุหลาบแดง ๒ ดอกของท่านผู้หญิงพูนศุข ฯ
ภรรยาคู่ทุกข์คู่ยากที่ร่วมชีวิตกันมา ๕๕ ปี จากบ้านพักองคตนิ
ฐานกรุงปารีส ซึ่งเป็นสถานที่ที่อดีตนายกรัฐมนตรีใช้ชีวิต
บั้นปลายของท่านตลอด ๑๒ ปีที่พำนักในฝรั่งเศสมาถึงฌาปน-
สถานเมื่อเวลาบ่าย ๒ โมงหลังจาก “ท่านปัญญานันทภิกขุ”
กล่าวไว้อาลัยแล้ว ก็เชิญผู้ร่วมพิธียืนไว้อาลัย.....

นายบีแอร์ มีเลห์ เอกอัครราชทูต (ตำแหน่งถาวร)
ฝรั่งเศสได้กล่าวไว้ว่าลัษฏีผู้วายชนม์ว่าได้สร้างยุคใหม่ของ
ประเทศไทย และประสานความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยกับ
ฝรั่งเศสความว่า.....

“ในนามของฝรั่งเศสและเพื่อนฝรั่งเศส ขอเรียนกับ
ท่านผู้หญิง ฯ ว่า ความทุกข์โศกของท่านก็คือความทุกข์ของเรา
ด้วย วันนี้เราขอให้ลัษฏีผู้สร้างยุคใหม่ของประเทศไทยท่าน
หนึ่ง ท่านเป็นบุคคลที่มีศักดิ์ศรีที่สุดคนหนึ่งของประเทศไทย
ครั้งฝรั่งเศสได้สูญเสียเพื่อนเก่าแก่และเพื่อนที่ดีไป เราจะ
ไม่让您สูญเสียไปจากความทรงจำและหัวใจของเรา ตลอด
ระยะเวลายาวนานที่ข้าพเจ้าได้รู้จักท่านผู้หนึ่ง ท่านไม่เคยละเลย
ความพยายามที่จะเสริมสร้างมิตรภาพระหว่างฝรั่งเศสกับสยาม”

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฯลฯ ปรีดีได้ลงนาม
ในการแก้ไขสัญญาที่ไม่เป็นธรรมระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และ
ต่อมารัฐบาลฝรั่งเศส ได้มอบเครื่องอิสริยาภรณ์ชั้นสูงสุดของ
ประเทศ “กรองด์ครวซ์เดอลาเลฌียงดอนเนอร์” ซึ่งได้รับ
การใส่กรอบตั้งไว้เหนือร่างของท่านในที่นั้นด้วย.....

นายมีเลห์กล่าวต่อไปอีกว่า.....

“เมื่อ ๔๐ กว่าปีที่แล้วมาปรีดี พนมยงค์ เป็นนักศึกษาที่ปราศเปรื่องจากมหาวิทยาลัยฝรั่งเศสของเรา ซึ่งเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว กลับไปบ้านเกิดร่วมกับคณะของท่านช่วยกันสร้างสรรค์รากฐานที่เข้มแข็งของประเทศไทยยุคใหม่ ข้าพเจ้าทราบดีว่าไม่มีถ้อยคำบรรยายความรู้สึกใด ๆ แต่เราคนฝรั่งเศสต้องการที่จะกล่าวลาเป็นครั้งสุดท้าย แต่อันที่จริงไม่ใช่ครั้งสุดท้าย.....ความเศร้าโศกของเราใหญ่หลวงนัก ขอให้เชื่อเถิดว่าปรีดี พนมยงค์ อยู่ในหัวใจของเราและเราจะไม่มีวันลืมปรีดี พนมยงค์เลย”

เสรีพิชิตกล่าวไว้อาลัยแล้ว ผู้ร่วมงานต่างทยอยพากันนำดอกไม้จันทน์และรูปเทียนขึ้นไปกราบลา รัฐบุรุษอาวุโสผู้นำเสรีไทยในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นครั้งสุดท้าย ขณะที่เจ้าหน้าที่และญาติๆ นำศพไปทำการฌาปนกิจนั้น ท่านปัญญา นันทภิกขุก็แสดงธรรม หลังจากนั้นพระสงฆ์ไทยสวดบังสุกุลประมาณ ๓ โมงครึ่งจึงเสร็จพิธี.....

หนังสือพิมพ์เลอมองล์, หนังสือพิมพ์เฮรัลด์ ทรีบูน ตลอดจนทั้งสถานีวิทยุ บี.บี.ซี ต่างร่วมกันเสนอข่าวการอสัญกรรมและสดุดีรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์.....

สำหรับคนไทยในประเทศที่มีโทรเลขแสดงความเสียใจ
ไปยังท่านผู้หญิงพูนศุข พนมยงค์ และครอบครัว มี พล.ต.
พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล พระเจ้าวรวงศ์
เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร พล.ร.ต. ถวัลย์ ชำรง-
นาวาสวัสดิ์ พ.อ. ถนัด คอมันตร์ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา
นายมารุต บุนนาค ดร. เสริม วินิจญ์กุล น.อ. ทินกร
พันธุ์กระวี นายพิชัย รัตตกุล ท่านผู้หญิงละเอียด พิบูล-
สงคราม คุณหญิงเลขา อภัยวงศ์ คุณหญิงอำภาศรี บุญยเกตุ
ดร. ป่วย อิงภากรณ์ และ อ. นงเยาว์ ชัยเสรี อธิการบดี
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พร้อมด้วยประชาชนไทยไม่น้อยกว่า
ครึ่งประเทศ ที่แสดงความเสียใจและเสียดายท่านรัฐบุรุษ
อาวุโส ปรีดี พนมยงค์ กับการอสัญกรรมครั้งนี้”

บิดาแห่งระบอบ

ประชาธิปไตยของไทย

แม้ว่าจะมีนักศึกษาประชาชนตลอดจนพระสงฆ์ เป็นจำนวนมากจะเรียกร้องให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพศัพทบัญญัติรัฐธรรมนูญตรา ปรีดี พนมยงค์ เท่าใดก็ได้รับการวางเฉยจากรัฐบาล เพื่อปล่อยให้เรื่องนี้เงียบหายไปเอง หรือเหมือนกับมีอำนาจลึกลับมาครอบงำไม่ให้เจตนารมณ์ของนักศึกษาและประชาชนไม่บรรลุจุดประสงค์

แต่กระแสนคลื่นของความรู้สึกนึกคิดของประชาชนผู้ได้รับการศึกษา ได้แสดงออกทางหน้าหนังสือพิมพ์เป็นระยะ ๆ ตลอดมา

สนทนะเถ หรือ เสริมศรี เอกชัย ได้เขียนไว้ใน น.ส.พ. มติชนว่าอนุสาวรีย์ของท่านปรีดีล้วนอยู่ในจิตสำนึกของคนไทยผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทุกคนทีเดียว

-
- (๑) พระราชาคณะที่มีชื่อเสียง อาทิเช่น ท่านเจ้าคุณพระพิมลธรรม เจ้าอาวาสวัดมหาธาตุฯ ซึ่งเป็นรองสมเด็จพระสังฆราช ได้จัดพิธีรำลึกถึงท่านปรีดี พร้อมทั้งบังสุกุลให้ทั่วมหาธาตุฯ ท่านเจ้าคุณพระพรหมญาณมุนี ได้เดินทางไปในพิธีศพถึงกรุงปารีสจนเสร็จพิธี.

ความกดดันของนักศึกษาประชาชนมีมากเข้า จนในที่สุดรัฐบาลต้องขานรับการก่อสร้างอนุสาวรีย์ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ แต่มีข้อแม้ว่าจะต้องให้ประชาชนบริจาควาง ซึ่งไม่เป็นการยากเลย เพราะประชาชนที่รู้สึกในบุญคุณของท่านปรีดีมีอยู่เป็นจำนวนมาก และเราจะต้องเห็นอนุสาวรีย์ของท่านปรีดีด้วยการสร้างสรรค์ของประชาชนในเร็ว ๆ นี้

ต่อไปนี้เป็นรายงานข่าวจาก น.ส.พ. เสียงปวงชน ฉบับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๖ ดังต่อไปนี้

“นศ. สร้างอนุสาวรีย์ ดร. ปรีดี

นักศึกษา ๗ สถาบัน ส่งตัวแทนยื่นหนังสือถึงรัฐบาลขอให้จัดงาน ดร. ปรีดีอย่างสมเกียรติ และขอให้สร้างอนุสาวรีย์เพื่อเป็นอนุสรณ์เตือนใจคนรุ่นหลัง พล.ท. จันทรคุปต์ เห็นด้วยว่ารู้จักเป็นการส่วนตัวกับนายปรีดี แต่อาจขัดข้องด้านงบประมาณ นักศึกษาแย้งว่าจอมพลสฤษดิ์ยังมีอนุสาวรีย์เลขาฯ นายกฯ ตอบว่านั่นเป็นเรื่องของทหาร สำหรับการจัดงานไว้อาลัยนี้รัฐบาลยังพูดถึงแต่คิดว่าไม่กระทบความมั่นคง จันทรคุปต์ ระบุปรีดีพ้นข้อหาพัวพันปลงพระชนม์ ร. ๘ แล้วและเป็นผู้มีคุณูปการต่อประเทศอย่างใหญ่หลวง

เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ที่ทำเนียบรัฐบาล นักศึกษา ๗ สถาบันได้ส่งตัวแทน ๗ คน เข้ายื่นหนังสือต่อรัฐบาล มีข้อความสรุปได้ว่า ๑. ให้รัฐบาลจัดงานศพของ นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะเป็น “รัฐบุรุษอาวุโส” ของไทยอย่างสมเกียรติ ๒. ให้รัฐบาลสร้างอนุสาวรีย์ของนายปรีดีเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่คนรุ่นหลัง

สำหรับนักศึกษาดังกล่าวนี้ เป็นตัวแทนจากองค์การ นักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ องค์การนิสิตมหาวิทยาลัยมหิดล องค์การ นักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เขตลาดกระบัง และบางมด จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

หนังสือดังกล่าวได้ยื่นต่อ พล.ท. จันทรคุปต์ สิริสุทธี เลขาธิการนายกรัฐมนตรีเสร็จแล้ว ได้แถลงกับผู้สื่อข่าวว่า ได้ถามเลขาฯ นายก.ฯ ว่าเรื่องที่จะให้รัฐบาลจัดงานศพของ ดร. ปรีดี มีความเห็นอย่างไร ได้รับคำตอบว่าไม่มีความเห็น นักศึกษาถามต่อว่า ถ้าประชาชนกับนักศึกษาจัดเอง มีความรู้สึกอย่างไร พล.ท. จันทรคุปต์ ตอบว่าอาจไม่ขัดข้องแต่อาจมีปัญหา

เรื่องงบประมาณ จะนำเรื่องไปปรึกษานายกรัฐมนตรี และ
กรม. ก่อน ส่วนการสร้างอนุสาวรีย์นั้น ไม่ใช่ภาระของรัฐบาล
นักศึกษาก็แย้งว่าอนุสาวรีย์จอมพลสฤษดิ์ยังสร้างได้ เลขา ฯ
นายกตอบว่านั่นเป็นเรื่องของทหาร นักศึกษาก็แย้งว่าอย่าง-
เดียวกันนั้นแหละ ทหารก็เป็นกลไกของรัฐบาล

ตัวแทนนักศึกษาแถลงต่อไปว่า พล.ท. จันทรคุปต์ ยัง
ได้กล่าวอีกว่า ด้วยความเห็นส่วนตัวแล้ว ดร. ปรีดีมี คุญูปการ
ต่อประเทศอย่างใหญ่หลวง ตนมีความสนิทสนมกันเป็นส่วนตัว
จะได้นำเรื่องนี้เสนอ พล.อ. เปรม สำหรับความหลังของ ดร.
ปรีดี เกี่ยวกับกรณีลอบปลงพระชนม์ล้นเกล้า ร. ๘ นั้นควรจะ
ลืมได้แล้ว ไม่มีผลตามกฎหมายอีกต่อไปแล้ว ส่วนการจัดงาน
นั้นก็น่าจะกระทบกระเทือนความมั่นคงของประเทศ จะให้
คำตอบในวันสองวันนี้

นายวิชัย จีระวิชฐะ นายกองค้การ นศ. มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ ตัวแทน นศ. ๗ สถาบันแถลงว่า ประชาชน
ทั่วไป ส.ส. และรัฐมนตรี ก็มีลูกศิษย์ลูกหา ดร. ปรีดีอยู่มาก
น่าจะมีการแสดงกตเวทิตาคุณต่อการจากไปของ ดร. ปรีดี กัน
บ้าง นายเทพไทย เสมพงศ์ แถลงด้วยว่า วันที่ ๑๐ พค. นี้

จะมีการอภิปรายเรื่อง “ดร. ปรีดีกับสังคมไทย” ที่มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ เวลา ๑๗.๐๐ น. โดยนายทวีป วรดิolk นายสุภา
สิริमानนท์ และ นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์ เวลา ๒๐.๐๐ น. จะ
มีรายการยื่นไว้อาลัย พร้อมกับการยื่นไว้อาลัยในเวลาเดียวกัน
ที่กรุงปารีส และในวันที่ ๑๕ พ.ค. ทาง อมร. จะเชิญกลุ่มพลัง
ประชาธิปไตย มาชุมนุมปรึกษาเกี่ยวกับการจัดงานที่ระลึก
ดร. ปรีดี ไม่ว่าทางรัฐบาลจะให้คำตอบมาว่าอย่างไร”

เกี่ยวกับเรื่องการสร้างอนุสาวรีย์ของท่านปรีดีนี้ นัก
ศึกษา ประชาชน ได้รณรงค์จนเจ้าหน้าที่ในวงการรัฐบาลออก
มารับทีละคนสองคน จนกระทั่งตอบรับจากพลเอก เปรม
ติณสูลานนท์ ในที่สุด ต่อไปนี้เป็นข่าวจาก น.ส.พ. มติชน
ฉบับวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖

“สิทธิขานรับสร้างอนุสาวรีย์ ‘ปรีดี’

รอมว. มหาดไทยเห็นด้วยสร้างอนุสาวรีย์ให้ปรีดี นัก
ศึกษาเตรียมเคลื่อนไหวกให้เวลา ๑ เดือน

พลเอกสิทธิ จิรโรจน์ รัฐมนตรีมหาดไทยให้สัมภาษณ์
เมื่อเย็นวันที่ ๑๐ พฤษภาคมนี้ กรณีที่หลายฝ่ายเสนอให้มีการ

สร้างอนุสาวรีย์ นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสว่า ถ้ามองในแง่ของรัฐบุรุษแล้วก็คงไม่มีใครมีความเห็นคัดค้าน

ผู้สื่อข่าวถามว่า ถ้าหากมีการโหวตกันในคณะรัฐมนตรีที่จะให้สร้างอนุสาวรีย์นายปรีดีจะสนับสนุนไหม พลเอกสิทธิกล่าวว่าตามความรู้สึกของตนอะไรที่ดีก็สนับสนุน นายปรีดีนั้นก็ได้ทำคุณประโยชน์ไว้มาก

อนึ่ง ก่อนหน้านี้นักศึกษา ๗ สถาบันได้เสนอให้รัฐบาลสร้างอนุสาวรีย์ให้แก่ นายปรีดี พนมยงค์

วันเดียวกันที่หอประชุมเล็ก มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดอภิปรายเรื่อง “ปรีดีกับสังคมไทย” ผู้อภิปรายประกอบด้วยนายสุวัฒน์ วรดิลก นายมารุต บุณนาค นายสุภา ศิริमानนท์ และนายจักรทิพย์ นาถสุภา มีผู้เข้ารับฟังเป็นจำนวนมาก

การอภิปรายครั้งนี้ผู้อภิปรายแต่ละคนต่างกล่าวยกย่องถึงคุณงามความดีของนายปรีดี ที่ทำไว้ให้กับสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ทั้งด้านวิชาการที่นายปรีดีเป็นผู้นำวิชาการสังคมศาสตร์สมัยใหม่ ด้านวัฒนธรรมและการมองการณ์ไกลในเรื่องการเมือง

ในตอนท้ายของการอภิปรายนายวรพจน์ โอสธากิริตัน นายกองัดการนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้กล่าวไว้อาลัยว่าในขณะที่พรรคการเมืองต่าง ๆ ล้วนประกาศนโยบายในเรื่องการประกันสังคมซึ่งเป็นแนวความคิดของนายปรีดี แต่กลับไม่มีหัวหน้าพรรคการเมืองคนใดออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลจัดงานพิธีศพให้สมเกียรติแก่นายปรีดีเลย

“พวกเราขอเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการนำอัฐิของท่าน ปรีดีกลับมาจัดงานพิธีศพให้สมเกียรติ และสร้างอนุสาวรีย์” นายวรพจน์กล่าว และว่าถ้าใน ๑ สัปดาห์ผ่านไปแล้ว เดือนหนึ่งผ่านไปแล้วยังไม่มีการเคลื่อนไหวจากรัฐบาล นักศึกษา อาจารย์และประชาชนจะร่วมกันดำเนินการเอง เพื่อจัดงานพิธีศพ และสร้างอนุสาวรีย์

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ ๑๕ นี้ นักศึกษาจะจัดประชุมปรึกษาหารือกับผู้ที่สนใจและเคารพรักในตัวนายปรีดีอันเป็นผลมาจากคุณความดีที่สร้างไว้เพื่อกำหนดว่าควรจะดำเนินการอย่างไร”

มติชน ฉบับวันที่ ๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ลงข่าว
คืบหน้าเกี่ยวกับการสร้างอนุสาวรีย์ต่อไปอีกว่า...

“ประมาณหนนสร้าง อนุสาวรีย์ “ปรีดี”

“ประมาณ” สนับสนุนสร้างอนุสาวรีย์ “ปรีดี พนม-
ยงค์” ส.ส. ยื่นญัตติตั้งวันถึงประธานรัฐสภาให้ยื่นไว้อาลัยแด่
รัฐบุรุษอาวุโส ส่วนเจ้าของบริษัทหินอ่อนอุทิศหินอ่อนขนาด
มหึมาให้ ๑ แท่ง เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ผู้ทำคุณประโยชน์แก่ชาติ
เหลือคณานับ

ที่รัฐสภาเมื่อวันที่ ๑๒ พ.ค. นี้ นายเสริมศักดิ์ การุณ
ส.ส. จังหวัดระยอง สังกัดพรรคชาติไทยได้เสนอญัตติตั้งวันถึง
ประธานรัฐสภาขอให้สภาไว้อาลัยแก่นายปรีดี พนมยงค์ รัฐ-
บุรุษอาวุโส และอดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในรัชกาล
ที่ ๘ ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่
๒ พฤษภาคมนี้ โดย ส.ส. จังหวัดระยองชี้แจงเหตุผลประกอบว่า
นายปรีดี พนมยงค์ ได้ทำงานที่เป็นคุณประโยชน์แก่ประเทศ
ชาติอย่างยิ่ง เป็นหัวหน้าคณะฝ่ายพลเรือนร่วมกับคณะราษฎร
เปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี ๒๔๗๕ เป็นผู้นำขบวนการ
เสรีไทยต่อต้านสงครามญี่ปุ่น จนประเทศไทยเป็นฝ่ายชนะ
สงครามโลกครั้งที่ ๒ ประกอบกับทั้งรัฐบาลไทยและต่างประเทศ

เทศยอมรับว่าเป็นรัฐบุรุษของโลกคนหนึ่ง จึงสมควรอย่างยิ่งที่รัฐสภาจะแสดงความไว้อาลัยในฐานะเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเหลือคณานับ ทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา การสังคม ฯลฯ

วันเดียวกัน “มติชน” ได้รับแจ้งจากนายวิเชียร ตังพาณิช เจ้าของผู้จัดการบริษัทคาเชย์หินอ่อน ตั้งอยู่เลขที่ ๘๐๒/๒ ถนนเจริญกรุง ตลาดน้อยว่า มีความประสงค์ที่จะให้หินอ่อนขนาดใหญ่ ๑ แท่ง แก่คณะกรรมการจัดงานเกี่ยวกับโครงการ “ปรีดี พนมยงค์ กับสังคมไทย” เพื่อนำไปแกะสลักเป็นอนุสาวรีย์ หรืออนุสรณ์อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้เกี่ยวกับนายปรีดี นายวิเชียรบอกด้วยอีกว่า หินอ่อนที่จะบริจาคให้นี้สวยงามมากและสามารถสลักตัวนายปรีดีได้เต็มตัว ซึ่งในเรื่องนี้ คณะกรรมการดังกล่าวจะได้ประชุมปรึกษาหารือเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามความประสงค์ของผู้ให้ต่อไป

และจากการพบกับพลตรีประมาณ อดิเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทยกล่าวว่า รู้สึกเสียใจที่ท่านเสียชีวิต แม้ว่าจะไม่เคยรู้จักกันโดยส่วนตัว ส่วนรัฐบาลควรจะมีบทบาทอย่างไรนั้นตนไม่กล้าที่จะออกความเห็นอะไรลงไป สุดแท้แต่รัฐบาลจะดำเนินการตามความเหมาะสม

ผู้สื่อข่าวถามว่ามีหลายฝ่ายต้องการให้สร้างอนุสาวรีย์ให้นายปรีดีท่านมีความเห็นอย่างไร พลตรีประมาณกล่าวว่าความจริงควรที่จะสนับสนุน ควรจะให้เกียรติในฐานะที่ท่านเป็นรัฐบุรุษอาวุโส ผู้สื่อข่าวถามว่าใครจะผลักดันเรื่องนี้เพราะท่านนายก ฯ ไม่ค่อยสนใจ พลตรีประมาณกล่าวว่าเป็นเรื่องของท่าน “ไม่รู้จะพูดอย่างไร”

มติชน ฉบับวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖

“มธ. ตั้งมูลนิธิตั้ง ‘ปรีดี พนมยงค์’”

นายประภาส อวยชัย นายกสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดเผย “มติชน” เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคมนี้ว่า ตนจะได้เสนอในที่ประชุมสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้มีการตั้งมูลนิธิตั้ง ปรีดี พนมยงค์ ขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือนักศึกษาที่เรียนดี ประพฤติดี แต่ยากจน ทั้งนี้เพราะท่านอาจารย์ปรีดีเป็นผู้ทำคุณประโยชน์แก่มหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก

ในวันที่มีพิธีสังฆทาน ผมได้พูดกับกรรมการสภามหาวิทยาลัยแล้วในเรื่องนี้ส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย” นายประภาสกล่าวและว่านอกจากนี้ตนได้เสนอให้มีการนำเอาอัฐิของอาจารย์ปรีดีมาบรรจุไว้ที่อนุสาวรีย์ธรรมจักร บริเวณด้านข้างของหอ

ประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้านสนามหลวงเพื่อเป็น
อนุสาวรีย์ให้ลูกหลานได้กราบไหว้ระลึกถึงคุณความดีของท่าน
ด้วย

นายสุภา ศิริมานนท์ เปิดเผยว่าได้ร่วมหารือกับนาย
สุลักษณ์ ศิวรักษ์ และลูกศิษย์คนอื่นๆ ของนายปรีดี ตกลง
ร่วมกันที่จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่นายปรีดี ในวันที่ ๑๑
พฤษภาคมนี้ที่วัดมหาธาตุฯ ท่าพระจันทร์ จะมีรายการปาฐกถา
ธรรมในงานนี้ด้วย”

ในที่สุดแรงกดดันจากประชาชน เรื่องการอสังกรรม
ของท่านปรีดีทำให้รัฐบาลนิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ และการนิ่งเฉยอาจ
จะนำไปสู่ชนวนที่บ้านปลาย น.ส.พ. มติชนฉบับวันที่ ๑๘
พฤษภาคม พาดหัวว่า

“รัฐบาล خانרב สร้างอนุสรณ์สถานปรีดี พนมยงค์ ไม่ยอมควักอัฐ ชีบรีจากขลังกว่า

รัฐบาลยินดีที่จะมีผู้สร้างอนุสรณ์สถานปรีดี แต่ให้ใช้
เงินบริจาค ไตรรงค์ว่าไม่เคยมีประเพณีที่ใช้งบแผ่นดิน
ก่อสร้าง จันทรคุปต์ว่าอยากให้รัฐฯ ช่วยเรื่องอะไรเสนอขึ้นมา

นายไทรรงค์ สุวรรณคีรี โฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคมนี้ กรณีนักศึกษาประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลสร้างอนุสรณ์สถานและจัดงานเป็นที่ระลึกแก่นายปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโส อดีตนายกรัฐมนตรีหลายสมัยว่า ขณะนี้รัฐบาลได้รับทราบความประสงค์แล้วรู้สึกยินดีในเรื่องที่จะมีการก่อสร้างอนุสรณ์สถานแต่ขอให้กันไปตามประเพณีปฏิบัติในอดีตซึ่งประเทศไทยมีการก่อสร้างอนุสาวรีย์แก่ผู้นำทางการเมืองหลายคนแล้วแต่ก่อสร้างด้วยเงินบริจาคของผู้มีจิตศรัทธาทั้งสิ้นไม่เคยใช้งบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด

นายไทรรงค์กล่าวอีกว่า ในเรื่องนี้ตนได้ปรึกษาพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีหลายท่านแล้วตามความเห็นส่วนตัวเห็นว่าการสร้างด้วยเงินบริจาคจะดีกว่า เชื่อว่าลูกศิษย์ธรรมศาสตร์ที่มีอยู่จำนวนมากก็คงบริจาคเงินอย่างเพียงพอในการก่อสร้าง

พลโท จันทรคุปต์ สิริสุทธิ์ เลขานุการนายกรัฐมนตรีให้สัมภาษณ์ว่าตามที่นักศึกษายื่นหนังสือถึงรัฐบาลเพื่อสอบถามในเรื่องนี้ พลเอกเปรมยังไม่ได้ตอบอย่างเป็นทางการ แต่จะ

ตอบอย่างที่ท่านายไตรรงค์ได้พูดไปแล้ว จากนั้นจะส่งหนังสือแจ้งให้นักศึกษาทราบ ส่วนการจัดงานศพนั้นก็แล้วแต่ส่วนที่เป็นเจ้าของเรื่องอย่างเช่นท่านเป็นผู้ก่อตั้งสิ่งใดขึ้นมา ลูกศิษย์ลูกหา ผู้ศรัทธาก็กว่กันจัด มีอะไรขอร้องรัฐบาลอย่างไรก็ให้ทำเรื่องขึ้นมาเพื่อรัฐบาลจะได้ดำเนินการช่วยเหลือที่จะทำได้”

ต่อไปนี้เป็นบทบรรณาธิการของ น.ส.พ. ไทยรัฐ ฉบับวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๒๖ น.ส.พ. ไทยรัฐ เป็นหนังสือพิมพ์ฉบับยักษ์ใหญ่ แม้ว่าชาวทั่วไปจะเป็นชาวตลาดๆ แต่ไม่วายที่แสดงความอาลัยต่อการจากไปของรัฐบุรุษในครั้งนี้ ดังบทบรรณาธิการดังต่อไปนี้

“ดร. ปรีดี รัฐบุรุษ ฯ

วันที่ ๒ พฤษภาคม เป็นวันหนึ่งที่ประวัติศาสตร์ทางการเมืองจะได้บันทึกไว้ว่าไทยเราได้สูญเสียรัฐบุรุษที่หาได้น้อยมากไปคนหนึ่ง คือ ดร. ปรีดี พนมยงค์ อดีตนายกรัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรี อดีตหัวหน้าเสรีไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ผู้กอบกู้ชาติไทยให้พ้นจากการเป็นเมืองขึ้นต่างชาติ ซึ่งถึงแก่อสัญกรรมในต่างประเทศภายหลังจากบ้านเกิดเมืองนอนไปกว่า

ดร. ปรีดี พนมยงค์ ไม่เพียงแต่รู้จักในสังคมไทยเท่านั้น หากชื่อเสียงความเป็นรัฐบุรุษของไทยท่านนี้หากเรายังมีความเป็นธรรมอยู่ในใจแล้วก็น่าจะพึงทราบกันดีว่าได้รับการยกย่องนับถือทั้งในและต่างประเทศในฐานะผู้นำทางการเมืองอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นนักประชาธิปไตยของท่าน ซึ่งหาได้น้อยรายในประวัติศาสตร์เมืองไทยรอบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา

ดร. ปรีดี พนมยงค์ มาจากตระกูลของชาวนาในจังหวัดอยุธยาซึ่งเป็นต้นกำเนิดครอบครัวของท่าน รับการศึกษาจากโรงเรียนในชนบท และเข้ามารับการศึกษาในนครหลวง จนกระทั่งสอบชิงทุนไปศึกษาในต่างประเทศ จบการศึกษาปริญญาเอก ได้รับปริญญาเอกทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยที่ดีที่สุดในโลก ถ้ามองในแง่หนึ่งก็จะทราบว่าในฐานะของสามัญชนนั้นเขามองบ้านเมืองซึ่งเติบโตขึ้นมาอย่างไรบ้าง

ในฐานะของสามัญชนที่ใช้เวลาทั้งหมดของชีวิตเพื่อประเทศชาติบ้านเมือง ตลอดเวลาของการรับราชการไปสู่วิถีทางการเมืองจนกระทั่งถูกมรสุมต่าง ๆ จนต้องไปเสียชีวิตในต่าง

ประเทศนั้น สิ่งหนึ่งที่พึงประจักษ์ชัดไม่ว่าจะมองกันอย่างไร
คือนายปรีดี พนมยงค์ ไม่เคยโกงบ้านโกงบเมือง นี่เป็นสิ่ง
หนึ่งที่หายากอย่างยิ่งในฐานะรับใช้บ้านเมืองของนักการเมือง
ทั้งหลายในยุคต่อ ๆ มา

แนวคิดและอุดมการณ์ของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ อาจ
จะไม่เป็นที่ยอมรับของหลายคนและหลายฝ่าย ก็เป็นสิ่ง
ธรรมดาสามัญของวงการเมืองทั้งในอดีตหรือปัจจุบัน แต่นั่น
ไม่สำคัญไปกว่าที่ท่านไม่เคยละทิ้งอุดมการณ์เพื่อแสวงหาความ
อยู่รอดของตนเอง ตลอดระยะเวลาพำนักในต่างประเทศทั้งใน
ฐานะผู้ลี้ภัยการเมืองหรือฐานะอื่นใด มีเอกสารอ้างอิงมากมาย
ที่กล่าวถึงว่า ท่านไม่ยอมรับความช่วยเหลือใด ๆ จากรัฐบาล
ของประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้เป็นที่ถ้อยต่อบ้านเมืองซึ่งเป็น
มาตุภูมิของท่าน

การสูญเสีย ดร. ปรีดี พนมยงค์ รัฐบุรุษอาวุโสครั้งนี้
เท่ากับว่าไทยเราได้สูญเสียนักประชาธิปไตยและรัฐบุรุษไปคน
หนึ่ง ซึ่งควรจะเป็นอนุสรณ์แห่งความทรงจำของคนรุ่นหลังว่า
ผู้ประกอบคุณงามความดีของบ้านเมืองนั้นควรจะได้รับการสดุดี
อย่างไรบ้าง”

ไม่เฉพาะแต่หนังสือพิมพ์ไทยรัฐอันเป็นหนังสือพิมพ์
ยักษ์ใหญ่เท่านั้น แม้แต่หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ อันเป็นหนังสือ
พิมพ์ที่มียอดจำหน่ายรองลงไป ฉบับวันที่ ๗ พฤษภาคม
๒๕๒๖ ในบทบรรณาธิการยังมีการไว้อาลัยต่อท่านปรีดีดังต่อ
ไปนี้....

“รัฐบุรุษอาวุโสจากไปแล้ว

เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม ที่แล้วนี้มีข่าวที่ยังความสลดใจ
อย่างยิ่ง แก่ประชาชนชาวไทยผู้รักความเป็นธรรมเกิดขึ้นข่าว
หนึ่ง คือข่าวนายปรีดี พนมยงค์ หรือหลวงประดิษฐมนูธรรม
ถึงแก่อนิจกรรม ณ ที่พำนักชานกรุงปารีส ด้วยโรคหัวใจวาย
เกียรติประวัติของรัฐบุรุษที่แท้จริงคนหนึ่งของไทยผู้
ปรากฏแก่ทั้งคนไทยและชาวโลกทั่วไป เพราะเป็นผู้ทรงคุณ
ประโยชน์แก่ชาติบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นผู้หนึ่งที่เริ่ม
วางรากฐานในการปกครองประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย

หลังจากที่ท่านผู้นี้สำเร็จการศึกษาดุษฎีบัณฑิตจากมหา
วิทยาลัยปารีสและเดินทางกลับมารับราชการในประเทศไทย ก็
ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาในกระทรวงยุติธรรม และ

เป็นอาจารย์ในโรงเรียนกฎหมาย ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันชั้นสูงที่
ประสิทธิ์ประสาทวิชานิติศาสตร์แห่งเดียวในเมืองไทย

ในสมัยก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองเราต้องตกอยู่ใน
ภาวะที่เรียกว่าสภาพนอกอาณาเขต ซึ่งคนต่างประเทศที่อยู่ใน
ประเทศไทยไม่ต้องขึ้นศาลไทย ทั้งนี้ เพราะมีสนธิสัญญากับ
นานาประเทศจำกัดไว้จนกว่าประเทศเราจะมีกฎหมายทั้งอาญา
แพ่งและพาณิชย์ครบถ้วนแล้ว รัฐบาลจึงพยายามตรากฎหมาย
ให้ทันสมัยอย่างอารยประเทศเพื่อปลดเปลื้องภาวะนั้น

นายปรีดีเป็นผู้มีส่วนในการทำประมวลกฎหมายและ
บุคคลแรกที่นำเอาวิชากฎหมายปกครองเข้ามาสอนในโรงเรียน
กฎหมาย โดยนำเอาหลักวิชาว่าด้วยการปกครองส่วนกลาง
ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่นมาเผยแพร่และรวบรวมอยู่ในคำ
บรรยาย จนกระทั่งเจ้านายในสมัยนั้นต้องทรงกำกับเพราะเกรง
ว่าจะเป็นชนวนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในบ้านเมืองได้

ครั้นเมื่อถึงวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เมื่อมีการเปลี่ยน
แปลงการปกครองอุปบัติขึ้นเป็นผลสำเร็จเป็นครั้งแรกในประวัติ
ศาสตร์ไทย ก็ปรากฏว่านอกจากจะมีนายทหารสำคัญ ๆ มีส่วน
ร่วมมือทำการในครั้งนั้นแล้ว ปรากฏว่านายปรีดี พนมยงค์

หรือหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นหัวหน้าร่วมในการเปลี่ยนแปลง
นั้นด้วย และได้เป็นกำลังในการวางรากฐานการปกครองตาม
ระบอบใหม่ตลอดมา

รัฐบุรุษของชาติผู้นี้ได้สร้างสรรค์จรโลงบ้านเมือง
หลายอย่างหลายประการ อาทิเช่น เมื่อได้รับแต่งตั้งให้ดำรง
ตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็ได้นำเอาระบบ
เทศบาลซึ่งเป็นการริเริ่มการปกครองตนเองของราษฎรมาใช้
เมื่อเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศก็ได้เจรจากับ
นานาประเทศที่มีสัญญาจำกัดสิทธิและอธิปไตยของไทย โดย
จัดทำสนธิสัญญากับนานาประเทศเสียใหม่จนได้เอกราชในทาง
ศาล ในสมัยที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก็ได้นำเอา
ระบบประมวลภาษีอากรที่เรียกว่าประมวลรัษฎากรมาใช้ ทั้ง
หลายเหล่านี้ล้วนเป็นการเริ่มวางรากฐานแห่งความเจริญของ
บ้านเมืองมาจนบัดนี้

ในการสงครามโลกครั้งที่แล้ว ท่านผู้ได้เป็นผู้คัดค้าน
การเข้าร่วมกับญี่ปุ่น แต่เมื่อรัฐบาลสมัยนั้นจำเป็นต้องยอมจำนน
ร่วมรบร่วมกับญี่ปุ่น ท่านก็ได้ก่อตั้งกิจการใต้ดิน จนเป็น
องค์การเสรีไทย ติดต่อกับประเทศสัมพันธมิตรต่อต้านญี่ปุ่น

เป็นผลให้ประเทศเราไม่ต้องอยู่ในฐานะผู้แพ้สงครามอย่างญี่ปุ่น และได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากประเทศพันธมิตรอีกนานาประการ

ในที่สุดเพราะความกดดันทางการเมืองทำให้ท่านต้องระเหเรว่หนีไปอยู่ในต่างประเทศ เฉพาะอย่างยิ่งประเทศจีนซึ่งในระหว่างที่ไปพำนักอยู่นั้นเป็นประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยภายใต้การนำของเจียงไคเช็ค จนกระทั่งรัฐบาลเจียงไคเช็คพ่ายแพ้แก่มาเซตุง

ท่านผู้นั้นต้องตระกำลำบากนับเป็นสิบ ๆ ปี และเมื่อเหตุการณ์ผ่นคลาญลงจนสามารถที่จะย้ายจากประเทศจีนได้แล้ว จึงได้ตกลงใจย้ายไปพำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส จนกระทั่งถึงวาระสุดท้าย

ท่านเป็นผู้ที่เหมาะสมแก่การที่จะได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้เป็นรัฐบุรุษอาวุโสโดยแท้ และเราขอแสดงความสลดใจในอนิจกรรมของท่านไว้ ณ ที่นี้”

บทบรรณาธิการของมติชน ฉบับวันที่ ๔ พฤษภาคม

“รัฐบุรุษแห่งรัฐบุรุษ

เมื่อวันที่ ๒ พฤษภาคม “มติชน” ได้รับทราบข่าวอันน่าสลดใจยิ่งว่า นายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, อดีตนายกรัฐมนตรีและ “รัฐบุรุษอาวุโส” ได้ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคหัวใจวาย ณ บ้านชานกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

เวลา ๘๓ ปีของชีวิตลูกชาวนาแห่งจังหวัดพระนคร ศรีอยุธยา เป็น ๘๓ ปีแห่งการต่อสู้เพื่ออุทิศสติปัญญา, ความสามารถและคุณงามความดีเพื่อบ้านเกิดเมืองนอนและเพื่อสากลโลกด้วยความมุ่งมั่นและยืนหยัดอย่างเด็ดเดี่ยว นายปรีดีมิได้เป็นเพียงแต่ผู้ที่มีมันสมองและสติปัญญาอันยอดเยี่ยมผู้หนึ่งเท่านั้นหากแต่ยังพิสูจน์ด้วยการกระทำว่าได้นำเอาความกล้าเลศนั้นเป็นเครื่องมือเพื่อนำความจำเป็นพัฒนาและการดำรงอยู่อย่างมีเกียรติมอบให้แก่ประเทศชาติและราษฎรโดยมิได้คำนึงถึงผลประโยชน์และความมั่งคั่งส่วนตนเลยแม้แต่น้อย

นายปรีดีได้ร่วมคิดกับเพื่อนนักเรียนไทยในฝรั่งเศส เพื่อก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็น

ประมุขตั้งแต่อายุได้เพียง ๒๗ ปี และสามารถกระทำกรทำได้สำเร็จในนามของ “คณะราษฎร” เมื่อเดือนมิถุนายน ๒๔๗๕ และเมื่อประเทศไทยถูกกองทัพญี่ปุ่นบุกเข้ายึดครองในเดือนธันวาคม ๒๔๘๔ นายปรีดีได้สามัคคีพลังรักชาติ ทั้งที่เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ และราษฎรสามัญก่อตั้ง “ขบวนการเสรีไทย” ต่อสู้กับญี่ปุ่นผู้รุกรานอย่างไม่หวาดกลัวต่อความตาย

✖ แม้ นายปรีดีจะมีเจตนาดีต่อชาติบ้านเมืองและระบอบประชาธิปไตยแต่เนื่องจากความสับสนทางการเมืองทำให้ชีวิตปั่นป่วนของนายปรีดีต้องระหกระเหินลี้ภัยไปจากบ้านเกิดเมืองนอน เกียรติภูมิและคุณงามความดีบางส่วน ถูกบิดเบือนอย่างเจตนาจากผู้ทรงอำนาจในระยะหลัง แต่นายปรีดีก็มิได้ถดถอยสิ้นกำลังใจ ยังคงยืนหยัดต่อหลักการที่ตนเชื่ออย่างคงมั่นและใช้ชีวิตเป็นเครื่องพิสูจน์ต่อคนรุ่นหลัง

✖ นายปรีดี พนมยงค์ ได้ถึงแก่อสัญกรรมอย่างทรงเกียรติและงามสง่าท่ามกลางความอาลัยหาของผู้ที่รัก และเข้าใจในคุณูปการแต่อดีต “รัฐบุรุษอาวุโส” ผู้นี้ไม่เพียงแต่มีความหมายยิ่งต่อระบอบประชาธิปไตยยังโดดเด่นด้วยจิตใจรักชาติอันสูงส่ง คุณงามความดีดังกล่าวมิเพียงแต่มิตรจะยอมรับ แม้แต่ปรปักษ์

ทางการเมืองก็มีอาจปฏิเสธได้ นามของนายปรีดี พนมยงค์ จะยังสถิตอยู่ในดวงใจของประชาชนผู้รักชาติรักประชาธิปไตยทั้งที่เป็นชาวไทย และชาวต่างประเทศไปนานเท่านานตราบนิจนิรันดร์”

บทบรรณาธิการของมติชน ฉบับวันที่ ๕ พฤษภาคม

๒๕๒๖

“นิคุณุเห นิคุณารหิ

อสังกรรมของนายปรีดี พนมยงค์ อดีตผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์, อดีตนายกรัฐมนตรีและ “รัฐบุรุษอาวุโส” กำลังกลายเป็นปัญหาที่ท้าทายจริยธรรมและความสำนึกถึงามของรัฐบาลหนักหน่วง, รุนแรงและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ หากพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไม่สามารถทำอะไรได้มากกว่าคำอุทานว่า “อ้อ” แล้ว ก็เป็นเรื่องน่ากังวลวิตกเป็นอย่างยิ่ง

การวางเฉยอย่างเย็นชาของรัฐบาลต่ออสังกรรมของนายปรีดีนั้น ในอีกด้านก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธบทบาทในการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบประชาธิปไตยของนายปรีดี, ปฏิเสธบทบาทผู้มีส่วนดำเนินการแก้ไขสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมที่ไทยเคยเสียเปรียบต่างประเทศ, ปฏิเสธบทบาทหัวหน้า

“ขบวนการเสรีไทย” ผู้ช่วยกันบ้านกู้เมือง, ปฏิเสธบทบาทของนายกรัฐมนตรีผู้ผลักดันรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๘๙ ที่มีเนื้อหาประชาธิปไตยมากที่สุดฉบับหนึ่ง

เป็นเรื่องน่าเศร้ายิ่งนักที่ประเทศของเรามีปรากฏการณ์
 แสวันปริตเช่น อดีตนายกรัฐมนตรีผู้เคยถูกยึดทรัพย์เนื่องจาก
 ฉ้อโกงเบียดบังกลับมีผู้สร้างอนุสาวรีย์ให้ อดีตนายกรัฐมนตรี
 ผู้เคยถูกนักศึกษาประชาชนขับไล่ไสส่งอย่างอัปยศ กลับมีชื่อ
 และสกุลตามสนามกีฬา, ถนนหนทาง และสิ่งก่อสร้างของชาติ
 ตรงกันข้าม อดีตนายกรัฐมนตรีและอดีตผู้สำเร็จราชการแทน
 พระองค์ผู้ต่อสู้เพื่อระบอบประชาธิปไตยและต่อสู้เพื่อขับไล่ต่าง
 ชาติผู้ถูกรานกลับถูกเพิกเฉยและมองข้ามคุณงามความดีไปอย่าง
 เลือดเย็น

หากรัฐบาลกระทำเสมือนอสังกรรมของนายปรีดี
 พนมยงค์ เป็นดังใบไม้ร่วงเพียงใบเดียวแล้วอนุชนของเราจะมี
 อะไรเป็นบรรทัดฐานในการจำแนกและประเมินว่าใครเป็นคนดี
 ใครเป็นคนชั่ว ทั้งหลักการตามพุทธภาษิตที่ว่า “ธมฺโม หเว
 รกฺขติ ธมฺมมารี ธรรมย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม” จะยัง
 เป็นสัจธรรมให้ยึดถือเป็นแนวทางได้อยู่อีกหรือ คนรุ่นนี้จะ

สามารถให้คำตอบแก่คนรุ่นหลังได้อย่างองอาจ และด้วยความ
มั่นใจในจริยธรรมของตนอย่างไรเล่า

ไม่ว่าพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ในฐานะนายกรัฐมนตรี-
มนตรีจะอ้างว่าไม่เคยรู้ประวัติศาสตร์การเมืองยุคใกล้ แต่ด้วย
ความเป็นผู้นำแห่งรัฐนาวามีความจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจ
เข้าใจต่อความเป็นจริงแท้ของประวัติศาสตร์อย่างปราศจากอคติ
และต้องกล้าที่จะจำแนกคนดีออกจากคนชั่ว กล้าที่จะยกย่องให้
เกียรติคนดีคนที่มีคุณค่าต่อชาติและราชนคร หากแม้แต่จริย-
ธรรมพื้นฐานเช่นนี้ก็ถูกเพิกเฉย และจงใจบิดเบือนอย่างมี
เจตนาเสียแล้ว ก็ย่อมบั่นรอนขวัญกำลังใจของผู้ที่ตั้งใจทำดี
เป็นอย่างยิ่ง”

นอกจากหนังสือพิมพ์รายวันที่แสดงการไว้อาลัยจากข้อ
เขียนต่าง ๆ หลายฉบับแล้ว ยังมีนิตยสารวารสารต่าง ๆ โดย
เฉพาะวารสารประเภทการเมืองทุกฉบับได้สดุดีผลงานของท่าน
ปรีดีกันทั้งสิ้น

ในช่วงเดือน พฤษภาคม ถึงเดือนวารสารการเมืองที่วาง
ขายในกรุงเทพ ฯ ได้ตีพิมพ์ภาพและบทความถึงท่านปรีดี
พนมยงค์ทุกฉบับ ยกเว้นแต่ฉบับที่เจ้าของเล่นการเมืองและ
หวังประโยชน์อะไรบางสิ่งบางอย่างเท่านั้น

ต่อไปนี้เป็นบทความสดุดีจากวารสารไทยแลนด์ฉบับ

๖-๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖ เรื่อง

“ผลงานที่ก่อไว้แก่สังคมสยาม^(๑)

ในบรรดาผู้นำทางการเมืองของประเทศไทยนับจากภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา นายปรีดี พนมยงค์ เป็นบุคคลที่สร้างผลงานอย่างต่อเนื่องและในหลาย ๆ ด้านไว้ให้แก่สังคมไทย เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำทางการเมืองคนอื่น ๆ ที่มีบทบาทในสมัยเดียวกับนายปรีดี พนมยงค์ ความแตกต่างจะเห็นได้อย่างชัดเจนในส่วนของคุณสมบัติและความสุจริตใจที่มีต่อความเชื่อ หรือค่านิยมดังกล่าว

ในขณะที่ยกการเมืองหลายคนก้าวขึ้นมามีบทบาททางการเมืองด้วยวัตถุประสงค์ที่คับแคบ คือการได้มาซึ่งอำนาจและการใช้อำนาจนั้นเพื่อแสวงหาหรือคุ้มครองผลประโยชน์ของตนทั้งในระยะสั้นและยาวไกล แต่นายปรีดี พนมยงค์ กลับเป็นนักการเมืองซึ่งขณะที่ตัวเองมีอำนาจนั้น ได้สร้างผลงานมากมายตามอุดมคติที่นายปรีดี พนมยงค์เรียกว่า “ปรัชญาสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ประชาธิปไตย”

(๑) จาก น.ส.พ. รายวัน ไทยแลนด์ ฉบับวันที่ ๖-๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

นายปรีดี พนมยงค์ เคยอธิบายถึงปรัชญาดังกล่าวนั้นว่าประกอบด้วยหลัก ๕ ประการ คือ เอกราชของชาติ อธิปไตยของชาติ สันติสุข ความเป็นกลางไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ความรุ่งเรืองไปพูนอยู่กับประชาธิปไตยของประชาชน ตลอดจนมีความสุจริตใจที่จะมุ่งเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง หลัก ๕ ประการดังกล่าวเป็นสิ่งที่เอื้ออาทรกันและกัน ในช่วงเวลา ๕๐ ปีที่ผ่านมา แม้การต่อสู้เพื่อบรรลุถึงหลักบางประการจะพบกับอุปสรรคมากมาย แต่นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้สร้างผลงานที่เด่นชัดในการปกป้องรักษาเอกราชของชาติและสถาปนาระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์

นายปรีดี พนมยงค์มีบทบาทที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าในสังคมไทย คือการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองการปกครอง เหตุการณ์เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ เป็นกรณีที่มีความหมาย สำคัญอย่างยิ่งต่อประวัติศาสตร์การเมืองยุคสมัยใหม่ของสังคมไทย เพราะกรณีดังกล่าวนี้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับขั้นพื้นฐานจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

แต่นายปรีดี พนมยงค์ มิได้หยุดยั้งเพียงแค่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเท่านั้น ด้วยการตระหนักชัดเป็นอย่างดีถึงบทเรียนการเปลี่ยนแปลงในประเทศอื่น ๆ ที่มุ่งเน้นหนักเฉพาะหลักการในเรื่องสิทธิเสรีภาพของเอกชน จุดดังกล่าวย่อมเปิดช่องทางให้เกิดความปั่นป่วนมาสู่สังคมโดยรวม ๆ อันเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ระบบเผด็จการจะแอบอ้างเพื่อสถาปนาตัวเองขึ้นมาได้ ด้วยการมองเห็นถึงปัญหาดังกล่าว นายปรีดี พนมยงค์ จึงมุ่งเสนอหลักนโยบายการเปลี่ยนแปลงที่จะบำรุงประโยชน์สุขของราษฎรแน่วคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของหลัก ๖ ประการของคณะราษฎรในเรื่องเอกราช การรักษาความปลอดภัย หลักประกันการมีงานทำของราษฎร ความเสมอภาค เสรีภาพและการศึกษาของราษฎร

ก่อนหน้านี้นายปรีดี พนมยงค์ จะได้รับทุนจากกระทรวงยุติธรรมไปศึกษาวิชากฎหมายในฝรั่งเศส นายปรีดี พนมยงค์ประสบพบเห็นทั้งจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวและจากสภาพความเป็นอยู่ของชาวนาซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เกี่ยวกับการเผชิญชีวิตที่อดคัดขัดสน สภาพความทุกข์ของคนส่วนใหญ่เป็นบ่อเกิดทางมโนธรรมสำนึกใน

ตัวนายปรีดี พนมยงค์ ในอันที่จะศึกษาหาความรู้ต่าง ๆ เพื่อนำ
มาแก้ไขสภาพชีวิตของผู้คนร่วมชาติ ดังนั้น ภายหลังการ
เปลี่ยนแปลงการปกครองได้ไม่นาน นายปรีดี พนมยงค์ ได้
เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้นตามการมอบหมายของรัฐบาลสมัย
นั้น

เนื้อหาของเค้าโครงการเศรษฐกิจเป็นการเสนอการจัด
ตั้งสหกรณ์ขึ้นในระดับตำบลอันทำหน้าที่ทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยน
ตลอดจนกระทั่งสินเชื่อ จุดประสงค์ใหญ่ประการหนึ่ง
คือการสร้างหลักประกันการมีงานทำแก่ราษฎร ซึ่งในช่วง
เวลานั้นต้องเผชิญกับความยากลำบาก อันเนื่องมาจากภาวะ
เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก

เค้าโครงการเศรษฐกิจไม่ได้ความเห็นชอบจากเสียงส่วน
ใหญ่ในคณะรัฐบาลสมัยนั้น นอกจากนั้นยังมีการออก พรบ.
คอมมิวนิสต์ขึ้นเป็นครั้งแรก และนายปรีดี พนมยงค์ ที่ถูก
กล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์หนักถึงกับถูกบังคับให้เดินทางไปอยู่
ฝรั่งเศส ทุกวันนี้สิ่งที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้ต่อสู้ในเรื่องของ
ประชาธิปไตยและความเป็นธรรมทางสังคม ล้วนแล้วแต่เป็น
เรื่องที่คุณคนทุกวงการต่างก็กล่าวเรียกร้องหาถึงทั้งสิ้น ดังจะ

เห็นได้จากหลักนโยบายของพรรคการเมืองต่าง ๆ ว่า ไม่มีพรรคไหนที่ไม่กล่าวถึงหลักการทั้งสองดังกล่าวมาแล้ว

ภายหลังจากที่มีเสียงเรียกร้องให้นายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศเมื่อครั้งที่เดินทางไปสัปดาห์ครั้งแรกที่ฝรั่งเศส ในวันที่ ๒๑ มี.ค. ๒๔๗๖ นายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ผลงานสำคัญในขณะดำรงตำแหน่งดังกล่าวคือ การจัดตั้งเทศบาลขึ้นทั่วประเทศ ทั้งนี้ เพื่อให้การปกครองท้องถิ่น เป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

ในขณะเดียวกัน นายปรีดี พนมยงค์ ก็มีบทบาทในการเสนอรัฐบาลให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ขึ้นเพื่อให้การศึกษาทางด้านวิชากฎหมายเศรษฐกิจการเมืองและธรรมศาสตร์ ได้แพร่หลายในหมู่ข้าราชการและประชาชน อันจะเป็นคุณประโยชน์แก่การสร้างทัศนคติประชาธิปไตย พรบ. มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมืองออกมาเป็นกฎหมาย เมื่อ ๑๔ มี.ค. ๒๔๗๖ นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ประศาสน์การคนแรก และดำรงตำแหน่งนี้มาเป็นเวลา ๑๘ ปี จนกระทั่งคณะรัฐประหาร ๒๔๙๐ ได้เถลิงอำนาจ จึงเสนอกฎหมายยุบตำแหน่งดังกล่าว

ปี ๒๔๙๐-๙๑ นายปรีดี พนมยงค์ ได้รับแต่งตั้งเป็น
รมต. ว่าการต่างประเทศ ผลงานในหน้าที่ใหม่ของนายปรีดี
พนมยงค์คือการเจรจาให้มหาประเทศยินยอมแก้ไขสนธิสัญญา
ให้ประเทศสยามมีเอกราชอธิปไตยสมบูรณ์. เช่น การแก้ไข
สนธิสัญญาเรื่องสิทธิพิเศษที่คนต่างชาติได้รับจากสิทธิสภาพ
นอกอาณาเขต และสนธิสัญญาที่จำกัดการที่สยามจะจัดเก็บ
ภาษีศุลกากร

หลังจากพ้นตำแหน่งหน้าที่ รมต. ต่างประเทศแล้ว
นายปรีดี พนมยงค์ ก็เริ่มเข้ามามีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับ
เศรษฐกิจ โดยได้รับแต่งตั้งเป็น รมต. การคลังในระหว่างปี
๒๔๙๑-๙๔ นอกเหนือจากที่ได้สร้างผลงานในเรื่องเกี่ยวกับ
ความเป็นธรรมทางสังคมโดยการยกเลิกเงินภาษีรัชชูปการและ
อากรค่านาแล้ว นายปรีดี พนมยงค์ ยังได้มีบทบาทปกป้อง
ทรัพย์สินของชาติในช่วงก่อนที่จะเกิดสงครามโลกครั้งที่๒ โดย
นายปรีดี พนมยงค์ ได้เปลี่ยนเงินทุนสำรองของประเทศจาก
เงินตราปอนด์สเตอร์ลิง มาเป็นทองคำน้ำหนัก ๑ ล้านเอานซ์
ซึ่งเป็นมูลค่าทั้งสิ้น ๓๕ ล้านเหรียญสหรัฐ ปัจจุบันนี้ทองคำ
ดังกล่าวนี้ยังเก็บรักษาไว้เป็นทุนสำรองเงินบาท และเมื่อเทียบกับ
มูลค่าในปัจจุบัน ราคาจะเพิ่มเป็น ๓๕๐ ล้านเหรียญ ฯ

นอกจากนี้ ก่อนหน้าที่ญี่ปุ่นจะบุกเข้าประเทศไทย นายปรีดี พนมยงค์ได้อาศัยตำแหน่ง รมต. การคลังดำเนินการโอนกิจการผูกขาดการผลิตบุหรี่ของบริษัทอังกฤษอเมริกันมาเป็นของรัฐบาลไทย หากว่าไม่ดำเนินการดังกล่าวแล้ว เมื่อญี่ปุ่นเข้ามาก็จะต้องริบทรัพย์สินของบริษัทดังกล่าวไปเป็นของญี่ปุ่น เนื่องจากเป็นทรัพย์สินของฝ่ายศัตรูอันจะเป็นประโยชน์อย่างมากมายแก่ญี่ปุ่น

ผลงานที่สำคัญที่สุดอีกประการหนึ่งที่ นายปรีดี พนมยงค์ได้มีบทบาทอย่างสำคัญในช่วงสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง คือการจัดตั้งขบวนการเสรีไทย เพื่อต่อสู้ให้ประเทศชาติได้รับเอกราชกลับคืนมา โดยญี่ปุ่นได้ส่งกำลังเข้ายึดครองประเทศ และรัฐบาลไทยสมัยนั้นก็ได้ประกาศสงครามกับฝ่ายพันธมิตร หากว่าฝ่ายสัมพันธมิตรมีชัยชนะในสงครามแล้ว ประเทศไทยก็จะมีฐานะเป็นผู้แพ้ด้วย การจัดตั้งขบวนการเสรีไทยจึงมีวัตถุประสงค์อยู่ ๒ ด้วย คือต่อสู้กับญี่ปุ่นที่รุกรานประเทศ กับปฏิบัติการเพื่อให้สัมพันธมิตรยอมรับรองว่าประเทศไทยไม่ตกเป็นฝ่ายแพ้สงคราม บทบาทของนายปรีดี พนมยงค์ในขบวนการเสรีไทยเป็นสิ่งที่ได้รับการรับรองจากฝ่าย

สัมพันธมิตร รวมทั้งรับรองถึงบทบาทการต่อสู้ของขบวนการ
ในการพิทักษ์รักษาเอกราชของประเทศไทย

ภายหลังจากสงครามโลกสิ้นสุดลง นายปรีดี พนมยงค์
ได้มีบทบาทสำคัญในการแนะนำรัฐบาล ภายหลังจากสงคราม
ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญที่เป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ขึ้น
โดยกำหนดให้สมาชิกสภาทั้งสองประเภทได้รับการเลือกตั้งจาก
ประชาชน รัฐธรรมนูญประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ประกาศ
ออกใช้เป็นกฎหมายเมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๔๘๙ อันเป็น
ช่วงประวัติศาสตร์การเมืองของไทยใน ๕๐ ปีที่ผ่านมา ซึ่ง
เป็นช่วงที่ประเทศไทยมีระเบียบแบบแผนตามครรลองระบอบ
ประชาธิปไตยที่แท้จริง

การอุทิศตนทุ่มเทรับใช้ประเทศชาติด้วยความซื่อสัตย์
สุจริต ตลอดจนเต็มไปด้วยความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา
พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์
ได้รับการยกย่องเป็นรัฐบุรุษอาวุโสแม้ว่าในวาระสุดท้ายของ
ชีวิต นายปรีดี พนมยงค์ จะไม่มีโอกาสได้กลับมาเยือนผืน
แผ่นดินที่ครั้งหนึ่งซึ่งเขาเคยเป็นผู้นำประชาชนในการต่อสู้เพื่อ
เอกราช ตลอดจนถึงต้องเสียชีวิตในต่างประเทศในฐานะผู้ลี้ภัย

แต่ผลงานต่าง ๆ ที่นายปรีดี พนมยงค์ ได้ก่อไว้แก่สังคมไทย ย่อมจะเป็นเสมือนอนุสาวรีย์ที่คนรุ่นแล้วรุ่นเล่าให้การระลึกถึงแต่คุณงามความดีของเขาไปตลอด”

ต่อไปนี้เป็นบทสัมภาษณ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งครั้งหนึ่งเคยเป็นมิตรและเป็นปรปักษ์ทางการเมืองกับท่าน ปรีดี ม.ร.ว. เสนีย์ ยังอดไม่ได้ที่จะสดุดีท่านปรีดีไว้ในคำให้สัมภาษณ์บางตอน

“สัมภาษณ์พิเศษ^(๑)

ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ที่ปรึกษา พรรคประชาธิปัตย์

เหตุการณ์ทางการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ ได้ชักนำให้ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช โคจรมาพบกับอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ การต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติพยายามผลักดันให้การครอบงำทางการเมืองของจักรพรรดินิยมญี่ปุ่น ทำให้สองนักการเมืองสำคัญของประเทศไทยได้ร่วมมือประสานความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดตั้งขบวนการเสรีไทยหัวหอกของผู้รักชาติที่ต่อต้านทำลายกองทัพญี่ปุ่นอย่างแข็งขัน จนกระทั่งญี่ปุ่นพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๒

(๑) จาก น.ส.พ. ไทยแลนด์ ฉบับวันที่ ๖-๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

ความสัมพันธ์ระหว่าง ม.ร.ว. เสนีย์ และรัฐบาลบุรุษอาวุโส
ปรีดี พนมยงค์ ทางการเมืองมีทั้งทัศนะที่เห็นด้วยและแตกต่างกัน
หลังจากที่อาจารย์ปรีดีถึงแก่อสัญกรรม “ไทยแลนด์” ได้
ขอสัมภาษณ์ ม.ร.ว. เสนีย์ ดังต่อไปนี้

มีความเห็นอย่างไรต่อผลงานของอาจารย์ปรีดี

โอ๊ย ผลงานเขามีมาก ส่วนดีมีครับ ส่วนดีมีมาก ก็การ
ก่อการ ๒๔๗๕ ก็เป็นเบรน (Brain) ครับ เป็นมันสมองของ
กลุ่มนั้น แต่ว่าก็ต้องหักหลังกันเอง จอมพลแปลกก็ล้มปรีดี
เพราะขัดแย้งกัน ประวัติของผลงาน ในระหว่างสงครามก็รวบรวม
ผลพรรคเสรีไทยก็เป็นน้ำหนักร้อย แต่อังกฤษเขาก็ไม่เอา
ด้วย ตอนนั้นก็น่ากลัวมาก ที่เขาส่งอาวุธมาให้ น่ากลัวจะต้อง
รบกันอยู่ ที่นี้ผมปรึกษากับพวกอเมริกันอยู่เขาก็ว่าถึงอย่างไร
ก็ต้องแพ้ แพ้อยู่แล้วก็ไปไม่รอด รบเข้าจริง ๆ แหลก

แล้วการร่วมกันในขบวนการเสรีไทย ตอนนั้นร่วมกัน
อย่างไร

ผมเป็นคนต้นคิด ผมคิดที่อเมริกา แล้วก็ก็มีกลุ่มนี้รวม
อยู่ด้วย กลุ่มปรีดีนี้แหละส่งเสริมกันดี เพราะตอนแรกมันติด
ต่อกันไม่ได้ ต้องส่งคนออกมา กว่าจะติดต่อกันได้และเรามัน

น้อย ทำอะไรไม่ค่อยได้ ต้องอาศัยพึ่งน้ำหนักของคนส่วนมาก ทางนี้เขาเห็นอย่างไร เราก็ได้ฟังกัน มันสำคัญ ให้ความช่วยเหลือกันดี ผลงานก็เป็นทีพอใจกัน เราส่งคนของเราติดต่อทางนี้ได้ ถ้าไม่มีปรีดีอยู่ทางนี้ทำให้ก็คงจะยุ่งพอดู เด็ก ๆ ที่ส่งมากก็ได้รับความปลอดภัย ได้อาศัยปรีดีแกช่วย

อาจารย์คิดเห็นอย่างไรต่อแนวคิดทางการเมืองของอาจารย์ปรีดีในเรื่องเค้าโครงเศรษฐกิจและปัญหารัฐธรรมนูญ

ตอนนั้นก็ถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ก๊วกันไป ก็เป็นความคิดเห็น ถ้าไม่เอาก็ไม่เอา ส่วนใหญ่ไอ้พวกไปเรียนมาสูง ๆ มักหัวเอียงซ้ายทุกคน ใครบ้างไม่เอียง คอมมิวนิสต์มันเป็นไม่ใช่เฉพาะเศรษฐกิจ มันต้องอย่างอื่นด้วย ทางการเมืองมันต้องรวบรวมเพรสเดียมอะไรต่าง ๆ ปรีดีเขาก็ไม่ได้ส่งเสริมเขาเสนอแต่เค้าโครงทางด้านเศรษฐกิจ ไอ้เค้าโครงทางเศรษฐกิจไม่ต้องอะไร อย่างประชาธิปไตยเองนี้ไอ้ปฏิรูปที่ดินนี่ก็เอาของเขามา แต่ไม่ได้เอามาหมด ความจริงไอ้ที่ดินของกลางในกฎหมายโบราณก็มี กฎหมายเบ็ดเสร็จจบที่ ๑๒—๑๓ ยังจะว่าเป็นคอมมิวนิสต์ได้อย่างไร สมัยกรุงศรีอยุธยาที่ดินก็เป็น

ของพระเจ้าอยู่หัว ลักษณะเบ็ดเสร็จจับที่ ๑๑—๑๓ บัญญัติไว้ชัดเลยว่า ที่ดินในกรุงศรีอยุธยาทั้งหมดนี้เป็นของพระเจ้าอยู่หัว อย่างนั้นเขาเป็นคอมมิวนิสต์สมัยนั้น ตอนนั้นจำเป็นถ้าไม่เป็นของกลางแล้วชาวต่างประเทศยึด จะเห็นได้กฎหมายแพ่งทรัพย์สินไม่มีเจ้าของ ที่ดินต้องมีเสมอ ที่ดินยังไม่ได้ออกโฉนดก็ยังเป็นของกลางไม่มีใครบอกว่ากฎหมายนี้เป็นคอมมิวนิสต์ คือตอนนั้นมันฉลาดไปหน่อย แต่มันขาดเฉลียวไปพยายามจะแก้แต่เร็วไป ความเดือดร้อนมันมีแล้วพวกเรามาแก้กันตอนหลังนี่ก็เป็นหนี้สินกันรุงรัง

ทิศทางของรัฐธรรมนูญที่อาจารย์ปรีดีปรารถนาเป็นอย่างไร

อันนั้นมันค่อยแยก ความจริง ๗๕ เขาก็ไม่ได้กล่าวเลยทีเดียว คือมันมีสมาชิกแต่งตั้งเพิงมาเลิกเอาสมัยนายควงพวกผมประชาธิปไตยก็เป็นรัฐบาล มาเลิกกันสมัยนั้น แล้วเขาก็ไม่ยอม เขาตั้งแบบไม่มีกำหนดอายุ เสร็จสงครามขอให้คุณปรีดีแก้ไขแก้ก็แก้ แก่ก็ยกไอ้พวกดี ๑ นี่พวกแต่งตั้งไปไว้สภาหนึ่ง แต่อ่านจพเท่ากัน แต่มาแก้จริงๆ ประชาธิปไตยจริงๆ ก็มาเลือกผู้แทนปวงชนสมัยนายควง ลักษณะตอนนั้น

เราจะไปโทษเขาก็ไม่ได้ ใครจะไปปฏิวัติกันมันก็เสียวสันต์หลัง
แล้วมันก็เกิดขึ้นจริง กบฏบวรเดชฆ่ากันตายเยอะเยอะจะมี
การแย่งชิงพวกเขาก็หวง เขาจะปล่อยไปแล้วให้เลือกเข้ามาก็
เราจะไปเลือกใครเข้ามาก็ไม่รู้ ประเดี๋ยวเลือกเขามาลาออกไป
ไอ้พวกนี้เดี๋ยวก็ถูกยิงเป้าหรือก็ไม่รู้ ไอ้เนี่ยอยู่เฉย ๆ เพื่อรักษา
ตัวรอดเหมือนทุกครั้ง ปฏิวัติที่ไร้มิทุกครั้งเลย มันต้องมีเสมอ
เร็ว ๆ นี้จะเลิก มันก็แบบเดียวกัน อำนาจล้นฟ้า พวกเกรียง
ศักดิ์ทำมาก็แบบเดียวกัน สงวนไว้นั้เมืองอยู่ ๔ ปีก็กลัว ต้อง
ออกกฎหมายมากกฎหมายมันออกบ้า ๆ บอ ๆ เพราะฉะนั้นในแง่
นั้น เขาก็เอารัฐธรรมนูญมาให้แต่มันก็ครึ่งใบ เราบอกอีกนะ
ครับ ใครทำคือกบฏ พลิกแผ่นดินก็กบฏ ทำสำเร็จก็ฮีโร่ มัน
ก็ต้องคุมเชื่งกัน เวลานี้เกรียงศักดิ์พ้น พอพ้นปั๊บเกรียงศักดิ์
ก็ละลายหมด จะมาต่ออีกโดยไม่มีปฏิวัติมันก็อย่างไรอยู่ ใคร
ทำปฏิวัติจะมาต่อมันก็ได้ ปฏิวัติจะมาต่อกันอีกมันก็ยังอยู่

ถือได้ใหม่ว่า เป็นการวางรากฐานระบอบประชาธิปไตย

ก็ใช่ คืออย่างนี้ ข้อสำคัญเอาง่าย ๆ ไม่ทำฉันก็ไม่ให้
ไปล้มอำนาจพระมหากษัตริย์มันก็ไม่ได้ เฮ้อ ทำอย่างนั้นมันก็

เอาไหนขึ้นมาอย่าง มันก็ไม่เลว มีแต่ทำปฏิวัติรัฐประหารโดยทหาร ประชาชนก็ทำเป็นเหมือนกันแต่มันยุ่งแหลกกันไป บ้านเมืองก็พังพินาศ ตอนนั้นให้สิทธิเสรีภาพมากเกินไป ทำผิดไม่ยอมเข้าคุกเข้าตาราง ผลสุดท้ายเกิดจลาจลวุ่นวายเกิดขึ้น แล้วประชาชนมันหลงสิทธิกัน มันไม่รู้จักใช้สิทธิ ทำกันเสียเต็มหมด เวลานี้ประชาธิปไตยอังกฤษก็จะแยเหมือนกัน พวกกรรมกรในเมืองมันเอาแต่เงินเพิ่มและเวลาหยุดมาก จะล้มละลายกันรวมมั่วต้องเอายายแถมเซอร์ขึ้นมา ประชาธิปไตยมันไม่ได้ดีที่สุด แต่มันก็ดีกว่าเผด็จการ เพราะเผด็จการมันเสี่ยง

อาจารย์ปรีดีได้ทิ้งอะไรไว้ให้คนรุ่นหลังบ้าง และสิ่งที่คนรุ่นหลังจะสืบทอดคืออะไร ?

ก็เขาก็เป็น Brain นำประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมันจะได้อยู่แล้ว พระปกเกล้ากำลังจะให้อยู่แล้ว พระมงกุฎก็ตั้งดุสิตธานีต้องรู้ว่ามันต้องมา คนมีการศึกษาเพิ่มขึ้น มันเริ่มแต่ ร. ๔, ร. ๕ ก็ประพาสต้น กินนอนกับประชาชน ร. ๗ ก็เสนอแล้วแต่พวกขุนนางทัดทานเอาไว้ บอกยังไม่ถึงเวลา พวกก่อการ ๗๕ เขาก็ทำเสียก่อน ความจริงระบอบประชาธิปไตยมันก็มีมานานแล้ว คุณไปอ่านศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง แต่

เครดิตที่จะต้องให้คือ เป็นผู้กระตุ้นให้ประชาธิปไตยได้เร็ว
ถ้าไม่ทำมันก็ไม่ดี ต้องยกให้ปรีดี

กรณีที่อาจารย์ปรีดีเคยปรารภว่า อยากจะกลับบ้าน
แต่ไม่ได้กลับมา มีความคิดเห็นอย่างไร

ความจริงเขาให้กลับได้ อายุความก็หมดแล้ว ไม่มีลวด
หนามที่ไหนห้ามคนไทยมิให้กลับบ้าน อย่างถนอมเขายังกลับ
เข้ามาเลยปรีดีจะกลับมาก็ไม่เป็นไร แต่ที่ไม่กลับมาอาจจะเป็น
เพราะผู้คนที่เคยใช้สอยแตกกระสานซ่านเซ็นกันไปหมด คุณ
กันไม่ติด เพราะแก่เคยใหญ่

รู้สึกอย่างไรต่อการที่ อ.ปรีดีไม่ได้มาตายที่บ้านเกิด

นั่นมันคนตายต่างด้าว เขาเลือกจะตายนี้ ก็ตายสบาย
ของแกไป หัวใจวาย

อาจารย์จะฝากแง่คิดอะไร เนื่องในโอกาสอาจารย์
ปรีดีเสียชีวิต

คนเรานะ เมื่อตายไปแล้ว เราก็เอาการกระทำที่ถูกต้อง
ส่วนใหญ่เขาไว้ สิ่งไหนที่เขาทำไม่ดีควรจะยกไป แล้วปรีดีเมื่อ
บวกลบคุณหารกันแล้ว ส่วนใหญ่เขาทำมาดี

หนึ่ง. เขาเป็นต้นคิดในการสร้างกฎหมายต่าง ๆ นัก
ปฏิวัตินี้ถ้าเขามาเขาสร้างเอกราชทางศาล อันนี้เครดิตต้องให้

กับปรีดี กฎต่างๆ ประมวลรัฐธรรมนูญการปรีดีก็ทำ ที่แรกมันไม่มีหลักอะไร

สอง. นำประชาธิปไตยมาให้

สาม. เขาสามารถรวบรวมกันหลายแสนในเวลาศึกสงครามสิ่งเหล่านี้ต้องให้เครดิตแก่เขา คนตายไปแล้วทำดีผลย่อมดี ส่วนที่เสียก็มี แม้แต่พระพุทธรูปองค์ก็ยังถูกตำ ผมก็มีเรื่องขัดแย้งกับเขา แต่มันเป็นเรื่องเล็ก และก็เสร็จกันไปแล้ว ธรรมชาติที่เขาไม่กลับมาที่ดี เขาอาจจะเลือกถูก แต่เรื่องลอบปลงพระชนม์นี่สืบเป็นชนกิตติหลังเขามาตลอด แม้อายุความจะหมดไปแล้ว มันก็ยังเหมือนติดอยู่ ซึ่งจนทุกวันนี้ก็ยังชี้ไม่ได้ว่าใครเป็นคนลอบปลงพระชนม์”

เกี่ยวกับคำให้สัมภาษณ์ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และเรื่องเสรีไทยนี้ นิตยสาร สยามใหม่ ฉบับวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๒๖ ได้สัมภาษณ์อาจารย์ อาจารย์สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ความตอนหนึ่งว่า...

“คุณต้องเข้าใจนะว่าเสนีย์นะประเด็นเล็กมากในขบวนการเสรีไทยทั้งหมด วิธีจะดูว่าคุณต้องถามคนรุ่นนั้นดู อาจารย์เสนีย์นี้แกนี่กว่าแก่ใหญ่ตลอดเวลา ข้อเสียของเสนีย์นี้แกสอบ

ได้ที่ ๑ เป็นนักเรียนอังกฤษ แก่เลยนี้กว่าแก่ที่หนึ่งตลอดเวลา
ความจริงแก่เล็กมากในขบวนเสรีไทย คุณอย่าเชื่อผม คุณ
ไปถามนักเรียนอเมริกาเวลานั้นทั้งหมด ไม่มีใครเขาเคารพ
นับถือชอบพอเสนีย์ คุณอ่านหนังสือที่พระพิศาลสุขุมวิท เขียน
หลังสงครามแล้วไปติดต่อกับอเมริกาต่าง ๆ ก็ชัดเจนว่าไม่ได้ติด
ต่อผ่านเสนีย์เลย ติดต่อกับอเมริกาโดยตรง เพราะฉะนั้น
เสนีย์นี้แกมีบทบาทไม่ใช่แกไม่มีบุญคุณ แกมีแต่บทบาทและ
บุญคุณแกน้อยมาก แต่แกนี้กว่าแกยิ่งใหญ่ คุณลองนึกดูว่าแก
ยิ่งใหญ่เท่าปรีดีหรือไม่ ถ้าไม่มีอาจารย์ปรีดีทำสำเร็จได้หรือไม่
ทำไม่ได้ ท่านปรีดีเวลานั้นท่านเป็นผู้สำเร็จ ๆ ด้วย สำคัญ
เหลือเกิน ท่านติดต่อกับอังกฤษอเมริกาโดยตรงเสนีย์เข้ามาเกี่ยว
น้อย”

ไม่ว่าชนชั้นปกครองหรืออดีตศัตรูทางการเมืองของท่าน
ปรีดีจะพยายามปิดกั้นคุณความดีของท่านปรีดีอย่างไรก็ตาม แต่
ไม่สามารถที่จะปิดกั้นได้สำเร็จ เพราะท่านเป็นส่วนหนึ่งของ
ประวัติศาสตร์ไทยไปแล้ว ท่านเป็นบิดาของระบอบประชาธิปไตย
ในประเทศไทย ชีวิตของท่านอุทิศให้ราษฎรผู้ยากไร้ แม้จะ
มีชากเดนศักดิ์นาบางคนใส่ร้ายป้ายสีจากกรณีสวรรคตของ ร.๘
แต่ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าอย่างแท้จริงแล้วจะทราบว่าท่านคือผู้บริสุทธิ์

แม้แต่ศาลยังตัดสินว่าท่านไม่มีมลทินเกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อท่านอภัยกรรมไปแล้วใครคนนำเรื่องนี้มาโฆษณาชวนเชื่อไม่ได้อีกแล้ว ฉะนั้นคนเป็นจำนวนมากเมื่อมาคำนึงถึงฐานะความรู้บทบาทของท่านที่ทำมาจนตลอดอายุขัยท่านได้อุทิศตนเพื่อประชาธิปไตยโดยแท้จริง

แม้ว่ารัฐบาลนี้จะไม่ได้จัดพิธีศพของท่านอย่างสมเกียรติ แม้ว่าจะไม่มีการเชิญกระดูกกลับเข้าประเทศ อย่างที่เคยเชิญกระดูกของ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช เสนาธิการปฏิวัติ ๒๔๗๕ ที่ถูกรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม เนรเทศออกไปตายที่เขมรท่านปรีดีได้ทำรัฐพิธีเชิญกระดูกกลับมา จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไปตายที่ญี่ปุ่นก็มีการเชิญกระดูกกลับมา แม้แต่จอมพลสมเด็จพระนครสวรรค์วรพินิตฯ ที่คณะปฏิวัติ ๒๔๗๕ เชิญเสด็จให้ไป “เปลี่ยนอากาศ” ที่เมืองบันดง ประเทศชวาในฐานะที่พระองค์ท่านได้ต่อต้านระบอบการปกครองประชาธิปไตยและไปสวรรคตที่นั่น รัฐบาลในยุคหลังก็ได้เชิญพระศพมาถวายพระเพลิงที่ท้องสนามหลวง

แล้ว ท่านปรีดี พนมยงค์ ผู้สร้างคุณูปการให้กับประเทศเล่าทำไมถึงได้แล้งน้ำใจจากชนชั้นปกครองถึงเพียงนี้ ?

ถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ คนไทยเรายังให้เกียรติต่อการจากไปของท่านปรีดีไม่ได้ แต่เมื่อประเทศไทยมีประชาธิปไตยเต็มใบเมื่อใดและจัด “อานาจแผ่กรืน” ได้หมดไปเมื่อใดคนไทยจะต้องให้เกียรติท่านมากกว่าท่านนี้แน่นอน

ถ้าท่านอ่านกวีนิพนธ์ของกวีมีชื่อแห่งยุคเช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ใน น.ส.พ. มาตุภูมิ ฉบับ ๕ พ.ค. ๒๖ ของ ขรรค์ชัย บัญปาน ในมติชน ฉบับสุดสัปดาห์ ๘-๑๔ พ.ค. ๒๖ ของ วิสา คัญทัพ ในสยามใหม่ฉบับ ๒๐ พ.ค. ๒๖ และของ อังคาร กัลยาณพงศ์ ในมติชนฉบับ ๑๖ พ.ค. ๒๖ ตลอดทั้งข้อเรียกร้องของมหาชนเป็นอันมาก จะพิสูจน์ได้ว่าท่านปรีดี พนมยงค์ คือบิดาแห่งระบอบประชาธิปไตย ท่านคือผู้เสียสละอย่างแท้จริง คุณความดีของท่านจะประทับอยู่ในจิตใจของคนไทยผู้มีศีลธรรมทุก ๆ คน ไม่มีอะไรมาปิดกั้นคุณความดีของท่านได้ คนไทยผู้มีศีลธรรมและมีสัจจะจะต้อง สำนึกในคุณงามความดีของท่านตลอดไป.

บรรณานุกรม

- ไมตรี เก่นอุดม โลกพระศรีอารีย์ ของ ปรีดี พนมยงค์
กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์กราฟิเคอาร์ท,
๒๕๑๖.
- ปรีดี พนมยงค์ ชั่วประวัติด้อยของ นายปรีดี พนมยงค์
พิมพ์ครั้งแรกที่ปารีส, ๒๕๒๕.
- นเรศ นโรปรณ พบกับกบฏจักรปีศาจ - ความเห็นแย้งคำ
พิพากษากรณีสวรรคต, กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๗.
- ปรีดี พนมยงค์,
บัญชาานันท์ภิกขุ ฯลฯ อนุสรณ์นายปาล พนมยงค์, กรุงเทพ
มหานคร, อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕.
- คำพิพากษาศาลแพ่ง คำตัดสินใหม่ กรณีสวรรคต ร. ๙
หมายเลขแดงที่ ๕๔๑๐/๒๕๒๒ กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์การพิมพ์,
(วันที่ ๑๔ มิ.ย. ๒๕๒๒) ๒๕๒๓.
- ปรีดี พนมยงค์
และคนอื่นๆ รัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ชี้ทาง
รอดของไทย, กรุงเทพมหานคร, โรง
พิมพ์มิตรสยาม, ๒๕๒๕.

สำรวจ กาญจนสิทธิ์

ทส. พระยาทรงสุรเดช, กรุงเทพมหานคร, สรเพชรการพิมพ์, ไม่บอกปีที่พิมพ์

สำรวจ กาญจนสิทธิ์

ชีวิตพระยาทรงฯ ในต่างแดน, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, ๒๕๒๓.

อ. พิบูลสงคราม

จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๑ กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์มนตรี, ๒๕๑๘, เล่ม ๒ ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๘, เล่ม ๓ ศูนย์การพิมพ์, (ไม่บอกปีที่พิมพ์) เล่ม ๔ ศูนย์การพิมพ์, ๒๕๑๘, เล่ม ๕ ศูนย์การพิมพ์, (ไม่บอกปีที่พิมพ์).

เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ

สารคดีการเมือง “ยุคทมิฬ” ยิ่งเป้า ๑๘ กบฏ, กรุงเทพมหานคร, เอเซียการพิมพ์, ๒๕๑๗.

เกรียงศักดิ์ พิศนาคะ

โศกนาฏกรรมสาหัสที่หินลับ, กรุงเทพมหานคร, เอเซียการพิมพ์, ๒๕๑๗.

พลโท ประยูร ภมรมนตรี

ชีวิตฯ แผ่นดินของข้าพเจ้า, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, ๒๕๑๘.

พลโท ประยูร ภมรมนตรี

บันทึกเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์เฟื่องอักษร, ๒๕๑๗.

สุพจน์ ตำนตระกุล

๒๔ มิถุนายนมหาศรีสวัสดิ์, กรุงเทพ
มหานคร, โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ไม่บอก
ปีพิมพ์.

คำพิพากษา

คดีดำ ๓๗๙/๔๙

คดีแดง ๓๕๒/๙๐

คำพิพากษาคดีเสรีไทยจากสหรัฐอเมริกา
กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์พิมพ์เนต,
๒๕๒๒.

อนันต์ อมรรตัย

ยี่สิบผู้การสันติบาล และฆ่าถ่วงน้ำ ส.ส.
พร มะลิทอง, กรุงเทพมหานคร, เอเชีย
การพิมพ์, ๒๕๑๗.

อนันต์ อมรรตัย

แผนการล้มมหาชนรัฐของผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์, กรุงเทพมหานคร, เอเชีย
การพิมพ์, ๒๕๑๗.

อ.ก. รุ่งแสง

พ. ๒๑ สายลับพระปกเกล้า, ภาค ๑-๔,
กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์ไทยเกษม,
๒๕๒๑-๒๕๒๓.

เสถียร สุกโสภา

ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ. พระยาฤทธิ-
อัคนี, กรุงเทพมหานคร, วัชรินทร์
การพิมพ์, ๒๕๑๔.

ศรีบุรพา

เบื้องหลังการปฏิวัติ ๒๔๗๕, กรุงเทพ
มหานคร, บาร์มการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ปรีดี พนมยงค์

ปาฐกถาเรื่อง อนาคตของประเทศไทย
ควรดำเนินไปในรูปใด, เอกราชของชาติ
กับประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร,
โรงพิมพ์นิติเวช, ๒๕๑๖.

ปรีดี พนมยงค์

แนววิธีพิจารณาทางรอดของสังคมไทย,
กรุงเทพมหานคร, ประจักษ์การพิมพ์,
๒๕๑๕.

ปรีดี พนมยงค์

เราจะต่อต้านเผด็จการได้อย่างไร ?,
กรุงเทพมหานคร, กรุงเทพมหานครการพิมพ์,
๒๕๑๓.

ปรีดี พนมยงค์

ชาติคงมีอยู่, กรุงเทพมหานคร, มงคล
การพิมพ์, ๒๕๑๘.

แถมสุ นุ่มนนท์

พนอดิต, กรุงเทพมหานคร, ก้องเกียรติ
การพิมพ์, ๒๕๒๒.

ปรีดี พนมยงค์

จดหมายของนายปรีดี พนมยงค์ ถึง
พระพิศาลสุขุมวิท เรื่องหนังสือจดหมาย
เหตุของเสรีไทย เกี่ยวกับปฏิบัติการใน
แคนดี้ นิวเดลี และสหรัฐอเมริกา,
กรุงเทพมหานคร, อมรินทร์การพิมพ์,
๒๕๒๒.

สุพจน์ ตำนตระกูล

แถลงการเรื่องความบริสุทธิ์ของนายปรีดี
พนมยงค์ ในกรณีสวรรคตของ ร. ๘,
กรุงเทพมหานคร, ไทยแลนด์การพิมพ์,
๒๕๒๒.

ปรีดี พนมยงค์
และคนอื่นๆ

กึ่งศตวรรษประชาธิปไตย, กรุงเทพมหานคร, โครงการกึ่งศตวรรษประชาธิปไตย, ๒๕๒๕.

ปรีดี พนมยงค์
และคนอื่นๆ

บางเรื่องเกี่ยวกับพระบรมวงศานุวงศ์ ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร, ทัศนะเปิดสำนักงานโรงพิมพ์ดุสิตสัมพันธ, ๒๕๑๕.

ปรีดี พนมยงค์

มหाराชและรัตนโกสินทร์, กรุงเทพมหานคร, สวีตาการพิมพ์, ๒๕๒๕.

สุพจน์ คำนวณกุล

ร.อ. วัชรชัย ชัยสิทธิเวช ร.น. กับคดีลอบปลงพระชนม์, กรุงเทพมหานคร, โรงพิมพ์สุวรรณภูมิ, ๒๕๒๒.

ปรีดี พนมยงค์

อนาคตของเมืองไทยกับสถานการณ์ของประเทศเพื่อนบ้าน, ปาฐกถาในงานชุมนุมนักเรียนไทยที่เมืองบัวดีเออร์ (ฝรั่งเศส) เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๑๘, กรุงเทพมหานคร, พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ็ม.ซี.ซี., ๒๕๑๘.

ไพโรจน์ เกษมณีกิจ

เอกสารของครอว์ฟอร์ด, กรุงเทพมหานคร, กรมศิลปากรจัดพิมพ์, โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๑๕.

ไสว สุทธิพิทักษ์

ดร. ปรีดี พนมยงค์, กรุงเทพมหานคร, บริษัท บพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๒๖.

จักรทิพย์ นาดสุภา

ประสพการณ์และความเห็นบางประการ
ของรัฐบุรุษอาวุโส ปรีดี พนมยงค์, กรุง-
เทพมหานคร, บริษัท บพิตรการพิมพ์
จำกัด, ๒๕๒๖.

กองบรรณาธิการ
นิตยสารไทยแลนด์

ออลัยผู้บุกเบิกประชาธิปไตย รัฐบุรุษ
อาวุโส ปรีดี พนมยงค์, กรุงเทพมหานคร,
ฉบับ ๖-๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖.

น.ส.พ. รายวันหลายฉบับ ได้ทำเชิงอรรถหรือได้ทำ
หมายเหตุ วันที่ เดือน พ.ศ. ไว้แล้วเพื่อท่านผู้สนใจจะได้
ค้นคว้าไปอ้างอิงได้ว่า เมื่อครั้งรัฐบุรุษผู้ยิ่งใหญ่ของไทยถึงแก่อสัญกรรม หนังสือพิมพ์ได้ให้ความสำคัญแก่ข่าวนี้เพียงใด.

รัฐบุรุษอาวุโส

ดร.ปรีดี พนมยงค์

ให้สัมภาษณ์

อรุณ เวชสุวรรณ

ที่บ้านพักخانกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ก่อนถึงแก่อสัญกรรม ๒ ปี